ÁLLAMALAPÍTÁSUNK
1000 ÉVES ÉVFORDULÓJA.

GÖDI ALMANACH 2000.

GÖD VÁROSSÁ AVATÁSA
1999 AUGUSZTUS

GÖDI ALMANACH

2000

Gödi Almanach

Fejezetek Göd történetéből

Szerkesztette:
Bátorfi József, Gyüre János,
Pártos Judit, Láng József

Borító terv:
Nagyréti Tamás

A szöveget ellenőrizte:
Pártos Judit és Láng József

Kiadja:
GÖD VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

Nyomdai előkészítés:
Quart ExPress Bt.

Nyomás:
Gödi Print Kft.

ISSN 1218-1846

Tartalomjegyzék

	Göd várossá avatása	4
Bátorfi József	Göd Judit	9
Ráksi Miklós	Marana Tha / URUNK JÖVEL	27
Jőrös András	id. JŐRÖS ANDRÁS	37
Láng József	Gödön éltek	67
Pártos Judit	Gödi Ki Kicsoda?	83
Pártos Judit	Raffai Sándorné	95
Pártos Judit	Néhány személyi okmány a múlt század elejéről, közepéről	100
Dr. Horváth Károly	Szemelvények a Naplóból	116
Nagyréti Tamás	Egy kíváló atléta, Híres László, az atlétika örök szerelmesének életútja	122
ifj. Radnóty (Rumpf) Károly	Felsőgöd volt és lesz (a temetőben) a hazám	141
Nemeskéri-Kiss Miklós:	Egy részlet a Doni Naplómból	153
Csankó Lajos:	Apám és Ilka major	176
Rényi Péter: Memento	Gödről másodszor	194
Jőrös András	Jőrös Andrásné, szül. Kukoricza Erzsébet	203
Kovács Géza	Emlékezés	208
Rácz József	A Községházától a Parlament Munkácsy terméig	216
Mácsik Teréz, Auguszta nővér	Papjaink - Ők is a mieink	257
Bátorfi József	GÖDI KI KICSODA?	264
Nagy Gábor	Védjük a természetet	267
Dr. Lepp G. József	A Dunakanyar kapuja, ahol az Ér és a Kovászna patakok a Dunába folynak	271
Zengőné Gergely Ilona	A Gergely cukrászda	284
Angyal Anna	Gyönyörű emlékem	286
Angyal Lukács	Alsógöd fejlődése a két világháború között (1919-1944)	290
Láng József:	Göd történetének időrendi táblázata	296

Melléklet:

Göd a XX. század elején /képeslapok/	300
Göd térképeken /1766-1999/	324

Köszöntés a várossá nyílvánítás alkalmából

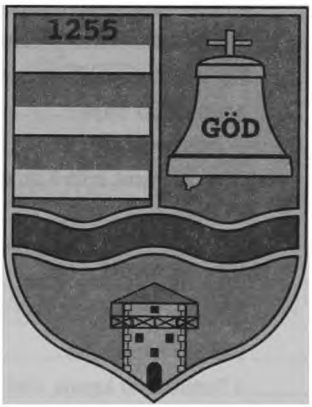

GÖD VÁROSSÁ AVATÁSA
1999

Tisztelt Polgárok!

Göd városa a Dunakanyar kapuja a bal parton.

1999! Göd újra város 1625 év után.

Első várát a római óriás erődöt Frigeridus vezér építette a kvádok ellen Kr. után 374-ben. A későbbi avarkori, vagy honfoglalás kori földvárunk építése óta több mint ezer esztendő telt el. A gödi templomdombon volt Árpádkori magyar falut IV. Béla király oklevele említi először 1255-ben, vagyis 744 éve. A Tétény vezér nemzetségeiből származó Sebred fia Erdő bírta Gödöt 1317-ig, amikor Károly Róbert a Balog nembeli Széchy Dénest ajándékozta meg Göddel. Ő birtokolta 1579-ig, majd a török hódoltság végéig a Madách család birtokolná, ha tudná. A török idők százötven éve alatt harmincnégyszer vonultak át rajtunk a seregek. Volt olyan esztendő, hogy négyszer is. Buda visszafoglalása után csupán a Gödi Csárda marad fenn. Múzeum lesz hamarosan istállójaiból, ahol Kincsemet is gondozták a múlt század második felében.

Az óriási Grassalkovich birtok első bérlője a bajor serfőző legényből lett kitűnő, felvilágosodott gondolkodású Franz Mayer volt. Harminc év múlva nemes Mayerffy Ferenc lett belőle, fiából Józsefből, aki a birtokon kastélyt, hatalmas gazdasági épületeket, sörgyárat épített, aki megöntette az országban az első magyar feliratú harangot 1805-ben, Wesselényi, Széchenyi barátja lett és sokat áldozott a közjóért, úgy ahogyan az a reformkorban illett. Az ő fiai már 1848-as honvédtisztek voltak és ezért 1849-től nagy árat fizettek.

1844-ben Széchenyi István tárgyalt a birtok megszerzése ügyében. A nagy újraéledést az 1846-os vasútépítés pezsdítette fel. A parcellázások után Arany László, báró Denitz Ottó és a kiegyezés után hazatért – az osztrákok által halálra ítélt honvéd

ezredes- Nemeskéri Kiss Miklós virágoztatta fel a települést. A Csomád felé eső részt gróf Szapáry Gyula bírta. A kastélyok körül telepített több hektáros arborétumok nagyrészt ma is léteznek, csak Biológiai Intézetnek és Kiserdőnek hívják.

Az első magyarországi országúti kerékpárosverseny emlékét sokáig őrízte a Művelődési Házunk, amelyet akkorban Biciklista Nagyvendéglőnek neveztek.

Eddig öt kötetben adta ki Göd az Almanach sorozatában histórióját. Talán 2000-ben, a hatodik kötetben már eljutunk napjaink krónikájának megörökítéséhez is.

A legfelsőbb társadalmi réteg előkelő nyaraló telepéből az első világháborút követően az elcsatolt területekről menekített sok állami alkalmazott letelepedésével létrejött a hármas település, Felsőgöd, Göd, Alsógöd. Az 1920-as években egymás után lett Felsőgöd, majd Alsógöd önálló község. Csaknem harminc éve már nagyközséggé forrtunk.

Az 1960-as években létrehoztuk a korszerű elektromos hálózatot, majd az 1970-es évek elején az önálló ivóvízrendszer megépítésével elindultunk ismét felfelé a kellemes, jó közérzetet nyújtó alvóváros irányába. De azért nem aludtunk továbbra sem.

Az 1980-as esztendők a szennyvízcsatornahálózat fejlesztését, az 1990-es évek a telefonhálózat teljes kiépítését hozták meg. Több, mint tízenötezren vagyunk. Nincs gyárunk, de tiszta a levegőnk! Van három dunai strandunk és termálfürdőnk. Nincs toronyházunk, de a közelmúltban épültek új templomaink, korszerű nagy iskolánk és itt a sportcsarnokunk – tudatosan az iskola mellett.

Útjaink már javarészt sár- és pormentesek. Kibontakozóban van városközpontunk is ahol együtt lesz a Penny Market áruház, a bank, a múzeum, a városi vendégház és a könyvtár. Az épülő hatalmas golfpálya és a sportcentrum messzire fogja elvinni Göd jóhírét.

Újra jó lett Gödön élni. De még jobb lehet, ha a Duna-partunk is városhoz méltó, rendezett lesz. A tervek megvalósításá-

hoz sok feladat áll még előttünk, melyet mindannyiunknak együtt kell megvalósítanunk. Hozzáfogtunk...!

Szegedi Sándor
polgármester

Ilyés Gizella
alpolgármester

Göd Város Képviselő-testülete

Barkóczi Gábor
Bátorfi József
Csernus Károly
Dr. Faragó László
Fülöp József
Hantos László
Kovacsik Tamás
Lenkei György

Markó József
Mikesy György
Mucsi László
Salamon Tamás
Szabó Márton Zoltán
Traupert Imréné
Zahorán Sándor

Göd Város Önkormányzata

Göd Város Önkormányzata
tisztelettel meghívja Önt

Városavató ünnepségére
és az ahhoz kapcsolódó ünnepi rendezvénysorozatra

1999. augusztus 20-án pénteken

9 órakor a Várdombon
Az ünnepségsorozat megnyitója, zászlófelvonás / Az Önkormányzat szervezésében/ közreműködik: Németh Viktória

10 órakor az Alsógödi Katolikus Templomban
Ünnepi istentisztelet nemzeti ünnepünk és államalapító Szent Királyunk tiszteletére. A szertartást követően az evangélikus, a katolikus és a református egyház vezetője áldást kér várossá vált helységünk vezetőire és lakóira

16 órakor Tornacsarnok avatás
Huzella Tivadar Általános Iskola tornacsarnokának avatása a Petőfi Sándor utcában /Az Önkormányzat szervezésében/

Futóverseny
4 km-es távon, rajt az avató ünnepség keretében - korhatár nélkül. Az első 50 helyezett márkás pólót, az első három helyezett kupát vehet át a város polgármesterétől. Nevezés a helyszínen.

Kosárlabda bemutató
zsákoló, pontdobó verseny
Ingyen virsli és sör ameddig a készlet tart 17-19 óráig

Kulturális program
Kb. 17 órától a Huzella Tivadar Általános Iskola udvarán

Felsőgödi Munkásdalkör,
Fuszulyka Kamara Együttes népzene és néptáncbemutató
Miss Hungary - szépségverseny résztvevőinek bemutatója
Pro Musica Kórus kamarakórusának vidám műsora
18.30 órakor Bajor Imre kabaréja
19 órakor Maszk Bábszínpad előadása
Borok - dalok - bábok címmel
Huzella Tivadar Általános Iskola diákjainak aerobic bemutatója
Vergilius Blues Zenekar műsora

Utcabál
zenél a Scarabeus Együttes

A helyszínen egész nap kirakodóvásár,
játékok gyerekeknek

8-24 óráig az Alsógödi Sportpályán Hagyományteremtő Szent István napi búcsú
nemzetközi hírű bábművész, gyerekeknek csúszda, körhinta, óriáskerék, sörsátor, kirakodóvásár, mézeskalács, vattacukor, törökméz, kürtöskalács, 15-24 óráig élő zene, tánc

A rendezvény bevételével a Leukémiás Gyermekekért Alapítványt támogatják. A nap fővédnöke: Dr Valentinyi János körzeti főorvos és Lenkei György városi képviselő

1999. augusztus 21-én szombaton

8 órától Zenés ébresztő
A Dunakanyar Fúvószenekar közreműködésével, hintó és lovasfelvonulás /Az Önkormányzat szervezésében/

9.30 órától Térzene a Városháza udvarán
a Budapesti Helyőrségi Zenekar közreműködésével

10 órakor várossá avatási ünnepély a Városháza udvarán
A települést várossá avatja Göncz Árpád a Magyar Köztársaság elnöke
Közreműködik: Pro Musica Kórus

1999. augusztus 21-én 14-19 óráig Sportrendezvények
a Gödi Sportegyesület szakosztályainak rendezésében

14 órától
Németh László Általános Iskolában és az Alsógödi csónakháznál asztalitenisz, gödi versenyzőkkel
Utcai lábtenisz - a Penny Market üzlet parkolójában
Az alsógödi csónakháznál kajakozási, kenuzási lehetőség

15 órától
a Huzella Tivadar Általános Iskolában sakkozási lehetőség a versenyzőkkel
A Penny Market üzlet parkolójában utcai kosárlabda

16 órától
az Alsógödi Sportpályán labdarúgó mérkőzés

A szervezők a közönség részvételére is számítanak minden helyszínen.

17 órától a József Attila Művelődési Házban
A Gödi Almanach 5. kötetének bemutató estje, Író - olvasó találkozó, az Almanach szerzőinek dedikálása
Az eddig megjelent kötetek a helyszínen megvásárolhatók.

21 órától a hagyományos Scarabeus buli a Homokszigeten
sörsátor, grill ételek
Az ellátást a Gyurma büfé biztosítja
Rossz idő, illetve a Duna magas vízállása esetén a bulit a Széchenyi Csárda alatt lévő Úszóházban tartják meg.

20.30 órakor Fáklyás csónakos felvonulás a Dunán
a kajakos gyerekek közreműködésével

21 órakor Tűzijáték az Alsógödi és a Felsőgödi Dunaparton
az Önkormányzat szervezésében

1999. augusztus 22-én vasárnap

a Felsőgödi Református Templomban 17 órakor Zenés áhítat
Psalmus Ökumenikus Énekkar műsora
Vezényel: Borbély Magdolna
Orgonán közreműködik:
Szotyori Nagy Gábor lelkész

A programok esetleges változásáról plakátjainkon adunk tájékoztatást.

BÁTORFI JÓZSEF

Göd Judit

Az 1999-es esztendőtől városnak nevezik Göd nagyközséget. Csak nem régen tudtuk meg, hogy ez a cím – ha a város elnevezést alaposabban megvizsgáljuk – már nagyon régen megilletett volna bennünket. Tudtuk, hogy volt egy avar kori földvárunk – ott, ahol mostanában az országzászló rúdja meredezik. Tudtuk azt is, hogy „a gödi határban valamely nagyobb épület romjai láthatók" (Borovszky Samu: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye. 139. oldal)

Most már fényképen tudjuk bemutatni a térségünkben épült erőd vagy vár alaprajzát. A légifelvétel 1956. márciusában készült, vagyis jóval azelőtt, hogy a mélyszántás eltüntette volna nyomait.

Valóban nagy síkvidéki erődről, vagy várról van szó az 1625 évvel ezelőtti időkből. Magáról az erődről fiatal szerzőtársaim már korábban részletesen írtak. Most csak annyit, Frigeridus dux építette légionáriusaival a kvádok betörési kísérletei ellen. Ahhoz, hogy az erőd méreteit megismerhessük, szükség volt a XX. század egyik nagy felfedezésére, a légifényképezésre. Segítségével a be nem épített földterületeken hajdan volt létesítmények nyoma felfedezhető akkor is, ha nem maradtak kiemelkedő falmaradványok.

Amikor évekkel ezelőtt kezembe vettem Visy Zsolt „A római limes Magyarországon" című könyvét, megdöbbenve láttam, hogy az aratás utáni, tarlós légifelvételen mennyire követhető ma is végig a Duna túloldalán a rómaiak útja, a táborokhoz épült iparos és kereskedő házak, az úgynevezett canabae-k alaprajzaival együtt még akkor is, ha a helyszínen állva mindebből semmi sem vehető észre.

Nagyon kívántam, hogy a mi térségünkről is előkerüljön egy ilyen felvétel.

Az 1999-es esztendő meghozta.

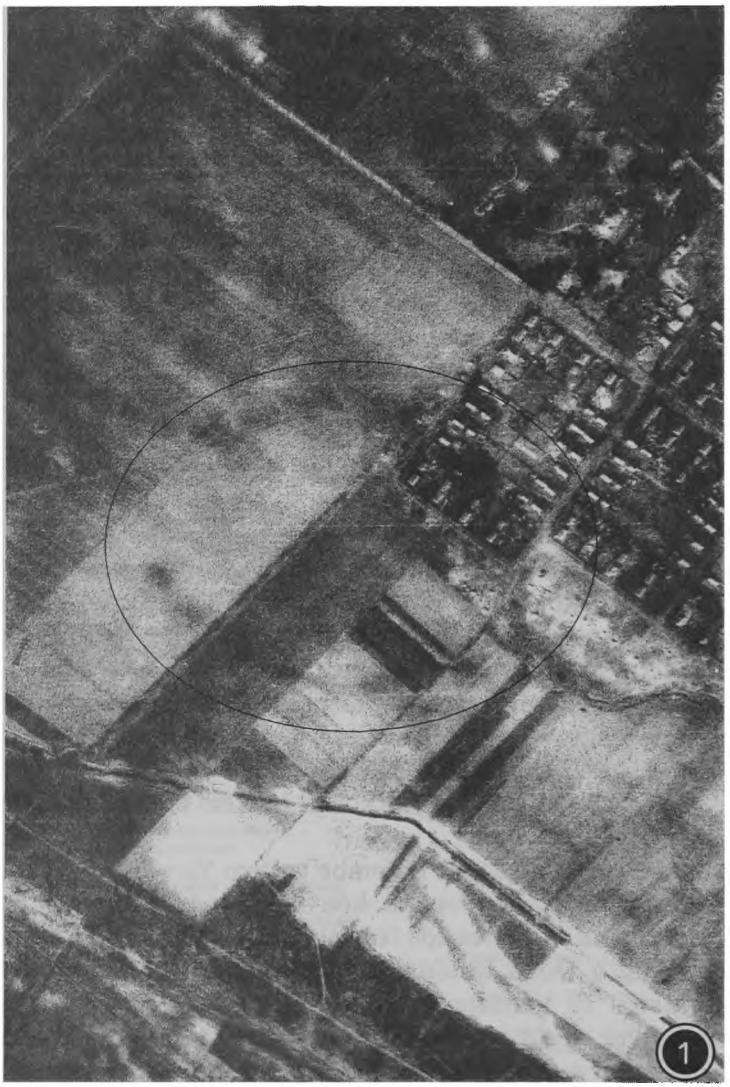

Göd-Újtelep, vagy ahogy mondani szoktuk, Bócsa délnyugati sarkától látszik a „valamely nagy épület" patkó alakú alaprajzának nyoma. Erősebb nagyításnál a tizenkét bástya alaprajza is felismerhető.

A feltárást a Nemzeti Múzeum szakemberei végzik. A légifelvétel meglétére Mráv Zsolt úr hívta fel a figyelmet és hozzájárult ahhoz, hogy látassuk Göd lakosságával. A Térképészeti Intézettől megvásároltuk a Gödöt csaknem teljes egészében ábrázoló felvételt. Több részletet kinagyítottunk. A fotómunkát, mint már annyiszor Hohner Miklós úr készítette, de segítségünkre volt Fótról Simon Attila úr is.

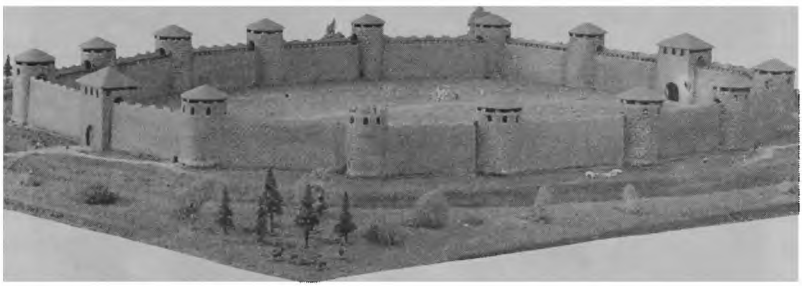

A képen ugyanazon korból származó germániai BITBURG erődjét látjuk. A birodalom belsejében is épültek ilyenek a lakosság és ingóságainak védelmére a barbár támadások ellen. Ilyen lehetett alaprajza szerint a „gödi" erőd is, mint egy igazi „mentsvár". A belső térben itt sincs épület.

A 2.számú képen láthatjuk a középkori Göd falu központját. Még dereng a Templom dombon állott Szent László kori, vagy másképpen „Ruszta templom" körüli erősség, vagy talán a temető falának nyomvonala. Úgy tudom, hogy az elmúlt építkezések során csak emberi csontok kerültek elő, tárgyi mellékletek nélkül. Ez azt jelenti, hogy már keresztény szokás szerint folyt a temetkezés.

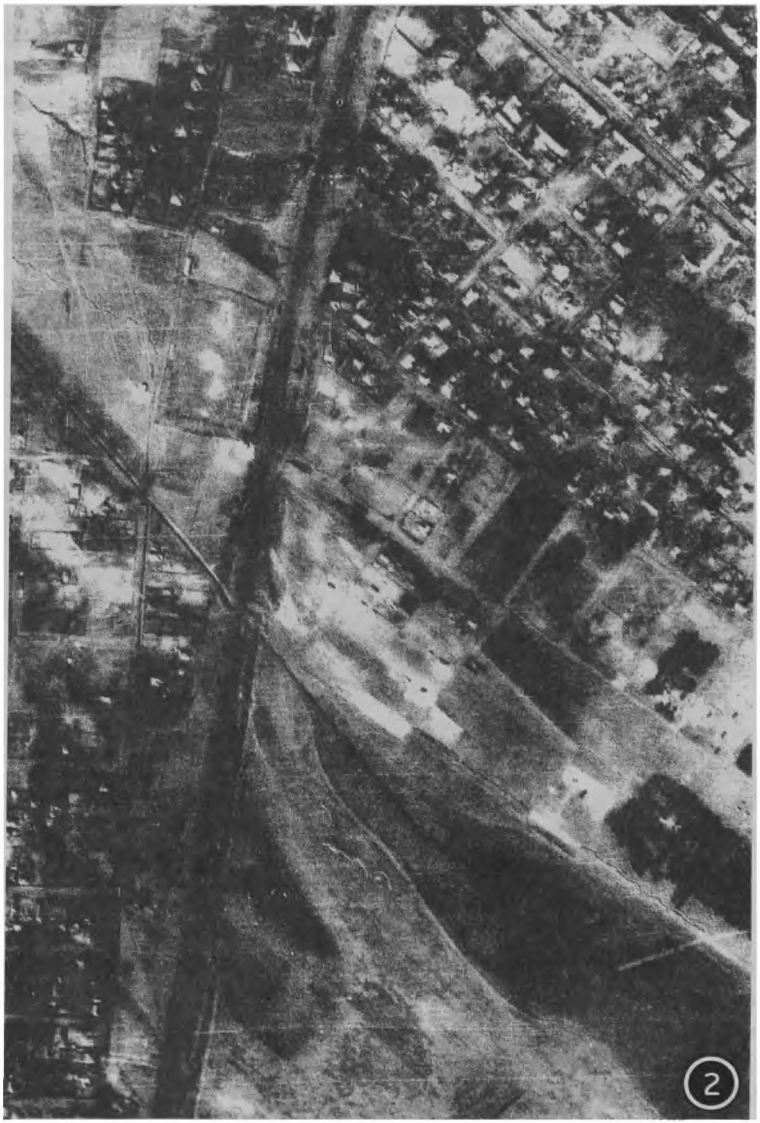

A felsőgödi labdarúgó pályától délkeletre, a vasút túlsó oldalán az Ilona utca, Margit utca, Terv utca környékén.

Felmerül a kérdés, hová lett ez a rengeteg kőanyag?

Ha a kedves olvasó felüti a térképmellékletek közül az első katonai felmérést, látni fogja, hogy a török idők után kialakult rendszeres országúti közlekedés fenntartásához a mai Göd felső harmadában négy kőhídat kellett építeni és fenntartani. Ezek közül délről észak felé haladva, a volt kenyérgyár táján az Erzsébet-liget felől folyó bővízű pataknál volt az első – a mai Mikes Kelemen és Gárdonyi Géza utcák között, a második a ma is meglévő Rákóczi utcai betonhídtól kétszáz méterre nyugatra, a harmadik híd a mai bölcsőde táján állott, a negyedik pedig ott, ahol ma is híd van, az Ilka patakon, a vasúttól nyugatra. A négy híd felépítéséhez és fenntartásához sok-sok kőre volt szükség, majd a kastélyok megépítése igényelte a közelben megtalálható építőanyagot. A római erőd fala lehetett a helybeli kőbánya. Azt is jó tudni, hogy az Ilka patak még nem is olyan régen minden kanyar nélkül egyenesen folyt a Dunába, át a „csomádiak" földjén. Tessék csak megkeresni valamelyik térképen.

Az igazi vízrendezést a felsőgödiek megbízásából az 1910-es évek elején Jőrös Endre mérnök végezte. A róla szóló cikkében szépen tárja elénk fia, édesapja munkásságát. Kiolvasható a cikkből az is, hogy a nagyon olcsón eladott telkek értékesítésekor a parcellázást végeztetők mintha megfeledkeztek volna arról, mi vár a családi otthonépítőkre egy kiadósabb csapadék után. Pinke Sándor úr, felsőgödi lakos családi archívumából hozta el az érintettek erőfeszítéseit bemutató egykori dokumentumokat.

Az 1956-os márciusi légifelvételen még teljes hosszában végig követhető az orosz tankok ellen ásott árok nyomvonala a Feneketlen tótól Csomádig. A helybeli lakosok százai, fiatalok, idősebbek, férfiak és asszonyok – még kis gyermekesek is – ásták 1944 őszén. Az 1. számú kép alján látható az árok egy része.

Munkaszolgálatosok egész serege építette ezt az emlékezetem szerint, mintegy hat méter széles és két-három méter mély

sok kilométer hosszú árkot. Ugyanilyen épült Újpest északi határában is.

A gödi ároknál csupán három napig vesztegelt a front.

Itt kell megemlékeznem – Pártos Judit egyik dolgozata nyomán, melyet az alsógödi bábaasszonyról, Raffay néniről írt – egy munkaszolgálatosról, a váci dr. Heimler Viktorról.

Raffay néni azt mondta róla, hogy „ő az egyetlen, lehetetlent nem ismerő szülész és nőgyógyász szakorvos Pesttől Léváig „és aki 1944. március negyedikén, szombaton huszonnégy órás eltávozást kapott családjához Kispestről, ahol mint munkaszolgálatos, utat betonozott. Ebből az egyetlen napból – mert vasárnap délben már be kellett vonulnia alakulatához – első szóra jött, és egy nagyon közeli rokonomnál, háznál, megfordítván egy születendő farfekvéses magzatot – megmentette mind az anya, mind a gyermek életét. Amikor ezt írom, mindketten élnek. Azóta a gyermek is többszörös nagymama. Dr. Heimler sorsát nem ismerem. Hálával gondolok rá, ha pedig meghalt, úgy áldom porait.

Az 1999-es év második nagy felfedezése a szenzációs felvételek mellett, az hogy eldőlt a vitatott kérdés, miért Göd a térségünk neve.

Mint már annyiszor, most is, a véletlen jött a segítségünkre. Azt már régebben is feltételeztük, hogy a „D" végződés miatt honfoglalás kori magyar szálláshelyről lehet szó. Így vélekedtek tudós emberek is, miszerint valószínűsíthető a tulajdonnévhez való kapcsoldás.

Ám eddig Göd, mint személynév, vagy vezetéknév nem bukkant elő. Még „Gödi" családnevet sem találtunk, a telefonkönyvben sem.

A szólásmondás azt tartja, „vak tyúk is talál szemet!" 1999 őszén egészen más témában kutattam egy budapesti nagy könyvtárban. Találomra fellapoztam a már említett Borovszky féle sorozat Szatmár vármegye kötetét. A lapok sebes pörgetése közben szemembe villant Göd neve. Izgatottan kerestem vissza.

A kötet „Szatmár megye községei" fejezetének 85. oldalán ez olvasható:

„Homok(Sándorhomok)

Magyar kisközség a szatmári járásban, 77 házzal és 610 lakossal, kik közül 305 református, 247 görög katolikus, 49 római katolikus, 9 izraelita vallású. Határa 1677 kat. hold. Már az őskorban lakott volt... Ásatások során sok kő, bronz és honfoglalás kori régiség került elő... A XVI. században gyakran gazdát cserélt, 1526-ban a Derencsényi, Tárkányi, Tegzes és Ormós családok kaptak részt benne. A Derencsényiek hűtlenségbe esvén, részüket 1545-ben Anarcsy Péter kapja meg. 1640-ben, száz év múlva, Torday János és GÖD JUDIT Anarcsy György felesége kapnak benne részt."

Itt van hát a bizonyíték. Volt GÖD nemzetség, vagy család, amely a honfoglaláskor itt a Duna mellett, Árpád fejedelem szálláshelyének közelében telepedett meg és adta nevét e tájnak.

Egyszer talán az is kiderül, hogy Gödöllő miért Göd öllő, és mi közünk volt akkor egymáshoz. Történészek és nyelvtudósok dolga lesz. Elődeink bizonyára örömmel vették birtokukba az akkor még meglehetősen jó állapotú római erődöt.

Kedves olvasó!

Végre itt van a megígért térképmelléklet is, Dégi Attila számítógépes tudását és Göd iránti szeretetét egybeötvözve, hozta azonos méretűvé a legelső, pontos katonai felmérés térképét az 1700-as évek elejéről – amelyen a csak mindmáig el nem pusztított, erős falú Kincsem épület látható, tőle északra, úgy 200 méterre az országút menti temető jele –, a mai legkorszerűbb eljárással készült térképekkel. Az azonos méret eléréséhez segítségünkre csupán három azonosítási pont szolgált. Alsógöd bejáratánál a Sződi úti elágazás, a „Kincsem" csárda vagy, ahogy akkor hívták, a Kódi csárda,valamint a kis sziget a Dunán.

A csárda korára lehet következtetni a 3. és 4. számú képeken (a pénzek fej és írás oldala) bemutatott pénzek alapján. Kőmű-

ves János úr, aki a volt csárda déli tövében lakik, kertje földjéből rostálta ki őket néhány négyzetméternyi területről. Bizonyára sok ilyen, és ehhez hasonló pénz van még a földben az épület körül, de már nincs remény arra, hogy napvilágra kerüljenek, akárcsak az udvaron lévő lefedett kút sem, amelynek – szemtanúk szerint – belső falába épített kőlépcsőn lehetett lemenni vízért. A pénzek közül a legrégibb az 1600-as évek végéről való ezüst félpoltúrás, az utolsó 1842-ből, Ferdinánd idejéből való.

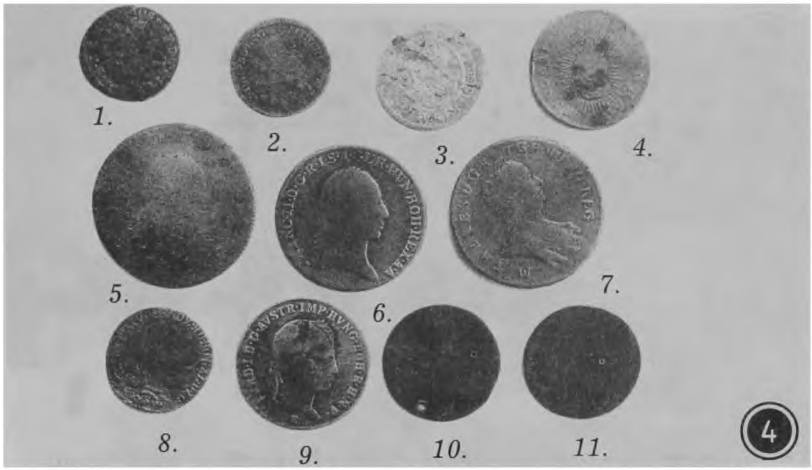

Új szerzőtársunk, Láng József, feldolgozta a Sződi Római Katolikus plébánia adatai alapján az egykori Mayerffy, majd Dercsényi, később herceg Montreál Gyula, majd Nemeskéri birtokon élők statisztikáját. Lehet keresgélni az „őslakos" elődök neveit.

Táblázatba foglalva készítette el Göd történetének eseményeit időrendi sorrendben, melyet a mellékletek között mutatunk be.

Orbán György úrtól több képet kaptam 1939-40 teléről. A feljegyzések szerint 122 centiméter hó esett. A vonatok a nyílt pályán elakadva éjszakáztak, tele utasokkal.

A délutáni vonat hóekével ellátva bírkózik a nagy hóval

1940 januárjában olyan vastag volt a jég az Erzsébet liget előtti tavon – ma a golfpálya tartozéka –, hogy a későbbi két nagy focistánk, Czövek István és Kecskés Balázs vidáman korcsolyáztak rajta, közrefogván az akkor néhány éves Orbán Gyurkát.

A nagy hónak tavaszi árvíz lett a vége. A 7. számú képünk a márciusi olvadást mutatja. Az országúton a sződligeti kanyarban úszó jégtáblák között poroszkál a megrakott parasztszekér.

Úgy mesélték az öregek, hogy akkor az országút mellett, Vác irányából támadt az árvíz a felsőgödi kertvárosra. A Duna felől akkor már védett volt Felsőgöd. A Duna hamarosan elöntött minden területet, amit csak tudott.

A 8.számú kép azt a tájat ábrázolja, ahová 2000-ben házsort fognak építeni figyelmeztetésünk ellenére, az azóta eltüntetett sörgyártól északra.

Idén tavasszal a Miskolczi József, Vácott lakó földink képes levelezőlap gyűjteményével elkápráztatta azokat, akik kiállítását megtekintették a József Attila Művelődési Házban.

Miskolczi József

Az ő gyűjteményéből készített válogatás az idei Almanach második melléklete. A képes levelezőlapok a XIX. század végéről és a XX. század elejéről valók. Tessék gyönyörködni! Ha jól

látom, az egyik képen Marinkás bácsit fedezhetjük fel, amint fiakkeren utasokat szállít a felsőgödi vasúti megálló és a Duna part között.

Van itt kép a felsőgödi Duna part bástyaszerű gátrendszeréről félkész és teljesen elkészült állapotban. Látható az alsógödi „felső" kosaras strand is, amint a kis Duna ágban horgonyoz, itt van a Banántábor képe, az akkor még gyönyörűen karbantartott parti sétány, a mai Jávorka utcától a Csapatpihenőig. Van egy képeslap a Széchenyi forrásról abból az időből, amikor még Zsuzsi forrásnak hívták.

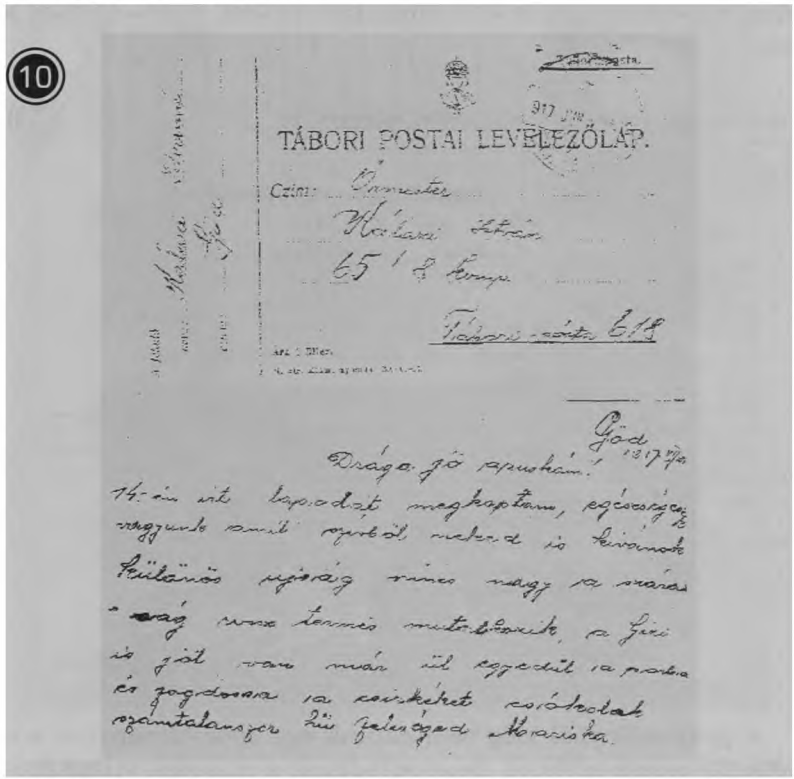
TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP.

Czím: Ornester Hálózati Zászló 65 1/2 Honv. Táborpostaszám 618

Göd 1917 Jún

Drága jó szüleim!

14-én itt lapodat megkaptam, egészségem megvan amit szintén szívből neked is kívánok. Különben szóval nincs nagy szabadságom csak termés mutatóban van, a fiú is jól van már ül egyedül a padban és gondolom a szinkeket csókolod szamtalanszor Szü felesegad Mariska.

Miskolczi József másféle dokumentumokat is gyűjt. Van két tábori levelezőlapja 1917-ből. Kálazi István őrmester úrnak

küldte a keleti frontra a felesége. De miért vannak itt a Budapesten feladott lapok? Miért nem tudhatta meg a címzett, hogy cseppnyi leánykája Gizike, már mondja az első szavakat és a „porban ülve fogdossa a kiscsirkéket”? A magyarázat szívbemarkolóan egyszerű. Az alsógödi római katolikus templom falán Helmes Ferenc 1998-ban helyezte el az első és második világháborúban elesettek márványtábláját. A hősi halottak között ott olvasható Kálazi István 29 éves néhai borász neve is, aki huszonkilenc éves korában 1917. július 6-án vesztette életét. Felesége bizakodó, hazaváró levelét június 26-án adta postára. Mire megérkezett, nem volt kinek kézbesíteni. Visszaküldték a feladónak.

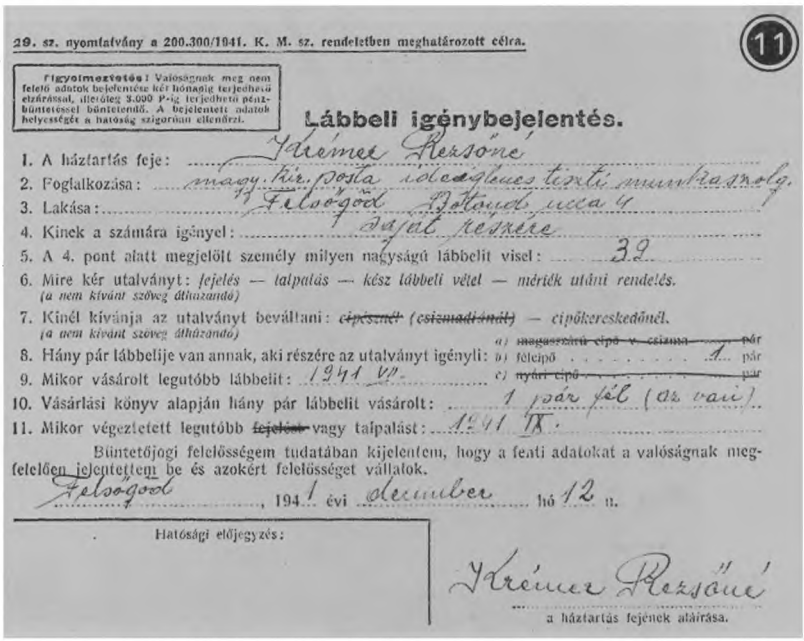

29. sz. nyomtatvány a 200.300/1941. K. M. sz. rendeletben meghatározott célra.

11

Figyelmeztetés! Valóságnak meg nem felelő adatok bejelentése két hónapig terjedhető elzárással, illetőleg 8.000 P-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A bejelentett adatok helyességét a hatóság szigorúan ellenőrzi.

Lábbeli igénybejelentés.

1. A háztartás feje: Krémer Kerszőné
2. Foglalkozása: magy. kir. posta raktárnok, textil munkaszolg.
3. Lakása: Felsőgöd Bottyán utca 4
4. Kinek a számára igényel: saját részére
5. A 4. pont alatt megjelölt személy milyen nagyságú lábbelit visel: 39
6. Mire kér utalványt: fejelés — talpalás — kész lábbeli vétel — méretek utáni rendelés. (a nem kívánt szöveg áthúzandó)
7. Kinél kívánja az utalványt beváltani: ~~cipőszűcs (csizmadiánál)~~ — cipőkereskedőnél. (a nem kívánt szöveg áthúzandó)
8. Hány pár lábbelije van annak, aki részére az utalványt igényli: a) ~~magasszárú cipő v. csizma~~ ... pár; b) félcipő ... 1 pár; c) ~~nyári cipő~~ ... pár
9. Mikor vásárolt legutóbb lábbelit: 1941 VI.
10. Vásárlási könyv alapján hány pár lábbelit vásárolt: 1 pár fél (az vau)
11. Mikor végeztetett legutóbb ~~fejelés~~ vagy talpalást: 1941 IX.

Büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a fenti adatokat a valóságnak megfelelően jelentettem be és azokért felelősséget vállalok.

Felsőgöd, 1941 évi december hó 12 n.

Hatósági előjegyzés:

Krémer Kerszőné
a háztartás fejének aláírása.

A gyűjteményből még bemutatunk egy nyomtatványt, a következő keserű időkből. Belesodródtunk a második világháborúba. Két hónapi elzárással vagy 8000 pengő pénzbírsággal sújtják azt, aki több cipőt kíván magának szerezni, mint

amennyi megengedett. Az igénybejelentés 10. pontjánál keserűen írja oda Krémer Rezsőné, csak egy pár félcipője van.

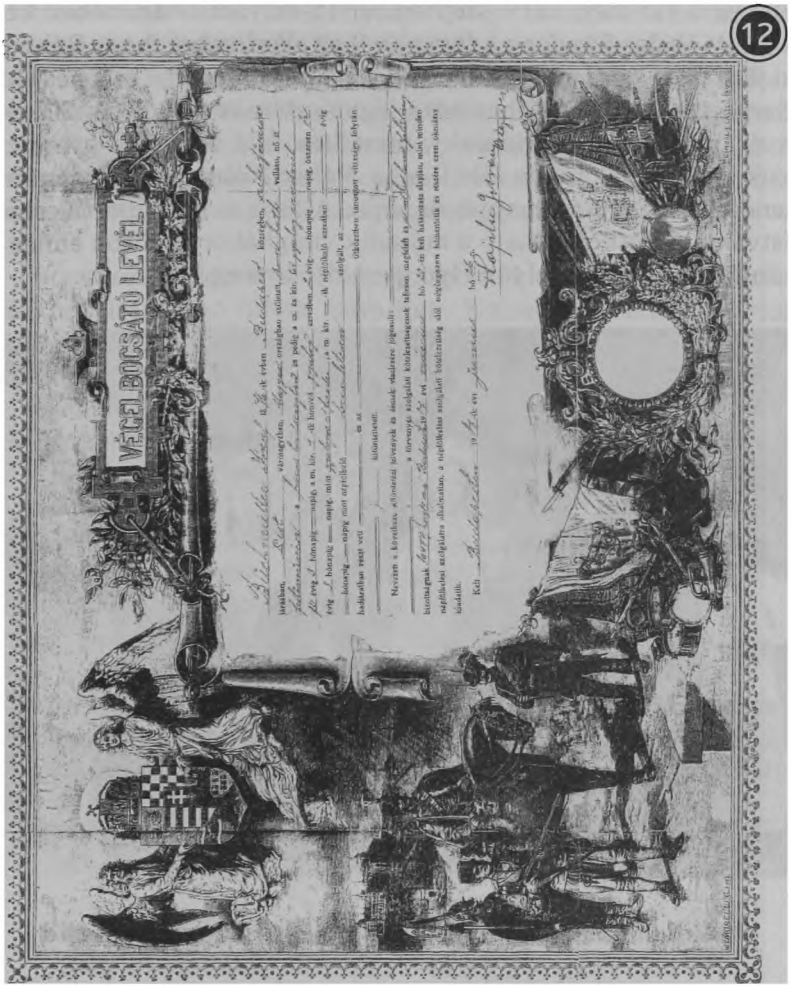

A mai sorkötelesek kedvéért még ide kívánkozik Buchmüller József, címzetes tizedes obsitos levele. Tizenkét évet és három hónapot szolgált már, amikor 1917-ben leszerelt.

Két évvel később készült a következő fénykép. Már elveszett a világháború, már elveszett a történelmi Magyarország, de az élet nem állt meg, 1919. szeptember 12-én váci műtermében készítette Vadas Sándor a képet abból az alkalomból, hogy Rákóczi István a gödi puszta tejgazdaságának vezetője és felesége, Szekeres Rozália, férjhez adta legidősebb, az alig 18 éves leányát, Juliskát, Bisztriánszky Józsefhez. Hét felnevelt gyermekük közül a bal szélén álló Ilonka, Pálosi Kálmánné az idén kilencvenedik születésnapját ünnepli. A jobb szélén álló fiúcska, István neve ott olvasható a második világháborús hősök emléktábláján. A képet Polyák Györgyné őrizte meg.

Balról: Rákóczi Ilonka, Szekeres Mária, Rákóczi Ferenc, Rákóczi Istvánné, Szekeres Rozália, Rákóczi Juliska, Rákóczi Rozika, Bisztriánszky József, Szekeres András, Rákóczi Mária, Rákóczi István, Sári Pál, ifj. Rákóczi István

Kedves Olvasó!

Szeretném ismét hangsúlyozni, hogy szerzőtársaim írásait most sem módosítottam. Erre senkitől sem kaptam felhatalmazást. Ennek következtében csak saját írásaimért terhel a felelősség. Kerültük a szélsőséges megnyilvánulásokat, ugyanis minél közelebb vagyunk a krónikaírásban a mához, annál nagyobb a veszélye annak, hogy írásos dokumentumok helyett egyes emberek emlékezetére hagyatkoznánk. Pedig ez bajjal jár!

Búcsúzóul: Bocsánatot kérek azoktól a szerzőtársainktól, akiknek írásaiban hibák maradtak. Különösen Teréz nővértől kell elnézést kérnem azért, mert szépséges írásában az 1998. évi Almanachban, a 118. oldalon Kis Teréz jelmondatát, miszerint: „Csak a szeretet számít", így másította meg a korszerű technika: csak a kezdet számít. De így lett az első kötetben „megyeri" út a megyei út helyett, rendkívül értelemzavaróan. Stb., stb.

Most a hatodik kötettel nagyon sok név, kapcsolat, összefüggés kerül napvilágra. Kérem tessék! Lehet felgombolyítani a szálakat, lehet a közösség javára fordítani a munkát.
Az elismerés, a jutalom, nem marad el!

Íme, az idén kilencvenegy éves, tavaly még felsőgödi lakos, dr. Varasdy Sándorné, született gróf Zichy Henriette, Keta néni levele budapesti otthonából. Ez pedig többet ér minden díjnál!

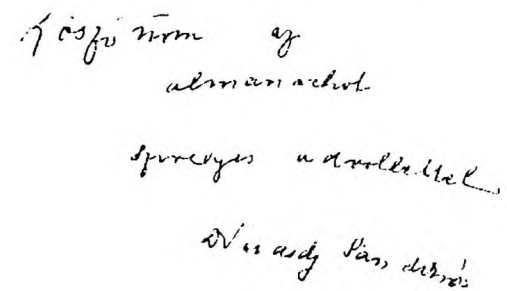

Tisztelt Bátorfi úr,
Ezre járva dobom be
Varasdy néni „levelét"
Csak ennyire telkett erejé-
ből, de nagy körön
mindent. A 16 db Alma-
nachot dedikálva osztja
szét a sokszorosságnak és
ismerőseinek.
Ha találkozunk, bőveb-
ben beszámolok.
Üdv. Rozsnyóczky

Ehhez az utcai írásért.

Göd és lakói iránti
szeretettel és tisztelettel:
Bátorfi József

RÁKSI MIKLÓS

Marana Tha

URUNK JÖVEL

Írta: Ráksi Miklós
Fényképezte: Császár Ernő

„Valamely helyen akarom, hogy az én nevemről megemlékezzetek, elmegyek tehozzád és megáldalak téged"

(Mózes II. 20.24b.)

Ígérete szerint Urunk eljött hozzánk és az Ő nevéről való megemlékezés helye, az alsógödi református templom – áldásának bizonyságául elkészült. Templomunkban összegyűlvén hálaadással telik meg szívünk és magasztaljuk Istenünket a templomépítés megélt kegyelméért.

A hálaadás mellett örömmel tölt elbennünket, hogy templomunk felszentelése községünk várossá nyílvánításának esztendejében történik. Nagy utat tett meg a valamikori Grassalkovich uradalomhoz tartozott „Göd puszta" a városi rang eléréséig. Levéltári feljegyzésekből ismert, hogy a gödi templomdombon feltalált magyar falu istenfélő népe már templomot épített. A múlt század elején találták itt azt a harangot, melyre magyar nyelvű üdvözletet öntettek. A török idők nehéz évtizedeit, majd a kisebb-nagyobb birtokosok tulajdonlásait követően, az 1800-as évek vége felé már rendezett, szabályos település keletkezett a Dunának ezen a partszakaszán. Gödből előbb Kisgöd, majd Felsőgöd és Alsógöd lett, melyeken impozáns nyaralótelepek épültek. Az 1846. júliusában megindult – Budapestet Váccal összekötő – vasútvonal, a település gyorsütemű fejlődését eredményezte. A Dunakeszi Gyártelepen, az Istvántelki főműhelyben dolgozók és az elcsatolt területekről menekültek szívesen telepedtek le Alsógödön és alakították kertvárossá. Ma már a három Gödből egyesült városnak 15000 állandó és 4-5 ezer nyaralóként idejüket itt töltő lakosa van.

A református gyülekezet együtt született és növekedett a településsel. Mint szórvány, a 20-as évek végén szerveződött Vác anyaegyházának előbb leány, majd fiók-egyházává. A váci lelkészek és segédlelkészek havonta 1-2 alkalommal tartottak istentiszteletet a Floch-féle „hosszú ház"-ban. 1924-ben Alsógöd közigazgatásilag elvált Felsőgödtől.

A hívek vallásos buzgóságából hamarosan megalakult az alsógödi egyházközség alapító presbitériuma. 1928-ban ajándékul kapott a kicsiny gyülekezet egy 250 négyszögöles kertet, melynek nyugati felén épült fel a mindmáig templomként használt imaház, a Sütő testvérek kivitelezésében. A kertben helyezték el az úgynevezett „Marci"-harangot, melynek kedves csengése 1998. november 24-ig – az új templom tornyába történt elhelyezéséig – hívta áhítatra a gyülekezetet. Imaházunk berendezése, melyet felújítva templomunkban elhelyeztünk, puritán

egyszerűségében is rangos munka. A szószék és a padok Mihály György presbiter, asztalosmester kezemunkája, a szószék mellvédjét díszítő faragott egyházcímer a váci fegyházban büntetését töltő egyik rab művészi munkája, a szószék fölötti koronát (hangvetőt) Ráksi Miklós gondnok készítette 1992-ben, az Úrasztala Kovács Gyula testvérünk ajándéka; mindezeket hálóból, Isten dicsőségére.

A 30-as évek közepétől rendszeresen heti istentiszteletek voltak. 1936-ban a gyülekezet pásztorául választotta Bene Zoltán lelkészt. A Dunamelléki Református Egyházkerület közgyűlése 1937. november 18-án határozatban hagyta jóvá a felsőgödi-alsógödi-sződligeti fiókegyházak társegyházként való anyásítását. A lélekszám növekedésével a 40-es évek végén az imaházat „L" alakban meg kellett nagyobbítani. Bene Zoltán nyugalomba vonulását követően 1968-ban Héder Lászlót választotta lelkipásztorául a közös presbitérium, aki 25 éven át pásztorolta a társegyház három gyülekezetét. 1993-ban bekövetkezett halála után Szotyori Nagy Gábort hívta meg lelkészéül a három gyülekezet. Már Héder László szolgálatának idején felmerült az imaterem templommá alakításának igénye. A gyülekezet szándékának bizonyságául az egyik istentiszteleten a jelenlévők egyenkénti titkos szvazással döntöttek az építkezés mellett. A döntést követően a presbitérium – a gyülekezet egyetértésével – 1996. január 2-án „Az Alsógödi Református Gyülekezetért és Templomért Alapítvány"-t hozott létre. Megindult a felajánlás, a gyűjtés. Idős nőtestvérek, mint Németh Rózsika – volt diakonissza – éveken át gyűjtött magas összegű adományával indította a jövendő költségek fedezetét. Nemes példáját követte az egyházfenntartó közösség csaknem minden tagja, tehetsége szerint. Az adományok növekedésével 1997-ben elérkezettnek láttuk a mérnöki tervezői munka elindítását. Csomós Ágnes, Mladek Ferenc és Szép László építészmérnök térítésmentesen készítettek terveket, melyek közül a Mladek-Szép mérnökök által készített – a magyarországi református hagyományokat megje-

lenítő – templomtervet fogadtuk el. A tervezés indításáig mintegy 8,5 millió Ft állt rendelkezésre.

A nemes ügy féltését és megvalósítását magáévá tevő presbitérium testvéri szeretettől áthatott vitája során – miszerint ez a pénz templomépítésre nagyon kevés -, Szász Ferenc korban legidősebb egyháztagunk, presbiter az eddigi adományán felül megajánlott 4 millió Ft-ot azzal a kikötésel, hogy adománya csak új templom építésére fordítható. Az önkormányzat képviselő-testülete pártfogó hozzáállását bizonyítandó 3,3 millió Ft segélyt szavazott meg részünkre. A Dunamelléki Református Egyházkerület 500 ezer Ft-tal segítette igyekezetünket. Az imigyen megnövekedett forrás ismeretében – 1998. tavaszán elkészült a toronnyal, altemplommal, karzattal ékesített templom terve. Miután nyugati szomszédaink nem értettek egyet altemplomi célkitüzéseinkkel, a fellebbezések hosszúra nyúlt időtartama miatt az építkezés megkezdése június utolsó hetére maradt. Figyelemmel a piacgazdaságban divatos gyakori árváltozásokra, már 1997. őszén vásároltunk téglát, cserepet, betonvasat és faanyagot. Csakhamar megtörtént az épület kitűzése és megkezdődött az altemplom földtömegének a kitermelése és elszállítása, mely tetemes gépi és szállítási munkát Baka Béla nagyiparos Isten dicsőségére tett felajánlása ajándékaként köszönhetünk meg.

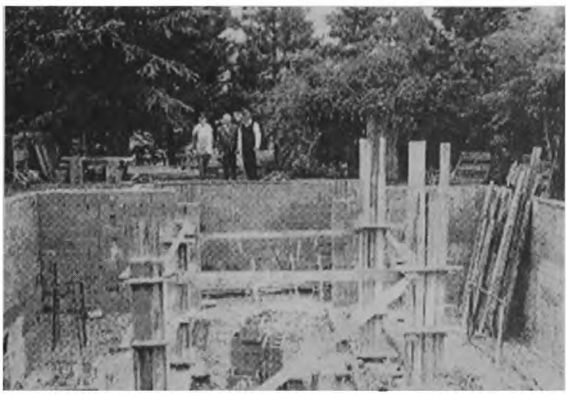

A nem egészen egy nap alatt kimélyített munkatérben azonnal megkezdődött a betonozás, zsalukő falazás. Július 26-án Fónagy Miklós – az Északpesti Egyházmegye esperesének igehirdetését követően bensőséges ünnepség keretében megtörtént az alapkő letétele.

Ezt követően felgyorsultak az építkezés eseményei; a lábazat, a körítőfalak, majd a torony megépítése után a koszorú zsaluzása, az áthidaló vasbetongerendák elhelyezése, az alagsori és toronybéli lépcsők zsaluzása, a tűzfal kiképzése. Szeptember-

ben megjelentek az ácsok. Kovács Gyula építészmérnök és ácsmester vezetésével mesteri ügyességgel alakították a tetőszerkezetet, a cserépfedést. November 26-án helyezték el a vörösréz lemezzel borított sisakot a torony koszorújára.

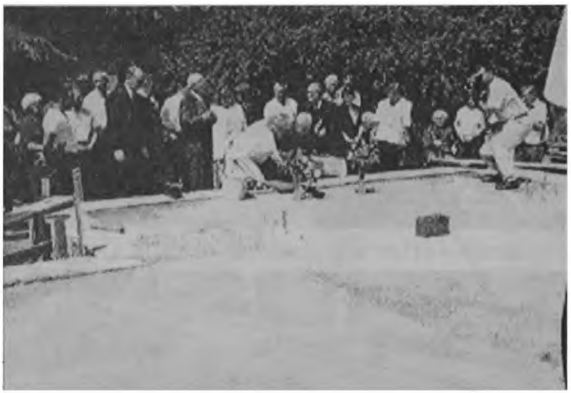

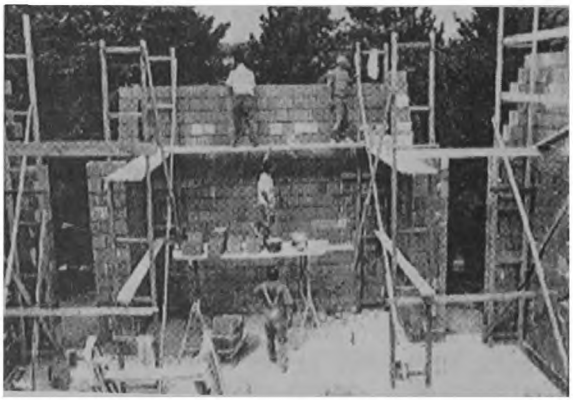

Derék mestereink a tél beállta után sem tétlenkedtek, ´99. januárjától július végéig folyt a templommá formálás műve: a vörösfenyőből készült nyílászáró szerkezetek beépítése, üvegezése, az altemplom vakolása, az elektromos hálózat kiépítése, kőporozás, terem és torony belső vakolása, az altemplom szigetelése. Június hónapban készült el a mennyezet, majd a mázolásfestés és meszélés következett. Az imaterem külső rendbetételére is jutott idő és anyag, hogy mint gyülekezeti terem méltó legyen templomához. Utolsó nagy feladat volt a templom padozatának lapozása, valamint a szószék pódiumának elkészítése. Mindezek mellett megépültek a járdák, az esőtől védő tornácok. A gyülekezeti tagok szombatonkénti jó szívvel végzett munkája nyomán megvalósult tereprendezés, füvesítés, asszonytestvéreink vigaültetése, otthonosabbá varázsolta a szent hajlék környezetét.

Nem lenne teljes a templomépítésről készített beszámolónk, ha nem szólnánk vállalkozásunk anyagi fedezetéről. Az alapítvány létesítésének feltételeként előírt pénzösszeg gyűjtése már 1995-ben elkezdődött. Az előzőekben nevezettek mellett egyházfenntartói járulékot fizető gyülekezeti tagságunk (mintegy 100 fő), templomépítésre adott forintjai az Északpesti Egyházmegye gyülekezetei, a Dunamenti Regionális Vízmű Rt., a hejőcsabai gyülekezetek, a Dunakanyar Takarékszövetkezet, a Multiver utazási iroda, a katolikus és evangélikus testvérek adományai; az ökumenikus közös hangversenyek felajánlásainak felezett összege, a téglajegyekből befolyt pénzek pénztári és OTP Banki kezelésben június 30-ig könyvelt összege 17,2 millió Ft. A pénzügyek naprakész kezelésében Szalay Ferencné alapítványi pénztáros és dr. Bajnóczy Barna alapítványi elnök segítették a lelkipásztort. A presbitérium a gyülekezet nevében köszönetet mond minden – az építkezésben résztvevő munkásnak és felelős vezetőnek. Elsőrenden Mladek Ferenc és Szép László mérnököknek a szép tervlapokért; Kovács Gyula mérnöknek és Császár Ernő technikusnak a lelkiismeretes és egy éven át kitartó és odafigyelő építésvezetésért. Nagy Sándor és fia, Nagy László

kőművesmestereknek a percíz és anyagtakarékos szakmunkáért, Mészáros Vince faárukészítő mesternek a nyílászáró szerkezetek ízléses kialakításáért, Fabók Tibor festőmesternek és csapatánk, Marinkás Miklós villanyszerelő mesternek, valamint Kiss Sándor bádogos mesternek a szép, impozáns toronysüveg kivitelezéséért, Rancz Lajos és Gombos Miklós uraknak, akik a harang üzembehelyezésében voltak segítségünkre, Herr Péter úrnak, a készbeton és egyéb építőanyagok beszerzéséhez nyújtott segítségéért. Köszönetünket fejezzük ki dr. Kárpáti Klára ügyvédnek az alapítvány létesítésében végzett jogászi munkájáért. Végül, de nem utolsó sorban mondunk köszönetet szeretett lelkipásztorunk Szotyori Nagy Gábor ambiciózus, odafigyelő **Isten végtelen kegyelmére** hagyatkozó templomépítő munkájáért. **SOLTI DEO GLORIA!** Mindezért egyedül Istené a dicsőség!

1999. A Presbitérium

JŐRÖS ANDRÁS

id. JŐRÖS ANDRÁS
mérnök

1876-ban született Túrterebesen, Ugocsa megyében régi nemesi család sarjaként. A nemességről szóló feljegyzések adatait az Országos Levéltár őrzi.

Középiskolai tanulmányait a debreceni gimnáziumban végezte, majd a Budapesti Műszaki Egyetemen megszerezte a mérnöki diplomát.

1905-től kezdődően az ország csaknem valamennyi megyéjében végzett parcellázási munkálatokat és megismerkedett a Budapest környéki földbirtokosokkal, akik között olyan nevek szerepeltek, mint a Nemeskéri-Kiss család. Lovag dr. Floch Reichersberg Alfréd, Schäffer Pál, valamint Szahlender tábornok, a volt csendőrség főparancsnoka. Különösen a Floch féle birtokon ügyködött sokat, és a munkálatok ellenértékeként állandó lakásként megkapta a mai Bajcsy-Zsilinszky utca közepe táján levő házat, a hozzá tartozó udvart, valamint egy utcával odébb, a Duna felé közel egy holdnyi területet és az egykori gödi strand feletti részen egy telket.

Az első világháborúban tartalékos főhadnagyként vett részt és hősies magatartása elismeréséül rövidesen századossá léptették elő. A Kolomea körüli harcokban súlyosan megsebesült, frontszolgálatra alkalmatlanná vált, és hosszú ideig tartó felépülése után a csepeli fogolytábor parancsnoka lett.

ONOSSÁGI IGAZO NY.

Identitätskarte.

Rendfokozat: tart. százados
Charge

Név: Fövös András
Name

Csapattest: m. kir. 30. honvéd
Truppenkörper

gyalog ezred

Beosztás: h. kir. honvéd tér
Eingeteilt

parancsnokság Budapest.

Budapest, 1918 m[illegible] 5.
Ort

P. H.
L. S.

a kiállító aláírása.
Unterschrift des Ausstellers.

1934. r. szám. — Budapest, Athenaeum.

1919-ig Budapesten lakott és ezután költözött Alsógödre, és milyen jól jött az a lakás, amit jó néhány évvel korábban a Flochtól kapott! Én akkoriban pöttöm és nagyon sovány kis gyerek voltam, nem sokkal nagyobb, mint egy megtermett béka, de még most is pontosan emlékszem, hogy a bútorokat Pestről a Szimler Bandi szállította ki lovaskocsijával.

Apám jelentősen hozzájárult Alsógöd arculatának kialakításához úgy is, mint mérnök, és úgy is, mint közéleti szereplő. Ma már talán nem is tudják, hogy a közgyám szerepkörét is betöltötte és nagyon sok ismeretterjesztő előadást tartott a lakosság részére abban az épületb en, ahol az elemi iskola egyik tanterme volt, a mostani Művelődési Házzal szemben az országút túlsó oldalán. Hol volt akkor még a villanyvilágítás? Arra is emlékszem, hogy az előadásain hol egy füstölgő petróleum lámpa, hol meg néhány gyertya pislákolt és ontotta nem egészen vakító fé-

nyeit, de a hallgatóság talán tiszteletből, mindig lelkesen tapsolt, mert Apám kítűnő előadó volt.

Az alsó és a középső strandon végzett jelentős kiképzésekkel megalapozta a következő évtized emlékezetes strand-látogatottságát, mikor a hétvégeken Pestről különvonatok hozták Gödre a felüdülni vágyókat. Különösen a meredek domboldalon kialakított, és azt hiszem, hogy az egész Duna vonalán végig egyedülálló homokfürdő is vonzotta az emberek sokaságát.

Aztán a XXVIII. utca 15. számú ház (a mostani Bajcsy-Zsilinszky u.) homokzatán egyszer csak megjelent egy hosszúkás, zománcozott tábla, rajta a felirat: „Sződ-Felsőgödi Ármentesítő Társulat" és mellette egy másik tábla: „Jőrös András mérnök, jogosított földmérő, a budapesti mérnöki kamara tagja". Az Ármentesítő Társulat igazgatója is ő volt.

Apámnak abban az időben szép feladatot kellett megoldania. Meg kellett építtetni azt a gátat, amelyik később megvédte Felsőgödöt a Duna rendkívüli áradásaikor. A magas töltésekhez sok föld kell, de honnan? Ez is megoldódott. Apám megbeszélte Nemeskéri-Kiss Gézával, hogy az országút és a Duna közötti területen halastavak legyenek, és az innen kitermelt földet használják fel a töltéshez. A Tiszántúlról nagylétszámú kubikos brigádok érkeztek rövid talicskákkal és lovakkal húzott kordék-

kal. Elkezdődhetett hát a munka, sőt Jőrös mérnök honvédségi kapcsolatait kihasználva elérte, hogy Joó nevű százados vezetésével egy századnyi katonai alakulat is segítséget nyújthatott. A nagy mű elkészült, de az alkotó nem pihent! A következő 20 évben is fáradhatatlanul folytatta tevékenységét.

1944-ben egy orosz alakulat konyháját telepítették a házba és a főzésnél elégettek mindent, ami éghető volt. Válogatás nélkül égették el bútorainkat, Apám összes térképét, minden könyvet és feljegyzést. Szerencsére meghagytak neki merő szánalomból egy rend kopott ruhát, egy még kopottabb télikabátot, melyet spárgával kötött meg a derekán és így felöltözve, hosszú ősz szakállával és kackiásan félrecsapott kucsmával a fején, úgy nézett ki, mint egy tősgyökeres muzsik. Szerintem ez akkor a kor szellemének tökéletesen megfelelt.

De ahogy az idő eljárt felette, egyre kevesebb telket mért már ki, megmaradt 20 méteres acélszalagjával és a kitűző szögekkel. 1955. július elsején a kora délelőtti órákban Göd határában egy terület kimérése közben a szívéhez kapott, összeesett és azonnal meghalt. Végső nyugvóhelye az országút melletti temetőben van.

79 évet élt. Egy hosszú, dolgos élet ért véget azon a nyári délelőttön, és az utókornak nincs más dolga már, mint egy főhajtás és a Róla való megemlékezés.

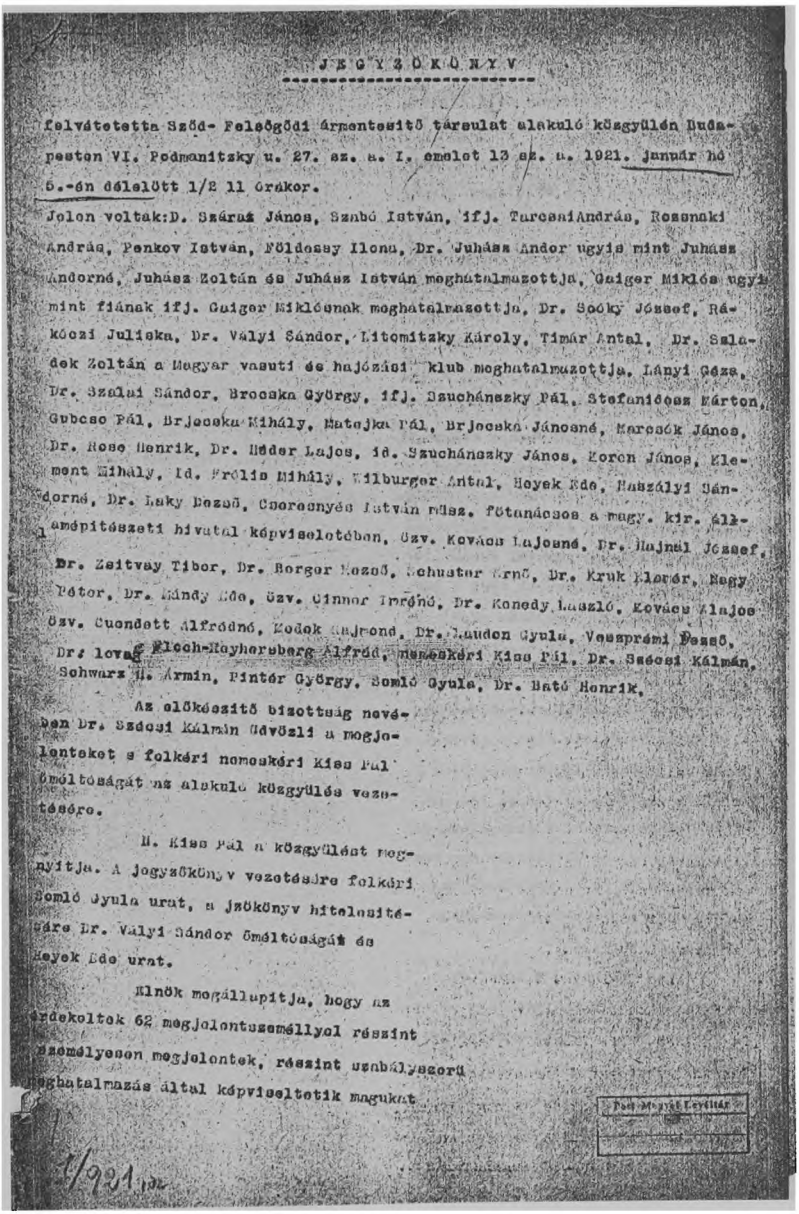

JEGYZŐKÖNYV

felvátetetta Sződ- Felsőgödi ármentesítő társulat alakuló közgyülén Budapesten VI. Podmanitzky u. 27. sz. a. I. emelet 13 sz. a. 1921. január hó 5.-én délelőtt 1/2 11 órakor.

Jelen voltak: D. Szárász János, Szabó István, ifj. Turcsai András, Rosznaki András, Penkov István, Földessy Ilona, Dr. Juhász Andor ugyis mint Juhász Andorné, Juhász Zoltán és Juhász István meghatalmazottja, Gaiger Miklós ugyis mint fiának ifj. Gaiger Miklósnak meghatalmazottja, Dr. Sóóky József, Rákóczi Juliska, Dr. Vályi Sándor, Litomitzky Károly, Timár Antal, Dr. Szladek Zoltán a Magyar vasuti és hajózási klub meghatalmazottja, Lányi Géza, Dr. Szalai Sándor, Brocska György, ifj. Szuchánszky Pál, Stefanidesz Márton, Gubcso Pál, Brjeczka Mihály, Matejka Pál, Brjeczka Jánosné, Marcsák János, Dr. Rose Henrik, Dr. Héder Lajos, id. Szuchánszky János, Koren János, Klement Mihály, id. Frólis Mihály, Wilburger Antal, Hayek Ede, Haszályi Sándorné, Dr. Laky Dezső, Csorcsnyés István rész. főtanácsos a magy. kir. élelmezési építészeti hivatal képviseletében, özv. Kovács Lajosné, Dr. Hajnal József, Dr. Zeitvay Tibor, Dr. Berger Mozső, Schuster Ernő, Dr. Kruk Klemér, Nagy Péter, Dr. Mándy Ede, özv. Ginnor Ferencné, Dr. Kenedy László, Kovács Alajos özv. Csendett Alfrédné, Kodek Rajmond, Dr. Laudon Gyula, Veszprémi Dezső, Dr. lovag Floch-Mayhersberg Alfréd, nemesskéri Kiss Pál, Dr. Sédesi Kálmán, Schwarz H. Armin, Pintér György, Somló Gyula, Dr. Bató Henrik.

Az előkészitő bizottság nevében Dr. Sédesi Kálmán üdvözli a megjelenteket s felkéri nemesskéri Kiss Pál méltóságát az alakuló közgyülés vezetésére.

N. Kiss Pál a közgyülést megnyitja. A jegyzőkönyv vezetésére felkéri Somló Gyula urat, a jzőkönyv hitelesitésére Dr. Vályi Sándor méltóságát és Hayek Ede urat.

Elnök megállapitja, hogy az érdekeltek 62 megjelentszemélyel részint személyesen megjelentek, részint szabályszerü meghatalmazás által képviseltetik magukat.

Pest Megyei Levéltár

5/921 jsz.

Összesen 233 kat. hold árterbe eső területtel.

Kifejti elnök, hogy az utóbbi gyakori árvizek, s az esetleges tavaszi áradás miatt sürgősen szükséges az ármentesítő társulat megalakítása, amit egy értekezleten a közigazgatási hatóságok és a folyammérnöki hivatal is ajánlottak. Mivel a vízjogi törvény 72.§.-ának rendelkezései szerint minden érdekeltet a mai közgyűlésre pós-tai ajánlott levélben meghívtak, a szükséges előzetes munkálatokat elkészítették, s a közgyűlést szabályszerűen bejelentették az alispánnak s a főkapitánynak, akik a bejelentést tudomásul vették, s a közgyűlést engedélyezték, kéri a jelenlevőket, hogy a közgyűlés mondja ki az ármentesítő társulat megalakulását.

Az alakuláshoz nem járulnak hozzá az összes megjelent csomádiak, kiknek nevében id. Frólis Mihály, továbbá a dunakeszi érdekeltségből megjelent D. Szárax János, Szabó István, és Tarcsai András összesen 31 hold érdekeltséggel kijelentik, hogy az alkulásban nem vesznek részt azzal az indokolással, hogy ugy is sok adót fizetnek és gabonájukat 400 K-ért requirálják.-

Elnök valamint Dr Hédor és a szakértő mérnök felemlítve, hogy aránylag kevesek kell fizetniök, megkísérlik fenntnevezettket a társulatban való részvételre rábírni, de ez nem sikerül, mire elnök fel teszi a kérdést, hogy kik akarják a társulat megalakulását

tanuk! alkalmas inventár!!
jelen is irakat írödik.-

2

A megjelent többi érdekltek 202 kat.hold érdekeltségi területtel kívánják az ármentesítő társulat megalakulását,ellene van 31 kat.hold érdekeltségi terület tulajdonosa.-

Elnök az 1885,XXIII.t.cz.71.§-a alapján,mivel az érdekelt birtokosoknak az ártérben birt holdak mennyisége szerinti tulnyomó többsége kívánja,-megalakultnak nyilvánítja az ármentesítő társulatot.

A napi rend értelmében következett a társulat elnökének megválasztása.

A közgyülés közfelkiáltással egy hangulag megválasztja az ármentesítő társulat elnökévé nemesköri Kiss Pál Urtságát.

Elnök a választást és a bizalmat megköszöni és kijelenti,hogy csak ideiglenesen és azért vállalja az elnökséget,hogy közérdekből elősegitse a társulat megalakulását és mielőbbi működésének megkezdését.Felkéri Jörös mérnököt az alapszabály tervezet felolvasására.Miután Jörös mérnök a tervezetet pontról pontra felolvasta,többek hozzászólása után

a közgyülés a felolvasott alapszabályokat elfogadta,és elnök javaslatára a közgyülés felhatalmazta a megválasztandó választmányt arra,hogy felügyeleti hatóságok által esetleg megkivánt kisebb jelentőségü vagy stiláris módositásokat az alapszabályokon saját hatáskörében megtehesse.

Az előkészitő bizottság nevében Dr Rosé Henrik ajánlatára

a közgyülés egyhangulag megvá-

lasztja a társulat elnökévé dr Vályi Sándor ur öltségét, a választmány rendes tagjaivá: dr Berger Rezső, drHajnal József, dr Héder Lajos, dr lovag Floch-Reyhersberg Alfréd, dr Rose Henrik, Schwarz H Ármin, dr Szécsi Kálmán és Wagner Dénes urakat, választmányi póttagokká: dr Bató Henrik, dr Kenedy László és Rosauer István urakat; számvizsgáló bizottsági rendes tagokká: Hayek Éde, dr Landon Gyula, és Veszprémi Rezső urakat, póttaggá Kodek Raymond urat.

Elnök kérésére Jörös tervező mérnök ismerteti és bemutatja a dunai vágát terveit, melyek egyelőre átmenetileg biztonságot nyújtanak, a melyek kol cca 233 kat. hold lonnó védve 7.00 m árvíz ellen. Felolvasva a költségvetést melyet a tervekkel együtt a folyammérnöki hivatal a a megyei közigazgatási hatóságok már egy előbbi, az érdekoltek által kért hivatalos eljárás folyamán megvitattak és 530/920 sz. alatt elkészíthetőnek véleményeztek. Többek hozzászólása után

a közgyűlés egyhangu határozata alapján elnök a terveket s a költségvetést elfogadottaknak jelenti ki. Felhatalmazza a közgyűlés a most megválasztott választmányt hogy legfoljebb 150.000 K erejéig a munkálatok költségeire bankkölcsönt vehessen fel a hogy az 1885.XXIII.t.cz.88,92,93,107,109 és 123.§-aiban foglalt és szük-

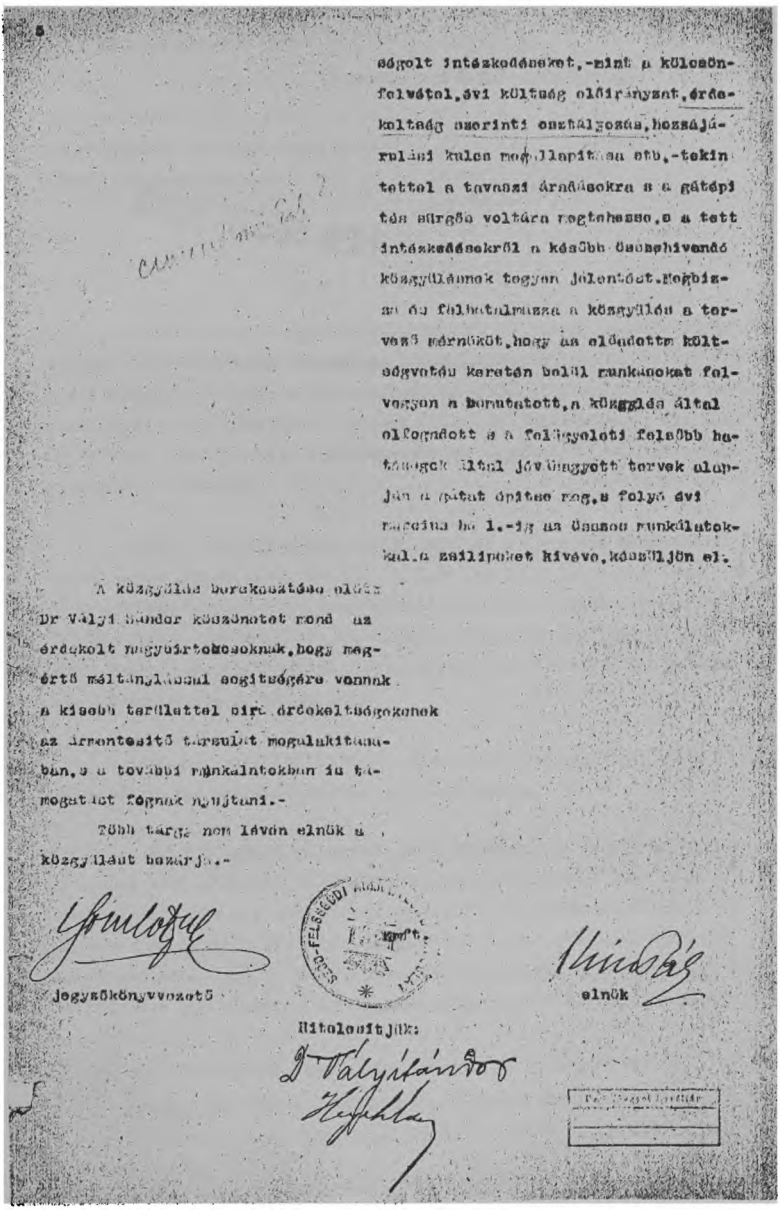

5

ségolt intézkedéseket,-mint a különösen felvétel,évi költség előirányzat,érdekeltség szerinti szétosztás,hozzájárulási kulcs megállapítása stb.-tekintettel a tavaszi árnádásokra s a gátépítés sürgős voltára megtehesse,s a tett intézkedésekről a később összehivandó közgyűlésnek tegyen jelentést.Megbizza és felhatalmazza a közgyűlés a tervező mérnököt,hogy az előadott költségvetés keretén belül munkálatokat folyasson a bemutatott,a közgyűlés által elfogadott s a felügyeleti felsőbb hatóságok által jóváhagyott tervek alapján a gátat építse meg,s folyó évi augusztus hó 1.-ig az összes munkálatokkal,a zsilipeket kivévo,készüljön el.

A közgyűlés berekesztése előtt Dr Vályi Sándor köszönetet mond az érdekelt nagyértékeseknek,hogy megértő méltánylásuval segitségére vannak a kisebb területtel biro érdekeltségeknek az árrentesitő társulat megalakitásában,s a további munkálatokban is támogatást fognak nyujtani.-

Több tárgy nem lévén elnök a közgyűlést bezárja.-

Jegyzőkönyvvezető

Hitelesítjük:

elnök

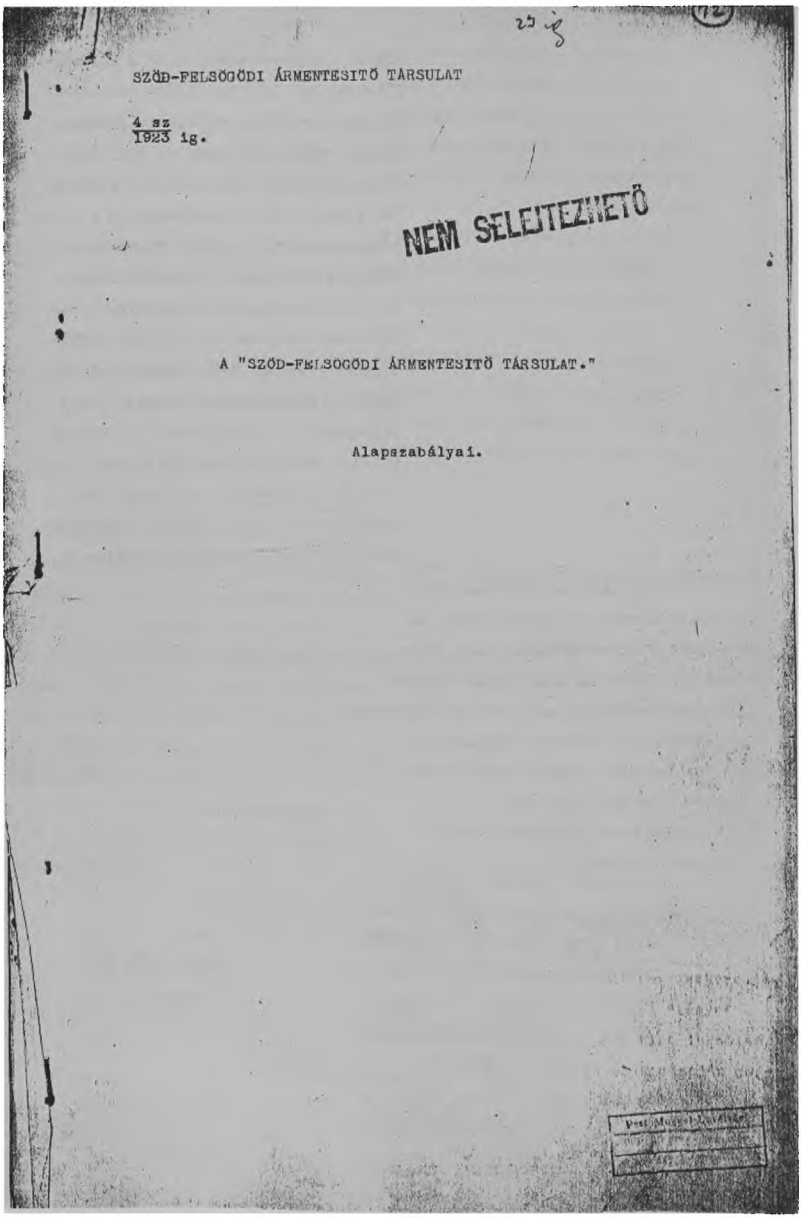

SZÖD-FELSÖGÖDI ÁRMENTESITŐ TÁRSULAT

4 sz
1923 ig.

NEM SELEJTEZHETŐ

A "SZÖD-FELSÖGÖDI ÁRMENTESITŐ TÁRSULAT."

Alapszabályai.

SZŐD-FELSŐGÖDI ÁRMENTESITŐ TÁRSULAT

1923 2. 32.

Pest-Pilis:Solt-Kiskun vármegye
a l i s p á n j a .-

Szám: 2215/922 kig. -
Tárgy:A Sződ - felsőgödi ármentesitő
társulat megalakulása.-

NEM SELEJTEZHETŐ

V é g h a t á r o z a t .-

A Sződ-Felsőgödi Ármentesitő társulat által vizimunkálatok engedélyezése tárgyában benyujtott kérelem folytán a vizjogi törvény 74 § a alapján a következő határozatot hozom,melyből az 1 -16 §§ alatt foglaltak jelen határozatomnak jogerőre emelkedése,illetve a földmüvelésügyi miniszter ur részéről leendő megerősitése után kiadandó engedély okirat szószerinti szövegét tartalmazzák.-

1.§.

A Sződ - felsőgödi Ármentesitő Társulat a következő határozatok szoros megtartásának kötelezettsége mellett engedélyt nyert arra,hogy Sződ -felsőgöd határában a Duna folyam bal partján a jelen engedélyokirat kiegészitő részét képező Jörös András földméröi jogositványnyal biró tervező által készitett tervek alapján a következő ármentesitési munkálatokat létesithesse és fenntarthasse.-

2.§.

Az engedélyezett munkálatok a következők:a./Ideiglenes jellegü nyári védgát b./ Kerités-támfalak, c./Árvizi zsilip.

3.§.

A 2.§.a./ pontjában engedélyezett ideiglenes jellegü nyári védgát az alapul vett 1897.évi + 6.80 méter árvizszinnel egyező,a Duna helyi 0 vizfelett + 6.80 méter koronamagassággal 1.0 méter koronaszélességgel,a mentett oldalon 1:1 a viz felőli oldalon 1:2 hajlásu rossükkel épitheto meg akként,hogy a hol a töltés a terep felett 2.0 méternél magasabb,a mentett oldalon még 1.0 méter széles padka létesitendő + 4.8.méter magasságban.-

Az akként engedélyezett töltés általános vonalozása ugy állapittatott meg,hogy a sződ-rákosi téglagyártól a Dunához vezető iparvágánynak a + 6.80 méteres árter-széllel való metszés pontjától kezdődőleg 0-0.95

Szent István Múzeum Levéltár

klmnek között kelt-nyugati irányban halad a Duna folyás irányára közel merőlegesen, 0,95 klm.től derékszögü elhajlással észak-déli irányt vesz fel és a Duna parttól 150-200 méternyire levő erdő és szántószélek tört vonalán haladva, 1.42.klm.nál lehetőségig megközeliti a Duna partot és 2.22 klm-nál az ugyenevezett Nyárfás utnál befejeződik.-

A 2.22 klm.től - 3,2 klm.ig nem létesül töltés, mert itt a terep többnyire magasabb az 1897 évi árviz szinánél vagy a hol ezt helyenként el nem éri, ott a meglevő régi dunaparti Bolgár-töltés pótolja.

A 3.2 klm-től 4.12 klmig terjed az ugynevezett Alsó-bolgár töltés melynek jelenlegi magassága a Duna helyi 0 vizszine felett + 5.80 méter ezen szakasz felmagasitóndó és megerősitendő a fent közölt méretek szerint

A vaggödrök a töltés viz felőli lábától legalább 4.0 méter távolra és mindenkor a viz felőli oldalon nyitandók.-

Utkátjárok és kocsi bejárok 4.0 méter koronaszélességgel 75 % os lejtővel épitendők és mindazon részeken a hol magasságuk terep felett 50 centiméternél magasabb, kerékvetőkkel vagy korlátokkal látandókel.-

4.§.

A 2.§.b./pontjában engedélyezett koritás-támfalak egyelőre 1.83 klm-től 2.22 klm.ig terjedő szakaszon a jórészt beépitett Héder-féle villa telektömb dunaparti részén épitendők akként, hogy a támfalak egyszer s mindenkor a keritések alapzatául is szolgáljanak és az e szakaszokon el maradó 36§ószerinti töltés szerepét is átvegyék.-A támfalak a védtöltés költségeivel szemben mutatkozó többletköltségeit az érdekelt dunaparti villatulajdonosok tartoznak viselni.-Nehogy esetleg töltésmagasitás szükségének beáltakor szen támfalak alacsonynak bizonyulnak, már most ugy épitendők, hogy az általánosa nfelgondott + 6.80 méter védelmi magasság felett 50 centiméterrel magasabban vagyis a Duna helyi 0 vizszine felett + 7.30 méter magasságig épitendők ki.-

Ezen + 7.30 méteres magasságban a támfalak vastagsági mérete 30 centiméter, mely méret lefelé méterenként 10 centiméterrel erősbitendő és a terep alatt legalább 1.0 méter mélyen alapozandó.-

A támfalak 1:3 keverési arányu portland cement-habarcsba rakott I osztályu termékő falazatként készitendők és kivül Cyklops-falazatként hézagolandók.-

Kocsi bejárat minden dunaparti villateleknél a mentett oldal fe

löli első utczáról engedélyeztetik és a Duna felől csak gyalog-bejárok engedélyezhetők,melyek ezen összefüggő támfal védelmé vonalát 1.20-1.50 méter széles nyilásokkal törik át.-

Ezen folytonossági hiányok,mint bejárok,árviz esetén hornyolt, 5 centiméter vastag pallokkal zárandók el,mely pallok kétoldalt 10-10 centiméter mélyen eresztetnek be a támfal megfelelő vájataiba és esetleges szivárgás esetén a mentett oldal felől agyaggal telt zsákokkal tömendők el

5.§.

Az 1.42 klm-től 1.83.klm-ig terjed azon.ugynevezett Biroi telep előtti,védvonalszakasz,melynek dunaparti telektulajdonosai,Dr.Juhász Andor és társai a földgátterv ellen felszólamlást adtak be.-

Ezen szakasz jelenleg a 3.§.szerinti megoldással és méretekben engedélyeztetik,de megengedtetik az,hogy ezen szakasz érdekelt dunaparti tulajdonosai azon időben,midőn telkeiket kerítéssel ellátni vagy épületet emelni szándékoznak,a 4.§.szerinti kerítés tmfalas megoldást is választ hatják a 4.§.ban körülirt feltételekkel és méretekben.s

6.§.

A 2.§.c./pontjában engedélyezett árvizi zsilip a 3.30 klm-nél a bemutatott terv szerint 1.0 méter belső átmérővel,0.2 méter falvastagsággal és 0.80 méter alapzat vastagsággal épitandó és az altalaj egyenetlen ülepedéseinek következtében fellépheto hajszálrepedések és törések ellen védelmül az alapzatban tervezett 20 centiméter magas I alaku vastartok vagy ócska vasuti sinek által erősitendő meg.-

A zsilipszerkezett,mint Réthy féle szabadalom,gyárilag késze n kapható.-

A zsilip esetleges javitásainak foganatosithatása végett a zsilip esetleges-javitásainak foganatosithatása végett a zsilip utó-kamrájában egymástól 0.40 méter távolságban 2 darab 15/15 centiméteres függöleges ro váték létesitendő elzáró-gerendák befogadására.-

A zsilipfenék küszöbmagassága a Duna helyi vize felett + 1.0 méterben állapittatik meg.-

A felhuzószerkezet akként helyezendő el,hogy az + 6.80 méteres vizállásnál még kezelhető legyen.-

A zsilip homlokfala akként méretezendő,hogy esetleges töltésma gasitáskor még 50 centiméter magasitást egyszerü ráépitéssel kibirjon, tehát,alul 50 centiméter, felül + 6.80 méter sikban,30 centiméter vastag

- 4 -

ságban és ugy ez,mint a zsilip összesz részei 1:3:5 keverési arányu portlant-betonból készitendő és gondosan tömitendő.-

7.§.

Az ugynevezett Nyárfás uttól vagyis 4.12 klm-től a vízvonalat a nemeskéri Kiss Pál szödi földbirtokos vizlevezető csatornájnak áthelyezése czimén 43.282/1920 kig.szám alatt kiadott engedélyokirat 4 § ában méretezett élővíz levezetőcsatorna töltései képezik,mely engedély okirat annak idején a m.kir.földmüvelésügyi miniszter ur 30.897/V-A-1920 szám alatt kiadott ut asitási alapján a budapesti m.kir.folyammérnöki hivatal által készitett és jóváhagyás végett felterjesztett teljes árvédelmet nyujtó töltéstervezet kiegészitő részként és teljes árvédelmet nyujtó méretekkel engedélyeztetett.-

Ezen engedély okirat 4 § ában közölt méretek számitás utján nyert eredmények lévén,továbbra is érvénnyel birnak,megengedtetik azonban,hogy addig,mig a tárgyalat pénzügyi viszonyai javulnak,és a teljes árvédelmet nyujtó árvédelmi töltésvonalat kiépiti,az élővíz főcsatorna fenékszélessége 3.0 méter helyett 1.50 méter lehet és a 3.0 méter koronaszélességű töltések helyett 1.0 méter koronaszélességü töltések létesithetők,ugy azonban,hogy az élővíz főcsatornamenti töltések koronamagassága,a jelen engedélyokirat 3.§ ában részletezett + 6.80 méter magas töltéssel egyenlő vagy alacsonyabb nem lehet.-

8.§.

Az élővíz főcsatorna fenékkottája a Nyárfás-utnál a Duna helyi 0 vize felett + 4.30 méter és a ponttol lefelé és felfelé val. esése illetve emelkedése kilométerenként 30 centiméter ugy hogy 5.33 klm-nél az élővíz főcsatornafenék kottája + 4.68 méter legyen.

Ezen pontnál találkozik a Hajosi major felől jövő külvíz csatorna a csomádi és Floch-Reyherberg-féle réteket átszelő belvizcsatornával.

Ezen ponttol /5.33 klm./felfelé a Hajosi Majortól jövő külvizcsatorna 7.0 % emelkedésében vezetendő és a + 6.80 méter árvizszin vonalmagasságig a csomádi rétek felől + 6.80 méter magasságban 1.0 méter koronaszélességu 1:1 oldalrézsükkel biró töltéssel látandó el,mely töltésbe 5.33 klm-nél a csomádi réteket átszelő belbizcsatorna torkolatánál önmüködő elzáró szerkezettel ellátott 50 centiméter belső átmérőju betoncsőzsilip épitendő,ugy hogy ezen csőzsilipnél a belviz csatorna fenék kottája + 5.30

- 5 -

méter; vízbukás 5.30-4.68 = 62 centiméter.-

A csomádi rétekot átszelő belvizcsatorna fenék-emelkedése felfelé klmkónt 30 centiméterben állapittatik meg.-

9.§.

Az engedélyokiratban felsorolt magasságok a Duna helyi 0 vízszine felett értendők.-Fixpontkövek a nehéskéri Kiss pál féle szeszgyár monti magaslat északi oldalán a Dunaparttól mint egy 70 méterre levő V.0.12. kő teteje melynek Ádria feletti magassága 110.193 méter. E pontnál az a lapul vett 1897 évi + 6.80 méteres árvíz szine Adria felett 105.000 méter

A ponttól a Duna folyam irányában felfelé az árvízszin klmkónt 5.3 centiméterrel emelkedik.ugy hogy a sződ-rákosi iskolától mintegy 90 méterrel felfelé és a Dunaparttól mintegy 70 méterre befelé levő V.0.14 könél a + 6.80 méteres árvízszin magassága Adria felett 105.185 méter. Ezen V.0.14.kő teje Ádria felett 104.932 méter.Az itt közölt 5.3 centi méter klmkónti árvízszin emelkedés a töltés korona valamint a műtárgyak zsilipek és támfalak megépítésénél figyelembe veendők.

10.§.

A 2- 9 §§ ban körülirt munkálatokat létesiteni és azoknak jövőben való fenntartásáról gondoskodni mindenkor engedélyes tartozik.-

11.§.

Az engedély okirat pontozatainak be nem tartása esetén a vizimű tulajdonosa a vizjogi törvénnyel megállapitott pénzbüntetéssel büntetheto

12.§.

Az engedély tartama időhöz kötve nincsen.-

13.§.

Az engedélyes személyében beállo változás a változás napjától szá mitott 30 napon belül,a vizjogi törvénnyek megállapitott pénzbirság terhe alatt a vizkönyvba való bejegyzés végett Pest-Pilis-Solt-kiskun vármegye alispánjának bejelentendő.:

14.§.

A jelen engedély okirat kiegészitő részét képezi 2 - 2 példányban:

a./Müszaki leirás	1 drb
b./Helyszinrajz 1:2880 léptékben	1 "
c./ 1.Az ujtöltésekre vonatkozó hossz és keresztszelvények c./2 Beton védőfal átjárok	2 "
d./Töltéstest és anyagárkok által elfoglalt területek szolgalmi összeirása	1 "

- 6.-

e./1.Általános kimutatás 8./2 kiegészítés az érdekelt földbirtok hold számáról 2 drb.

f./ Érdekelt területek községenkénti általános kimutatása 1 "

g./ Általános költségvetési tervezet 1 "

h./1 Árvízszélip rajzletrajza és h./2 műleírása 2 "

Összesen 11 drb.

15.§.

Engedélyes köteles az engedélyezett munkálatokat az engedély okirat kézbesítésétől számított egy év alatt megkezdeni és 3 év alatt befejezni.-

15.§.

A munkálatok megkezdéséről és befejezéséről Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja és a budapesti m.kir.folyammérnöki hivatal értesítendő.

16.§.

Az engedély okirat csak ezen határozat jogerőre emelkedése után fog kiadatni és annak kiállításáért 40 korona hatósági díj fizetendő.A 10 koronás bélyeggel ellátandó engedély okirat kézbesítése előtt a munkálatok meg nem kezdhetők.

I n d o k o k :

Az engedély tárgyát képező,mint közérdekbe nem ütköző munkálatok és a társulat alakulásáról felvett jegyzőkönyv engedélyezendők voltak,mivel az engedélyezésükért benyujtott és annak mellékletei a vízj.törvény 7 § a szerint Sződ községházánál 30 napi közszemlére kitétettek s erről a hatóság által ismert összes érdekeltek az igazolványok tanusága szerint értesittettek.A hatósági szakértő ezen munkálat engedélyezését javasolta.

A közszemlére kitétel idejetalatt a tervek ellen 3 rendbeli irásbeli felszólamlás adatott be és pedig:

1./ F.Toth József és társai dunakeszii lakosok részéről,

2./ Dr.Juhász Andor és társai felsőgödi telektulajdonosok részéről,

3./ Sauchángzky Pál és társai csomádi lakosok részéről.

ad.1./ F.Toth József és társai dunakeszii lakosok felszolamlása a nevezettek és társulat között a folyó évi junius hó 11 én létrejött és

- 7 -

és az iratok közt elfekvő egyezséggel tárgytalanná vált.-

ad.2./ Dr.Juhász Andor és társai felsőgödi telektulajdonosok első lemlása részben figyelembe vétetett az engedélyokirat 5 utakaszában rész letététkizárólag letetett jelen feltételekben,de ha ezen feltételek és kedvezmények sem lennének eredményre vezetők,a nevezettek érvényesíthetik jogaikat még később is és a társulat későbbi közgyűlésein ügyük tárgyalását a tárgysorozatba felvétethetik és napirenden tarthatják mindaddig mig mindkét felet kielégitő megoldásban egyezség jön létre.-

Nevezettek a társulat megalakulása ellen különben sem tesznek észrevételt,sőt az iratok között elfekvő irásbeli nyilatkozataik éppen azt bizonyitják,hogy a társulat létesitésének egyik megindítói és szorgalmazói voltak,csupán a reájuk vonatkozó kiviteli megoldást nem tartják megfelelőnek.-Ilyen kisebb részletkérdésekkel a társulat működését megnehezíteni nem célirányos.-

ad.3./ Szuchánszky Pál és társai csomádi lakosok felszólamlása részben figyelembe vétetett jelen engedélyokirat 7 és 8 §§ ban részletezett feltételekben melyek szerint ők a nevezettek közelebbről érintő élő viz csatorna kitisztitására,mélyitése és rendezése a társulat részéről fogganatosittatik ez által a nevezettek oly előnyhöz jutnak,melynél fogva az ármentesitő társulat kötelezettségéből ki nem engedhetők.-

Nevezettek részére legfeljebb annyi kedvezmény nyujtható ,hogy addig,mig a társulat az élőviz csatorna tisztitási,mélyitési és rendezési munkálatait nem foganatositja,addig a társulat költségeihez hozzájárulni nem tartoznak.:

Ezen kérdés rendezése is,mint részletkérdés a későbbi társulati közgyűléseken dönthető el.-

Egyéb ellenvetések nem adattak be.-

A vizi könyvbe való bevezetésért a hatóságnak fizetendő 40 koronа dij megállapitása az 1885 évi 66654 sz.a.kelt földm.miniszt.rend.12 § án alapszik.-

Jelen végharátozatot a tervezettel összesen mellékleteivel és a három felszólamlással,valamint a átrsulati alapszabályokkal,zsilipkezelési szabályzattal és az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvével együtt a vizjogi törvény 74 § a értelmében megerősités végett jogerőre emelkedés után a

- 8 -

m.kir. földmüvelésügyi miniszter urhoz felterjesztetik.

E végbatározat ellen a közigazgatási bizottsághoz felebbezésnek van helye.felebbezés a kézbesitést követő naptól számitott 15 nap alatt nálam adandó be.

Miről a budapesti m.kir.folyamérnöki hivatalt/hivatkozással a 697 1921 sz.átiratára/ Nemeskéri Kiss Pál társulati elnököt/Felsőgöd/Jörös Endre társulati igazgatómérnök /Budapest VIII.Rökk Szilárd utcza 27 II. em.12./F.Toth József dunakeszi birtokost,Szuchánszky Pál csomádi birtokost végül Dr.Juhász Andor dunakeszi /Budapest V.Országház tér 2.lem33/ lakost tudomás és utobbiakat érdekelt társukkal leendő közlés végett értesitem.-

Budapest,1922 évi január hó 17 én

alispán

2 sz.
1920.ig.

GÖD-FELSŐGÖDI ÁRMENTESITŐ TÁRSULAT

Érk. 1922. január 20.

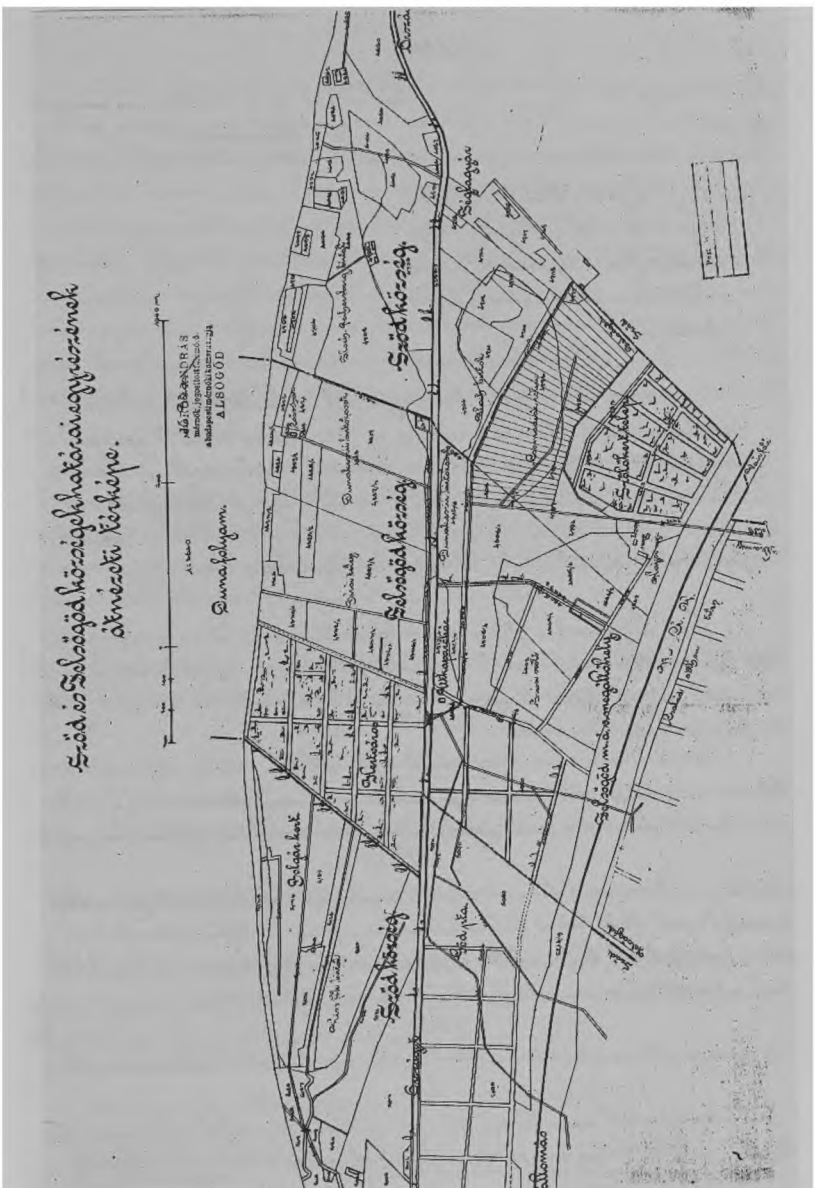
Gödi és Szlovágdi községhatáramegyérzének
térképe.
Szlovágdi község
Gödi község
Szlovágdi
Gödi
Almaszo

22830-1

22830 szám
Szig. 1913.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja.

Tárgy: A felsőgödi „Családotthon" telep és az u.n. „Hajtány telep" csapadék és talajvizének leszapolására szolgáló csatornák engedélyezése.

A váci járás főszolgabirájának a Budapesti m. kir. Szőlőtermelői Szövetkezetnek, a m. kir. állatvacsoluk igazgatóságának, a Budapesti M. Kir. Államvasutak szakértőjének és dr. Révész Sándor ügyvédi irodának (Váci u. mint Hajtány György dr. és Szécsi Kálmán dr. jogi képviselőjének, Schöffer Bálint irodának (felsőgöd) végül Göd község elöljáróságának.

Göd Községnek a felsőgödi „Családotthon telep" és az u.n. „Hajtány telep" csapadék és talajvizének leszapolására szolgáló nyílt árkok és zárt csatornák engedélyezése tárgyában benyújtott kérelmére az 1885. évi XXIII tc. 168 §-a alapján a következő

véghatározat-ot

hozom, melyből az 1-10 §§ alatt foglaltak jelen véghatározatom jogerőre emelkedése után - kiadandó engedélyokban szószerinti szövegük bertalmazatik.

1. §.

Göd Község a következő határozatok szigorú megtartásának kötelezettsége mellett engedélyt nyert Göd Község határában a Duna folyam vízfolyás balpartján a jelen engedélyokban, közgyűlési részét képező tervszámlálag átirazgált terv szerint a következő vízimunkálatokat kiépíteni és fenntartani.

2. §.

Az engedélyezett munkálatok a következők: nyílt árkok és zárt csatornák

3. §.

A 2. §-ban foglalt munkálatok létesítésénél jogosítva van engedélyes Község a Göd Községhez tartozó felsőgöd puszta határában keletkezett

22830-2.

Családotthon telep"-en és az u.n. Hajlaj telep"-en a jelen engedélyokhoz kiegészítő részét képező helyszínrajzon I. II. III. IV. V. VI. és VII. számmal jelölt a mellékelt, house és kerekterelvényekben feltüntetett módon és méretekkel bíró lecsapoló csatornákat kiépíteni és azok segítségével a „Családotthon" területéről talajvizet, alacsony a csapadékvizeket, a 107 sz. órháznál, illetve a 109 sz. órháznál a M. Á. V. árokrendszerébe bejutott vízáteresztőkön keresztül az itt időközben folytatását kérő megtérő és engedélyezett nyílt árkokon tovább vezetni. Egyszerűen van tovább engedélyez a helyszínrajzon feltüntetett csatornahálózatot a szükséghez képest a jövőben kiterjeszteni. A lecsapoló csatornákon csak a talajvíz és csapadékvíz vezethető le, abba semmiféle szennyvizet vagy fertőzött vizet be nem bocsátható.

4.§.

A jelen engedélyokhoz a „Családotthon" telep és az u.n. Hajlaj telep" egyes telek és háztulajdonosainak a terület előbbi birtokosaival szemben a lecsapoló csatornák által elfoglalt területek átengedésére és esetleg szükséges kártérítési igényei nem érinthető.

5.§.

A 2-3§§ ban körülírt munkálatokat kiépíteni, illetve azok költségéből 10.000 f. Tízezer f. koronát dr. Hajlay György és dr. Szécsi Kálmán mint a „Családotthon telep" előbbi birtokosai 2000 f. Kettőezer f. koronát pedig a „Családotthon telep" egyes telek és háztulajdonosai tartoznak viselni.

A 2-3§§ ban körülírt munkálatokat a „Családotthon telep" egyes telektulajdonosainak költségére Gödi Község elöljárósága tartozik végrehajtani.

6.§.

Az engedély tartama időhöz nem kötetik.

7.§.

Az engedélyes személyében beálló változást, a változás napjától számított 30 napon belül, 200 koronáig terjedhető pénzbírság terhe alatt, a vízikönyvbe való bejegyzés végett nálam be kell jelenteni.

8.§.

A jelen engedélyokhoz kiegészítő részét képezi:

1.) műszaki leírás
2.) helyszínrajz
3.) keresztszelvények
4.) kerekterelvények.

Családotthon telep"-en és az n.n. Hajley telep"-en a jelen engedélyokkal kiegészítő" részét képező helyszínrajzon I. II. III. IV. V. VI. VII. számmal jelölt a mellékelt, terven és keresztszelvényekben feltüntetett módon és méretekkel bíró lecsapoló csatornákat kiépíteni és ezek segítségével a „Családotthon" területéről talajvizet, alacsonyi a csapadékvizeket a 107 sz. házszám, illetve a 109 sz. házszám a M.Á.V. árokrendszerébe bejutott vízáteresztőkön keresztül az ez utóbbiak folytatását képező meglévő és engedélyezett nyílt árkokon tovább vezetni. Egyszóval van tovább engedélyez a helyszínrajzon feltüntetett csatornahálózatot a szükséghez képest a jövőben kiterjesztení. A lecsapoló csatornákon csak a talajvíz és csapadékvíz vezethető le, abba semmiféle szennyezett víz vagy fertőzött víz be nem bocsátható.

4.§.

A jelen engedélyokkal a „Családotthon" telep és az n.n. Hajley telep" egyes telek és háztulajdonosainak a terület előbbi birtokosaival szemben a lecsapoló csatornák által, az ingatlan területek átengedésére és ezzel kapcsolatban kártérítési igényei nem érvényesíthetők.

5.§.

A 2-3§§ ban körülírt munkálatokat létesíteni, illetve azok költségeiből 10.000 ft-ezer-/ koronát dr. Hajley György és dr. Szécsi Kálmán mint a „Családotthon telep" előbbi birtokosai 2000 /kettőezer/ koronát pedig a „Családotthon telep" egyes telek és háztulajdonosai tartoznak viselni.

A 2-3§§ ban körülírt munkálatokat a „Családotthon telep" egyes telektulajdonosainak költségére Sopron Megye elöljárósága tartozik végrehajtani.

6.§.

Az engedély tartama időben nem korlátlan.

7.§.

Az engedélyes személyében beállt változás, a változás napjától számított 30 napon belül, 100 koronával terjedhető pénzbírság terhe alatt, a vízikönyvbe való bejegyzés végett, írásban be kell jelenteni.

8.§.

A jelen engedélyokirat kiegészítő részét képezi:

1.) műszaki leírás
2.) helyszínrajz
3.) keresztszelvény
4.) keresztszelvények.

22830-4.

1990/913

A Budapesti III. ker. lakarékpénztár képviselőjének a helyszini tárgyaláson előadott, azon kérelme, mely szerint a reá eső hozzájárulási összegbe az eddig előlegezett, elénmunkálatok költségei beszámíttassanak, ezzel figyelembe vehető nem volt, mert ezen költségekről szóló nyugtáik – darabára, hogy ezek bemutatására 30 nap alatt kötelezteteik, – mindezidáig nem mutatta be.

dr. Szecsi Kálmán és dr. Hajdú György képviselőjének azon kérelme, hogy az ő ingatlanukon keresztül vezető csatornák – ezek azok a melyek-hez a „Családotthon" telep lecsapoló csatornái csatlakoznak – fenntartása az őket terhelő, figyelembe vehető nem volt, mert a „Családotthon" telep lecsapoló csatornái tulajdonképen nem új keletű művek, hanem már régebben közösségi szükséglet alapján készült, azokat helyreállítani, illetve kiterjesztetni.

A csatlakozó csatornákat eddig is dr. Szecsi Kálmán és dr. Hajdú Györgynek kellett fenntartani, s miután a vízfolyási viszonyok ezután ezen viszonyoknak, a fenntartási kötelezettség ezen változtatható meg annyival kevésbbé, miután a kérdéses csatornákra a vasúttól nyugatra eső területek is csapolása okából is folytonosan szükség van.

Az eljárási költségekre az 1885 évi XXIII tcz. 169§ a) és a volt m. kir. földmű-ipar és kereskedelmi miniszter 12.202/96-szor a kiadott rendeletének 18§ a) és az általános rendelet 20§ a) alapján állapíttatni meg. A vízkönyvbe való bevezetésére a kötelezettnek fizetendő 2 korona díj megállapítása az 1885 évi 66654 sz. a. kiadott m. kir. földmű-ipar és kereskedelmi miniszt. rend. 12§ án alapszik.

Miről tudomás, illetőleg Gödi Herczeg előljáróságát ezen végzésére azzal a felügödi u. n. Hajdú telep" és a felügödi „Családotthon telep" ügyben felek és házfelajdonosai részére szabályszerű kézbesítés, továbbá közhírrététel végett azzal értesítem, hogy az esetleges fellebbezések a kézbesítésről szóló 15 nap alatt a Kerü. Választóhoz szóbeszóval hozzám nyújtandók be.

Budapest, 1913 augusztus 18.

A polgármester nevében:

[signature], jegyző

SZÉKESFŐVÁROS SOLYMÁR

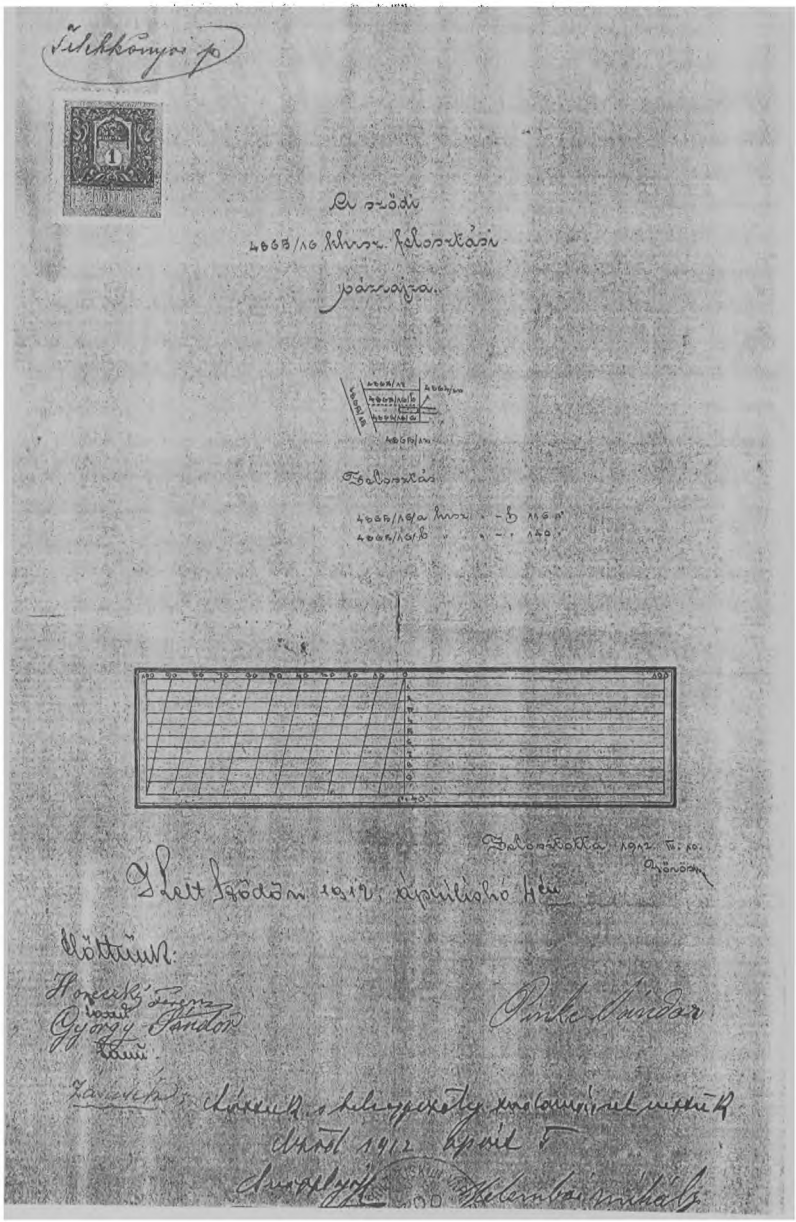

JORON ANDRÁS
mérnök, jogosított földmérő
a budapesti mérnöki kamara tagja
ALBERTIRSA

Az [illegible] I. c. [illegible] [illegible]
kiadott [illegible] szakértői nyilvántartási
szám 1041 1934

MŰSZAKI LEÍRÁS.

A Budapest váci országut 25.2 km szelvényénél metszi az utvonalat Sződ és Felsőgöd községek közös határvonala; ezen metszési ponttól dél felé a 25.0 km szelvényig az uttal párhuzamosan egy hosszukás, tekno alaku, nedvdus medence terül el; a telekkönyvi nyilvántartás szerint magában foglalja a sződi 5089/2, 5090/, 5091/2, 5092/1, 5093/1, 5094/1 khrsz. ingatlanok nagy részeit; ezen sződi ingatlancsoport jelenleg nemeskéri Kiss Géza tulajdona a sződi 3402 számu telekkönyvi betétben.

A terep alakulata, mely észak-déli irányban lejtő medence, kiválóan alkalmas zárógátak készitése mellett tószerü kiképzésre. A medence keleti részén állandóan élővizet tartalmazó csatorna vonul el.

A szándékolt tó a 5259 hrsz. országut - a Sződ felsőgödi közös határvonal - és az 5090 hrsz. csatorna által közrefogott részen készül. A tó által igénybevett terület kiterjedése 1 kh. 1200 □ öl, a [illegible] terület rétegterve az adriai tenger [illegible]. A felvétel fix pontja a Sződ-Felsőgödi Ármentesitő Társulat [illegible] km. töltésszelvényénél lévő zsilip felhuzó szerkezetének betonhomlokfal teteje /:105.39 Af.:/ A rétegvonalak 0.5 m, magasságkülönbséggel vétettek fel.

A tó vizszine, melyet fenntartani szándékolnak, 105.00 Af. van és a A-B, és C-D zárógátak által van [illegible]; a zárógát koronamagassága 105.5 Af. méter. A zárógátak koronaszélessége 1.5 m, viz felőli rézsüje 1:1.5, a száraz oldalon 1:1 és gyeptégla borितással készül.

A tó mindenkori vizellátását az 5090 hrsz. csatorna helyreállitásával, továbbá ennek nyulványával eszközlik. A nyulvány az 5091/2 hrsz élővíz csatornából, ennek 0.262 km

15293

Pest megyei Levéltár (1)
Gdsg. XVI. 12631/47

szelvényénél ágazik ki és a tónál végetér; hossza 0.33 km.

A E-F tápláló csatorna (felső vége az 5091/1 hrsz árok oldalára) ~~[illegible]~~ egyszerű aranyszelvény, csak [illegible] a F. pontn 1, E-nél facsatorna segélyével szabad zuget kérez; a csatorna fenékszélessége 0.5 m, oldalai 1:1 rézsüvel készülnek; a csatorna keleti oldalán a Duna felé rejtetten szivárgó vizeket is egybegyűjti.

Az apasztó és leresztő csatorna telekkönyvi megnevezésével az 5092/1 hrsz csatornának G-H. szakasza, mely G.-nél a lent szerint faragy betonszelvényt elszurva.

~~(A tónak a 1.5 m. feletti nem kivántatos~~ duzzadható vizeit egy a G-nél felszerelt fa csatorna, mint ~~szabad tulfolyó vezetővel~~)

Az egész vizimunkálat kérvényező saját területén átfolyó és részben ott is akadó vizeinek felhasználásával készül. A munkálat főként, mint halastó, gazdasági tekintetben előnyös, mivel egy eddig kevés hasznothajtó területnek gyümölcsözőbbé tételét biztositja. Idegen érdeket nem érint.

A tórendszer helyszinrajzát, továbbá a csatornák hossz és keresztszelvényeit ezen müszaki leirás mellékletét képező ./. alatt csatolt kiegészitő része foglalja magában.

Alsógöd, 1934. május 15.

JÓRÓS ANDRÁS
mérnök, fogoskatasztrális mérő
a budapesti mérnöki kamara tagja
ALSÓGÖD

Jórós András

megbizott tervező mérnök.

Pest megyei Levéltár
Alsóp. XVI. 1763/47

43730 X

3069

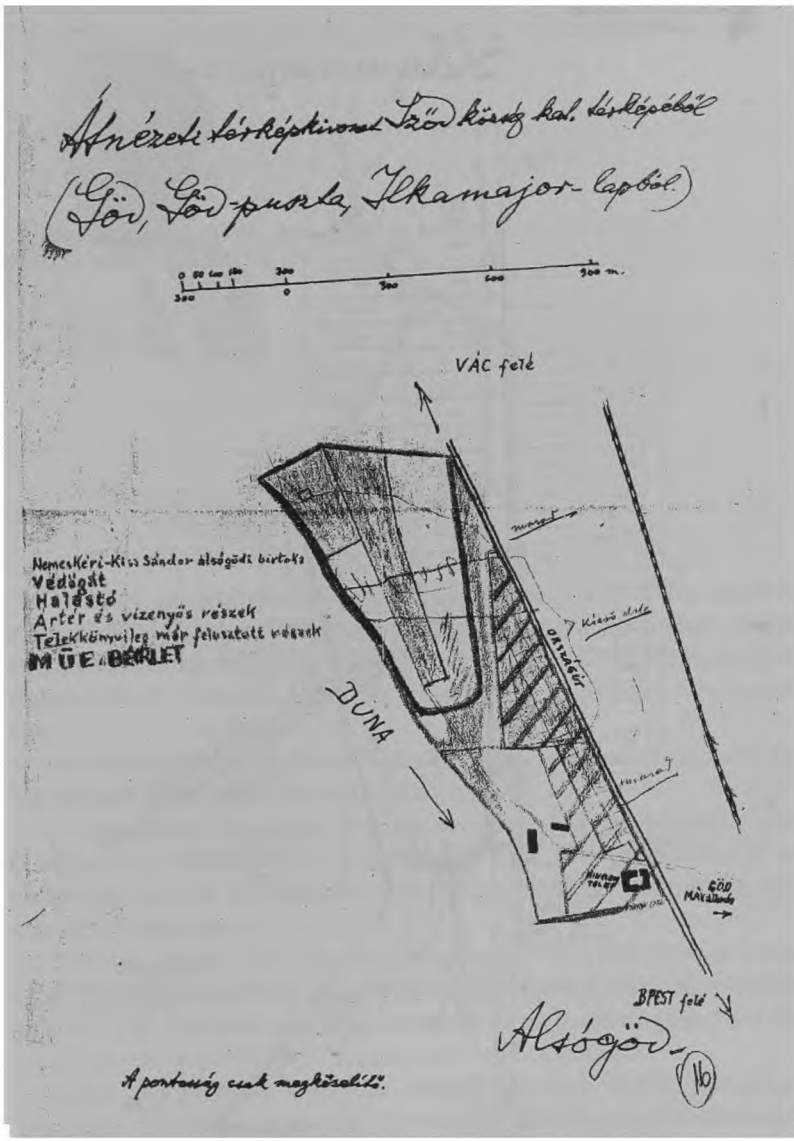
Nemeskéri-Kiss Sándor alsógödi birtoka
Védőgát
Haltató
Árter és vizenyős részek
Telekkönyvileg már felosztott részek
MŰEGYLET
VÁC felé
DUNA
BPEST felé
Alsógöd
A portanyag csak megközelítő.

JÓRÓS ANDRÁS
ALBÓGÓD
Helyszínrajz. 1"=40'
Albogód
Sződ
Lusapolo

LÁNG JÓZSEF

Gödön éltek

Az 1680-as évek végén a törökök pusztasággá változtatták az eredeti Göd falut és környékét. A török dúlás után nagy nehezen indult el az újjátelepülés, de már a régi országút és a „Gödaljarévhez" Csomád felől érkező út találkozásánál, Göd pusztán.

Az újjátelepülés 1740-től egészen a XX. század elejéig, de talán mondhatjuk még napjainkban is tart.

A környező falvakba németeket, tótokat telepítettek míg Göd puszta lakói főként magyarok lettek. De kik éltek itt? Az oklevelek csak a birtokosok nevét tartalmazták, köznapi elődeink neve nem ismert.

Tudjuk, hogy Göd puszta lakosait 1757. évi felszentelése után a sződi katolikus templom és plébánosa látta el szentségekkel. Úgy gondoltuk, hogy kérdésünkre a sződi plébánia hivatalban vezetett halotti anyakönyv adhat választ.

Ezért fordultunk Gedeon József úrhoz a sződi katolikus templom plébánosához, aki készséggel bocsátotta betekintésre a sződi egyházközség első majd második halotti anyakönyvét.

A fenti összefoglalóban idéztem fel a téma indítékát a Gödi Almanach 1996. évi (22-23. oldal) és az 1998. évi kiadásában (32.-36.) Bátorfi József kutatásai alapján készült tanulmányokból.

A szerző felkérésére az 1837 január 1.-től 1873 december 1.-ig vezetett, második halotti anyakönyvből jegyeztem ki a gödi illetékességű elhunytakat. Ezen időszak alatt 476 a bejegyzett eset és továbbra is átlagosan csak minden harmadik egyén érte meg a felnőtt kort. Az elhunytak többsége gyermek, főleg csecsemő. Haláloknak egyszerűen ezt jegyezték be, gyenge.

Az első tanulmányból is megtudtuk azt, hogy 10–15 évenként érte meg valaki a 60. életévet. A második anyakönyv tanúsága szerint a 46 év alatt húszan érték meg a hatodik ikszet. Egyenlő arányban voltak férfiak és nők. Két férfi Komrencsik Mihály és Müller András ünnepelhette meg 80. születésnapját, de természetesen egy hölgy Halgas Julianna, Kiss Pál vasúti dolgozó özvegy felesége, a korelnök a maga 90 évével.

Bejegyzésre került Zahorszki Frigyes (1848), mint csehországi herceg komornyikja. Elképzelhető, hogy a kor (1824-?) cseh birtokosának Montreál hercegnek szolgálatában állott.

1872-től utolsó lakhelyként említik néhány esetben a Sződ-Rákos téglagyárat és 1873-ban fiatal 17 éves életet oltott ki egy cséplőgép.

1880-tól mind több csehországi születési helyet említenek pl: Csejko, Schmidt Szvoboda,Broszh, Kopeczki, Szmolinek, Krisztl, Pasztirik családok.

A halotti anyakönyveket 1836 augusztus 31.-ig és 1851 január 1.-től 1869 december 31. között latinul vezették.

1836 szeptember 1.-től 1850 december 31.-ig, majd 1870 január 1.-től magyar lett az anyakönyvezés nyelve. 1846 december 31.-ig a hónapok nevei magyar szokás szerint a következők voltak:

1. Január = Boldogasszony hava
2. Február = Böjt előhava (első hava)
3. Március = Böjt második hava

4. Április = Szent György hava
5. Május = Pünkösd hava
6. Június = Szent Iván hava
7. Július = Szent Jakab hava
8. Augusztus = Kisasszony hava
9. Szeptember = Szent Mihály hava
10. Október = Mindenszent hava
11. November = Szent András hava
12. December = Karátson hava

A falu elnevezését tekintve az első latin Campus Gödiensis (Göd Puszta) megjelölést a magyar nyelvű anyakönyvezéssel egyidőben felváltja a Göd helység név.

A Lagrand-Dumonceau belga bank 1865. évi parcellázása után megjelenik a Nemeskéri- Kiss család által birtokba vett Göd -puszta és Shäffer Bódog által kiépített Ilka-puszta lakhelyként való megnevezése.

Az egykor élt családok, a nevek megismerése volt célunk. Erre a kérdésre nagyon nehéz válaszolni.

1877-ben 118 lakosa volt Göd pusztának. A tanulmányban többszáz családnév található. A hosszabb időn keresztül többször előforduló családnevevek :

Balázs, Berencsi, Bognár, Bubán, Bugyinszky, Cserepkai, Czinege, Egri, Gábor, Gazsó, György, Helembai, Hovány, Jordán, Julinszky, Keller, Kis, Kollár, Kovács, Kökény, Králik, Mészáros, Nagy, Omachel, Palkovics, Pásztor, Péter, Prokopecz, Skotnyár, Szvoboda,Takács, Turza, Varga, Veres, Volenics, Zsufa.

Ilka-pusztán: Rohonyi, Árvay, Varga, Trugli, Turza, Prokopecz, Kasztrovszki, Papp,

Vaczula családok gyászolták szeretteiket.

Ezen második kötet ismertetésével reméljük felkeltettük néhány kedves olvasónk érdeklődését a családi „gyökerek" megkeresésére, összegyűjtésére és családi értékként kezelve, utódaik és a közösség „épülésére".

1775-1883 között elhunytak

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
1	Albach Dezső	1873-	1nap	
2	Albach László	1873-	9	
3	Albeza Flórián	1867-	54	
4	Almási Mihály	1837-	45	
5	Anna	1837-	6	
6	Anna	1867-	56	Szabados Lajos felesége
7	Antal Mária	1827-		
8	Antal Erzsébet	1852-	2	
9	Arma Erzsébet	1865-	1	
10	Arnold Anna	1850-	2 hét	
11	Arnold Johanna	1848-	1/2	
12	Árvay Vendel	1880-	1	Ilka -puszta
13	Babula János	1848-	1 1/2	
14	Badiz Anna	1857-	2	
15	Bagyánszky János	1854-	4	
16	Bagyánszky József	1859-	36	
17	Bagyánszky Mária	1863-	1 nap	
18	Bágyi József	1838-	40	
19	Balázs Mihály	1834-		
20	Balázs Erzsébet	1836-		
21	Balázs Erzsébet	1857-	42	
22	Balázs János	1869-	84	első 80 év feletti Gödi lakos
23	Balázs Mátyás	1875-	90	
24	Balogh Borbála	1839-	2	
25	Balogh Erzsébet	1858-	72	Adametz Pál felesége
26	Balogh János	1862-	5	
27	Bánótzy Verona	1841-	1 hét	
28	Banzlik Mária	1839-	4 hét	
29	Bányai Rozália	1834-		
30	Barsi Katalin	1840-	40	
31	Barzsik József	1877-	2 hó	Göd puszta
32	Básty Mária	1834-		
33	Bástyi Katalin	1803-	gyermek	
34	Bátsi István	1834-		
35	Bazsi Erzsébet	1804-		Varjú József uxora(felesége)
36	Bazsik András	1869-	1	
37	Béki István	1846-	8	
38	Belán János	1856-	1 hét	
39	Belan József	1869-	4 nap	
40	Benicz Veronika	1853-	1/2	
41	Benke Mihály	1823-		
42	Bényi Anna	1837-	1és 1/2	
43	Berencsi Éva	1881-	1/4 óra	
44	Berencsi József	1882-	1 hónap	
45	Berzentzy József	1835-		
46	Bistarecz Martin	1866-	25	
47	Blaha Mária	1874-	5	
48	Blahus Antal	1873-	30	
49	Blumenecz Mátyás	1882-	2 hét	
50	Bodi Barbara	1853-	2	
51	Bodor Mária	1858-	3	
52	Bognár Miklós	1867-	3 hét	
53	Bognár Anna	1870-	7	
54	Bognár Mária	1873-	2 nap	
55	Bognár Erzsébet	1874-	'1/2	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
56	Bognár János	1876-	45	
57	Bognár Rozália	1878-	2 1/2	
58	Boldis János	1864-	4 hónap	
59	Borcz Eszter	1840-	9 nap	
60	Boros András	1868-	60	
61	Bottyán Borbála	1784.04.14	6	Bottyán Ferenc
62	Brandt Katalin	1803-	gyermek	
63	Brandt Mihály	1815-		
64	Bratkovics István	1806-	csecsemő	
65	Braunschneider János	1863-	5 nap	
66	Bredschneider János	1868-	25	
67	Brezsnya Katalin	1869-	38	Fiam János felesége
68	Broszh Tamás	1881-	56	Nove Mesto születésű
69	Bubán János	1810-		
70	Bubán János	1823-		
71	Bubán Erzsébet	1827-	3	
72	Bubán István	1827-	6 hónap	
73	Bubán András	1838-	1	
74	Budai Antal	1830-		
75	Budai Katalin	1833-		
76	Bugyai Ignác	1828-		
77	Bugyinszki Antal	1838-	5 nap	
78	Bugyinszky József	1840-	6	
79	Bugyinszky Rozália	1840-	6	
80	Bugyinszki Orbán	1842-	5	
81	Bugyinszki Erzsébet	1843-	3	
82	Burzi Erzsébet	1839-	58	
83	Busor János	1810-		
84	Bürk János	1829-		
85	Csáki Erzsébet	1826-		
86	Csáky Ilona	1836-		
87	Csáky Mária	1836-		
88	Csáky Helena	1837-	2	
89	Csányi József	1830-		
90	Csepregy József	1832-		
91	Cserepkai János	1861-	67	
92	Cserepkai Veronika	1864-	24	
93	Cseri Erzsébet	1834-		
94	Csemi Ferenc	1883-	1/4	
95	Czagán Teréz	1849-	26	
96	Czinege József	1848-	3	
97	Czinege Mária	1848-	2	
98	Czinege Mária	1849-	7	
99	Czinege János	1859-	2	
100	Dalmadi Anna	1866-	7	
101	Daloni Kata	1846-	74	
102	Dancsik Julis	1870-	2	
103	Dantsuk József	1863-	4 nap	
104	Deák Mária	1822-		
105	Dehofer József	1842-	20	Németországi Gerzestein uradalomból jött, Pálinka házban dolgozott és vízi betegségben halt meg
106	Demetrovics Mária	1882-	1 1/4	
107	Demzlevits Anna	1879-	1	
108	Dimér András	1849-	49	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
109	Dinka Ferenc	1874-	6 hónap	
110	Dobis József	1849-	6 hét	
111	Dobos Julianna	1846-	2	
112	Dobos Mihály	1828-		
113	Dobos Mihály	1829-		
114	Doboss Antónia	1783.12.23	39	
115	Dobroczy Borbála	1848-	33	
116	Dobrogyinszky Barbara	1867-	1	
117	Dobrodiczky József	1878-	1	
118	Dolezi József	1847-	3	
119	Doliz István	1863-	46	
120	Dosztál Ferenc	1842-	6 hét	
121	Drenda Mária	1855-	75	
122	Drenyovszky Rozália	1827-		
123	Drujko József	1849-	3/4	
124	Ducsek Pál	1873-	1/2	
125	Dulefy Károly	1851-	1 hét	
126	Durzsa Julianna	1862-	8	
127	Dusek Ferenc	1830-	40	
128	Dusek Johanna	1830-	2	
129	Egri János	1880-	3/4	
130	Egri Mihály	1853-	8	
131	Egri Teréz	1853-	10 hét	
132	Endrei/állítólag/ Perro	1872-		Sződ-Rákos téglagyár
133	Erdei Anna	1847-	49	
134	Erdélyi Jánosné	1882-	72	
135	Erdélyi Mária	1819-		
136	Erdélyi Mária	1881-	1/2	
137	Fábián Teréz	1855-	1	
138	Fábó Veronika	1838-	1	
139	Fábri Éva	1805-	1	
140	Falerman Miklós	1859-	47	
141	Faragó Ádám	1869-	1	
142	Farkas Erzsébet	1865-	52	
143	Farsangh Ferenc	1834-		
144	Fedelics Mihály	1848-	1/2	
145	Fehér István	1848-	1	
146	Fehér János	1846-	1 nap	
147	Ferik Anna	1811-		
148	Figus Julianna	1862-	26	
149	Fislik Bertalan	1875-	14	
150	Flok András	1826-		
151	Foner Anna	1838-	2	
152	Földváry Lajos	1867-	7 nap	
153	Freisz Ferenc	1874-	4	Apa állomáson dolgozik
154	Fried János	1857-	1/4	
155	Furdek Erzsébet	1848-	30	
156	Fülöp Terézia	1828-		
157	Gábor Éva	1829-		
158	Gábor Ádám	1831-		
159	Gábor Anna	1850-	1 hét	
160	Gábor János	1872-	1 1/2	
161	Gábris Mihály	1838-	5 hét	
162	Gajdos Erzsébet	1870-	3 1/2	
163	Gálfi János	1839-	2 hét	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
164	Ganiz Pál	1840-	2 hét	
165	Garzó Mihály	1837-	3	
166	Gáspár Imre	1775.11.09	1	
167	Gáspár Verona	1847-	1/2	
168	Gáspár Pál	1856-	3	
169	Gazsó Mihály	1838-	1	
170	Gazsó András	1841-	2 1/2	
171	Gazsó Magdolna	1841-	3	
172	Gazsó Borbála	1844-	26	
173	Gazsó István	1850-	20	
174	Gazsó János	1850-	65	
175	Gazsó Imre	1858-	15	
176	Gazsó Veronika	1866-	60	
177	Gelitzky Mátyás	1854-	2	
178	Gerf Julianna	1840-	3/4 év	
179	Gergely Jozefina	1847-	1/2	
180	Gergő Erzsébet	1877-	78	
181	Gerhard Mária	1858-	3	
182	Goczem Henriette	1840-	11nap	
183	Gorzon József	1840-	4	
184	Göndör István	1873-	5 hét	
185	Grósz Ludmilla	1878-	6	
186	Grozin Karolina	1852-	8	
187	Gudla Rozália	1858-	32	
188	Gulyás Anna	1856-	3	
189	György György	1820-		
190	György Margit	1831-		
191	György György	1836-		
192	György György	1837-	5	
193	György Anna	1839-	1	
194	György Verona	1840-	2	
195	György Rozália	1842-	1	
196	György József özvegye	1844-		Dunába fulladt
197	György János	1847-	1/4	
198	György János	1853-	8	
199	Győri Mária	1825-		
200	Gyuricza Éva	1850-	1 nap	
201	Gyuricza Anna	1874-	1	
202	Gyurkovics Borbála	1877-	1/2	törvénytelen
203	Hajser Ilona	1803-	gyermek	
204	Halgas Julianna	1881-	90	Kis Péter vasutállomás ..tató özvegye
205	Harik Ferenc	1870-	1	
206	Haulik Antónia	1882-	2	
207	Helembai Mária	1825-		
208	Helembai Mária	1855-	3	
209	Hellembai József	1880-	1 hét	
210	Herczeg Pál	1838-	80	
211	Hinejki Károly	1841-	5 hét	
212	Hlarján Anna	1837-	52	
213	Hlaszár Anna	1836-		
214	Hlinka György	1872-	5 hét	
215	Hmetykó Barbara	1834-		
216	Hmotkó Sándor	1829-		
217	Hocska János	1825-		
218	Holányi Mihály	1876-	1/2	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
219	Holányi Zsuzsanna	1874-	1/2	
220	Holiz János	1844-	2 1/2	
221	Holubcsek Katalin	1810-		
222	Homolya József	1848-	60	
223	Hornyik Márton	1809-		
224	Hornyik Valér	1862-	48	
225	Hovány Amália	1836-		
226	Hovány Júlia	1840-	55	
227	Hovány Márton	1847-	3 hét	
228	Hován Jakab	1870-	1 hét	
229	Hoznik Katalin	1851-	7	
230	Hrabaskó Ádám	1802-		
231	Hritka Mihály	1844-	1/2	
232	Hrocsák Károly	1873-	68	
233	Huben Magdaléna	1854-	40	
234	Hugyec István	1834-		
235	Hukai János	1840-	3	
236	Idacsánszky János	1850-	46	
237	Iherin Valéria	1841-	7	
238	Imre Anna	1803-	5	
239	Imre Barbara	1803-	3	
240	Imre Judit	1803-	2	
241	Imre Márta	1803.január	14	
242	Imre Veronika	1834-		
243	Inhaseny János	1832-		
244	Irgon József	1848-	2	
245	Irmiska Mátyás	1844-	3	
246	ismeretlen férfi	1804-		
247	Ismeretlen férfi	1834-	kb 50	
248	Ivanics Anna	1852-	16	
249	Ivanics István	1852-	16	
250	Ivanics Mária	1852-	8	
251	Ivanics Mihály	1852-	16	
252	Ivanics Teréz	1852-	9	
253	Jákob Rozália	1812-	6 hónap	
254	Jalzai Helena	1866-	3 hónap	
255	Jamasovics Mihály	1850-	2	
256	Jampa Hedviga	1857-	8	
257	Jan Róza	1873-	3hét	
258	Jancsek András	1883-	48	
259	Jancsek Anna	1883-	13	Jancsek András leánya
260	Jancsovics Julianna	1874-	8	
261	Jancsovics Mária	1881-	3 hét	
262	Janek Katalin	1861-	25	
263	Janoforis József	1847-	2	
264	Jarovszki Katalin	1863-	32	lengyel származású
265	Játékos György	1874-	12	
266	Jehír Mihály	1843-	52	
267	Jelentsik Mária	1808-		
268	Jenei Mátyás	1873-	11	Sződ- Rákos
269	Jeszenszki János	1851-	62	
270	Jordán Éva	1851-	2 hét	
271	Jordán János	1858-	3/4	
272	Jordan Miklós	1860-	8	
273	Juhász Anna	1830-		

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
274	Juhász Pál	1841-	50	
275	Juhász Martin	1863-	19	
276	Julinszky József	1866-	20	
277	Julinszky Miklós	1866-	3/4	
278	Julinszky Ádám	1868-	1 nap	
279	Julinszky József	1876-	2 hét	
280	Julinszky Verona	1876-	2 hét	
281	Jurák Lídia	1857-	48	
282	Kajos Éva	1853-	1	
283	Kajos Miklós	1858-	2 1/2	
284	Kármán József	1867-	3/4	
285	Kársor Katalin	1809-		
286	Kársor Mária	1811-		
287	Kasza Kata	1875-	1/4	
288	Kasztrovszki Mária	1883-	23	Ilka -puszta/Kökény feleség
289	Kaufmann András	1852-	44	
290	Keller Mária	1877-	42	
291	Keller Ferenc	1880-	3/4	
292	Kellermann Klára	1880-	30	
293	Kerekes István	1842-	2 hét	
294	Király Pál	1873-	60	Sződ- Rákos
295	Kis Katalin	1840-	33	
296	Kis János	1844-	53	
297	Kis Amália	1881-	28	
298	Kis István	1881-	1 hónap	Kis Katalin törvénytelen fia
299	Kisnóczky Julianna	1865-	41	Lang Mihály felesége
300	Kiss Anna	1809-		
301	Kiss Ágnes	1868-	60	
302	Kliarsik Gyula	1819-		zarándok
303	Klima Jozefa	1882-	1/4	
304	Klózer János	1841-	2 1/2	
305	Kneidl Veronika	1834-		
306	Kobza Adolf	1883-	2 hét	
307	Kocó Márta	1832-		
308	Koczián Ferdinánd	1805-	4	
309	Koczián Katalin	1805-	1 nap	
310	Koczián Mihály	1805-	2	
311	Koczó Barbara	1865-	32	
312	Kolarsik Mária	1874-	30	
313	Kollár Károly	1831-		
314	Kollár Klára	1842-	7 hét	
315	Kollár Anna	1843-	2 hét	
316	Kollár Magdolna	1843-	2 hét	
317	Kollár Mária	1843-	5	
318	Kollár József	1858-	1	
319	Kollár Miklós	1858-	1	
320	Kollár György	1880-	4 hónap	
321	Komlósi Erzsébet	1780.04.01	1	
322	Komlósi Pál	1778.10.07	4	
323	Komrencsik Mihály	1847-	83	Lengyel származású
324	Kopeczki Ferenc	1882-	3	Csehországi születésű
325	Korsós András	1840-	2	
326	Kosárka Bernát	1830-		
327	Koslár Mihály	1827-		
328	Kovács Erzsébet	1810-		

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
329	Kovács Anna	1833-		
330	Kovács Miklós	1869-	21	
331	Kovács István	1874-	3/4	
332	Kovacsik József	1868-	1	
333	Kovalska Anna	1856-	21	
334	Kováts Erzsébet	1869-	19	
335	Kökény János	1833-		
336	Kökény Mária	1865-	1 hét	
337	Kökény János	1882-	1 hét	lika -puszta
338	Kraincz Pál	1872-	1	
339	Krajli Júlia	1858-	6	
340	Krajli Károly	1858-	6	
341	Králik András	1840-	2 hét	
342	Králik János	1840-	38	
343	Králik Károly	1862-	1/2	
344	Králik Ferenc	1874-	15 nap	
345	Kralonicz Mária	1858-	1	
346	Kralovics Mihály	1861-	2	
347	Kramlik Anna	1849-	26	
348	Krepara Ferenc	1866-	3/4	
349	Kristóf Mária	1866-	6	
350	Krisztl Mária	1883-	27	Csehországi születésű
351	Krivcsák Anna	1811-		
352	Kufs András	1839-	2	
353	Kugler Aloíza	1844-	11 hét	
354	Kurucz István	1846-	1 hét	
355	Kurzo Mihály	1858-	1	
356	Laczkó Veronika	1823-		
357	Laczkovics Mária	1807-	25	
358	Lafka Jakab	1877-	62	
359	Lafka Antal	1879-	4 hét	
360	Lajos Mária	1843-	4	
361	Larinek Antal	1838-	30	
362	Leginusz József	1881-	2	
363	Lehoczky József	1853-	1	
364	Lévai József	1824-	68	
365	Lévai Erzsébet	1842-	2	
366	Lévai József	1844-	1/2	
367	Linka Pál	1861-	6 hónap	
368	Lipsik Mihály	1819-		
369	Lipták György	1829-		
370	Lipták Katalin	1830-		
371	Lipták Rozália	1848-	2	
372	Lipták Veronika	1859-	46	
373	Liszkai Anna	1851-	26	
374	Loros József	1841-	6	
375	Loskó Anna	1846-	3	
376	Lőrincz Ferenc	1851-	2 hét	
377	Lőrincz Pál	1872-	1	
378	Luzsokai Erzsébet	1844-	1	
379	Madarász Éva	1817-	4	
380	Madarász Éva	1819-	3 hónaqp	
381	Magony Imre	1865-	36	
382	Magony Mária	1868-	30	
383	Majhók István	1846-	2	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
384	Majláth Mihály	1838-	1/2	
385	Majláth József	1848-	44	
386	Manda György	1810-		
387	Maria Valuzik	1873-	17	halál oka cséplőgép
388	Marko András	1869-	5	
389	Martinovics István	1874-	2	
390	Marton Venczel	1881-	6	
391	Marucki János	1879-	23	Zákonyi Mária férje
392	Maruczky Mária	1880-	1/2	
393	Matay Julianna	1853-	1	
394	Mayerffy Terézia	1807-	8 hónap	Mayerffy József
395	Mayerffy József	1819-		Mayerffy József
396	Mayerffy József	1824.02.13	49	Specknor Antónia férje
397	Mazur Anna	1882-	25	Lengyel származású , elmebeteg
398	Medve Rozália	1874-	1 1/4	
399	Mefrans Pál	1844-	2	
400	Melek Lőrinc	1833-		
401	Mészáros Anna	1852-	8	
402	Mészáros Éva	1802-		
403	Mészáros János	1813-		
404	Mészáros Pál	1822-		
405	Mészáros István	1851-	35	
406	Mészáros Katalin	1853-	42	
407	Mészáros Mihály	1857-	29	
408	Mezei Julianna	1841-	1	
409	Mihalecz Ádám	1834-		
410	Mihalecz Klára	1834-		
411	Mihalik Teréz	1847-	28	
412	Mihalovics Erzsébet	1846-	40	
413	Mihályi Erzsébet	1808-		
414	Mikira Jan	1858-	34	
415	Miklós Pál	1853-	9	
416	Miller Verona	1840-	9 nap	
417	Molnár Erzsébet	1811-		
418	Molnár András	1863-	16	
419	Molnár Julianna	1864-	1/2	
420	Morvai István	1816-		
421	Mráz Zsófia	1881-	29	
422	Musok Inda	1848-	60	
423	Muzin Éva	1863-	75	
424	Müller András	1849-	80	
425	Müller Károly	1850-	1/2	
426	Müller Mihály	1851-	6	
427	Müller Alajos	1852-	6	
428	Nábelek Márton	1832-		
429	Nagy Márton	1831-		
430	Nagy Anna	1837-	53	
431	Nagy János	1842-	2 hét	
432	Nagy Anna	1853-	1	
433	Nagy János	1862-	7 hónap	
434	Nagy Julianna	1865-	2	
435	Nagy Katalin	1867-	56	
436	Nándori János	1873-	2 1/2	
437	Nándori Pál	1873-	33	
438	Nazalik István	1856-	32	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
439	Nedek Ferenc	1880-	16	
440	Neisz Anna	1879-	60	
441	Nemes András	1815-		
442	Nemes Mária	1848-	40	
443	Nemes Katalin	1869-	5	
444	Névtelen	1841-	20	
445	Oláh Barbara	1808-		
446	Oláh János	1820-		
447	Olá Barbara	1826-		
448	Olajkár Mária	1883-	7	
449	Otvig Jolán férje	1837-	34	
450	Omachel Emilia	1861-	1 hónap	
451	Omachel Anna	1866-	7	
452	Omachel Gyula	1869-	3	
453	Omachel Miklós	1869-	3 nap	
454	Paár Julianna	1814-		
455	Pál Ádám	1808-		
456	Palkovics János	1828-		
457	Palkovics Erzsébet	1834-		
458	Palotai József	1823-	72	
459	Panuska Anna	1883-	5	
460	Papp Erzsébet	1853-	49	
461	Papp Mária	1883-	1 óra	Ilka -puszta
462	Papusik János	1870-	38	
463	Pasa András	1812-	1	
464	Pasztirik Rudolf	1883-	48	Csehországi születésű
465	Pásztor Borbála	1874-	1 1/4	
466	Pásztor Frigyes	1874-	2	
467	Pásztor József	1874-	6	
468	Pataki Anna	1820-		
469	Péter János	1873-	1 hét	
470	Péter János	1877-	5	
471	Péter János	1880-	4 hét	
472	Petrik József	1819-		
473	Petmyik Anna	1825-		
474	Petrovics György	1829-		
475	Petrovics Károly	1831-		
476	Petskó János	1828-		
477	Pikovszky György	1847-	3 hét	
478	Pintér János	1831-		
479	Piszkér Mihály	1877-	40	Göd puszta/ éhenhalt
480	Plesnyák Mária	1873-	1 hét	
481	Pohárdi Anna	1802-		
482	Poliz János	1854-	1	
483	Poros Anna	1828-		
484	Poros János	1814-		
485	Poros Mária	1834-		
486	Posztpisil Teréz	1881-	1/2	
487	Potos Tamás	1830-		
488	Prerzko Katalin	1808-		
489	Preskó Erzsébet	1822-		
490	Prilecska Mária	1860-	22	
491	Princz Magdaléna	1803-	gyermek	
492	Prokopecz Miklós	1869-	1 nap	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
493	Prokopecz József	1871-	3 hónap	
494	Prokopecz Sándor	1875-	1 hét	
495	Prokopecz Sándor	1882-	1/2	Ilka -puszta
496	Proteskó János	1832-		
497	Prozenits Anna	1848-	30	
498	Prugli Mária	1883-	4 hónap	
499	Pulovics Mária	1807-	csecsemő	
500	Puskás Mária	1868-	8	
501	Puzanics Anna	1847-	38	
502	Puzsalya István	1807-	csecsemő	
503	Pycha Karolina	1877-	3/4	Rákos Téglagyár
504	Rahák Mária	1862-	1/2	
505	Raiget Ferenc	1790.10.31	50	
506	Raiget leánya	1790.06.08	10 nap	Raiget Ferenc
507	Raszna Rozália	1836-		
508	Ratoczky István	1858-	1/2	
509	Resz Lajos	1867-	1 hét	
510	Réti István	1871-	31	
511	Révay Anna	1833-		
512	Révai Erzsébet	1834-		
513	Révai András	1838-	3	
514	Rezi Verona	1840-	1 hét	
515	Rezni István	1854-	3 hét	
516	Rohonyi Mária	1866-	8	
517	Rohonyi Mihály	1872-	42	
518	Rohonyi József	1879-	3/4	Ilka -puszta
519	Rohonyi Mihály	1880-	3 1/2	Ilka -puszta
520	Roszmüller János	1853-	50	
521	Rózsa Éva	1861-	49	
522	Rózsai György	1841-	1	
523	Rózsás Mátyás	1803-	gyermek	
524	Ruczky Erzsébet	1807-	70	
525	Rudnyánszky Mária	1839-	2	
526	Russ Pál	1848-	4 nap	
527	Sári Mihály	1879-	27	
528	Schinán Anna	1886-	csecsemő	
529	Schmidt Ferenc	1865-	10hónap	
530	Schmidt Mária	1881-	44	Csehországi születésű/ Luzsák/
531	Sálka Paulina	1878-	24	
532	Simonffy Mihály	1852-	9	
533	Simonitzky Júlia	1842-	2 hét	
534	Skotnyár Mária	1864-	4 hónap	
535	Skotnyár Róza	1874-	2	
536	Skotnyár Miklós	1876-	2 hét	
537	Spizer János	1872-	28	
538	Suban Maria	1849-	1/2	
539	Suhajda Anna	1873-	24	
540	Suman József	1844-	1	
541	Susek János	1817-		
542	Sütö Anna	1805-	20	
543	Szabados István	1873-	2 hét	
544	Szabó Kálmán	1819-	68	1819 óta első felnőtt,és idős ember
545	Szabó Gyula	1873-	4	
546	Szabó Albert	1882-	3	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
547	Szakács János	1802-		
548	Szakács Ferenc	1803-	gyermek	
549	Szakács Erzsébet	1830-		
550	Szalai Sándor	1838-	2 nap	
551	Szalai Barbara	1858-	2	
552	Szalai Verona	1872-	1	
553	Szászi István	1831-		
554	Szavozer József	1839-	6	
555	Szebeleczky Mihály	1871-	65	
556	Szecskófalvi Mária	1802-		
557	Szedlacsek György	1873-	53	koldus
558	Szekeres Mihály	1812-	1	
559	Szekeres Veronika	1831-		
560	Szemlész János	1832-		
561	Szerencsés Mihály	1817-		
562	Szerencsés Erzsébet	1824-	1 hónap	
563	Szerencsés Barbara	1826-	21	
564	Szerencsés József	1826-	2	
565	Szerencsés János	1827-	12	
566	Szerencsés János	1832-		
567	Szimler Mária	1842-	1 1/2	
568	Szitács István	1853-	42	
569	Szlena Maria	1868-	45	
570	Szlepka Julianna	1865-	1	
570	Szlonkai Franciska	1861-	2 1/2	
571	Szlovák Erzsébet	1861-	66	
572	Szmolinek Ferenc	1882-	45	Csehországi születésű
573	Szőllősi Ádám	1802-	1	Szőllősi Ádám
574	Szőllősi Erzsébet	1802-	3	Szőllősi Ádám
575	Szteresek Mihály	1874-	82	
576	Sztrehovszki János	1838-	1	
577	Sztvonek Anna	1850-	20 hét	
578	Szut István	1881-	2 1/2	
579	Szücs István	1855-	16	
580	Szűcs Mihály	1879-	24	
581	Szűr Julianna	1850-	32	
582	Szvoboda János	1875-	64	
583	Szvoboda Magdaléna	1881-	51	Bukovics cseh család
584	Szvonek István	1851-	60	
585	Takács Erzsébet	1832-		
586	Takács Franciska	1844-	50	
587	Takács Julianna	1882-	2 hónap	
588	Tamás Kata	1874-	3 1/2	
589	Tanyik Borbála	1874-	64	
590	Tarán Verona	1846-	1/2	
591	Tarján József	1835-		
592	Tarján György	1836-		
593	Tarr Emma	1874-	3	
594	Tazal József	1862-	72	
595	Terenyák Róza	1876-	38	
596	Thomas Rogál	1861-	30	Rákosi úton találták
597	Tichter Mária	1833-		
598	Tímár Márton	1831-		
599	Tokolányi József	1871-	1 hét	
600	Tomes János	1844-	2 hét	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
601	Topolcsányi László	1882-	2 1/2	
602	Tóth Rozália	1838-	3	
603	Tóth Anna	1849-	26	
604	Tóth Pál	1882-	64	
605	Tőzsér Katalin	1812-	8 hónap	
606	Tőzsér Márton	1814-	18 hónap	
607	Tőzsér József	1816-	2 hónap	
608	Tregela Béla	1873-	25	
609	Trugli Ferenc	1874-	1 hónap	
610	Trugli János	1874-	3	
611	Trugli János	1880-	1/2	Ilka -puszta
612	Tsotyi János	1814-		
613	Tulinszky Julianna	1882-	3	
614	Tulinszky Rozália	1882-	1 hét	
615	Turza Mária	1858-	4	
616	Turza Lídia	1861-	50	
617	Turza Rózsa	1872-	3/4	
618	Turza János	1880-	1	Ilka -puszta
619	Ujvári János	1840-	9	
620	Urbán Rozália	1803-	34	
621	Uzonyi János	1851-	1	
622	Vaczolay István	1878-	1/2	
623	Vaczula Sándor	1879-	1 hét	Ilka -puszta
624	Valenta Franciska	1881-	5	
625	Varga István	1829-		
626	Varga Miklós	1869-	65	
627	Varga János	1880-	2 1/2	
628	Varga Julianna	1880-	1	
629	Varga Rozália	1880-	3	Ilka -puszta
630	Varga Károly	1883-	7	
631	Véber Mihály	1874-	1	
632	Veltsik János	1881-	13	Veltsik Mária törvénytelen fia
633	Venczel Márton	1823-		
634	Veres József	1843-	1 1/2	
635	Veres Mária	1865-	3	
636	Veres Teréz	1874-	5 hét	
637	Vidun Júlianna	1858-	60	
638	Vigh András	1862-	5 hét	
639	Virág József	1877-	49	Göd puszta
640	Vojtacsek Franciska	1874-	2 1/2	
641	Volenics Mária	1859-	13 nap	
642	Volenics Anna	1861-	3/4	
643	Volenics András	1865-	4	
644	Volez János	1853-	6 hét	
645	Vozár Annának halva szüle	1870-		
646	Vrobel Adalbert	1863-	1 hét	
647	Vrobel János	1863-	2	
648	Vukovics János	1861-	4 nap	
649	Vukovics Johanna	1861-	38	
650	Zaharszki Frigyes	1848-		Cseh Országi herceg kommyélja
651	Zelesi Mária	1826-		
652	Zéman Barbara	1814-	7	
653	Zéman János	1814-	2	
654	Zéman József	1814-	4	

ssz	név	dátum	életkor	megjegyzés
655	Zsemle Teréz	1869-	70	
656	Zsiga Júlia	1816-		
657	Zsíros Pál	1883-	1	
658	Zsitva Ferenc	1796.12.04	1	
659	Zsitva Anna	1801.03.17	1	
660	Zsótér Mihály	1870-	4	
661	Zsufa Anna	1870-	1	
662	Zsufa Róza	1874-	2	
663	Zsufa Mária	1878-	2 1/2	

PÁRTOS JUDIT

Gödi Ki Kicsoda? */

A Gödi Almanach 1999. évi kötetében azzal a szándékkal kezdeményeztem a Gödi ki kicsoda? megjelölést, hogy városunk olyan jeles embereiről szóló írásokat fogjon egy csokorba, akik ország, netán világszinten ismert alkotásokat, életművet hagytak az utókorra.

Most újabb adatokat, emlékeket teszünk közzé és ajánljuk Göd város lakóinak tisztelgő figyelmébe. Erről tanuskodik az eddig megjelent Almanachok tartalom jegyzéke.

Miután ezeket a sorokat leírtam, két gondolatom támadt. Az egyik, hogy nemcsak a tárgyiasult alkotások tesznek valakit jeles személyiséggé. Talán nem mindennapi tetteket véghezvivők, akikről „csak" történetek szólnak, akikre emlékezni szoktak, azokat is be kellene vonni a Gödi ki kicsoda? sorába.

Másik gondolatom tetté vált. Átlapoztam a Gödi Almanach eddig megjelent köteteit. A Gödi ki kicsoda? sorozatcímet Arany László történetével vezettem be 1999-ben. Korábban ilyenre nem gondoltak az akkori szerzők vagy szerkesztők. Úgy érzem, utólag talán itt és így van lehetőségünk a Gödi ki kicsoda? „arcképcsarnokát" létrehozni. Régi és új szempontjaimat figyelembe véve életútjuk alapján megilleti ez a cím a következő személyeket:

---

*/ *A Gödi Almanach 1999. évi kötetében azzal a szándékkal kezdeményeztem ezt a megjelölést, hogy városunk olyan jeles embereiről szóló írásokat fogjon egy csokorba, akik ország – netán világ – szinten ismert alkotásokat, életművet hagytak az utókorra. Most újabb adatokat, emlékeket teszünk közzé és ajánljuk Göd város lakóinak tisztelgő figyelmébe.*

Nemeskéri-Kiss Milós 1848-as honvéd ezredes (GA 1994)
Hesp Róbert, Kicsem idomára (GA 1996)
Nemeskéri-Kiss Géza és az 1919-es tanácshatalom Gödpusztán (GA 1997)
Nemeskéri-Kiss Miklós, a Második Magyar Hadsereg „Signum Laudis"-szal kitüntetett zászlósa (GA 1997)
Wigner Jenő Nobel-díjas fizikus (GA 1998)
Kóczán Mór gerelyvető (GA 1998)
A Mayerffyak három nemzedékéből Mayerffy József, aki felvirágoztatta a gödi gazdaságot és aki az első magyar feliratú harangot felállíttatta Göd pusztán (GA 1999)
dr.Varasdy Sándorné, gróf Zichy Henriette, az Actio Katholica ügyvezető igazgatója, akinek sokrétű jótékony, szociális tevékenységére sokan emlékezhetnének (GA 1999)
Pilismaróti Bozóky Gyula szentföldi zarándoklatok szervezője, emlékírója, a felsőgödi katolikus templom építésének szervezője, irányítója. (GA 1999)
És most forduljunk idei kiválasztottamhoz, Beck Ö. Fülöphöz.

- BECK Ö. FÜLÖP -

Beck Ö. Fülöp arcképe

A XX. század egyik legtekintélyesebb szobrásza 1873-ban született Pápán. Édesapja kisiparos. Gazdasági nehézségei miatt a fővárosba költöztek, ahol ugyancsak szűkösen éltek, de a gyermek gimnáziumba járhatott. Művészeti tanulmányait Budapesten az Iparművészeti Főiskolán kezdte meg és eredményei alapján már a második évben ösztöndíjat kapott. Itt többek között ötvösséget is tanult, ami későbbi munkásságának egyik alapja lett. Közben régi ötvösmesterek életét és munkáját tanulmányozva jutott arra a gondolatra,

hogy vezeték- és keresztneve közé az „ötvös" jelzőt (az Ö betüt) felvegye. 1894-ben állami ösztöndíjjal Párizsba ment, ahol a kisplasztika keltette fel érdeklődését. A Francia Művészeti Akadémián a korabeli modern éremművészet egyik nagymesterének lehetett tanítványa.

Erről a szobrászati ágról közreadnék egy rövid magyarázatot Lyka Károly: Szobrászatunk a századfordulón című, 1983-ban megjelent könyvéből.

„...Utoljára hagytuk szobrászatunk Benjáminját, az érem és plakett ikertestvéreket. Szobrászatunknak ezek a legkisebb, egyben legfiatalabb tipusai. Rendkívüli köztük a családi hasonlatosság: piciny domormű mind a kettő, apró fémlap, az előbbi kerek szokott lenni, a másik inkább négyszögletes, az előbbinek gyakran mind a két oldala, színe és fonákja, az utóbbinak csak a színe visel ábrázolást. Emlékezetes eseményeket, nevezetes évfordulókat, kiemelkedő érdemeket szoktak velük megörökíteni. A személyhez fűződő érem vagy plakett mindegyike egy-egy fémbe öntött felköszöntő, amellyel a társas élet valamely csoportja megtiszteli valamely kimagasló tagját, vagy valamely szervezet ünnepli alapítóját. Miután az emlékérem is, a plakett is, sokszorosító technikával készül, egy-egy példánya belekerül művészeti gyűjteményekbe, múzeális ranghoz is jut, ha a szobrász kiváló munkát végzett."

Beck Ö. Fülöp Párizsból küldte haza első pályaművét, amelyben az 1896-os ezredévi kiállítás érmeit tervezte meg. A díjnyertes munkát véglegesen 1895-96-ban mintázta meg egy 8,5 cm átmérőjű bronz érme alakjában, amelynek színoldalát be is tudom mutatni. Ezzel a sikerrel kezdődött az a munkássága, amellyel a hazai éremművészet legkiválóbbja és legtermékenyebb művelője lett. Egy 1932-ben megjelent, a magyar plakett- és éremművészetről szóló műben 272 alkotását ismertették. Műveinek egy részét nagy európai gyűjtemények is megszerezték.

Hazánk nagyjairól, köztük minden jelentős magyar íróról készített emlékérmet. Jó barátja volt Babits Mihály és Móricz Zsigmond – akik Filippino mesternek nevezték – és persze róluk is elkészítette „emlékművét". A Mikes Kelement ábrázoló és Önöknek is bemutatott szép munkája a Nyugat c. folyóirat emblémája lett.

Az érem- és plakettkészítés módszerében is újított Beck Ö. Fülöp. Alkotásait a kész mű elképzelt nagyságában tervezte meg, így elkerülhetővé vált, hogy a kicsinyítésre az ipari kivitelezéskor kerüljön sor. Ezzel a kép apró részletei tökéletesen érvényesülhettek. Munkájának szükséges eszközeit is maga állította elő.

A plakettek és érmek mellett nagyméretű szobormű vekkel is foglalkozott. E köznapi szóhasználatú szobrászat hozta el hozzánk, amikor 1912-ben elhagyta a fővárost és Alsógödöt találta alkalmasnak új munka- és lakhelyül. A Pesti út és a mai József Attila utca által határolt, a Gyógyszertárral kb. szemközti telket választotta a terméskő vagy a márvány művészi megmunkálásának helyszínéül.

Az életét, munkáit bemutató írások ritkán szólnak köztéri szobrokról. Ezzel szemben szép számmal készített síremlékeket, amelyek a fővárosi temetőkben láthatók. Mint kortársai általában, ő is mintázott aktszobrokat. Képmások kifaragására jobbára Gödön került sor, amelyek közül érdekességként a feleségét ábrázoló, siklósi márványból készített, 44 cm-es portrét választottam bemutatásra.

A kőfaragással kapcsolatban idézek a már korábban említett művészettörténeti írásból: „...Sokat elmélkedő, csaknem töprengő filozófikus természetű férfiú volt... Ez a szokatlan új anyag nagyon lekötötte érdeklődését... a kő már-már nem is annyira anyaga, mint inkább ura lett munkálkodásának. De nem tartott ki sokáig az új Múzsa mellett, bizonyára érezte,

hogy az ilyen nagyfokú egyszerűsítés, amely gödi munkáit jellemezte,... észrevétlenül ürességhez vezethet. És Beck sokkal komolyabb és megfontoltabb művész volt, semhogy magát ennek a veszedelemnek kitegye."

Egyes vélekedések szerint művészetének betetőzése szülővárosában a pápai kollégium számára készített, Pro Patria című domborm ű.

Alkotó munkája mellett sok tehetséges ifjú művész nevelője, tanácsadója volt, így például Borsos Miklósé.

Tehetségét, művészi érdeklődését gyermekeire is átörökítet te. Beck Judit festőművész lett, tájképeket, csendéleteket és művészportrékat készített. András nevű fia, aki itt Alsógödön született, a szobrászatban, kisplasztikában jeleskedett. 1957-ben Párizsban telepedett le.

Beck Ö. Fülöp idős kort ért meg, ám tragikusan zárult élete. 1945. január 31-én, Budapest ostromának utolsó napjaiban menedéket keresve a budai utcákon bolyongott. Ekkor nyomtalanul eltűnt, feltehetően ismeretlen személyként tömegsírba temették.

A Művész lelke még sokáig lebeghetett alkotó munkásságának színtere felett, mi pedig alsógödi kertjében még évekig nézhettük (vagy sietve elmentünk mellettük) torzóit, félbemaradt alkotásait és azokat a kőtömböket, amelyekkel talán tervei voltak, amelyek életre keltésüket várták. Azt, ami napjainkban ott látható, a 2-es út felől egy óriási hirdetőtábla jótékonyan eltakarja.

Az idézett művészettörténeti könyv szerint alkotásai a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonában vannak. De jó lenne, ha városunkban lenne egy alkalmas kiállítóterem, ahol legalább egy műve emlékeztetne arra, hogy Beck Ö.Fülöp életének néhány

évtizedét Alsógödön töltötte. A figyelmes, érdeklődő járókelő az alsógödi vasútállomás mögötti kis parkban megnézheti a művész mellszobrát, amelyet fényképen az Almanachban bemutatunk.

Beck Ö. Fülöp: Az 1896-os Ezredévi Országos Kiállítás érme. 1896 (A oldal)

Beck Ö. Fülöp: Mikes Kelemen 1908

Beck Ö. Fülöp: Feleségem. 1913

Beck Ö. Fülöp mellszobra Gödön

- DR. HUZELLA TIVADAR*/ -

Édesapám, dr. Huzella Tivadar 1886. június 10-én született Budapesten. Nagyapámnak, Huzella Eleknek a Váci utcában volt sport- és fegyverüzlete, s azt szerette volna, hogy az üzletet fia vegye át és vezesse tovább, miután ő nyugdíjba megy.

Édesapám iskoláit Budapesten, középiskoláit Nagyszombaton és Budapesten a Piarista Gimnáziumban végezte, ez utóbbiban érettségizett. A család kérésére elvégezte Bécsben a kétéves kereskedelmi akadémiát. De igazán mindig a természettudományok érdekelték, s ő végül életét ennek megfelelően alakította. Beiratkozott a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karára, ahol 1912-ben, 26 éves korában kapta meg az orvosi diplomáját. Ezután az egyetem II. sz. Kórbonctani Intézetében kezdett dolgozni, ahol már mint medikus is dolgozott.

1914-ben az I. világháborúban be kellett vonulnia katonának. Mint orvos, Székesfehérvárott, a katonai kórház főorvosaként dolgozott, majd Cetinjébe (Jugoszlávia) került, ahol a katonai járványkórházat vezette. Katonai szolgálata után 1916-ban került vissza a budapesti egyetemre.

1921-ben kinevezték a Debreceni Orvostudományi Egyetem Anatómiai Intézetének igazgatójává, vagyis 35 éves korában egyetemi tanár lett. Tizenegy év múlva került vissza Budapestre, az Anatómiai Intézet vezető tanáraként, ahol 1947-ig dolgozott. Nagy harcot vívott azért, hogy az orvosok ne csak anatómiát, hanem biológiát is tanuljanak, mivel a 30-as években még nem volt olyan nagy szerepe a biológiának, mint napjainkban. Ő maga úgy Budapesten, mint Debrecenben tanította a biológiát. 1933-ban jelent meg az első orvos-biológiai tankönyve.

/ Az alsógödi általános iskola névadójáról szóló emlékezésre legérdemesebbnek a családtagokat tartottam. Felhasználtam a Gödi Körképben megjelent interjúkat: az 1995. aug. 10-i számból leányának, Huzella Fabiolának, az 1996. aug. 11-i számból unokájának, Huzella Péternek válaszait. Az írásokat változtatás nélkül vettem át, esetenként azonban néhány sorrendi, szerkezeti módosítást eszközöltem. (P.J.)

Nagyon sok tudományos művet írt, melyek több nyelven megjelentek. Magyarul, németül, angolul, franciául tudott. Mint orvos, nagyon sokat írt az orvosi hivatásról. Vallotta, hogy az orvosnak nemcsak a testtel, hanem a beteg lelki problémáival is kell foglalkoznia, s minden beteget egyformán kell kezelni. Az életet a legmesszebb menőkig kell védeni és menteni.

Édesapám fő kutatási területe a rákkutatás volt. Kísérletezett egerekkel, patkányokkal, kiscsirkékkel – ez utóbbiakat itt Gödön neveltük. Készített egy filmet mikroszkóp segítségével, mely a rák fejlődését mutatta be. Sajnos ez a film a második világháború során megsemmisült. Műerekkel kapcsolatos kísérleteiért Nobel-díjra terjesztették elő, de végül is abban az évben Szentgyörgyi professzor kapta meg a díjat.

Az Alsógödi Biológiai Kutatóállomást édesapám létesítette 1930-ban hazai és külföldi pénzügyi támogatással. Nagyapám, Huzella Elek 1892-ben vette meg a gödi házat és kertet (édesapám akkor 6 éves volt). A villát még 1846-ban építették, előző tulajdonosa Arany László volt, Arany János fia. (Az Almanach képeslap-mellékletében láthatják a régi épületet és környezetét.)

Huzella Tivadar nagyon szerette a fiatalságot. Az orvostanhallgatók között volt olyan, aki édesapám segítségével tudta elvégezni az egyetemet, mert munkát adott neki a szünidőre. Előadásai nagyon színesek voltak. Előfordult, hogy két előadás között ő énekelt, valamelyik hallgató pedig zongorán kísérte. Vizsgáztatásoknál nagyon elnéző volt, ha valaki nem készült fel eléggé a vizsgára, akkor adott neki még időt az újabb jelentkezéshez. Ennek ellenére nagyon sokat követelt az egyetemistáktól.

A gödi kertben volt két lakóház és kis, nem egészen komfortos faházak, amelyek az itt dolgozó egyetemisták, tudósok szállásául szolgáltak. Különösen nyáron volt nagy az élet. Sok híres külföldi tudós is dolgozott itt, pl: Alexis Carrel Nobel-díjas amerikai sebész, a szervátültetés első kísérletezője és a szintén Nobel-díjas Max Planck német fizikus. 1939-ben Budapesten és itt Gödön tartották az anatómusok világkongresszusát, amit édesapám rendezett.

Édesapám életében jelentős szerepet töltött be a családalapítás. 1912-ben nősült meg. Az idők folyamán négy gyermeke született, három fiú és egy leány. Sajnos, az orvos és a zenetanár-zeneszerző bátyáim már nem élnek, így csak ketten maradtunk a családból – no meg persze a nyolc unoka. Jogász bátyám jelenleg az USA-ban él, sokat segít a biológiai kutatások előbbrevitelében. Én az ápolónői pályát választottam, 25 évet töltöttem beteg gyerekek között gyermek- és csecsemő osztályon. Gyermekkorunkban sokat segítettünk a „biológiai munkában", nagyon sok szép emlékem van ebből az időből.

Édesapám kutatómunkája mellett nagyon szerette a természetet, a kerti munkát, a zenét. Itthon mindig zenéltünk, énekeltünk, zongoráztunk.

Huzella Tivadar 1950. július 11-én halt meg. Itt temettük el Gödön, sírja a Biológiai Állomás területén van.

Mikor gyerek voltam – mondja az unoka: Huzella Péter, előadóművész-zeneszerző – megnyíltak előttem a klinikák, kórházak, mert ez a vezetéknév mindenhol ismert volt, hiszen sokan a tanítványai voltak. Ma már csak az idősebbek ismerik Huzella Tivadar nevét. Ez azonban így természetes is. Hogy az iskola megőrzi Huzella Tivadar emlékét, ennek nagyon örülök. Azt hiszem, minden közösségnek szüksége van példaképekre, akikhez lehet kötődni, akiknek emberi példája erősítheti a lokálpatriotizmust. A gödi kertről több emlékem van. Amig a nagyszüleimé volt, sűrűn kijártunk Gödre.

1951-ben a család az alsógödi Biológiai Kutatóállomást a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemnek adta át.

PÁRTOS JUDIT

Raffai Sándorné

Baráti összejöveteleken sokaknak, hozzám hasonló korúaknak felcsillan a szeme, ha születésük kerül szóba, mondván: engem is – engem is Raffay néni segített világra jönni. Én is szeretettel emlékszem Rá, nem annyira azért, mert életem első heteiben Ő gondozott, hanem inkább családjaink régi kapcsolata révén.

Az idő múlása sok mindent feledtet. Ezért gondoltam, hogy vejével, Ödi bácsival (aki engem kisgyerek korom óta ismer, mivel az alsógödi postán dolgozott éveken át) és unokájával, dr. Badalay Ödön érdi állatorvossal egy emlékező beszélgetéssel elevenítsük fel Raffay néni életét. Köszönöm Nekik az együttgondolkodást, fáradozásukat, hogy a régi iratokat előkeresték és a fényképek közti válogatással töltött időt. Emlékeinket íme közreadom.

Raffay néni az 1950-es évek közepén

Raffay Sándorné, Szabó Erzsébet 1983-ban született Őrszentmiklóson. (Vácbottyánnal egyesülve, ma Őrbottyán.) 15 éves koráig ott helyben járt iskolába. 1908-ban, 25 évesen folytatja a tanulást és 1909-ben szerzi meg szülésznői oklevelét. Felmerült bennem a kérdés, vajon miért várt ilyen sokáig? A magyarázatot lexikonból tudtam meg. A bábaképzőbe történő felvétel feltétele volt a 20 éves életkor (ezért nem mehetett tizenévesen továbbtanulni), továbbá 6 elemi évfolyam elvégzése, valamint jó egészségi állapot és jó erkölcs.

A családja által megőrzött munkakönyv szerint Szabó Erzsébet Sződön kezdte meg szülésznői munkáját és végezte 1910-ben és 1911-ben.

A következő munkakönyvi bejegyzés: 1911-1921. között háztartásbeli. Ekkorra esik a családalapítás.

Raffay Sándor 1912. januárjában iparengedélyt váltott ki Alsógödön, hentes és mészárosként való működésre. Pár évvel korábban részletre megvásárolta a mai Pesti út 72. sz. alatti (a József Attila Művelődési Háztól délre fekvő) házat és itt nyitotta meg üzletét. Az épületet eredetileg lovag Floch egy amerikai típusú hűtőház céljából készíttette, de a kísérlet nem vált be. Ezután lakóházzá alakította és így adta el Raffay Sándornak.

Szabó Erzsébet és Raffay Sándor 1911. decemberében kötöttek házasságot és Sződről Alsógödre költöztek. Két gyermekük született. Erzsike a postai szolgálatot választotta és a helybeli postahivatalban kezdett dolgozni. Sándor fiúk a MÁV-nál dolgozott.

Taníttatásuk gondja jórészt Raffay nénire hárult, férje ugyanis 1922-ben, 40 éves korában meghalt. 1921-től újra munkába állt, a szülésznő alkalmazója Alsógöd község, illetve akko-

Raffay néni gyermekeivel az 1930 körüli években

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye járásának

Iparigazolvány.

Raffay Sándor

hentes

ri jegyzője Pátz Lajos. Ez a munkaviszony megszakítás nélkül 30 évig tartott, 67 éves koráig. A hentes- és mészáros üzletet is tovább működtette. 1922-ben a iparengedélyt megújítja: „özvegyi jogon, üzletvezető nélkül", szól a záradék. Az érdekes okmányt be is mutatom. (Megjegyzem, hogy külön engedélyt adtak ki a hentes és külön a mészáros üzletre.)

Úgy gondolom, nem Ő maga mérte a húsokat, hanem segítséget vett igénybe.

De ennél fontosabb, amit az emberekért tett. Mi is a szülésznő feladata? Rendes lefolyású szülések önálló levezetése, a terhes-, a szülő-, a gyermekágyas anyák tanáccsal és tettel segítése, valamint az újszülöttek gondozása – írja a lexikon. Sokrétű, szép feladat, amelyet Raffay néni nagy odaadással, szeretettel, hivatásként végzett, mondják, akik erre emlékezhetnek, vagy elbeszélésekből hallották.

Nagy ismeretségi köre volt, mert jól dolgozott, senkit nem utasított el. Hírét-nevét kézről-kézre adták: ne menjen sehová, majd Raffay néni, a bábaasszony elintézi amit kell..., mondogatták. A műhelytelepiek, a Dunakeszi Konzervgyáriak is gyakran fordultak hozzá.

Ki tudhatja, hogy működésének 30 éve alatt hány alsógödi gyermeket segített világra? Az 1920-as évek derekán Alsógödön a lakosság száma elérte az 1500-at. A vasúti járatok sűrűsödése, Budapest gazdasági fejlődése, majd az 1940-es háborús években a fővárosból való kitelepülés, a helyi lakosság számának növekedését vonta maga után. Bár Budapest közelsége a módosabb családoknak a kórházi szülést tette vonzóvá, jócskán volt olyan alsógödi várandós nő, aki Raffay néni segítségét vette igénybe. Megtudtam, hogy unokáit is ő segítette világra. Közülük Erzsike, Édesanyám keresztlánya volt.

Hallottam olyan történetet is, hogy Raffay néni készenlétben állt a baba világra segítésére, mikor kiderült, hogy képzettségét meghaladó műtéti beavatkozásra, orvosra van szükség. Szerencsére időben megérkezett Vácról a segítség, a kislány megszületett és mamájával együtt tán ma is jó egészségnek örvend.

Raffay néni a községben gyalog közlekedett. Ha a Nemeské-

ri vagy a Schäffer birtok területén lakókhoz kellett mennie, lovaskocsival jöttek érte. Ha segítségére volt valahol szükség, ment akár éjszaka is. A levezetett szülések után kapott fizetést az Országos Társadalom Biztosító Intézettől. Gondolom, hogy nem sokat. Egy nyugdíjszelvényt őríz a család (érvényességi ideje sajnos nem állapítható meg), amely szerint havi 190 Ft-ot kapott. Ez a pénz a forint „legértékesebb" idejében sem volt sok.

Volt egy kis orvosi táskája – meséli a család. Ebben vitte a műszereit, a kötszertartót, a tiszta fehér köténytt és a gumikesztyűket. A műszereket megőrízték, unokája állatorvosi praxisában némelyiket használja.

Raffay néni veje – mint már említettem – a II. világháború előtt évekig az alsógödi postahivatalban dolgozott. Emlékszik, hogy Alpár Gitta, a XX. század első felében neves operaénekesnő, az 1930-as évek végén Alsógödön lakott. Származása miatt Németországból ide menekült. Jómódú támogatója, egy német színész bérelte a Vándory-féle villát (amely emlékezetem szerint, valahol a Petői vagy Vasvári Pál utca táján volt) és járt is ide látogatóba. Raffay nénire nem szülésznői minőségben volt szüksége a művésznőnek, hanem azért hívta, hogy testápolási céllal maszírozza.

1954-ben Raffay néni súlyosan megbetegedett. Ápolása érdekében leányáékhoz Érdre vitték. A gondoskodás és meleg családi otthon sem tudta megakadályozni, hogy egészségét további támadások érjék. 82 éves korában, 1965-ben halt meg.

A ma is Érden élő családtagjaival való kellemes beszélgetés után felkerestem Raffay nénit a temetőben, ahol 1986-ban elhunyt Erzsébet leányával együtt nyugszik. Magam és „gödi gyermekei" nevében tisztelettel és hálával elhelyeztem szerény megemlékezésünket.

2000. márciusában

a temetőben

a családnál
középen ül a vő,
Badalay Ödön,
állnak balról jobbra:
Ödi bácsi menye,
fia és aki a beszélgetést
lejegyezte

PÁRTOS JUDIT

Néhány személyi okmány a múlt század elejéről, közepéről

Nem szeretném félrevezetni az Almanach olvasóit, ezért előrebocsátom, hogy a múlt század közepe alatt írásomban az 1930-as évekkel kezdődő néhány évtizedet értek. Magamnak és gondolom még sokan másoknak a múlt századról a reformkor, a szabadságharc, Széchenyi, Kossuth, Deák, Petőfi, Arany János, a Lánchíd megépítése, a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása, Erkel Ferenc operái jutnak eszébe. Bizony, eltelik egy kis idő, amig a közelmúlt évtizedeit „múlt század"-nak tituláljuk, annál is inkább, mert még vita tárgya, hogy mikor is kezdődik az új évszázad, 2000-ben vagy 2001-ben. A Gödi Almanach 2000.-ik évi kötetében mégis indokoltnak véltem a címbeli időmegjelölést, mert egy almanach időtálló és remélem, hogy lesznek olvasói nemcsak 2000-ben, hanem később is fogják lapozgatni.

Életünk folyamán kilógrammokban mérhető hivatalos papír keletkezik rólunk, velünk kapcsolatban, számunkra szükséges, hasznos, érdekes tartalommal. Van olyan, amelyik mindennapjainkban nélkülözhetetlen, másokat kell vagy célszerű megtartanunk és adódhat, hogy szép emlékül, vagy éppen emlékeztetőül őrzünk meg bizonyos dokumentumokat. (A továbbiakban tágabb értelmezést kap a címbeli „okmány" kifejezés.)

Néhány, fiókjaim mélyéről előkerült, néha kissé elsárgult papírt szándékozom bemutatni. Hozzám hasonló érdeklődésű jó barátok is segítettek, hogy gazdagabb legyen ez az anyag.

Utalásként, a ma ismert okmányokról is ejtek pár szót.

Az ún. népmozgalmi eseményekről: születés, házasságkötés,

elhalálozás, teljes hitelű közokirat készül, anyakönyvi bejegyzés. Az anyakönyv latinul matricula; ezt használta Dorottya című művében Csokonai Vitéz Mihály is, és így ír:

„...A tüzet nagy öröm és tánc közt gerjesztették -
És a mátrikulát hamuvá égették,
Innen van, hogy ma már nincsen többé vén lyány,
Mert az esztendeit más nem tudhatja, hány..."

Az anyakönyvi bejegyzésekről saját célra a bejelentő, illetve az érdekelt hivatalos okmányként ún. kivonatot kap. Az anyakönyvezés 1895 óta állami feladat, amelyet a helyi közigazgatási szerv lát el.

1985 előtt a keresztelésről, házasságkötésről, temetésről az egyházak vezettek anyakönyvet. Ennek helybeli létezését a Gödi Almanach 1998. évi kötete Campus Gödiensis c. írása tükrözi.A szerző – Bátorfi József – a sződi plébánián fellelhető és Göd pusztára vonatkozó anyakönyvi adatokat dolgozott fel és tett közzé.

Lexikonból származó ismereteim szerint egy 1894. évi törvény értelmében lett kötelező a polgári esküvő és csak az állami anyakönyvi bejegyzés érvényesíti a jog szempontjából a házasságot.

Családi szájhagyomány szerint Iglón, anyai nagyszüleim 1895-ben elsőként kötöttek polgári házasságot is.

A mai anyakönyvi kivonatokat azt hiszem mindnyájan ismerjük. Itt egy nem hivatalos iratot, de szép emléket mutatok be az 1.sz. képen.

1

BUDAPEST KRISZTINA VÁROSI PLÉBÁNIA

Budapest ..... plébánia hivatal.

..... kötet, ... sz. Magánhasználatra

†

Budapest-Krisztinában 1932. év

Május hó 11. napján született és

a vízkeresztkörben ..... templomban 1932. év

Május hó 15. napján ..... sz. alatt

megkeresztelteteett:

Név: Judit Mária Teréz

Szülők: Pártos Gyula, rk.,

Nogé Zoltán, rk., ~~fia~~ leánya.

Keresztelte: Katzenauer Aurél

plébános.

Budapest-Christinae Ad S. Cor. Jesu

LAIBZKY JÁNOS ESZTERGOM.

Más fontos okmányok elkészítésének szükséges forrásai az anyakönyvi kivonatok. Így például az azonosításunkat szolgáló, néhány évtizede „személyi igazolvány" elnevezésű könyvecskének, amely mostanság kártyává soványodik. (Ami csak elveszíthető lesz, de biztonsággal állítják, hogy nem lesz hamisítható.) A családomban megőrzött iratok között találtam a személyi igazolvány elődeinek tekinthető okmányokat, amelyek a 2. és 3. sz. képen láthatók.

2/a

ALSÓGÖD község / város — A személyi lap száma: 2568103

népmozgalmi nyilvántartójától — budapesti kerület

Polgári személyi lap

Pártos Gyula

1	Azonossági száma:		
2	Szülőanyjának leánykori, családi és utóneve:		Schwenauer Jolán
3	Születésének	ideje	1898 november 8
		helye	Doczi füzén
4	Vallása:		rk.
5	A törvényes rendelkezések szerint zsidónak tekintendő-e?		
6	Foglalkozása (állása, alkalmazatása)		áll. el. isk. ig. tanító
7	Szakképzettsége (tanult mesterszége, képesítése)		

2/b

8	Tényleges katonai (csendőrségi) szolgálatot teljesitett-e?		igen
9	Különleges esetre szóló polgári beosztása, a beosztás helyének közelebbi megjelölésével	Tartama év, hó, nap	Helye és közelebbi címe	Mely nyilvántartó jegyezte be
		90	Jest m. kir. tanítóképző int. Budapest Alsógöd

ALSÓGÖD, 1942 febr. hó 1. nap.

P. H.

népmozgalmi nyilvántartó.

Ezt a lap, a személyazonosság igazolására is szolgál, melyet saját érdekében gondoljon arra, hogy ha a lap elvész, megsérül vagy olvashatatlanná válik, ezt a körülményt köteles haladéktalanul bejelenteni az állandó lakóhelyen levő népmozgalmi nyilvántartónak (községi, ikr.-) jegyzőnek, polgármesternek, Budapesten kerületi elöljárónak). A személyi lappal való bármely visszaélést szigorúan megbüntetik.

Stádium III

A születési anyakönyvi kivonat szükséges a tankötelezettség teljesítéséhez a beiratkozáskor is.

Azt hiszem, hogy az oktatási intézmények bizonyítványai érdemben nem sokban különbözhetnek egymástól és a „múlt századi" őseiktől. Legfeljebb a tantárgyakban és abban, hogy a jó osztályzatot, illetve a kevésbé jót, milyen szám, megjelölés jelentette. (Ettől is függ, hogy gondosan megőríztük a „bizit" vagy igyekeztünk, hogy feledésbe merüljön.) Mindezért ilyenek bemutatását nem tartottam fontosnak. Megemlítem azonban,

hogy az Alsógödi Állami Elemi Népiskolában nem túl gyakran kiadott 8. osztályos bizonyítványt adtunk közre a Gödi Almanach 1999. évi kötetében az Édesapámról szóló írásomban. (Lásd i.m. 175. oldal.)

Egy tapasztalatomat megosztanám Önökkel. Szüleim az 1910-es, 1920-as években jártak iskolába. Akkoriban megadták a módját, nem takarékoskodtak a papírral. Minden elvégzett évfolyam eredményeiről nagy ív merített papírra nyomtatott bizonyítványt kaptak. Édesapámnak a Lévai Tanítóképzőben 1917-ben kiadott tanítói oklevele méretében és díszességében (a tartalmáról nem is szólva!) méltó volt arra, hogy bekeretezve a falon függjön. Az én 1967-ben keltezett, közgazdasági egyetemi oklevelem ahhoz képest „rút kiskacsa" a notesznél alig nagyobb méretével és egyszerű borítójával. Na, de ugye nem a külcsin a fontos?

Egy 1936-ban keltezett „Tanonc-szerződés"-t is tanulmányozhattam.

3

A váci járás főjegyzője, mint I. fokú rendőrhatóság

Sorszám: 63

Személyi igazolólap

Név: Párta Gyuláné

Foglalkozás: házi munkás Születési hely: Kő 1899 év XI. hó 14-n. Anyja neve: Eritzky Julianna vallása: ré

Lakás: Alsógöd XXI. u. 2.

Vác, 1945. évi jún. hó 20-n.

Bánki Jenő s. k.
járási főjegyző.

A személyi igazolással elkövetett bármily visszaélés büntetési dom magára vonja

Pestvidéki Nyomda Vácon. 304/45

Ez egy négy oldalas, 1 pengős okmánybélyeggel ellátott irat, amely a tanulni vágyó alsógödi gyermek szülője és a képzést vállaló, a MÁV-hoz tartozó nagyvállalat jogait és kötelezettségeit tartalmazza. Például azt, hogy:

- a lakatosnak tanuló gyermek tanoncideje 3 év,
- a beiratkozási díj 4,08 pengő,
- a tanonc tanideje alatt ügyessége és használhatósága szerint díjaztatik,
- a tanviszony megszűnte után a további foglalkoztatásra nézve, a képzést végző cég felelősséget nem vállal.

Tartogattam és most közzéteszem (4.sz. képen) kellemes emlékű ismeretszerzésem dokumentumát, miszerint sikerrel elsajátítottam a kukoricalevél feldolgozás csinját-binját.

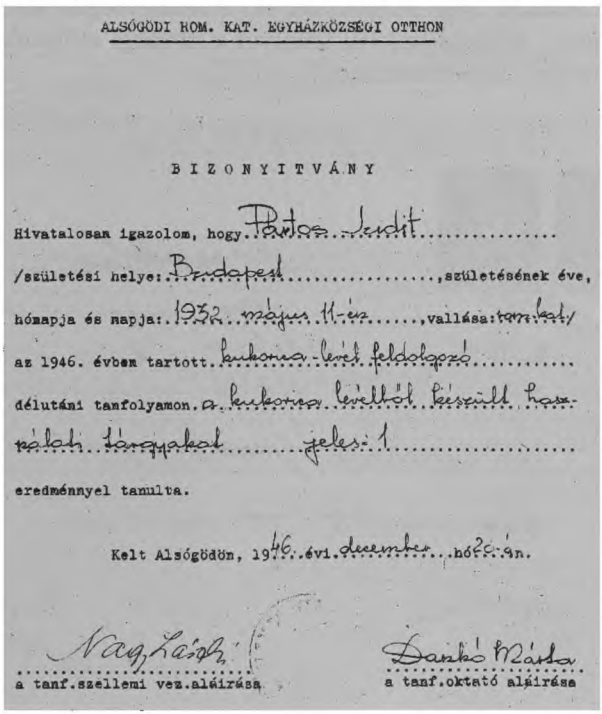

ALSÓGÖDI ROM. KAT. EGYHÁZKÖZSÉGI OTTHON

B I Z O N Y I T V Á N Y

Hivatalosan igazolom, hogy Pintos Judit

/születési helye: Budapest, születésének éve,

hónapja és napja: 1932 május 11-én, vallása: ~~tan.kat.~~/

az 1946. évben tartott kukorica-levél feldolgozó

délutáni tanfolyamon a kukorica levélből készült hasznos

~~szabó~~ tárgyakat jeles: 1

eredménnyel tanulta.

Kelt Alsógödön, 1946. évi december hó 20-án.

Nagy László
a tanf.szellemi vez.aláírása

Dankó Márta
a tanf.oktató aláírása

Az egészségügyi szolgáltatások igénybevételének napjainkban fontos okmánya a „Társadalombiztosítási igazolvány". Megszületése előtt a munkáltatói igazolvány bemutatásával, nyugdíjasok külön e célra kiadott, itt bemutatásra érdemtelenül szerény külsejü kartonlappal, mehettek az állami rendelőintézetekbe, kórházakba. A háború előtt többféle egészségügyi (és nyugdíj) biztosító intézet létezett, különféle foglalkozási csoportokat tömörítve. Így például a MABI a magánalkalmazottakat, az OTBA az állami tisztviselőket látta el. A MÁV dolgozóinak, a postásoknak, ugyancsak külön szervezete volt és mindegyik saját okmányát adta tagjai használatára. Ilyet sajnos nem tudok bemutatni.

Bizonyos munkakörök betöltéséhez valaha (nem tudom így van-e manapság is?) szükséges volt erkölcsi bizonyítványt bemutatni. Amikor még dolgoztam, ezt a rendőrségtől kellett kérni. Egy jóval régebbi keletű, amelyet a községi elöljáróság állított ki, az 5.sz. képen látható.

Községi bizonyitvány.

5

40 HELLER 40 40 HELLER 40

Nagy Tolán

k, hogy . . . . . .

aki . . . Gödi . . . . . községben. . 1899 evi, nov. . . hó. 14. n

született, r. Kath. . . vallásu, postabindó . . Gödi lakos, úgy

erkölcsi, mint politikai magaviselet tekintetében kifogástalan, büntetlen

előéletü.

Ezen bizonyitvány pályázat érdekében bundi célra

végett adatott ki.

Gödi, 1927. szeptember hó. 21. n.

főjegyző.

biró.

Kevésbé jó emlékű az a tevékenység, amelyet 1945-46-ban, az ún. igazoló bizottságok végeztek: elsősorban vagy kizárólag a politikai megfelelést vizsgálták. (Okmányait lásd a 6. és 7. sz képeken.)

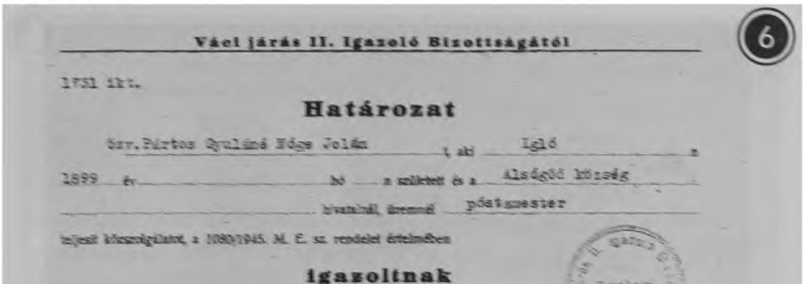

6

Váci járás II. Igazoló Bizottságától

1751 ikt.

Határozat

Szv. Pártos Gyuláné Höge Jolán, ki Igló, 1899 év, hó, a szülött és a Alsógöd község hivatalból, ügyének postamester

teljesít közszolgálatot, a 1080/1945. M. E. sz. rendelet értelmében

igazoltnak

jelentjük ki.

Dunakeszi, 1945. évi II. hó 28. n.

az igazoló bizottság elnöke

az igazoló bizottság tagjai

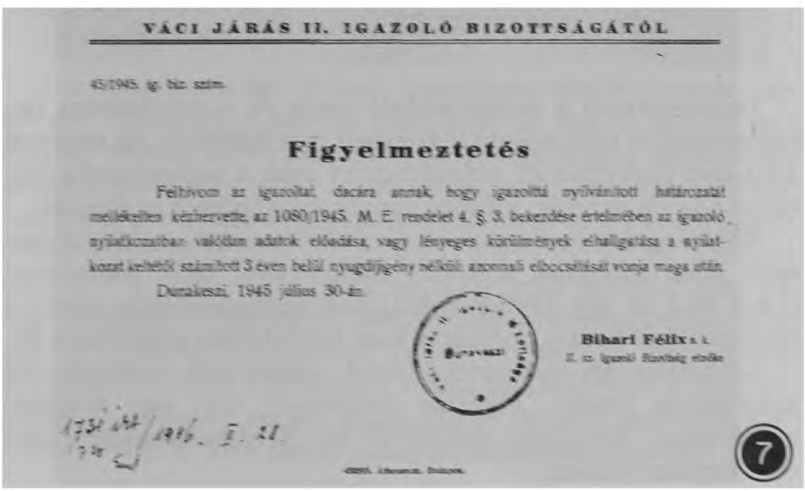

7

VÁCI JÁRÁS II. IGAZOLÓ BIZOTTSÁGÁTÓL

45/1945. ig. biz. szám.

Figyelmeztetés

Felhívom az igazoltat, óvára annak, hogy igazoltá nyilvánított határozatát mellőzöttem kézhezvette, az 1080/1945. M. E. rendelet 4. §. 3. bekezdése értelmében az igazoló nyilatkozatában valótlan adatok előadása, vagy lényeges körülmények elhallgatása a nyilatkozó kellő szándékot 3 éven belül nyugdíjjogtól nélküli azonnali elbocsátását vonja maga után.

Dunakeszi, 1945 július 30-án.

Bihari Félix s. k.
II. sz. Igazoló Bizottság elnöke

1751 ikt. / 1945. I. 31.

Munkaviszonyunk dokumentuma a munkakönyv. Érdekesnek találtam, hogy az 1900-as évek elején ebben az okmányban milyen részletesen rögzítették a személyleírást. (Lásd a 8.sz. képet.)

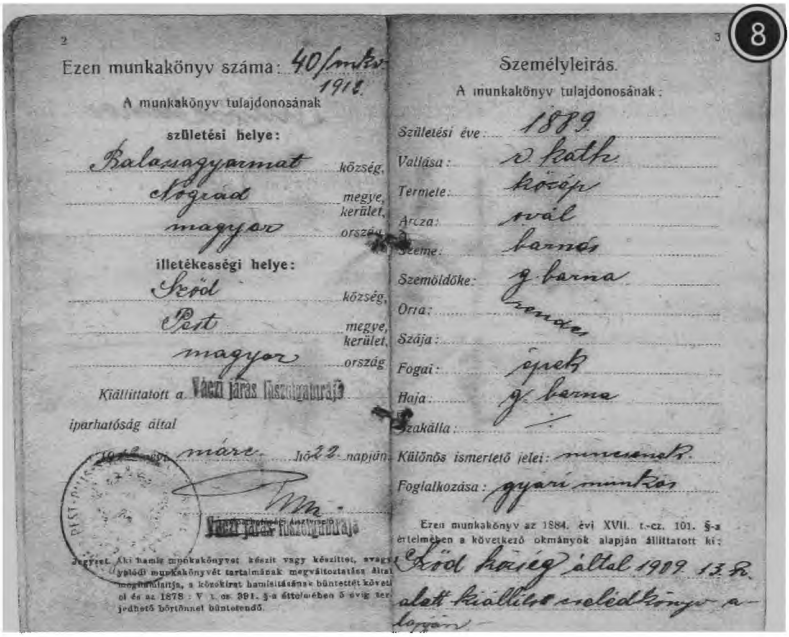

2

Ezen munkakönyv száma: 40/munk. 1912.

A munkakönyv tulajdonosának

születési helye:

Balassagyarmat község,
Nógrád megye, kerület,
magyar ország.

illetékességi helye:

Sződ község,
Pest megye, kerület,
magyar ország.

Kiállíttatott a Vác járás Iparigazolványa

iparhatóság által

1912. évben márc. hó 22. napján.

Vác járás Iparigazolványa

Figyelem. Aki hamis munkakönyvet készít vagy készíttet, avagy a valódi munkakönyvét tartalmának megváltoztatása által megrontatja, a közokirat hamisításáért büntettet követ el és az 1878 : V t. cz. 391. §-a értelmében 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

3

Személyleírás.

A munkakönyv tulajdonosának:

Születési éve: 1889
Vallása: r. kath.
Termete: közép
Arcza: vál
Szeme: barna
Szemöldöke: g. barna
Orra: normál
Szája: normál
Fogai: épek
Haja: g. barna
Szakálla: –
Különös ismertető jelei: nincsenek.
Foglalkozása: gyári munkás

Ezen munkakönyv az 1884. évi XVII. t.-cz. 101. §-a értelmében a következő okmányok alapján állíttatott ki: Sződ község által 1909. 13 sz. alatt kiállított szülési könyv alapján

Természetesen a munkavállaló nevét és a munkahelyi bejegyzéseket is tartalmazta a korabeli munkakönyv. Az enyémet 1951-ben állították ki, abban bizony csak a legfontosabb személyi adatok vannak, külsőre vonatkozó kérdések nincsenek.

Különleges dokumentumot sikerült bemutatni a Gödi Almanach jelen kötetében a Raffay Sándornéról szóló írásomban. (Lásd ott.) Ez egy 1912-ben kiállított iparigazolvány, amely a kérelmezőket hentes, mészáros ipar folytatására jogosította fel.

Láthattam egy elszomorító iratot: takarítónői munkára való alkalmazás iránti „alázatos kérvénye" volt egy helybeli asszonynak. Kelt 1943. április 27-én! Eredményességére már nem kaptam választ.

A munkával kapcsolatosan végül egy olyan, közel 80 éves, 5 koronás okmánybélyeggel ellátott iratot teszek közzé (lásd a 9. sz. képet), amely a foglalkoztatás igazolása mellett az eltávozást foglalja magába. Címe: Elbocsájtólevél.

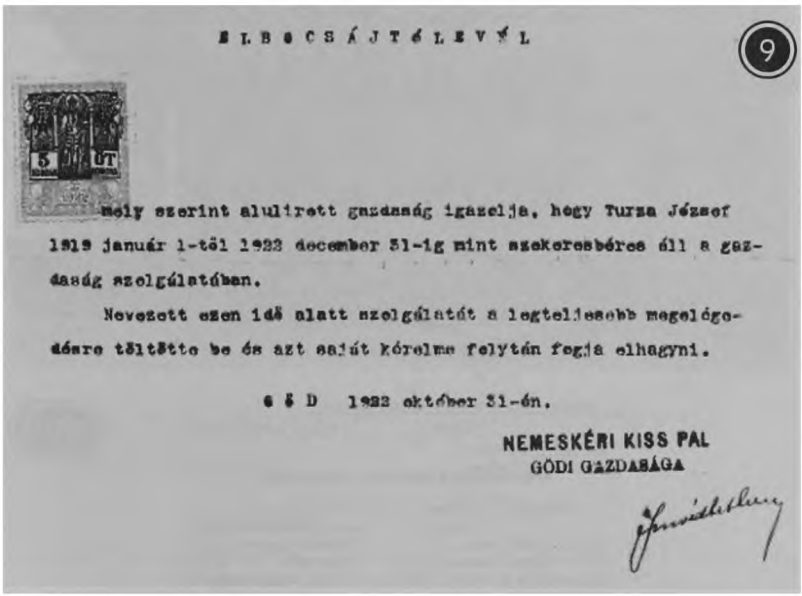

ELBOCSÁJTÓLEVÉL

9

mely szerint alulirott gazdaság igazolja, hogy Turza József 1919 január 1-től 1922 december 31-ig mint szakoresbéres áll a gazdaság szolgálatában.

Nevezett ezen idő alatt szolgálatát a legteljesebb megelégedésre töltötte be és azt saját kérelme folytán fogja elhagyni.

G S D 1922 október 31-én.

NEMESKÉRI KISS PÁL
GÖDI GAZDASÁGA

A múltkorában egy ünnepi beszédben megdöbbentett egy mondat, miszerint a háború alatt napi 12 dkg-os kenyér fejadagból éltünk. Ez önmagában, pl. az egészséges táplálkozás szempontjából nem lenne éppen kevés, no de az akkori időkre visszaemlékezve, más ennivalónk is szűkösen volt. Fontos dokumentumnak minősültek akkoriban az élelmiszerjegyek, amelyeket a 10/a sz. képen mutatunk be. A hét szűk esztendő nem ért véget a háború befejeztével. Említhetem a feketepiac horribilis árait és a cserekereskedelmet: ruháért, lepedőért, hasonlókért csekélyke ennivalót kaphattunk falun, ahol még volt. A napi fejadagokat biztosító jegyek mellé, illetve helyébe lépett például a 10/b sz. képen bemutatott „burgonyavásárlási engedély”.

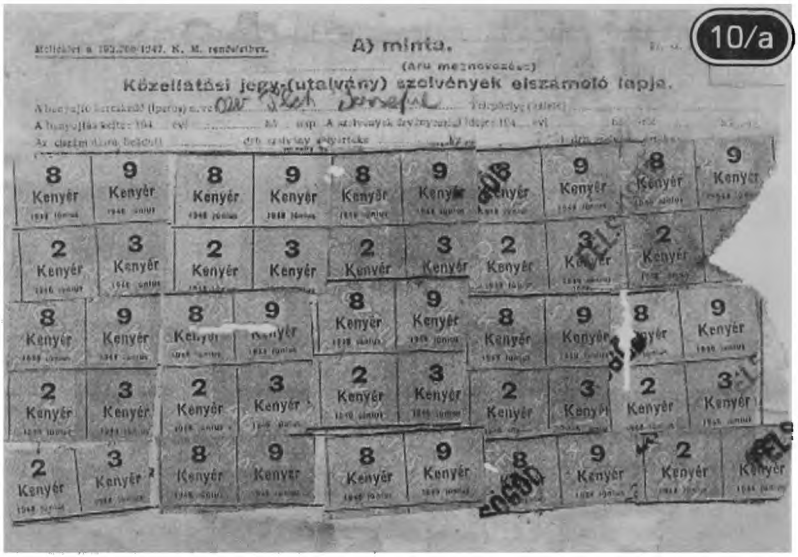

10/a

Melléklet a 10.700/1947. K. M. rendelethez.

A) minta.

(áru megnevezése)

Közellátási jegy (utalvány) szelvények elszámoló lapja.

8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér

2 Kenyér 3 Kenyér 2 Kenyér 3 Kenyér 2 Kenyér 3 Kenyér 2 Kenyér 3 Kenyér 2 Kenyér

8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér

2 Kenyér 3 Kenyér 2 Kenyér 3 Kenyér 2 Kenyér 3 Kenyér 2 Kenyér 3 Kenyér 2 Kenyér 3 Kenyér

2 Kenyér 3 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 8 Kenyér 9 Kenyér 2 Kenyér

10/b

1. számu mellékletet a 10.700/1946. K. M. számu rendelethez.

Alsó ..... község elöljáróságа.

Nyt. szám: 167/946

~~Üzletből~~ vásárlási engedély.

Minthogy Kovács Gyulánné ..... alatti lakos a hatósági ~~liszt és kenyér~~ ellátásról 194... évi ..... hó ..... napjától kezdve lemondott és jegyeit visszaszolgáltatta, nevezettnek 2 főből álló családja részére a 10.700/1946. K. M. számu rendelet 12. §-a alapján

200 kg. burgonya

megvásárlását, illetőleg ajándék, csere vagy munkadij (tiszteletdij) cimén való megszerzését engedélyezem.

Ennek a vásárlási engedélynek a másodpéldányát a terméket kiszolgáltató gazdálkodónak át kell adni, aki azt megőrizni köteles.

Ez a vásárlási engedély a fent megjelölt termény-mennyiségnek ..... történő szállitása esetén a szállitási igazolványt is pótolja, de csak akkor, ha a szállitás időpontját az elszállitás helyének elöljáróságа a vásárlási engedélyen igazolja.

Ez a vásárlási engedély a kiállitásától számitott 45 napig érvényes.

....., 194... évi ..... hó ..... n.

P. H. Tanonc

Nevezett ..... kg. ..... községből való elszállitását mai napon bejelentette.

....., 194... évi ..... hó ..... n.

P. H. .....

községi jegyző

R. sz. 3384/46. — Jegyző-levelező Kerezd. Bp. kiadása (Kovács és Bergsoe)

Nem jó kedvvel, de megszoktuk, hogy különféle adóbevallásokat kell készítenünk és ennek megfelelően adót fizetünk. Az okmányoknak, pl. a mostani személyi jövedelemadónál, előírják a megőrzés időtartamát, másoknál ezt saját érdekünk diktálja.

Egy igen érdekes papírt őrízgettünk Édesanyámmal, ezt láthatják a 11.sz. képen.

11

A fizetési meghagyás kézbesíttetett: 19..... év ..... hó .....n.

Alsógöd ..... község / város

Főkönyvi tételszám: 419

Fizetési meghagyás

az 19 46 évre búzában kivetett földadóról.

Párkos Gyula ..... úrnak

Alsógöd .....

... ker., XXI ..... u. ..... sz.

A községi elöljáróság (városi adóhivatal) az 19 46 évre a 4.300/1945. M. E. és 7.120/1946. M. E. számú rendeletek alapján földadóban

4 ..... kg 32 dkg,

azaz Négy ..... kg 32 dkg búzát vetett ki.

Ezen búzamennyiséget négy egyenlő részben, mégpedig minden év január, április, július és október hó első napjáig kell terményben beszolgáltatni.

Az első három részletet a cséplés befejezését követő 15 napon belül azonnali végrehajtás terhe mellett köteles beszolgáltatni.

A határidőre be nem szolgáltatott termények után az esedékességi időponttól kezdődően negyedévenként 3%-os késedelmi kamatot kell — terményben — megfizetni.

A fizetési meghagyás ellen, annak kézbesítését követő 15 nap alatt a pénzügyigazgatósághoz lehet fellebbezni. A fellebbezést a községi elöljáróságnál (városi adóhivatalnál) kell benyújtani.

Kelt Alsógöd, 19 46 év IX hó 15 nap.

Gélen Lenke

jegyző (városi adóhivatal vezető).

GONDOSAN MEGŐRZENDŐ!

A terménykereskedőtől kapott „Adó" átvételi jeggyel együtt, a termény leadását követő 3 nap alatt a községi elöljáróságnak (városi adóhivatalnak) bemutatandó és a lerovás igazolására megőrzendő.

2204. rakt. sz. Magyar állami nyomda. Budapest. 1946/II. — 185.

Korabeli rendelkezésekre hivatkozva, 1946 évre földadót vetettek ki ránk, amely „4 kg 32 dkg búza" volt és négy egyenlő részletben lehetett beszolgáltatni. Vajon ez a kb. 300 négyszögöles, családi házunkkal beépített telekre vonatkozott? Nem tudom, már nem emlékszem. De az biztos, hogy eme feltételezésem valós, akkor állíthatom, hogy az alsógödi kisebb-nagyobb telkek megadóztatásának adminisztrálása többe került, mint amennyit a telkenkénti pár kiló búza ért. Na és honnan vehették az itt lakó munkások, tisztviselők azt a kis búzát? Nem emlékszem, hogy mi melyik piacra mentünk.

Manapság eléggé elterjedt, hogy ingatlanunkat, ingóságainkat, legfőképpen az autót, esetleg életünket önszántunkból biztosítjuk. A különféle biztosító társaságok egy dologban hasonlóak: hosszú, bonyolult szövegű biztosítási szerződést adnak a kezünkbe. Egy 1953 évre vonatkozó iratot olvashatnak a 12. sz. alatt. Számomra érdekes, hogy felszőszintű rendelkezések tették kötelezővé a tűz- és jégkár elleni biztosítást. A lakóépület biztosítási díja erre az évre 80 Ft volt.

12

BIZT. SZÁM: L 24

·BIZTOSÍTÁSI·OKIRAT·

ANNAK IGAZOLÁSÁRA,

HOGY özv. Pártos Gyula né Alsógöd Alkotmány u. 1. ALATTI LAKOS

AZ 1953 ÉVRE

A NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK A KÖTELEZŐ TŰZ- ÉS JÉGBIZTOSÍTÁS BEVEZETÉSÉRŐL SZÓLÓ 1952. ÉVI 15. SZÁMÚ TÖRVÉNYEREJŰ RENDELETE, A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSÁNAK 67/1952. (VIII. 12.) M. T. SZÁMÚ RENDELETE ÉS A PÉNZÜGYMINISZTER UTASÍTÁSAI SZERINT BIZTOSÍTVA VAN, AMENNYIBEN TŰZKÁR VAGY JÉGKÁR ÉRI, A TÖRVÉNYES RENDELKEZÉSEK SZERINT KÁRTÉRÍTÉSRE JOGOSULT.

BUDAPEST, 1953. évi

ÁLLAMI BIZTOSÍTÓ

VEZÉRIGAZGATÓ

A bemutatóra szánt dokumentumok sorát most olyanokkal folytatom, amelyeknek megszerzése befolyástól mentes, önkéntes cselekedetnek mondható.

Egy régi, majdnem ötven éves folyóiratot nézegettem múltkorában. Megakadt a szemem egy kis képen, amelynek felirata a következő volt: „Már 50 pengővel is segíthet Erdélyen! 50 pengőért is százezreket nyerhet! Vegyen erdélyi nyereménykötvényt!" Az ábra nagyon ismerős volt és valóban találtam saját családi archivumunkban ilyen kötvényeket. (Lásd a 13. sz. képet.)

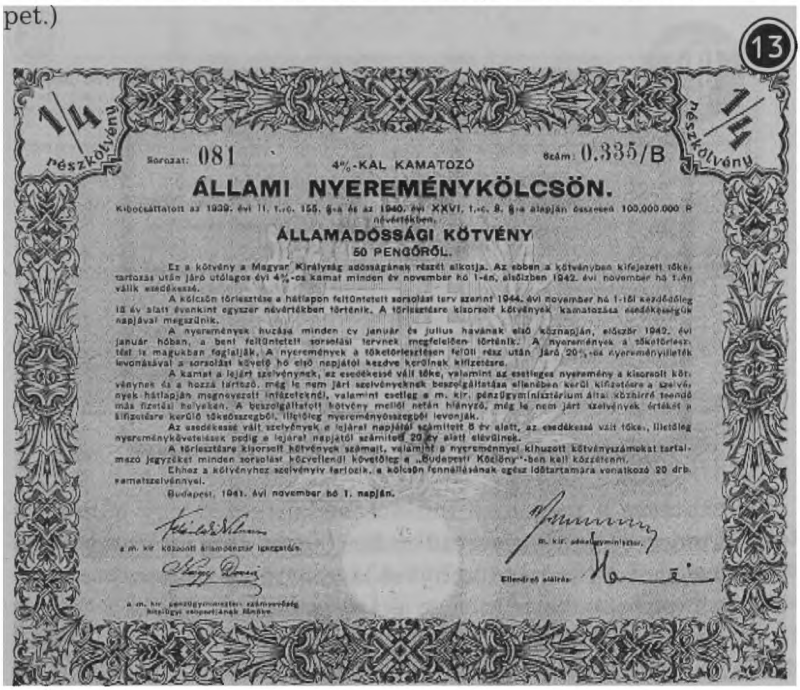
13

1/4 részkötvény

Sorozat: 081

4%-KAL KAMATOZÓ

Szám: 0.335/B

ÁLLAMI NYEREMÉNYKÖLCSÖN.

Kibocsáttatott az 1939. évi II. t.-c. 155. §-a és az 1940. évi XXVI. t.-c. 8. §-a alapján összesen 100.000.000 P névértékben.

ÁLLAMADÓSSÁGI KÖTVÉNY

50 PENGŐRŐL.

Ez a kötvény a Magyar Királyság adósságának részét alkotja. Az ebben a kötvényben kifejezett tőketartozás után járó utólagos évi 4%-os kamat minden év november hó 1-én, először 1942. évi november hó 1-én válik esedékessé.

A kölcsön törlesztése a hátlapon feltüntetett sorsolási terv szerint 1944. évi november hó 1-től kezdődőleg 18 év alatt évenkint egyszer névértékben történik. A törlesztésre kisorsolt kötvények kamatozása esedékességük napjával megszűnik.

A nyeremények húzása minden év január és július havának első munkanapján, először 1942. évi január hóban, a beni feltüntetett sorsolási tervnek megfelelően történik. A nyeremények a tőketörlesztést is magukban foglalják. A nyeremények a tőketörlesztésen felüli rész után járó 20%-os nyereményilleték levonásával a sorsolást követő hó első napjától kezdve kerülnek kifizetésre.

A kamat a lejárt szelvényekre, az esedékessé vált tőke, valamint az esetleges nyeremény a kisorsolt kötvényben és a hozzá tartozó, még le nem járt szelvényeknek beszolgáltatása ellenében kerül kifizetésre a szelvények hátlapján megnevezett intézetenél, valamint esetleg a m. kir. pénzügyminisztérium által közhírré tenendő más fizetési helyeken. A beszolgáltatott kötvény melléknetán hiányzó, még le nem járt szelvények értékét a kifizetésre kerülő tőkeösszegből, illetőleg nyereményösszegből levonják.

Az esedékessé vált szelvények a lejárat napjától számított 5 év alatt, az esedékessé vált tőke, illetőleg nyereménykövetelések pedig a lejárat napjától számított 20 év alatt elévülnek.

A törlesztésre kisorsolt kötvények számait, valamint a nyeremények kihuzott kötvényszámokat tartalmazó jegyzéket minden sorsolást közvetlenül követőleg a „Budapesti Közlöny"-ben kell közzétenni.

Ehhez a kötvényhez szelvényív tartozik, a kölcsön fennállásának egész időtartamára vonatkozó 20 db. szelvénnyel.

Budapest, 1941. évi november hó 1. napján.

a m. kir. közösös ügyekben igazgatók.

a m. kir. pénzügyminiszter szakosztály-helyettese hitelügyi csoportjának főnöke.

m. kir. pénzügyminiszter.

Ellenőrző aláírás:

Azt, hogy az akkori pénzügyminiszter: Reményi Schneller Lajos tervei a 100 millió pengő értékű kötvénykibocsátással mennyire váltak valóra, homály fedi. De azt a megőrzött papírok jezik, no meg történelemünkből is következett, hogy a feltételekben ígért 18 év alatti törlesztésből semmi sem lett. Szüleim

az 50 pengős 1/4-es részvénykötvények alapján csak egyszer, 1942-ben kaptak 2-2 pengő kamatot.

A témát felvezető előbbi bekezdéshez képest egy kis vargabetűt tennék. Sokan emlékeznek az 1950-es évekből a terv- és békekölcsönökre. Azt hiszem ilyen kötvényt senki nem őrzött meg, ha tehette, igyekezett visszakapni a pénzét. Emlékeztetőül egy 1956. évi kártyanaptár hátoldalát mutatom be a 14. sz. képen, amely a békekölcsön sorsolási menetrendjéről tájékoztatott minket.

14

1956. ÉVI ÁLLAMKÖLCSÖN SORSOLÁSOK

Február 19. Ötödik Békekölcsön II. sorsolása Budapesten.

Március 18. Negyedik Békekölcsön IV. sorsolása Nagykőrösön.

Április 19-22. Második Békekölcsön VIII. sorsolása Hódmezővásárhelyen.

Május 17-20. Első Békekölcsön X. sorsolása Pécsett.

Június 29. Harmadik Békekölcsön VI. sorsolása Gyöngyösön.

Augusztus 20. Ötödik Békekölcsön III. sorsolása Pápán.

Szeptember 16. Negyedik Békekölcsön V. sorsolása Sátoraljaújhelyen.

Október 18-21. Második Békekölcsön IX. sorsolása Nagykanizsán.

November 15-18. Első Békekölcsön XI. sorsolása Szekszárdon.

December 9. Hatodik Békekölcsön I. sorsolása Miskolcon.

December 30. Harmadik Békekölcsön VII. sorsolása Vácott.

Visszatérve a megelőző kiinduláshoz, idézek egy jelmondatot: „Minden családját szerető ember legyen tagja a Hangya szövetkezetnek!" (A tagsági könyvet lásd a 15. sz. képen.)

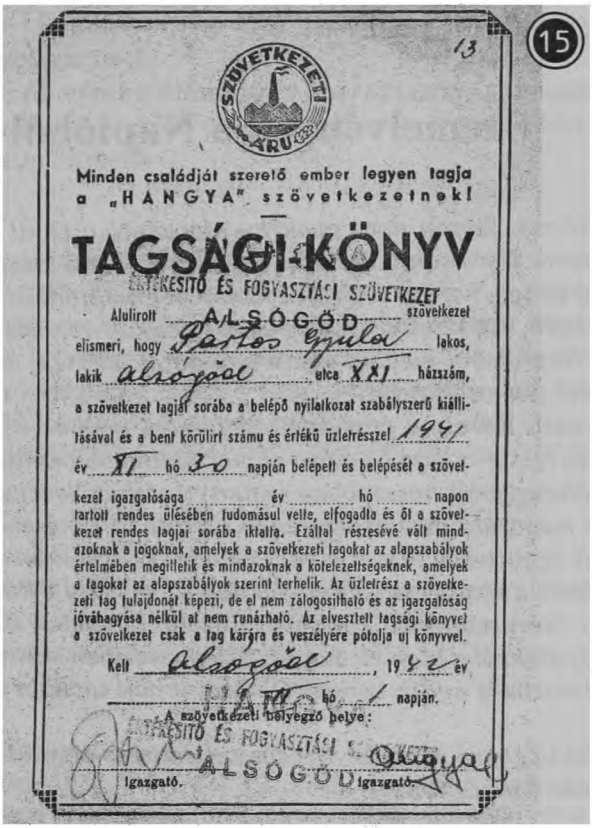

13

SZÖVETKEZETI ÁRU

Minden családját szerető ember legyen tagja a „HANGYA" szövetkezetnek!

TAGSÁGI KÖNYV

ÉRTÉKESÍTŐ ÉS FOGYASZTÁCI SZÖVETKEZET

Alulírott ALSÓGÖD szövetkezet elismeri, hogy Partos Gyula lakos, lakik Alsógöd utca XXI házszám, a szövetkezet tagjai sorába a belépő nyilatkozat szabályszerű kiállításával és a bent körülírt számu és értékű üzletrésszel 1941 év XI hó 30 napján belépett és belépését a szövetkezet igazgatósága ..... év ..... hó ..... napon tartott rendes ülésében tudomásul vette, elfogadta és őt a szövetkezet rendes tagjai sorába iktatta. Ezáltal részesévé vált mindazoknak a jogoknak, amelyek a szövetkezeti tagokat az alapszabályok értelmében megillelik és mindazoknak a kötelezettségeknek, amelyek a tagokat az alapszabályok szerint terhelik. Az üzletrész a szövetkezeti tag tulajdonát képezi, de el nem zálogosítható és az igazgatóság jóváhagyása nélkül at nem runázható. Az elvesztett tagsági könyvet a szövetkezet csak a tag kárára és veszélyére pótolja uj könyvvel.

Kelt Alsógöd, 1942 év ..... hó 1 napján.

A szövetkezeti bélyegző helye:

ÉRTÉKESÍTŐ ÉS FOGYASZTÁCI SZÖVETKEZET ALSÓGÖD

Igazgató. Igazgató.

Édesapám 1942-ben lépett a tagok sorába a Hangya alsógödi szövetkezeti csoportjánál. A 400 pengő értékű üzletrész befizetését – a könyvecske tanúsága szerint – pénztárosként Angyal Mihály igazolta. Sokan emlékezhetünk a Pesti út 29. sz. alatti boltra, ahol sokféle háztartási cikket, élelmiszert vásárolhattunk.

Őszintén remélem, hogy emlékeket idéző, elgondolkodtató, vagy legalább szórakoztató képeket talált a kedves Olvasó ebben az írásomban.

DR. HORVÁTH KÁROLY

Szemelvények a Naplóból

Széchenyi István neve gyakran olvasható a Gödi Almanach köteteiben. Nemcsak a szerzők Széchenyi iránti tisztelete folytán van ez így, hanem a Gróf Göd iránti érdeklődése miatt is.

Az 1999. évi kiadványunk egyik írásának szerzői Széchenyi István Naplójából néhány olyan mondatot idéztek, amelyekben városunk neve előfordul.

Horváth Károly a fent említett forrást ugyane szempontból dolgozta fel. Munkája az előző évinél gazdagabb annyiban, hogy a naplóbejegyzést hosszabban ismerteti, tehát Széchenyi István aznapi megörökítésre érdemesnek tartott történéseivel, gondolataival együttesen mutatja be a Göddel kapcsolatosakat.

Érdeme a most közreadott írásnak az is, hogy a könyvben található Névmutatóból Horváth Károly kiemelte azoknak az adatait, akikről a kiemelt napok feljegyzéseiben említés történt. Ezzel lehetőség nyílik kedves Olvasóinknak további kutatásokra is.

A feldolgozás forrása: Széchenyi István: Napló, 2. kiadás. Gondolat Kiadó, 1982

1828. november 10-én

Hajnali 2 órakor érkeztem Pestre. A Minervában megtaláltam cikkemet, a legapróbb betűkkel – tele hibával – s némely változtatásokat ból-ből-re.

Nehéz ezek közt az emberek közt élni. Ez felbőszített. Második hír: A Kaszinó be fog tiltani, – Dercsényi könyve miatt! -

Sivár és szomorú – Tout me paroit impossible – [Minden lehetetlennek látszik.] – A Kaszinóba kevesen járnak – Cr[escence] n'est pas á Bude (nincsen Budán) – rien ne se peint en moi gaiment. [Semmit sem látok rózsás színben.]

(576.) (Aláhúzás tőlem – HK)

1831. október 26-án

A nádornál voltam. Elámultam liberalitásán -- Dercsényihez Gödre --, este magyar, de üres színház - [--] Orczy Rézi - how exclusiv (mily előkelő) -

(697.)

1831. november 21-én

Esküt tettem Pest vármegye táblabírájaként - majd pedig Pest város százasaként** is. - A polgárság ujjongva fogadott be - mindenki igyekezett valaminő szívességgel illetni etc. Szép napja volt életemnek... persze csak százas lettem, mindamellett nem csalárdul szereztem meg e rangot--

*** Pest választott polgárainak száma régebben 100 volt, ezért százasok.*

(698.)

1832. április 19-én

Dercsényinél Gödön. Siegler kapitány is ott volt. Dans quelle Compagnie je suis!...

[Micsoda társaságban vagyok!]

(705.)

1837. március 14-én

Eme társaság** (**A pesti kikötői társaság) deputációja a Főherceghez s Keglevichhez. Csákyval, Dercsényivel, Tüköryvel a szigetre. Délután István Főherceg.

(831.) (Aláhúzás tőlem: HK)

1842. október 26-án

Napról napra kiábrándultabban. Minden elundorít. Tegnap titokban itt volt a kancellár. - Geréppel beszéltem Göd dolgában.

(988.)

1844. január 4-én

Mas... az este. Álmok... Dercsényi halott... Helyzetem oly

komplikált. Tompa májfájdalmak, midőn ágyba kerülök. Az idő igen hideg és szép! -

(1028.)

1844. augusztus 27-én

Nagyon rosszul.

30-ikán meg fogok halni. Szerencse volna.

Híd Nr.3. – Jaj. – Tierney és Adam Clark.

Malom Fehr. – Jaj gőzmalom.

Gőzhajók – Redl vizsgálat -

Göd miatt nagyon határozatlan vagyok. -

Közgyűlésbe. Kossuth hosszadalmasan ad elő. Én később szólók, – szellemesen, maróan, tréfásan és roppant tetszéssel – 2 óra hosszat nevetéssel tartom őket etc. Később beszélek Kossuthtal. ÉN NEM HITTEM NEKI – MOST AZT HISZEM NINCS ŐSZINTÉBB EMBER ÉS HAZAFI. – Nyerje meg M[etternich]et a Hirnök számára.

'Nem fog engem compromittálni.' „Becsületemre nem." – Délután Tierney Clark a No 4-esben. If I can secure Nr.3. from hence in 12 month – will be glad. [Örülök, ha mostantól fogva 12 hónapon belül biztosíthatom a 3-as számú (zárgátat).] Együtt megyünk el megnézni „Florisdorf"-ot. – Teán nála.

(1045.)

1844. augusztus 29-én

Lehordom Berthát – mert későn- és tegnap cserben hagyott. Csanády... IPAR EGYESÜLET keres fel etc., etc. Polgár küldöttség. Kulifai és Zofcsák a süketnéma-ügyben. * Aláírok 250 váltó forintot. Bertával Göd ügyében dolgozom. —

** Egy országos süketnéma-intézet létrehozásának ügyében.*

(1046.)

1844. szeptember 27-én

Jelentkezik Schlagel. Wodianer M[óric] – később Wirkner. Göd dolgában van lehetőség. **–

Elhatároztam, hogy Bécsbe megyek! – Bécsben délután 5-

kor.

1844. szeptember 28-án

Lónyay szemében úgy tűnök fel, mint a marokkói szultán. – Aláírom „Mindent elfogadni, amit Montleart és Czigler – 3000 forint." * – Felkerestem Károlyi E[dé]t „Roppantul túlfizetve!" etc. A Kaszinóban eszem – a Robert fivérekkel. Nagy Pál. De mauvaise Grâce [kelletlenül, nem szívesen]. 10 forintot fizet – a SZEDER EGYLETben... Pozsonyba utazom – s már útközben megbánom... hogy Gödöt magamnak akarom megnyerni!!! Istenem, micsoda vénasszony lett belőlem – Toronyi és – ma reggel Pozsonyban lefejeztetett. – Cresence-t éppen Cenkről visszaérkezőben találom.

**Azaz hajlandó ugyanazt az összeget megfizetni Göd bérletéért, amelyet (Czigler ügyvéd útján) hg. Montleart Gyula ajánlott fel a birtokot zárgondnoki minőségben kezelő Lónyay Jánosnak.*

(1048)

1844. október 19-én

Altesti fájdalmak. Kutyául vagyok. – Lónyay visszaküldi a Göd dolgában írásomat. ATTUL ELESTEM! Kínos érzés! S tán mégis szerencsém! Ki tudja, nem fognak-e majdan elátkozni a gyermekeim! Ezerszeres skrupulusok. KERESKEDELMI TÁRSASÁG ragyogóan megy!? VÉD EGYLET 60000 tagot számlál... Mi lesz mindebből? Én nyomorultul! – Ülés nálunk. Város... Ellenzék kimerül s hallgat. Károlyi Lajos viszi az egészet.

(1054.)

A Naplóban szereplő Göd történetével összehozható nevek a Névmutatóból:

Bertha Sándor (1796-1877) – ügyvéd, Széchenyi vállalkozásának munkatársa, az 1832/36-i országgyűlésen a kerületi napló szerkesztője. 689, 1046

Clark, Adam (1811-1866) – angol mérnök, a Lánchíd építési munkálatainak irányítója; 1842-től Magyarországon élt 1847-ben a kölekedési országos bizottság tanácsadója,

1848-ban a közlekedésügy minisztérium műszaki tanácsosa lett.
Clark, William Tierney (+1852) – angol hídépítő mérnök, a Lánchíd tervezője
Csanády Ferenc (1815-1861) – gazdasági író, az Országos Iparegyesület jegyzője 1046
Csáky Károly (Ticsy) gr. (1783-1846) – szepesi főispán 831,
Czigler (Zigler) József – pesti ügyvéd 1048
Dercsényi Pál, br. (1797-1843) Pest megyei táblabíró; 1828-ban 100 arany összegű jutalmat tűzött ki a pesti kaszinónak benyújtandó legjobb mezőgazdasági tárgyú munkára, és ez alkalomból mondott beszédét könyv alakban is megjelentette; később kormánypárti álláspontra helyezzkedett 576, 697, 705, 831, 1028.
(1443.)
Felsőbüki Nagy Pál (1777-1857) – politikus, kiváló szónok. Az 1807-i országgyűlésen a jobbágyok terheinek enyhítése, valamint különféle nemzeti követelések érdekében szállt síkra. Az 1825-i országgyűlésen szót emelt a nemzeti nyelv érdekében, ennek nyomán tette meg Széchenyi a maga felajánlását. Az 1830-as években mind jobban közeledett a kormányzathoz, befolyása és népszerűsége csökkent. 1840 után már nem vett részt a politikai életben.
(1048.)
Gerép Rudolf – pesti ügyvéd (988)
István főherceg (1817-1867) – József nádor fia, 1845-től Csehország polgári kormányzója,
1847. januárjától Magyarország királyi helytartója, 1847. november 12-től 1848. szeptember 25-ig nádor (831.)
Károlyi Eduárd gr. (1821-1879) – politikus, az 1859-ben kialakult titkos Habsburg-ellenes szervezkedés résztvevője (1048.)
Károlyi Lajos gr. (1799-1863) (1054.)
Keglevich Gábor gr. (1784-1854) – Nógrád megye főispánja, utóbb a magyar kamara elnöke, majd tárnokmester (831.)
Kossuth Lajos (1802-1894) (1045.)

Kossuth Lajos (1802-1894) (1045.)
Kulifai (1046.)
Lónyay János (1796-1859) – helytartótanácsi tanácsos, 1836-tól Bihar, 1846-tól Bereg megye főispáni helytartója (1048.)
Metternich, Clemens hg. (1773-1859) – osztrák államférfi, 1809-től külügyminiszter, 1821-től 1848-ig államkancellár; a Szent Szövetség kormányzati rendszerének kiépítője (1045.)
Montleart Gyula hg. (1048.)
Nagy Pál lásd felsőbüki Nagy Pál
br. Orczy Lőrincné gr. Batthyány Teréz (Rézi) (sz. 1790) (697.)
Orosz József (1790-1851) – pozsonyi ügyvéd, publicista, a Hirnök és Századunk c. konzervatív irányú lapok szerkesztője; az 1832/36. országgyűlés kezdeti időszakában (1833. végéig) Kossuthtal együtt szerkesztette az Országgyűlési Tudósításokat, ezután viszont a kormány szolgálatába állt. (1047.)
Redl Imre br. (1793-1851) – a helytartótanács tanácsosa (1045.)
Robert – híres párizsi vendéglős (523.)
? Robert fivérek 1048 ??
Schlagel (1047.)
Seilern Crescence gr. (Louise) 1799-1875) – ifj. Zichy Károly gr. harmadik felesége, majd 1836-tól Széchenyi felesége (576.)
Siegler – katonatiszt (705.)
Toronyi (+1844) – Orosz Elek országgyűlési követ gyilkosa (1048.)
Tüköry József – a pesti választott polgárság tagja (831.)
Wirkner Lajos (1802-1882) – udvari tanácsos, Metternich bizalmasa, a kancelláriai hírszolgálat vezetője (1047.)
Wodianer Móric (1810-1885) – bécsi bankár és nagykereskedő, Wodianer Sámuel fia; üzleti tevékenysége Magyarországra is kiterjedt (1047.)
Zofcsák – pesti asztalosmester (1046.)

NAGYRÉTI TAMÁS

Egy kíváló atléta, Híres László, az atlétika örök szerelmesének életútja

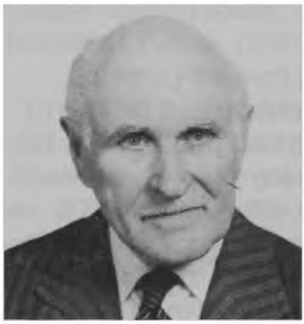

Kora tavaszi márciusi nap délelőttjén, friss hóval meghintett, pomázi kertes házában kerestem fel Híres Lászlót, a sok sikert és kudarcot megélt legendás atlétát és mesteredzőt. Felsőgödön fiatal diákként ismertem és csodáltam az akkor már neves atlétát. Mi az akkori srácok, az Ő sikereinek hatására kezdtünk a „sződi réten" futkározni, atlétizálni.

Több, mint fél évszázad elteltével, meglepetéssel láttam a kapuban engem fogadó, szikár, magas, kítűnő színben lévő Híres Lászlót.

Egymásra csodálkozva – élénkvörös hajamból fehér lett –, kedvesen invitált lakásába, ahol már gazdagon terített asztal és egy köszöntő felirat, a Gödi Almanach szerkesztőségének címezve, várt engem.

Kávézás és Laci fiatalos feleségének frissen sütött pogácsája fogyasztása mellett indult meg beszélgetésünk az életútjáról.

Elsőként megmutatta a dolgozószobáját, amit nyugodtan nevezhetnénk házi múzeumnak. Minden falfelület – még az ajtó is –, mind tele van éremtáblákkal, fényképekkel, szobrokkal, sok más győzelmi relikviával, amelyek mind Híres László sikereiről mesélnek. Az ebédlő vitrinje kívül-belül tele és tele van serlegekkel, kerámiákkal, ólomkristályokkal, egy gazdag sportéletút emlékeivel.

„Híres László kitüntetései és érmeinek egy kis része"

Laci hol elérzékenyülve, hol indulatosan kezd beszélni szerelméről, az atlétikáról, talán két emberöltőt is kitevő életéről:

„1917-ben Újpesten születtem, a Megyeri úton laktunk, szegényes körülmények között. Szüleim megtakarított pénzecskéjükből vettek Felsőgödön egy kis házikót és rövidesen odaköltöztünk. Így nem kellett a bőrgyárak bűzös levegőjét szívnom.

Szegény gyerek voltam, dolgoztam szatócsboltban, csomagoltam, cipekedtem, hogy vehessek magamnak cipőt, ruhát és legyen tandíjra is. Sokat futkároztam, fociztam a grundon, de szerettem rajzolni is. Ebben az időben Felsőgödön nyaralt a Corvin Áruház egyik osztályvezetője, akinek megmutattam a rajzaimat, amelyek megtetszettek neki. Behívott a Corvin Áruház dekorációs részlegébe kirakatrendező dekoratőrnek, ahova fel is vettek.

Az áruház rendezett egy sportversenyt, ahol a kirakatrendezők képviseletében futottam és csúnyán lemaradtam. Ugrattak miatta eléggé, ezért titokban edzeni kezdtem. 1933-ban beneveztem a Millenáris Pályán rendezett tehetségkutató versenyre, ahol 3000 méteren 10'36"-os idővel győztem. Még ez év őszén,

mezei futóbajnokságot is nyertem. Rövidesen az UTE atlétikai szakosztályának tagja lettem.

Hrabusa László

A
MUNKÁS
TESTEDZŐ EGYESÜLET
által
1933 julius 16-án

rendezett monstre atletikai versenyen

3000 m futásban 10:36 eredménnyel I. lett

ugrásban eredménnyel lett

dobásban eredménnyel lett

stafétában eredménnyel lett

versenybíró

elnök

titkár

MUNKÁS TESTEDZŐ EGYESÜLET

Világosság Rt. Budapest. 92908

1934-35-36-ban 800-1500-3000 méteres mezei síkfutásban, mint ifjúsági versenyző, kilenc országos bajnokságot nyertem. 500-2000 és 3000 méteren új országos rekordot állítottam fel.

1938-ban 3000 méteres akadályfutásban – akkor írták ki először –, mint felnőtt versenyző, bajnok lettem.

Az 1938. július 10-11-én Helsinkiben megtartott finn-magyar válogatott atlétikai viadalon voltam először a magyar válogatott csapat tagja, ahol az akkor felépült olimpiai stadionban 1500 méteres síkfutásban indultam. A versenyt végignézte a legendás hírű finn atléta Nurmi is, aki akkor már visszavonult és edzőként dolgozott.

Nurminak tetszett a futásom, ezért a verseny után meghívott az üzletébe, ahol Ő volt a kiszolgáló is, és megajándékozott egy szép finn tőrrel. A mai napig féltve őrzött kincsem ez a tőr."

Laci a dokumentumok közül felemel egy fényképet – elmerengve nézi – és a győztes mosolyával meséli: 1939-ben első alkalommal győztem le, az akkori idők legjobbját, a nagy Európa-bajnok, Szabó Miklóst.

Megszakítva a beszélgetést, átmegyünk a tv szobába, ahol videón megnézzük a Telesport 1955-ben Felsőgödön Laciról felvett riportját. Csendben nézem, figyelem hol a képernyőt, hol Laci csillogó szemét. Egy-egy résznél Laci indulatosan „plusz" véleményt fűz a riporter szavaihoz. Ezt a kazettát tanulságos lenne egyik-másik sportvezetőnek, atlétának is végignéznie, fűzi hozzá. Híres László nem könnyű ember, de a futás, az atlétika iránti szenvedélye még ma is él. Mennyi erő, indulat, segítőszándék van még mindig az atléta szerelmesében.

Visszatérünk az ebédlőbe, ahol folytatja sportéletének ismertetését..., a londoni győzelméről beszél örömmel.

„1947-ben, harminc évesen mentem saját költségen (az UTE-nek nem volt pénze) Londonba, ahol beneveztem és indultam a háború utáni első nagy atlétikai versenyen, amelyen tizenhét ország sportolói vettek részt. Én a két mérföldes akadályfutásban indultam, amit megnyertem és angol bajnok lettem. Nagyszerű élmény volt.

Balszerencsés korban születtem – itt érezhető volt szavaiban a szomorúság, keserűség, az elveszett, soha vissza nem térő lehetőség miatt – ugyanis 1936-ban a berlini olimpiára még túl fitalnak találták és nem nevezték. A második világháború miatt az 1940-es és az 1944. évi olimpia elmaradt. Fénykoromban, 1948-ban, Jugoszlávia kikért az OTSH-tól edzőnek. Ki is adtak. Ezért a londoni olimpiára sem neveztek. Az ottani tanítványom, Mihalovics, a melbourne-i olimpián második lett. Nekem ekkor még jól ment a futás. Utoljára Varsóban voltam válogatott és 3000 méteres akadályfutáson a lengyel olimpiai bajnokot megelőzve, első lettem. (Igaz, csak egy centiméterrel.)

Büszkén mondhatom, hogy 1500 méteren síkfutásban, 3000 méteren akadályfutásban, bajnok voltam. Huszonhétszeres magyar válogatott vagyok, tizenegy felnőtt bajnokságot nyertem, hét országos csúcs beállításával."

Beszélgetésünk alatt Laci felesége igen lelkesen hozza a dokumentumokat, okleveleket, fotókat, újságokat, sehol egy üres felület, mind tele van emlékekkel.

– Sikerek, kudarcok, mellőzött sportoló, meg nem értett edző, hogy is van ez? – kérdezem Lacitól. – Versenyző és edző is voltál egyszerre?

– Igen – folytatja Laci – 1943-tól edző-versenyző voltam, munkaadóm felkérésére, amit nem utasíthattam vissza, mert az Izzóban dolgoztam, mint tisztviselő.

Szeretettel gondolok vissza edzőmre, a zseniális Vadas Ivánra, aki nálam is fanatikusabban szerette, imádta az atlétikát. Vitába keveredett a vezetőséggel és mivel az elképzeléseiből nem engedett, távozott. Így kerültem én a helyére. Az UTE-ban bajnokot csináltam 100-200 méteren Csányi Györgyből, 3000 méteres akadályon Jeszenszkyből, 10000 méteren Pénzesből, 50 km-es gyaloglásban Kapusiból, Kiss Józsefből pedig maratoni távon.

Ez idő tájt én is versenyeztem rendszeresen 1500 méteren, 3000 méteres akadályon, és nyertem.

Az aktív versenyzést 1953-ban befejeztem.

1950-ben harminc évesen futottam a legjobb időmet, 800 méteren 1:53,6-ot és 1500 méteren 3:54-et.

Büszkén mondja Laci, hogy 1955-ben az atléták közül elsőnek (Iglóit megelőzve) kapta meg a „Magyar Sport és Testnevelés Kiváló Dolgozója" kitüntetést.

– 1956. januárjában a Román Atlétikai Szövetség meghívott edzőnek, elvállaltam és kiutaztam Romániába. Igen nehéz feladat várt ott rám. A román atlétika évtizedekkel volt elmaradva a nemzetközi színvonaltól és azt kellett behozni. Három évig – 1957-58-59 – dolgoztam Bukarestben. 1961-62-ben ismét Romániában voltam, ahol olyan alapokat sikerült leraknom, hogy mire termőre fordult az általam elültetett „csemete" Puica, Nelinte és Iván, olimpiai bajnokok lettek. Ezt a Román Atlétikai Szövetség hivatalosan is dokumentálta.

Az 1964-es olimpiára való felkészítésre felkért a Román Atlétikai Szövetség, de nemet mondtam a felkérésre, mert itthon, a magyar atlétikát akartam segíteni.

Most visszakanyarodok az 1954-es berni Európa-bajnokságra, ahol Szentgálival megnyerettem a 800 méteres síkfutást, 1:47,1-es idővel, új magyar rekorddal és ezzel ő világranglista vezető lett. Ez az eredmény huszonnyolc évig volt magyar rekord.

Tanítványom volt Mecser Lajos, az 1962-ben Salgótarjánból jött fiú, akinek minden esélye megvolt, hogy az olimpiai döntőbe jusson. Azonban a mexikói olimpián rosszul indították, mind 1000 méteren, mind a maratonin, így helyezést sem ért el, a maratonit pedig feladta. Én őt 3000 méteres akadályfutásban akartam indítani, de dr. Szabó Miklós, a kísérő sportvezető szerint:

1. Mecsernek a 3000 méteres akadályfutást még évekig kell gyakorolnia
2. Túlkoros
3. Mert a másik két távon indítjuk.

Mecser a verseny után megmondta a véleményét, bírálatát, ezért fegyelmivel két évre eltiltották.

Mecser 1968-ban Stockholmban 5000 méteren megverte a

mexikói olimpiai bajnokot, Gammoudit, 10000 méteren a szintén olimpiai bajnok Temut és az egyéni csúcsokat futó német, szovjet, japán versenyzőket.

Mecser ideje salakon 13,29,02 magyar rekord több, mint 30 éve áll.

Az „ADIDAS" sportcég pár évvel ezelőtt 500000 Ft jutalmat tűzött ki annak, aki megdönti Mecser 13,29,02-es több, mint harminc éve, a mai napig is fennálló rekordját, úgy tudom, hogy ezt a pénzt még senki nem vette fel.

Mecserrel megszakadt az edzői munkám, pedig még sok siker volt a salgótarjáni fiú lábában.

Ezután új tehetséget fedeztem fel, Zemen Jánost. Zement az 1976-os montreáli olimpiára kitűnően felkészítettem, de sajnos ide sem mehettem vele, mert nem beszélek angolul és így a várt eredmény elmaradt. Zemen Jancsi, Aradi sportkisérő téves és hibás sportlélektani „intuicióira" a döntőben erőtlenül és sikertelenül futott. Ha akkor ott vagyok mellette, Jancsi biztosan érmes helyezést ér el.

Az olimpia után Helsinkiben Zemen kitűnő idővel, 3,36,96-tal verte az új-zélandi olimpiai bajnok Walkert, aki Montreálban 3,39,4-el nyert.

40 NÉPSZABADSÁG PEST MEGYEI SPORT 19

1988.X.10.

Szentgáli, Mecser és Zemen

Az egykori gödi mesteredző, Híres László híres triója

Az atléticai Európa-bajnokság mind a hat versenynapján ott ült az újjávarázsolt Népstadion díszpáholyában *Híres László* (81) mesteredző. Órákon át feszülten figyelte a versenyeket, olykor-olykor szeméhez emelte elmaradhatatlan látcsövét, hogy jobban lássa, mi is történik a túlsó egyenesben. A közép- és hosszútávfutás markáns egyénisége ő, akinek tanítványai eredményessége révén érdemei elévülhetetlenek.

maradtam Londonról is, pedig még 1950-ben is nyertem nagy nemzetközi versenyt 3000 akadályon, Varsóban.

– Bár sosem politizáltam, 1947-ben mégis kirúgtak Újpestről – folytatta. – A bolgár vendégatléták ügyanis bepanaszoltak, amiért a szobámban feszület lógott. Később azután visszahívtak, erre hálából „megcsináltam" a Szentgáli Lajost, akiből 1954-ben a svájci Bernben Európa-bajnok lett.

– Minél rövidebb a táv, annál kevésbé érvényesül a magasiat hatása! Ezért akartam a 3000 akadályt, de nem hallgattak rám.

Mecsert és Híresi összeveszejtették egymással, ám Mecser az új edzővel, Szabó Miklóssal már csak lefelé ment. Híres László pedig ismét talált egy gyémántot Újpesten, Zemen János személyében.

– Az 1976-os, montreali olimpiára

Most kezembe veszem Laci „a híres csoport eredménylistájáról" készített albumát, ami a 800-1500-5000-10000 méteren, 3000 akadályon és maratonin indult versenyzőinek az eredményeit mutatja be.

Mennyi-mennyi edzői és versenyzői verejtékes munka, megszállottság, szenvedélyes szeretet van ebben az imádott sportág iránt. Ezek az eredmények mind az egyemberes magyar edző, Híres László munkáját dícsérik.

– 1978-ban nyugdíjba mentem – mondja Laci – de folytattam az edzői munkámat. Átcsaltak a Honvéd – örök rivális – atlétikai szakosztályába. Így kerültem a Tüzér utcába, ahol 1982-től 800-tól 10000 méterig egy időben minden magyar rekordot az általam edzett versenyzők tartották.

1981. október 23-án meghívtak a „Lila-fehér gárda" találkozójára, ahol azt találtam mondani, hogy:"...nekem az október 23. egy fényes ünnep". Ezért az egyik Dózsa vezető feljelentésére becibáltak a Pest Megyei Rendőr Főkapitányságra, ott alaposan „eldádáztak" és ezzel pályafutásomnak befellegzett. Mellőztek.

Azért még dr. Török Ferenc felkérésére elkészítettem az öttusázó futók edzéstervét, ennek alapján készült fel az öttusa csapat az 1988-as szöuli olimpiára. Mint ismeretes, ott olimpiai bajnokságot nyert a Martinek-Mizsér-Fábián csapat.

Később éreztem, hogy több módon is mellőztek. Nem kerültem be az 1985-ös kiadású Sportlexikonba, 1991-ben az „Ezüstgerely" pályázatra beküldött munkáimat nem állították ki, azon a címen, hogy nagyon térigényesek.

Híres László tehetséges rajzoló, festő, szobrász, ahogy ő állítja magáról, „amatőr képzőművész". A korábbi sportlapok több karikatúráját közölték.

6 NÉPSPORT

Öttusa Honvéd-Hungária Kupa

A lovaglás nagy izgalmakat ígér

A Bp. Honvéd nemzetközi versenye szombaton a futással folytatódott. A kiválóan futó Martinek Jánosnál csak az angol Hart ért el jobb eredményt. Demeter József is jól helytállt, és az összetettben felzárkózott a harmadik helyre. A csapatversenyben a Martinek, Mizsér, Dobi hármas bizonyult a legjobbnak.

A nap kommentátora

Híres László,

a válogatott futóedzője

— Nem kaphattunk teljes képet a válogatottak futóformájáról, mert Mizsér sérülés után versenyzett, Fábián pedig nem indulhatott. A fiatal Martinek ezúttal is remekül futott, és ha az elején indult volna, megfelelőbb talajú pályán, bizonyára az angol Hartnál is jobb eredményt érhetett volna el. A sáros pálya mindenkit zavart, de különösen a mezőny végén indulókat. Ezért is dicséretes Demeter nagyszerű futása, amellyel ismételten bizonyította küzdenitudását. Örömtelt, hogy Mizsér fokozatosan javul. Az idősebb versenyzők közül Dobi futott a legjobban, megítélésem szerint Buzgó többre lehetne képes, ha nagyobb önbizalommal versenyezne. A csapatgyőzelem jelzi, hogy jó úton járunk. Bízom abban, hogy öttusázóink a VB-n még jobb eredményt érnek el, mert természetesen nem erre a viadalra, hanem a világbajnokságra készülünk.

NÉPSPORT

Ezek győztek Londonban

Zsilvay, az új magyar ródugrócsillag boldog futásidőnek, aki most még boldogabb, mert angol bajnokságot nyert Londonban

GARAY SÁNDOR a Vasas bátorsága, akinek most csak a bátyát látta a világhírű Woodersonban.

Híres László karikatúrája - Híres László rajza

„Híres László karikatúrái"

– Ami örökre sajgó fájdalom marad bennem az az, hogy tanítványaim többnyire nélkülem utaztak a nagy világversenyekre –, fejezi be sportéletútja ismertetését Híres László.

Felderül az arca, amikor érmeit, kitüntetéseit mutatja. Az egyik legbecsesebb, az „Angol Bajnoki Érem" és 1977-ből a

„Magyar Népköztársasági Sport Érdemérem Arany fokozata", valamint az 1993-ban kapott „Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje".

1990. óta többet törődnek Híres Lászlóval. Meghívják minden jelentős sporteseményre, régi tanítványai felkeresik, szeretik Lacit. Súlyos operációját – csipőprotézis –, csak két bottal járt a műtétig – a Sportsegély Alap segítette. Mára már csak emlék a két bot, Laci mosolyogva nézi a botokat.

A beszélgetés végéhez közeledve, egy pohárka Tokaji mellett felidézzük a Felsőgödön eltöltött több, mint hatvan év szép emlékeit, a szülői kertes házat, ahol 1990. óta hat méteres rúdon ott lobogott mindig a piros-fehér-zöld zászló, ami örökké megdobogtatja Laci szívét, a hazaszeretetről és a címeres mez varázsáról.

Híres László társadalmi munkában felkutatta a második világháborúban elesett, eltűnt, elhurcolt felsőgödi lakosok neveit. A gödi temetőben felállított emlékmű avatásán beszédet mondott, megemlékezve róluk.

Később tréfásan említi, hogy: – 1944. őszén megmentettem az öcséd életét.

Kiváncsian kérdezem: – Hogyan?

– Hát úgy, hogy pont akkor vittem őt és barátját, a Cegléden rendezett Országos Mezei Futóversenyre (ifjúsági), amikor bombatalálat érte a házatokat. Talán, ha otthon marad, ő is életét vesztette volna, mint egy, a szomszédban lakó barátja.

– Szerencsére ott volt veled és mint Híres tanítvány, érdemes lett – válaszolom.

Híres László mesteredző tudására, tapasztalataira, még szüksége lehet a magyar atlétikának.

– Laci áruld el, mi kell ahhoz, hogy valakiből sikeres, kíváló sportoló lehessen?

Csillogó szemmel, pirosló arccal, határozottan mondja: – TEHETSÉG, SZORGALOM ÉS VASAKARAT!

...és zárszóként még kiegészíti: ÉN NEM AZ ATLÉTIKÁBÓL, HANEM AZ ATLÉTIKÁÉRT ÉLTEM! Ez Híres László ars-poetikája!

Kívánok Híres Lászlónak a további életéhez erőt, egészséget és kívánom azt, hogy ezután is töltse be szívét az az olthatatlan „szerelem”, amit az atlétika iránt érez.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
ELNÖKÉNEK HIVATALA
1357 BUDAPEST, ORSZÁGHÁZA

Hires László úrnak
Göd-felső
Deák F. u. 32.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
ELNÖKÉNEK HIVATALA

HIRES LÁSZLÓ úrnak

Tisztelt HIRES Úr!

Mellékelten megküldöm az 1993. október 23-ai parlamenti kitüntetés átadási ünnepségen készült fényképet.

Kitüntetéséhez ezúton is gratulálok, egyben kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt kívánok.

Budapest, 1993. december 20.

Tisztelettel:

(Tóth Lajos)
főosztályvezető

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE

HIRES LÁSZLÓNAK

A MAGYAR KÖZÉP- ÉS HOSSZÚTÁVÚ FUTÁS SZÍNVONALÁNAK EMELESÉBEN KIFEJTETT ERDEMÉNYES MUNKÁSSÁGA ELISMERÉSEKÉNT

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND KISKERESZTJE

KITÜNTETÉST ADOMÁNYOZOM

KELT BUDAPESTEN, 1993. ÉVI OKTÓBER HÓ 23. NAPJÁN

Kitüntetés és elismerés...!

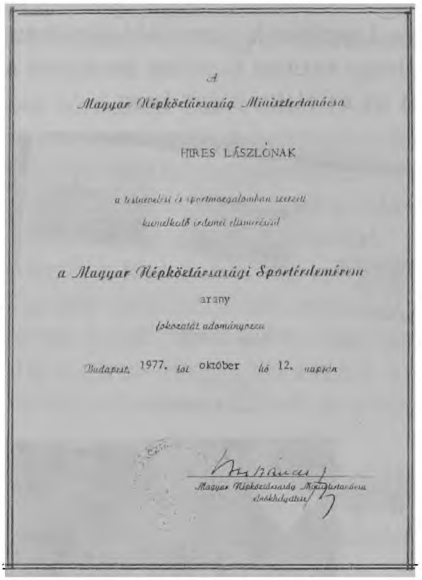

A

Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa

HIRES LÁSZLÓNAK

a testnevelési és sportmozgalomban szerzett

kiemelkedő érdemei elismeréseül

a Magyar Népköztársasági Sportérdemérem

arany

fokozatát adományozza

Budapest, 1977. évi október hó 12. napján

Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa

elnökhelyettese

Kitüntetés a „sportért”

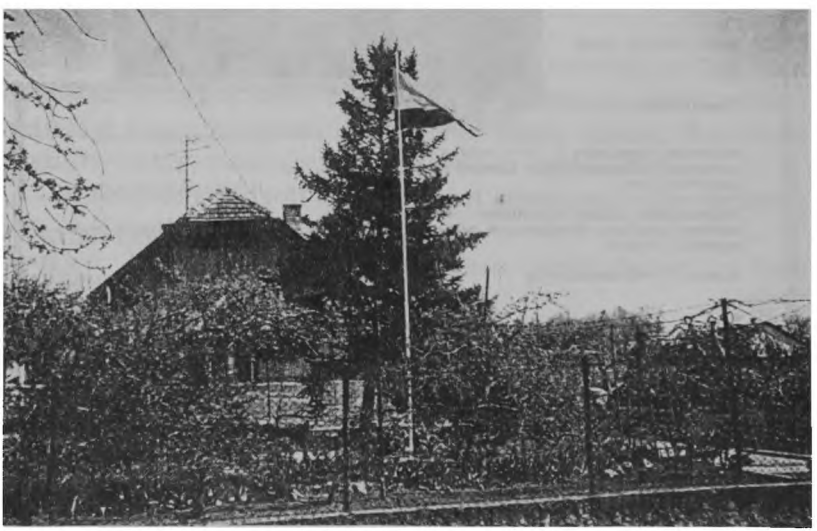

A felsőgödi ház, ahol mindig lobogott a magyar zászló!

Híres László két „Híres" tanítvánnyal, Zemennel és Kerékgyártóval

...fehér-asztalnál Zemennel, Markóval, Kerékgyártóval, Mecserrel

Híres László a „jövő" atlétái között...

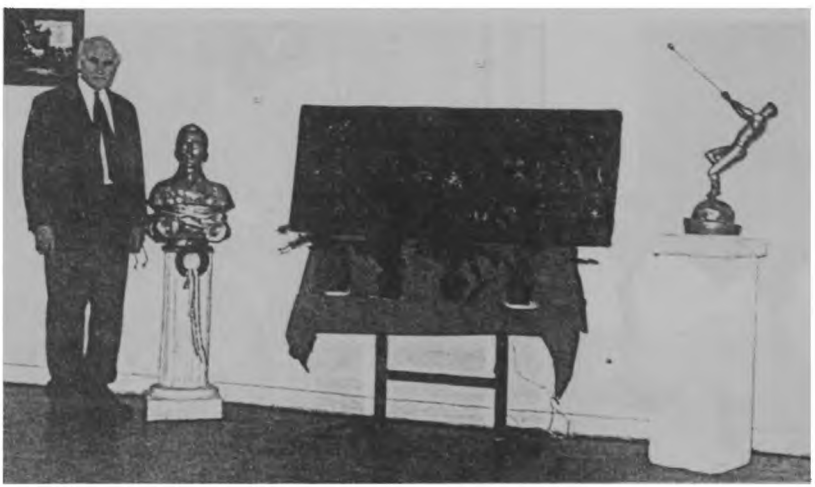

Az „ezüstgerely" pályázatra készült alkotások Hajós Alfréd mellszobra, olimpikonokrelifje, Zsivótszky egészszobra és az alkotó Híres László

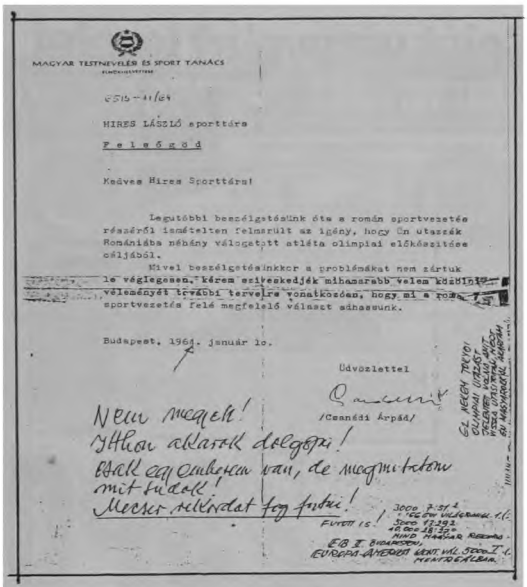

MAGYAR TESTNEVELÉS ÉS SPORT TANÁCS

6515-11/64

HIRES LÁSZLÓ sporttárs

F e l e g g ö d

Kedves Hires Sporttárs!

Legutóbbi beszélgetésünk óta a román sportvezetés részéről ismételten felmerült az igény, hogy Ön utazzék Romániába néhány válogatott atléta olimpiai előkészítése céljából.

Mivel beszélgetésünkkor a problémákat nem zártuk le véglegesen, kérem szíveskedjék mihamarabb velem közölni véleményét további tervekre vonatkozóan, hogy mi a román sportvezetés felé megfelelő választ adhassunk.

Budapest, 1964. január 10.

Üdvözlettel

/Csanádi Árpád/

Nem megyek!
Ittlen akarok dolgozni!
Régi egy emlekem van, de megmutatom mit tudok!
Mester, elkérdat fog futni!

FUTOTT IS!

3000 7-31-4
SZOTT VILMOS ÉRMES 1.
3000 12-192
40 000 18-20
NIKO MAGYAR RÉKORD
E.B. I. BUDAPEST,
EUROPA-AMERICA KENT VAL SZOBA I.
MENTREÁLBA.

EL NEECH TEKVD!
OLIMPIAI ÜZLAST
VELEMET VELÜK ÁKOT
TELJESÍTENI ÉS MAGYARORSZÁGRA
ÉS MAGYARSÁGRA HOZNI

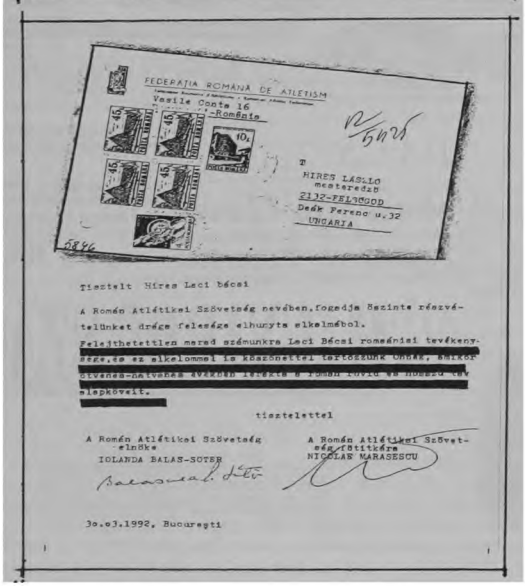

FEDERATIA ROMÂNĂ DE ATLETISM
Vasile Conta 16
-Romania

10 lei

T
HIRES LÁSZLÓ
mesteredző
2132-FELSŐGÖD
Dózsa Ferenc u.32
UNGARIA

5846

Tisztelt Hires Laci bácsi

A Román Atlétikai Szövetség nevében,fogadja őszinte részvételünket drága felesége elhunyta alkalmából.

Feledhetetlen marad számunkra Laci Bácsi romániai tevékenysége,de az alkalommal is köszönettel tartozzunk Önnek, akiknek évtized-nagyságú évekre terjedő a román futó és hosszú táv alapkövei.

tisztelettel

A Román Atlétikai Szövetség elnöke
IOLANDA BALAS-SOTER

A Román Atlétikai Szövetség főtitkára
NICOLAE MARASESCU

30.o3.1992, Bucuresti

Két levél egy témakőrből...

reklám

Saját vérével írt levelet

Híres volt egykor Híres, aztán szép csendesen talonba tették • Pedig ma is tudna még hasznos eligazítást adni halódó atlétikánknak • Az öttusázók legalább megköszönték

Választás és ítélkezés

A Magyar Olimpiai Csapat hivatalos támog

NEMZETI SPORT

NAPILAP ALAPÍTVA 1923

VII. évfolyam, 181. szám • 1997. július 5., szombat • Ára: 56 Ft, előfizetve: 45 Ft

Az atlétika szerelmese

LACI BÁCSI

Híres László, a híres edző, 82 éves

A magyar atlétikában őt híres edző dolgozott, ma már csak Híres Laci bácsi él. Híres László 1917. július 5-én született Újpesten. 79 éves koráig Felsőgödön élt. 3 éve Pomázon él új feleségével. A 82 éves mestert, a magyar atlétika nagy középtávfutóját,

Laci bácsi az utódainak gratulál

Híres László nyolcvanéves

KELET NÉPE

Mozaik kockákon keresztül láttatjuk sor középtávfutó majd mesteredző életútját. Bemutatjuk a negyvenes évek legendás kö a későbbi mesteredzőt

HÍRES LÁSZLÓ

Új MAGYARORSZÁG

• POLGÁRI NAPILAP •

Híres László: sír a lelkem

Nyolcvanévesen a haloszes a királymúltat

Sajtóból – HIRES Lászlóról

107. évfolyam, 1. szám

Magyarok Vasárnapja

Hungarians' Sunday

anno 1894

KIADÓHIVATAL - EDITORIAL OFFICE
P.O.Box. 4442
Thousand Oaks, California 91359
Tel.: (760) 241-9226 * FAX: (760) 241-2267
USPS: 291-640, ISSN: 1074-4118
E-mail Address: HunSunday@ez2.net

107

2000. január

January, 2000.

Egyes szám ára: 4.00 USD 225 Ft

Külhoni Magyarok Világlapja
– a magyarság védelmében –

Price of one copy: 4.00 USD Ft 225

Húrnevünk alapozói

VÁLOGATÁS RÉVFFY LÁSZLÓ IRÁSÁBÓL!

Hires László,
az atlétika örök szerelmese

—— A sportok királynőjének, az atlétikának egyik utolsó mohikánjáról szeretnék pár szó írni, aki egyébként őszinte és igaz barátom. A 83. életévében járó HIRES László még ma is aktív, örökmozgó és, ha csak valami betegség nem gátolja, ott van nevesebb atlétikai versenyeken. Lelkesen tapsol a fiataloknak és, ha engednék, bizony még tudna adni olyan hasznos és értékes tanácsokat a jelenleg gyenge lábon álló magyar atlétikának, ami jövőbeni sikereket gyümölcsöztetne. De hát ahogy sok mindenben, a mában és a jelenben, nem olyanok tudására van szükség, akik értik is a mesterségüket, hanem vagy a volt pártvonal, vagy más hűséges elkötelezettség alapján lesz a senkiből valaki. ——

—— Egyébként megveszekedett magyar. Elég vele csak pár percet beszélni erről, és a csendeshangú emberből lelkes hazafi lesz. Régi felsőgödi házának bejáratánál mindenki láthatta nyolc méter magas rudat, rajta a piros-fehér-zöld zászlóval még akkor, amikkor inkább a pirosszínű, sarlós-kalapácsos zászló használata járta. Levélpapírjának bal, felső sarkában a nemzeti szinek kinyomtatva, jobb oldalon nagy betűkkel, szintén nyomtatásban: ISTEN ÁLDD MEG A MAGYART! ——

—— Amikor a II. Világháború borzalmai elérték Magyarországot, ő akkor is igaz ember maradt. Mint sportember és ismert atléta, tudta azt, hogy a futópálya salakján minden ember egyforma, szín, faj, vallás megkülönbözetetése nélkül. Amikor szeretett egyesülete elnökének, ASCHNER Jakab szidó embernek szüksége volt életmentő barátra, hogy megmeneküljön, Hires Lászlóban találta ezt meg. Erről írásos bizonyítékot nyújtott be 1945.márciusában, melyben igazolta, hogy az életét, családját és vagyonát Hires László, az UTE bajnok atlétája mentette meg. A fővárosi Harcok folyamán a Kisegítő Karhatalom szolgálatában súlyos akna becsapódás következtében majdnem halálosan megsebesült. Azért írtam, hogy majdnem, hiszen mint halottat, letették a pincébe. Majd a Rókus kórházban szolgálatot teljesítő SÁROSI Béla /Sárosi Gyurka öccse/ és LAKAT Károly ferencvárosi labdarugó, később edző/ vitték volna temetni a fagyos földbe, a pincében keresték, hogy "hol a Hires", mire ő megszólalt: itt vagyok! - Így lett a majdnem halottból újra élő ember, akit rögtön műtőbe vittek és megmentették az életnek. Még ma is birtokában van a hivatalos orvosi látlelet "Szent Rókus közkórház" felírattal. ——

—— Politizálni nem politizált, de a háború utáni években még ez is halálos bűnnek számított, ha valaki hazafinak mondta magát, vagy nem volt ateista. Így történt, hogy 1947.-ben kirúgták szeretett újpesti atlétikai szakosztályából, mert valaki feljelentette, hogy edzői szobájának a falán egy feszület függ. Csak később édesgették vissza, mert a várt eredmények elmaradtak. A bajnok atlétából így lett bajnok-edző. ——

—— Amikor felesége váratlanul meghalt, a román atlétikai szövetség akkori elnöke, a magyar Balázs Jolán és férje fejezték ki őszinte részvételüket és egyben újra megköszönték, hogy: "felejthetetlen marad számukra Laci Bácsi romániai tevékenysége és köszönettel tartozunk, amikor az ötvenes-hatvanas években lerakta a román rövid- és hosszútávfutás alapköveit"——

—— A sikeres edző egyébként nem volt a rendszer szeretett gyermeke. Külföldre nem kísérhette el tanítványait, csak útravalót adhatott nekik, aztán a párt dédelgetett, valamelyik utazója volt a potyautas. Ennek is tudható be, hogy sok esetben az otthon nagyszerűen szereplő tanítvány külföldön nem tudta hozni hazai eredményeit, mert mestere útmutatása az indulás előtt nem volt ott. ——

—— Az előttem fekvő rendőrségi Határozat szerint még 981.-ben is a rendőrség azért gyűjtötte be őt és "rendőrhatósági figyelmeztetésben részesítette" - mert egy baráti találkozón, magnószalagról olyan szöveget mondott, amelynek bevezető részében a Nándorfehérvári diadal napját egybe veti az 1956 október 23.-i történtekkel. A forradalom említése és feldicsérése még az 1980-as években is bűnnek számított Magyarországon. ——

—— Mosolyogva meséli el, hogy egyébként elkerülhetett volna Moszkvába is, hiszen eredményei akkor sokkal jobbak voltak, mint azé, aki helyette elment, de ahogy valakitől később megtudta, azért nem vitték el, mert Varsóból hazafelé jövet egy atlétikai viadalon Hires Laci azt a kijelentést tette: "Fiók, amíg én lépni tudok, engem ruszki nem fog legyőzni ..." ——

—— Amikor otthoni látogatásomkor felkerestem felsőgödi vályogházában, melyet még szülei vásároltak, büszkén lengett a magyar zászló a póznán. Az akkor már állítólag rendszerváltás utáni Magyarországon mégis nem szívesen nézték a nyolc méter magas póznán felvonott magyar színeket, mert több levelet tett elém, persze ismeretlen, aláírás nélküliek voltak, amiben megfenyegették: "A póznán fogsz lógni, öreg..." Vagyis a nemzeti színek szeretete még akasztási igéretekkel járt 1990 elején. ——

—— Csupán őszinte hazaszeretetére említem meg, hogy amikor visszakaptuk Észak-Erdélyt, egy staféta futást rendezett a MASZ. /Magyar Atlétikai Szövetség/. Felváltva futottak 1000 méteres távokat az oda elvitt atléták. Hires Laci többször futotta felváltva ezt a távot és Ő volt azt, aki a Királyhágón futott. Ahogy elmondta: "életem legszebb élménye volt, alig láttam az utat, mert könnyeztem. Erdélyből származom, és az a tudat, hogy ismét a miénk lett ezt a történelmi terület, mélyen meghatott..." ——

Révffy László

IFJ. RADNÓTY (RUMPF) KÁROLY

Felsőgöd volt és lesz (a temetőben) a hazám

Ajándékba kaptam a Gödi Almanach első öt kötetét. Mikor elkezdtem olvasni, nem tudtam letenni, amig be nem fejeztem az ötödik kötetet is. Nem láttam és nem hallottam semmi mást, mert a felsőgödi utcákon éreztem magam, mint elemistát. Szerettem volna golyózni a járdán, vagy bigézni a dombon a Széchenyi utca és Kálmán utca sarkán, vagy játszani az idősebb Riffert Ferivel és másokkal a Széchenyi és Család utcákat összekötő üres telken a Weisz bácsi üzlete előtt.

1828 óta voltam felsőgödi lakos. Jellemző szegény hazánk sorsára, hogy apám Újverbászon született a Bácskában, anyám Kassa mellett Opakán, Margit nővérem (bocsánat, most már régóta húgom) Kisilván, én meg Dédán Erdélyben. Nagyapám, Clauder Kálmán, fűrésztelep igazgató volt Erdélyben és édesanyánk természetesen hazament szülni, amig apánk katona volt Székesfehérváron majd Pesten. Ő 1882-ben született, 1902-ben, mint hadnagy lovaglótanár iskolába ment és mellékkeresetként sok lovat lovagolt be eladásra. 1914-ben Temesvárról indult az orosz frontra, majd hamarosan Isonzóra az olasz frontra. 52 hónapot töltött az első világháborúban. 1923. febru-

ARANYOM

árjában vette el Clauder Margitot. Novemberben született Margit és 1925. január 19-én születtem én. 1924-től 1928-ig a pesti Aréna úti (most Dózsa György út) fogatolt vonat laktanyának volt parancsnoka apánk. 1928-ban költözött Felsőgödre családjával és két hátaslóval, Aranyommal és Babával. Persze őket hintóba és szekérbe is fogtuk. Széchenyi utca 16. alatt építtette apánk családi házunkat Dürr Ádám kőművesmester szomszédunkkal, valamint Held és Radó asztalos mesterekkel. Édesapánk vonattal járt Pestre nyugdíjazásáig, 1934-ig. 1932-ben az egyik lovat, amelyiken a lovász ült, elütötte egy váci autó az országúton. Mivel lócsont nem forr össze, le kellett lőni szegényt, a másikat pedig eladtuk.

A felsőgödi elemi iskola a Vilmos Császár út (Ady Endre út) vége felől új épületbe költözött a Bozóky Gyula utcába 1930. szeptemberében. Akkor ment Margit első elemibe. Én még csak öt éves voltam, de addig könyörögtem szüleimnek, míg beadták a kérvényt és két héttel az iskolaév vége előtt megjött az engedély, hogy én is levizsgázhatok az első elemiből. Így aztán II., III. és IV. elemibe együtt jártunk Margittal és a mellékelt két képen látható gyerekekkel. Egy-kettő hiányzik a képekről, biztosan betegek voltak, mikor a képek készültek. Sütő Mikit sem találom a képen.

Nehéz elhinni, de én mindig szerettem iskolába járni. Mindig, mindenütt sok barátom volt. Nevelésünk folytán nekem mindegy volt, hogy arisztokrata vagy béres gyerekkel játszom. Mindegyiket egyformán szerettem. Steibl (Somosi) Ferenc igazgató bácsi tanított minket végig. Fia Ede, majd később Péntek Agát zongorázni is tanított minket. Id. Bécsy Elemér volt a helyettes igazgató és tanítók voltak még Traum József, Török Benjamin és felesége, Széchenyi Lászlóné, Nagy Jenőné és Eisler (Lászlófi) Dönci, akit később Péntek Agát váltott fel.

1931/32 tanév II. osztályos fele. Lányok

1931/32 tanév II. osztályos fele. Fiuk

A 930 sz. Megyercsi Béla cserkészcsapatban voltam cserkészapród. A református imaház végében lévő kis szobában tartottuk az őrsórákat. Alig vártuk, hogy Ali bá (Kiss Aladár) folytassa a meséjét kis Árpádról. Az elméleti foglalkozás után a réten – akkor még csak fű volt az imaház és a Bozóky Gyula út között – vagy szemben, a Heldék háza mögötti üres telken labdáztunk, kiszorítóztunk, métáztunk vagy futballoztunk. Szántay Misi – akinek dédapja húzta az imaház harangját a kis faállványon, amiért irigyeltük –, a Gemer testvérek: Tibi (eltűnt a háborúban), Laci (G.A. 1997, 48. oldal) és Gyuri (G.A. 1997, 52. oldal), Tegző Bandi, Váradi Imre, Sütő Pityu, Held Öcsi, Szántó Robi voltak még őrsömben. Bocsánat, ha valakit kihagytam. Kocsis Gyuszi jó pingpongozó volt, de évekkel később jöttünk rá, hogy Bene Zoltán tiszteles úr még jobban pingpongozott. Az iskola előtt van egy országzászló alap, aminél még én is álltam „őrséget", mint cserkészapród. Egyszer elvesztettem az apród jelvényemet. Kétségbe voltam esve és kitettem az ablakba a Mikulásnak egy levelet, hogy hozzon nekem jelvényt. Beleznay bácsi, a cserkész rajparancsnok hozta nekem a Mikulás küldte jelvényt.

A tánciskolát is nagyon szerettük. A Wieser vendéglői Magyar Esten a színpadon is táncoltunk mi elemisták. Stenger Marika (G.A. 1977, 32. oldal) volt a szólótáncos. Istenem, miért vitték el őt a ruszkik, aki még a légynek sem ártott? Talán azért, mert német neve volt, vagy talán azért mert szép volt? A Kék Dunában is táncoltunk Magyar Esten, amiről egy nem régi beszélgetésnél vitéz Erdélyi Józsefné, Nika Editke emlékezett meg, akinek az apjáé volt a felsőgödi mozi. Elemista koromban majdnem mindenkit ismertem Felsőgödön. Csak majdnem, mert például a kisbírónak, azaz a dobosnak sem tudom a nevét. Rohantam,

Magyar Est-i Kosztüm

mikor anyám mondta: „Szaladj fiam, hallgasd meg, mit dobolnak!" „Közhírré tétetik..." hallgattam.

Kazi néni jött hozzánk mosni és addig én Kazi Sanyival játszottam az udvarban. Rusinszki néni hozta a friss tejet. Egy bizonyos Pali bácsi jött évente egyszer széthordani a pöcegödröt az udvarban, aminek a fák, bokrok és virágok nagyon örültek, csak gondolom a szomszédok nem nagyon. Erről jut eszembe, fogalmam sincs, hogy mi történt akkoriban a szeméttel.Hiszen nem lehetett mindent elégetni a kályhákban. Például konzervdobozokat és üvegeket. Talán él még valaki, aki fel tud erről világosítani. Anyám egyik nővére családjával, Sartorisék (G.A. 1996, 61. oldal) már Felsőgödön laktak, mikor mi a laktanyából kiköltöztünk.Két unokabátyám, Lajos és Kálmán nálam 10-11 évvel voltak idősebbek, de sokszor magukkal vittek az ő társaságukba. Így ismertem jól és játszhattam a „nagyok"-kal, mint a Bécsy fiúkkal, Förster, Perényi, Fejes fiúkkal, Ambrus Laci és Dódival, valamint Szabady Ervinnel és Egonnal.

A nyár legnagyobb részét a Dunaparton töltöttük a legszebb helyen, ott ahol a Kék Duna épült később. Azután már fizetni kellett a kabinokért. Ott tanultam teniszezni is, és a „mogyorók", Opli Artur és Frici szedték a labdát, akik a Kálmán utcában a Széchenyi utca sarki üres telek mellett laktak Hommerék (Huttai), azaz inkább Sütőékkel szemben. Abban a két házban hét szép lány lakott.

Az Utasi házaspár vezette a Kék Duna panziót és tanított teniszezni. Korán kivándoroltak és úgy tudom, valahol Dél-Amerikában a tengerparton lángos árulással kezdték ottani életüket. Mint legfiatalabb, teniszezhettem a következőkkel: Masek (Martényi) Dóra, Huttai Sári, Nagy Kató, Margit nővérem, Sartoris Margit, Lajos és Kálmán, később Szász Adi és Jancsi, Kemény Pali és esetenként még mások is. Négy teniszpálya volt a Kék Dunában, kettő a vasútállomás melletti sarkon, ahol télen korcsolyapálya is volt, de sajnos csak rövid ideig. A kertváros-

„Szeretettel gondolj vissza cserkészmunkánkra."
Felsőgöd, 1939. Karácsony.

Dóczy Árpád
cserkészparancsnok

ban is volt négy magánpálya, tehát összesen tíz teniszpálya volt Felsőgödön. Biztos vagyok benne, hogy most is lenne, ha nem lett volna háború. Most is hallom anyám hangját, amikor utánunk szólt, ahogy a Dunára indultunk: „Vigyázzatok, amikor a síneken átmentek, figyeljétek, hogy ne jöjjön vonat." Sok emlékem van még elemi iskolai koromról, de azok egy részét már megírták az Almanachban. Akiket akkor ismertem, azoknak többségével már csak a régi temető sírköveinél találkozhatom. Szeretnék még sok nevet megemlíteni, de remélem nem fognak rám haragudni azok, akikről nem emlékeztem meg és olvassák e sorokat.

Elemi után a budapesti Vilma Királynő úti (Fasori) evangélikus gimnáziumba jártam az első három osztályba. Vonaton, diákkocsikban jártunk iskolába. Ez alatt az idő alatt láthattuk, hogy épül a református templom. Néztem, amikor a csillagot felvitték a torony tetejére. Megakadt a szemem az óralapon és nagyon hiányoztak az óramutatók. Templomlátogatók voltak Schäffer, Ilkapuszta tulajdonosa, Radó bácsi, akik a legnagyobb adakozók voltak, aztán Németh József professzor úr (Németh László apja), Tegző bácsi, apám és persze többen mások.

1932-ben költözött Felsőgödre anyám másik testvére férjével, Csécs Elemérrel. Malvin u. 2. alatt – később Madách u. 1. – építtetett hozzá a megvett házhoz és magukhoz vették öreg

nagyszüleimet Erdélyből. Nagybátyám 1942-ben megvette a Hajcsi „kastélyt", miután a Bíró család kiköltözött onnan és anyám másik testvérének, özv. Szécsey Bélánénak és családjának adta ki. A parkban helyezett el három nagy kompresszort azzal a céllal, hogy öreg korára azok bérbeadásából fog megélni. Persze az oroszok elvitték mind a hármat. Nyolcvan éves nagybátyám Legindi doktornál való írnokoskodással kereste kenyerét.

1937-ben fejeződött be cserkészapród munkám, mert felvettek negyedikbe a M.Kir. Hunyadi Mátyás Kőszegi Honvéd Főreáliskolába. Erről szól az Iskola a határon című könyv, de meg kell mondjam, hogy a szellem ott egészen más volt, mint ahogy azt Ottlik, aki 1923-tól 1926-ig járt ott, leírta. Ettől kezdve csak iskolai szünetekben voltam otthon Felsőgödön, 1944. augusztus 20-i hadnaggyá avatásomig.

Egy másik felsőgödi fiút, Mezey Ervint, 1944. novemberében avatták huszár zászlóssá, miután elvégezte a marosvásárhelyi hadapród iskolát. Úgy tudom, most Svájcban lakik. Pontosan egy hónappal avatásom után sebesültem meg Erdélyben, a székely gyalogezredben. Felgyógyulásom után Zalaegerszegen találtam meg törzspótalakulatomat. Ugyancsak ott volt a Hunyadi hadosztály egyik ezrede, amelyiknek parancsnoka zászlóalj parancsnokom volt a Ludovikán. Hozzájuk csatlakoztam és Neuhammerbe (G.A. 1997, 55. oldal) mentünk kiképzésre. Ausztriában ért a háború vége, ahonnan átszöktem Passauba és a folyamőrökhöz csatlakoztam búvárnak. Türr főtörzsőrmester, ugyancsak felsőgödi volt a búvármester, és mellette dolgoztam. Idehozta a hírt a felsőgödi, utkaparó fia, hogy szüleim, akik a Haditechnikai Intézettel mentek ki Bajorországba, miután apámat mint nyug-

díjast oda behívták, visszamentek Felsőgödre. Házunkba a Demokrata Nőszövetség költözött be és könyveinkből könyvtárt csináltak. 1946 végén én is hazajöttem. Addigra visszakaptuk házunkat némi hiányossággal. Elvitték a zongorát és a függönyeinket például felismertük X.Y-né ablakaiban.

Széchenyi u. 16. – 1956 nyarán

A műegyetemről lekéstem már abban az évben, csak 1947. szeptemberében vettek fel a villamosmérnöki karra. Mondanom sem kell, hogy a hadseregből kirúgtak. Jó, hogy annyival megúsztam. Egy évig nagybátyám, Csécs Elemér irodájában dolgoztam és sokat voltam együtt felsőgödi fiatalokkal. 1946-ban Szilveszter estét rendeztünk a volt Wieser vendéglőben. Nem is tudom akkor ki vezette azt, előzőleg apácák is laktak benne. 1947 farsangján álarcosbált rendeztünk ugyanott. Oldal Misi csinálta a díszleteket, sokan voltunk, de akikre biztosan emlékszem: Bogdán Ilonka, Kiss Pali, Kurucz Laci, a bálban tavasz, nyár, ősz és tél voltak Szász Magda, Tegző Juci, Huttai Éva és Tanács Márta. Azokban a borzalmas időkben olyan nagyszerű volt a fiatalság összetartása.

Apámnak hazatérésük után az útkaparó adott munkát az országúton. Munka után egy fatörzset kezdett kivágni pár napon keresztül, hogy legyen tüzelő. Mikor annyira volt, hogy másnap haza tudja vinni, reggelre valaki megelőzte az elvitelével. Egy darabig aztán kapta az alezredesi nyugdíjat. Biztos vagyok benne, hogy őt szerették a felsőgödiek, hiszen hazajövetelük után többek között Gábor vaskereskedő is jót állt érte. Mikor második évemet végeztem a műegyetemen, elvették apám nyugdíját és államosították a házunkat. Lakbért fizettünk és társbérlőket raktak be. Nővérem tanított az elemiben, én meg az egyetem mellett este dolgoztam. Jól tudtam rajzolni és több évfolyamtársamnak csináltam a rajzait, persze pénzért. Sokszor egész éjjel rajzoltam. 1951-ben diplomáztam és a Villamos Állomásszerelő Vállalatnál lettem műszaki előadó. Ott dolgozott Hohner Miklós édesapja is. Nagy transzformátor állomásokat terveztünk és szereltünk. Az én munkám volt Sztalinváros, Kazincbarcika, Ózd, az összes alukohó stb. Minden héten utaztam valahová, így mindenki ismert a vállalatnál. 1956. október 23. után engem választottak meg forradalmi tanácselnöknek. Ha akkor itthon maradtam volna, úgy most nem írnám e sorokat. Menyaszonyommal, aki az Országos Hitelesítő Intézetnél dolgozott, augusztusban volt az eljegyzésünk. November 21-én gyor-

san megesküdtünk és november 26-án léptük át a határt Andauba. Egy aktatáskával, benne kettőnk számára egy váltás fehérnemű és a diplomám, egy fillér nélkül kezdtük az új életet.

Aki még nem érzett honvágyat, az nem tudhatja, hogy milyen az. Én nem kívánom senkinek. Tudom, hogy akik itthon maradtak, azoknak sokkal nehezebb volt a sorsuk. De azt is tudom, hogy tudni róla és végigcsinálni, az két különböző dolog. 26 évig nem mertem hazajönni. 1982. karácsonyán szántam rá végre magam, hogy „haza"jöjjek. Apám 1959-ben meghalt és nemsokára rá az állam eladta házunkat. Anyámnak és nővéremnek ki kellett onnan költözni. Nővéremnek négy éven át hétszer utasították el útlevél kérelmét, míg végre 1968-ban ki tudtam őket hozatni Kaliforniába. Feleségem és Csaba fiam, aki Pittsburghban született, addig már többször voltak Magyarországon. Csaba úgy beszél magyarul, mint mi. Hazajöttem középiskolai találkozókra, Kőszegre, a fasori evangélikus gimnáziumba, Ludovikás találkozókra és cserkész találkozóra is. (G.A. 1998, 149. oldal). Milyen jó lenne, ha valaki meg tudná rendezni az elemi iskolai találkozót is. Tudni szeretném például, hogy hol van Musé (Gallai) Feri, Ádám Borbála stb.

Az 1956 utáni életem már nem függ össze Felsőgöd történetével, tehát arról nem írok többet. Meg akarom köszönni azoknak, akik a Gödi Almanachot elindították, hogy bennem is felébresztették a régi emlékeket, ami nemcsak nosztalgia, nálam már annál több. Az elemiben azt tanultuk, hogy Felsőgöd 25 éves volt a harmincas évek elején. Most élvezettel olvastam környékünk igazi történetét és a sok-sok korunkbeli történetet. Emlékszem, mikor szüleink említették a „boldog béke világ"-ot, ami az első világháború előtt volt. Ha az jobb is volt, mint a mi ifjúságunk világa, nekem szép volt, gyönyörű volt az én fiatalságom. Sajnálom utódainkat, hogy nekik már sohasem lesz olyan.

Amint a címben jeleztem, hogy Felsőgöd lesz a temetőben a

hazám, itt látható a sírkő, amin rajta van a nevem, csak az utolsó évszám hiányzik róla. Remélem arra még nagyon soká kell várni.

NEMESKÉRI-KISS MIKLÓS:

Egy részlet a Doni Naplómból

Mi, az Almanach szerkesztői úgy gondoljuk, hogy ebben a millenniumi kiadásban egy írással megemlékezünk a második világháború doni hőseiről, tisztelegve ezzel is a II. Magyar Hadsereg elesett, megfagyott, a fogságban elpusztult és a még élő, az 1943. februári pokolból hazatért, volt katonái előtt.

A mindössze két nap történéseit összefoglaló írást Nemeskéri-Kiss Miklós, akkor a huszonkettedik életévét még be nem töltött zászlós, aki a Hadsereg Parancsnokság Hadműveleti Osztálya beosztottja volt, „Doni Napló"-jából emeltük ki.

Ez a napló jelenleg az egyetlen, a II. Magyar Hadsereg szovjetúnióbeli harctevékenységeit, a frontra indulástól a hadsereg feloszlatásáig, naponta rögzítő, hiteles dokumentum.

Nemeskéri-Kiss Miklós zászlós a naplóját két 300 oldalas füzetben naponkénti nagy részletességgel vezette, feltüntetve abban saját tapasztalatait, benyomásait, esetenként véleményét és nem utolsó sorban – mivel ő vezette a II. Magyar Hadsereg Parancsnokság hadműveleti naplóját –, a hivatalos hadműveleti napló szövegeket is (talán szabálytalanul) beírta saját naplófüzetébe.

Miután 1943 nyarán a Honvédelmi Minisztériumban irattárba helyezett eredeti napló a budai vár ostromakor megsemmisült, így az időközben a Hadtörténeti Levéltár tulajdonába került Nemeskéri-Kiss Miklós által vezetett magánnapló, a hadtörténészek nagy örömére, a doni hadműveletek egyetlen hiteles forrása lett.

Az eredeti naplót a Hadtörténeti Levéltár még az írójának sem adhatja vissza, így a Gödi Almanach szerkesztői fénymásolatot készítettek róla, amely szépen bekötve jelenleg is a birtokukban van.

Minket gödieket, büszkeséggel tölthet el, hogy a negyven

évig agyonhallgatott II. Magyar Hadsereg don-kanyari tevékenységét a történészek egy Gödről hadba vonult fiatal zászlós naplójából ismerhették meg teljes részletességgel.

Tájékoztatásul annyit még, hogy az a nagy Doni Áttörés 1943. január 12-én kezdődött.

Lássuk tehát, hogyan rögzíti a „Hadműveleti Napló" 1943. január 16-án a II. Magyar Hadsereg helyzetét:

Az események reggelig:

VII. Hadtest: A 23. könnyű hadosztály szilárdan a Donon áll. Kölcsönös járőrtevékenység. Itt az ellenséges állások erősen megvannak szállva. Az első vonal Kolbejkáig változatlan.

Cramer Hadtest: *(Ez egy német páncélos hadtest, elnevezve a parancsnokáról, a II. Magyar Hadseregnek alárendelve)* Készenléti helyzete folyamatban.

IV. Hadtest: A 10. könnyű hadosztály, a tőle délre levő ellenségnek az éj folyamán történt erős nyugati irányú térnyerése folytán tarthatatlan helyzetbe került. Kitartott, ennélfogva tűzérsége elveszett.

A Hadsereg Parancsnokság saját felelősségére elrendelte a hadosztály jobb szárnyának visszavonását Krinniza-ra. A kiadott parancsot a Heeresgruppe „B"-nek *(német „B" Hadseregcsoport, amelynek a II. Magyar Hadsereg alá volt rendelve,* parancsnoka: Freiherr Maximilien von Weichs vezérezredes) jelentette, amely egyetértett vele.

Kraiss csoport: (168. és a 13. hadosztály) Az ellenség éjjel elfoglalta Beresovot. A 246. német gyalogezred zászlóalja Okolovo, Lesznoje-n, 417. gyalogezred menetben, illetve szállításban innen Osztrogozsszkba. A 246. német gyalogezred másik zászlóalja Osztrogozsszktól északra, a 182. magaslatot tartja. Osztrogozsszk ellen az éjjel többórás légitámadás volt, súllyal a vasútállomás ellen.

Szomszédok: Északi szomszéd *(német)* helyzete január 16-án

00,00-kor a vázlat szerint. *(A vázlat elkallódott.)* A déli szomszédról *(olasz)* nincs részletes jelentés.

Az elkeseredett elhárító harcok tovább folynak.

A Hadsereg Parancsnokság 09,00-kor alárendelte a IV. Hadtest Parancsnokságnak az Alekszejevka, Ilovszkoje és Bugyonij körvédőképes támpontokat, majd 09,00-kor ismét jelenti a Heeresgruppe „B"-nek: Az ellenség új erőkkel támad a Szosznatól északra és délre. Cramer ellentámadásától csak ideiglenes sikert vár. Azzal számol, hogy az ellenség a Magyar Hadsereget északról dél felé szorítja. Javasolja az erők visszavonását, mielőtt azok teljesen felmorzsolódnának.

A helyzet alakulása délutánig:

VII. Hadtest: 10,00-kor közli a Hadsereg Vezérkari Főnökkel, hogy bár az előző napi javaslatát ma is megismételte, a Heeresgruppe „B"-nek, a tegnapi parancs mégis érvényben marad, még akkor is, ha rámegy az egész hadtest.

A Hadtest Vezérkari Főnök jelentése szerint az ellenség ma is erősen támad az egész arcvonalon. A déli órákban indult meg egy harckocsikkal is támogatott ezrederejű ellenséges támadás a 19. könnyű hadosztály ellen a Marki völgyben. Ezt az odavont négy tüzérüteg segítségével egyelőre sikerült visszavetni. 12,00-kor érkezett jelentés szerint a szomszédos olasz hadsereg megmaradt részei megkezdték a visszavonulást. Mint utóbb kiderült, erre a Heeresgruppe „B"-től nem kaptak engedélyt.

A II. Magyar Hadsereg Vezérkari Főnökének *(vitéz Kovács Gyula vezérőrnagy)* helyzetértékelése a déli órákban: A Cramer Hadtest kétségtelen felmorzsolódása folytán, a Magyar Hadsereg utolsó tartalékát veszíti el. Előreláthatólag az ellenség a Magyar Hadsereget dél felé, Alekszejevkán át is be akarja nyomni és esetleg az ettől nyugatra eső területen is támad, ahol a védelemre saját csapatok már nem állnak rendelkezésre. Ebben az esetben a Veretjetől keletre lévő német erők is vissza lesznek szorítva és a Magyar Hadsereg el lesz vágva élelmezési alapjaitól. A Magyar Hadsereg ellenállása ilyen esetben nem lehet hosszú.

A II. Magyar Hadsereg Vezérkari Főnöke, ennek folytán hangsúlyozta a Heeresgruppe „B" Vezérkari Főnökének, hogy szükséges lenne a kapott parancs ellenére is a Magyar Hadsereget visszavonni, nehogy teljesen felmorzsolódjék. A válasz: Az OKH. *(Oberkomando des Heeres = A Szárazföldi Hadsereg Főparancsnoksága)* parancsa: a végsőkig való kitartás. Arról, hogy mik az ellenrendszabályok és mik a felső vezetés tervei, Sodenstern tábornok (Hermann von Sodenster altábornagy, a „B" Hadseregcsoport Vezérkari Főnöke), nem nyilatkozott.

IV. Hadtest: A harc, a délutáni órákban a Kraiss csoport Osztrogozsszktól északra lévő útvilla, Subnoje Hohol, Trosztjanka vonalába vonul vissza. Nyilvánvaló, hogy ez a csoport körül lesz zárva Osztrogozsszkban. A 26. német hadosztály kerékpáros zászlóalja Alekszejevkába érkezett, innen Ilovszkojeba ment megerősítésül.

A Hadsereg Parancsnokság a Heeresgruppe „B"-nek: 18,00-kor távbeszélőn jelentette: „Ha ma 20,00-ig nem érkezik a Hadsereg Parancsnokságra más döntés, akkor elrendeli a VII. Hadtest és a 1. páncélos hadosztály visszavonását.

Izgalmas percek után, pont az utolsó pillanatban 19,55-kor érkezett meg a Hgr. „B" válasza. „ A 23. és 19. könnyű hadosztály állásait, a Führer döntése szerint, minden körülmények között, az utolsó emberig tartani kell. Az 1. páncélos hadosztály a Cramer Hadtest alárendeltségében marad."

Esti helyzet a II. Magyar Hadsereg arcvonalán:

VII. Hadtest: A 23. és a 19. könnyű hadosztály déli szárnya tartja továbbra is a Don vonalat. A 19. hadosztály részei Jugyino felé özönlenek, a hadosztály bal szárnyán a helyzet tisztázatlan. A hadosztály parancsnokság Jugyinon. Hét tüzérütegből csak három maradt. Az ellenség Jevdokovo felé közeledik. A Hadtest Parancsnokság a visszonulásra az előkészületeket megtette.

Cramer Hadtest: Elrendelte a gyülekezést a páncélos hadosztállyal, Jevdokovo és attól nyugatra lévő területen, a 26. hadosztállyal Ribalcsino területén. Szándéka: 17-én az Osztrogozsszk felé keletről előretörő ellenséget oldalba támadni, irány Osztrogozsszk. (A Hgr. „B" parancsa.)

IV. Hadtest: A 10. könnyű hadosztály visszavonulásának megfelelően, estig Korotojakot is ki kell üríteni. A hadosztály este Litvinovka, a 13. könnyű hadosztály Ribenszkoje 182. magassági pont Osztrogozsszk északi vonalában. A 168. hadosztály egyik ezrede teljesen felmorzsolódott.

A II. Magyar Hadsereg Parancsnokság számolt azzal, hogy a csapatok és vonatok (járműoszlopok) visszaözönlése megkezdődött. Tekintettel arra, hogy Alekszejevka és Bugyonij területén nagy ellenséges erők fellépésével lehet számolni, a csapatok Oszkol völgybeni rendezésére intézkedett. A Bugyonijba áttelepült IV. Hadtest Parancsnokság azt a feladatot kapta, hogy rendezze a visszaözönlött katonákat és a harcra alkalmas részt állítsa be Bugyonij védelmére. A 7. könnyű hadosztály Sztarij-Oszkol területén a gyülekezést megkezdte.

Az éjjel folyamán a Deutsche General *(a Hgr. „B" és a II. Magyar Hadsereg közötti összekötő tábornok Hermann von Witzleben vörgy.),* aki a Hgr. „B"-vel a körülzárás kevésbé kívánatos voltáról távbeszélő beszélgetést folytatott, közölte a Magyar Hadsereg Vezérkari Főnökével, hogy a „Felsőbb parancsot – nézete szerint –, a helyzetnek megfelelően kell kezelni. *(Handeln nach der Lage)".* Ugyanúgy nyilatkozott a Magyar Hadsereg Vezérkari Főnökének a Hgr. „B" Hadműveleti Osztályának vezetője Winter ezredes is és Cramer tábornok Vezérkari Főnöke Kienzl tábornok is ugyanezt mondta.

Miután ez nem volt parancs, csak vélemény, a Hadsereg Parancsnok Úr (Jány vezérezredes) úgy intézkedett, hogy a 26. hadosztály tolódjék el délkeletre, biztosítsa a VII. Hadtest szabad szárnyát, a páncélos hadosztály egyedül könnyítsen a Kraiss csoporton.

Erre jön a Hgr. „B" döntése: Nem! Az egész csoport Osztrogozsszkra tör. Arra az ellenvetésre, hogy akkor tarthatatlan a helyzet, a válasz az volt, hogy akkor a VII. Hadtest váljon le a Dontól és kezdje meg a tervezett gyülekezését. Tehát az első lépés a tervszerű visszavonulásra csak most történt meg a felső vezetés részéről, holott a Hadsereg Parancsnokság ezt két nap óta szakadatlanul sürgette.

A nap mérlege: A Cramer Hadtest ellentámadása folytán a Magyar Hadsereg négy részre szakadt: A III. Hadtest, a Kraiss csoport, a Cramer Hadtest és a VII. Hadtest.

A Hadsereg Parancsnokság és a Hgr. „B", éppolyan kilátástalannak tartja a Führer parancsához való ragaszkodást, mint mi, ellenben ellenkezőt nem rendelhet el, csak tanácsolhat, mert felelősségrevonás esetén a bűnbakot a Magyar Hadseregben jelölheti meg.

Még a megadott engedély esetén sem lehet szó a tervszerű visszavonulásról, bár a VII. Hadtest a Hadsereg Parancsnok Úr parancsára, erre felkészült.

Sellyei ezredes jelentése a hadsereg anyagi helyzetéről:

A VII. Hadtest két hétre van ellátva élelemmel, a IV. Hadtest 7-8 napra, Osztrogozsszkban viszont mindenből nagy készletek állnak rendelkezésre (több, mint egy millió száraz adag). Az úton lévő szabadságos vonatok tovább közlekednek. Három vonat fegyverzettel úton van.

A csapatok erkölcsi ereje, különösen a leharcolt hadosztályoknál a nagy hideg és egyéb okok miatt igen gyenge. Az egész hadsereg harci ereje lényegesen csökkent.

Időjárás: Derült, kissé ködös, rendkívül hideg. A napi átlag hőmérséklet -32 fok Celsius.

Az eddig elolvasottakból megismerhettük a II. Magyar Hadsereg felső vezetése szemszögéből a hadszíntéren történteket, a hadműveleti és harcászati értékeléseket, az ellátás helyzetét és az örökös vitákat az előljáró német Hadseregcsoport Parancs-

noksággal. Így egy bizonyos mértékig „képbe helyezhettük magunkat" a fronton történteket illetően.

Ezután ismerkedjünk meg az események szubjektív megítélésével, a hadseregtörzs harcálláspont áttelepülése után legutolsónak hátrahagyott három katonájának (két tiszt és egy legénységi állományú) viszontagságaival, a visszavonulás gyalogosan átélt nehézségeivel.

Nemeskéri-Kiss Miklós zászlós személyes feljegyzései, 1943. január 16-án.

Reggeli hőmérséklet: -42 fok Celsius.

A viharos éjszaka után a reggel sem volt nyugodt. Mindenfelől jöttek a jelentések, melyek semmi jóról nem szóltak. Hatkor megjelent Solymossy vezérőrnagy a 12. hadosztály parancsnoka, kinek csapatait tegnap szétszórták. Parancsokért jött, mondván, hogy nincs összeköttetése az előljáró Hadtest Parancsnokával. A Hadsereg Parancsnok Úr igen rossz néven vette, hogy otthagyta embereit és azonnal visszaküldte csapataihoz. Segédtisztje mesélte el, hogy tegnap kapta a hadosztálytörzs az első közvetlen támadást, amikor a községet géppisztolyos sícsapatok vették körül és mint az ördögök, síbotok nélkül, kezükben géppisztollyal, sáska módra, minden irányból egyszerre törtek a dombokról a községre. Ellenállni nem lehetett, legtöbb emberük ottmaradt, csak ők páran menekültek meg.

Reggel érkezett meg a parancs a Hadsereg Parancsnokság hátramaradt részének visszavonására. Csak a kijelölt irányító törzs marad vissza. A tehergépkocsikat, amelyek éjjel visszajöttek Novij-Oszkolból *(az új harcálláspont)* a még ittlévő holmikkal megpakolták, de a negyvenfokos hidegben a motorok nem igen akartak begyulladni. Szalmát raktak alája, meggyújtották és úgy melegítették fel kissé. Sokáig tartott, amig a menetoszlop megalakult és elindult. A puskás század hóköpenyes emberei is elindultak. Ők alkotják a Parancsnokság védelmi csapatát. Az

emberek jó öltözetük ellenére is vacogtak, hiszen a nagy hidegben lélegezni is alig lehetett.

A Hadsereg Parancsnok 08,00-kor Storch-ba szállt *(német gyártmányú parancsnoki és futár repülőgép)* és kirepült a 16. hadosztályhoz, hogy a mai támadás megindításánál ott lehessen.

Eltávozásuk után kiürült a gyártelep. Akik ittmaradtunk, két szobába költöztünk be, a többi üresen állt. A hírközpont is leszerelt minden vezetéket, csak egy állomást hagyott hátra nekünk. Három napi hidegélelmet kaptunk, többre nem igen lesz szükségünk úgysem!

Összeszedtük és elégettük az összes itthagyott iratot, nehogy az oroszok valamit is találjanak, utána meg munkához láttunk, mely a visszözönlők irányításából áll. Az emberek Bugyonijba lesznek irányítva, ahol gyűjtőtáborokat rendeztek be és itt enni kapnak, majd rendezik őket. Már hajnalban ideért a visszaözönlők zöme. Szörnyű állapotban vannak! Kimerültek, fáradtak, a hidegtől alig állnak a lábukon. Az úton végeláthatatlan sorokban kígyóznak hátrafelé kisebb-nagyobb csoportokba verődve, van aki kocsin, szánkón, de a legtöbb gyalog, mert a lovak útközben már megfagytak, hisz a szerencsétlenek pár napja enni sem kaptak! Van itt német Kreislandwirt *(német telepes paraszt)* a cókmókjával, van bőven menekülő civil is egy-egy szánkóra pakolva, itt-ott zsidó munkaszolgálatosok ballagnak, a zöme azonban katona. Fegyvere alig van némelyiknek és amelyiknél mégis látni itt-ott, az sohasem gyalogos!

Kilenc óra felé bemegyek gépkocsin a faluba *(Alekszejevka)*, hogy szétnézzek van-e ott valami élelmiszer, amit szét lehetne osztani. Belépek a GH. *(Gazdasági Hivatal = Hadtáp)* épületébe, ott persze már nincs senki, a raktár feltörve, az oroszok hordják ki az otthagyott holmit. Elordítom magamat, ez nem segít, egyedül vagyok a gépkocsivezetővel, nem nagyon reagálnak. Kiveszem a kocsiból a géppisztolyomat és már messziről a fejük fölé engedek egy sorozatot, aminek megvan a hatása, mert hanyatt-homlok rohannak szét. Az utcán elfogok egy tüzérhadapródot és két tüzért, ezeket bízom meg, hogy őrízzék a raktárt és

az arra menőket hívják be és adjanak nekik, ami kell. Most nem kell élelmezési jegy, nincs vételezés, ezzel már úgysem kell elszámolni, legalább egyenek az emberek! Van itt minden, konzerv, szalonna, kolbász, rum, zöldség, zsír, vaj, szóval ami kell!

Alig érek az utcára, motorzúgást hallok a fejem fölött. Tiszta az idő, a nap is pislákol a köd mögött, s hirtelen egész alacsonyan három szovjet vadász húz el a fejünk fölött. Irtózatos robbanások, kelepelnek a géppuskáik, a lövedékek csak úgy kopognak a keményre fagyott talajon. Hirtelen csak hasra tudunk vágódni, a ledobott kis bombák egyike alig nyolcvan lépésre tőlem esett le, egy parasztházat talált el, az most lángbaborul, úgy látszik gyújtóbomba volt. Az utcán lévő emberek beugranak a házak közé, a falak mellé lapulnak. Ők már ismerik ezeket, hiszen egész idő alatt a fejük fölött zúgtak és az utat géppuskázták, sokszor bizony nem eredménytelenül, sajnos. Úgy félnek tőlük, hogy még a hó alá is bebújnának ijedtükben. Ezek máris fordulnak vissza és már megint géppuskáznak és zúgnak el az út felett, melyen azonban már csak néhány megpakolt szán vagy kocsi vesztegel, s most a megvadult lovak, rakományukkal együtt az árokba rohannak. Egy ház falához lapulva önkéntelenül rálövök géppisztolyommal a gépekre. Csak olyan reflexmozgás, hiszen ártani nekik úgysem tudok. De megszólal végre a dombtetőn elhelyezett légvédelmi gépágyú is, mely Alekszejevka egyetlen komoly tüzérfegyvere, eddig azonban úgy látszik nem tudott a hidegtől dolgozni. Most sorra köpködi a nyomjelzős göböket a gépek felé. Önkéntelenül is a szilveszteri tüzijáték jut az eszembe: mennyivel más is volt az akkor.

A gépek mégegyszer támadtak, sorra egymásután mind a három, majd elhúztak a vasútvonal fölött Bugyonij felé. Szárnyukon jól látható volt az ötágú vörös csillag, a szovjet gépek felségjele, csak úgy virított le ezüstszínű testükről, de oly alacsonyan szálltak, hogy még a pilótákat is ki lehetett venni a gépeken. Talán éppen ezért nem sikerült a gépágyúnak leszedni valamelyiket.

A városban egyébként nem volt az a kimondott biztonságos érzés. A körvédőképesség csak névleg volt meg, mert Illyéssy ez-

redes nem lévén elég erélyes, sorra engedte kicsúszni kezéből az egyetlen védőképes alakulatokat, forgalomszabályozó század, ellátó század, híradó zászlóalj, ágyús üteg stb. Egyedül egy utász százada maradt meg, azzal pedig nem sok remény lehetett a város védésére. Még a belső rendet és a lakosság megfékezését sem tudta velük elvégezni. A többi alakulat pedig különböző ürügyekkel húzódott el visszafelé. A lakosság pedig kezdett mind nyugtalanabbá lenni, itt-ott már rá is lövöldöztek a katonáinkra. A fegyver és lőszer kérdése nem okozott nehézséget, ott találtak, ahol akartak, annyi hevert mindenfelé.

Ezután visszatértem a gyártelepünkre, hogy jelentést tegyek. Tizenegy óra volt.

Kozár ezredest *(a hadseregtörzs I/A osztály vezetője = Hadműveleti Osztály)* már nem találtam ott. Mint utóbb kiderült, több mint kétórás távollétem alatt sokminden történt.

08,30-kor Csukás alezredes, az Ilovszkojei repülőtér – most támpont –, parancsnoka jelentette, hogy felderítői hajnalban Afanaszijevkán erős ellenséget, lovasságot és sícsapatokat állapítottak meg, melyek déli irányba haladva már fel is vették az érintkezést támpontjával. Egyelőre minden támadást visszavertek. Valószínűnek tartja, hogy az orosz elővéd nem támad most a támpontja ellen, hanem ezt nyugatról megkerülve Ilinkán vagy Alekszejevkán keresztül a Szosznára törni igyekszik, hogy ezáltal elvágja csapataink visszavonulását.

Kozárnak több se kellett! Azonnal rendelt Csukás alezredestől két Storch-ot a Hadsereg Parancsnokság visszamaradt részének. – Csukásnak mindössze kettő állt rendelkezésére az egész hadseregtörzs kiszolgálására – s azt, hogy kettő kell, azzal okolta meg, hogy hátha elromlik az egyik és nem tudna felszállni! A gépek pont akkor érkeztek meg, amikor az orosz vadászok a község fölött voltak, s ez mégjobban hozzájárult az izgalmához. Kozár nem bírta tovább. Azzal, hogy tulajdonképpeni munkáját már befejezte, felült az egyik gépre, a másikat pedig Görgényinek *(beosztott vezérkari tiszt)* ajánlotta fel, aki azonban szokásos, nyugodt és mérsékelt hangján, azzal utasította vissza, hogy „ha Ezredes Úrnak nincs is, nekem még azt hiszem

akad itt egy s más dolgom!" Kozár ezzel szó nélkül elrepült, a másik gép üresen, utána! Akik a jelenetet látták, megalkothatták róla véleményüket.

Délben kaptuk Csukáséktól az újabb jelentést, hogy feltevésünkhöz híven az észak felől előretörő szovjet gyors ékek valóban nem törtek az Ilovszkojei támpontra, hanem Podszerednye és Ilovszkoje között Alekszejevka felé tartanak. Valószínűleg Ilinkánál érik el a Szoszna völgyet.

Hideg ebéd elfogyasztása után folytattuk munkánkat. A csapatok özönlöttek szakadatlanul hátrafelé. Estefelé sebesülteket és fagysérülteket hoztak be. Szánkón tették meg a hosszú utat és az elhaladó gépkocsik egyike sem akarta felvenni őket. Szörnyű állapotban érkeztek meg. Kis meleg teát tudtunk nekik adni, meg konzervet, mert a faluban felhalmozott készlet is elfogyott már. Utána elszállításukról kellett gondoskodnunk. Kiálltunk az útra, de először nem igen sikerült autót szerezni, később azonban teljes súlyunk latbavetésével és fenyegetésekkel megállítottunk egy tehergépkocsit, könyörtelenül ledobáltuk a rajta lévő holmikat, tisztipodgyászt és egyéb holmit, szalmazsákjainkból kidobáltuk a szalmát, ráhánytuk a kocsira és a sebesültekkel együtt útbaindítottuk Bugyonij felé. Csak a legnagyobb eréllyel lehet ebben az összevisszaságban rendet teremteni!

Estefelé még egy légitámadást kaptunk, nem volt azonban veszélyes ez sem. Sötét volt, hideg volt a szobában, egy árva gyertya fényénél ültünk, ágyaink sem voltak már, hiszen a szalmát a sebesültek alá hordtuk. Leírhatatlanul komisz érzés volt egyedül ebben a bizonytalanul sötét éjszakában lenni. A hadtestekkel már nem volt összeköttetésünk, csak Novij-Oszkollal és Ilovszkojeval, azonban a Novij-Oszkoli megszakadását is minden pillanatban várhatjuk. A falu felől állandó lövöldözés hallatszik, egy-egy repgép motorja zúg bele a sötétbe, tompa bombarobbanások hangja hallatszik messziről, kint pedig szakadatlanul özönlenek a csapatok, egyesek bejönnek melegedni, szörnyűbbnél szörnyűbb dolgokat mondanak. A bizonytalanság a sötétben fokozódik és tetőpontjára hág, amikor jelentik, hogy a vasútállomást orosz páncélosok támadják! Ezekről utóbb si-

került megtudni, hogy magyarok voltak és a mai harcokból húzódtak le. Nem ismervén a való helyzetet, vaktában lövöldözni kezdtek az állomás körül, mig végre megtudták, hogy a faluban még magyarok vannak.

Este 22 órakor megszakad az összeköttetésünk Ilovszkojeval. Úgy látszik a két falu közt vannak már az oroszok! A lövöldözés mind vadabb kezd lenni, a helyzet teljesen zavaros. Kis kocsink *(autó)* készenlétben, kezünkben a géppisztolyokkal várjuk a fejleményeket.

Éjfél előtt pár perccel megszólal a telefon. Vezérkari főnökünk hangját hallom. Érezni rajta, hogy nagyon megörült annak, hogy kapcsolatot tudott teremteni velünk. Csodálkozik, hogy még kitartunk, holott Kozár ezredes jelentette, hogy nincs már dolog. Megdícsér bennünket és egyben jelenti, hogy a Parancsnok Úr *(Jány vezérezredes)* személyes parancsa: Induljunk vissza azonnal Novij-Oszkolba, az út Bugyonijon keresztül még szabad. Görgényi százados röviden jelenti, hogy mit végeztünk, majd kéri, hogy reggelig maradhassunk, éjjel ebben a bizonytalanságban úgysem tanácsos, hogy gépkocsin utazzunk. Kérdezi, hol van a Parancsnok Úr? A VKF. válasza: Este ideérkezett Cramertól, jó híre nincs, amit látott, azt inkább ne is látta volna! Gyertek minél előbb, várunk és aggódunk miattatok. Isten veletek! – fejezi be a beszélgetést a VKF. Ez volt az utolsó beszélgetésünk Novij-Oszkollal. Fél óra múlva ez az összeköttetés is megszakadt, tehát itt álltunk magunkban a bizonytalanságban.

Minthogy reggelig úgysem csinálunk semmit, úgy ahogy voltunk, ledőltünk az asztalokra, melyek még sok szép napot látott irodánkban voltak, fejünk alá a megötömött hátizsákokat tettük és a napi munkától kimerülten, pillanatok alatt elaludtunk. Gépkocsivezetőnk is ott feküdt mellettünk, így legalább hárman voltunk együtt. Géppisztolyaink töltve mellettünk, hiszen minden eshetőségre fel kellett készülnünk!

Január 17.

Hajnalban, négy órakor ismét zenés ébresztőnk volt. Kinéztem, hát megint a vasútvonalat nyomkodták Ivánék, no meg a

hídra pályáztak. Sötét és hideg volt. Nem volt hőmérőnk, de 30 foknál biztos hidegebb lehetett. Nem is értem, hogy lehet kedvük ezeknek ilyen időben bombázni! Elaludni többet nem tudtunk, mert fekhelyeink nem voltak kimondottan puha nyoszolyák.

Hatkor beültem a kocsiba, hogy széjjelnézzek a faluban. Az emberek áradata hömpölygött nyugat felé már. Az utcákon a sok szántól kocsimmal alig tudtam mozogni. Nem lehet leírni azt az összevisszaságot, ami ott volt. Benéztem Illésy ezds. törzsszállására, már nem volt ott. Úgy látszik éjjel ő is hátrament, céltalannak látván a támpont további védelmét.

A vasútállomásra siettem, mert kocsinkban alig volt benzin és ott kellett lenni egy vagon benzinnek, ami még a páncélos hadosztály részére érkezett és ottrekedt. Az állomáson a német utászok alaposan elintézték a rombolásokat. Minden váltó, sín és egyéb fontos berendezés fel volt robbantva. A benzineshordókkal telt vagont hamarosan megtaláltuk és teleszívtuk magunkat, amennyire csak tudtuk. Volt azonban ott egy egész ottrekedt szerelvény, melyen az olaszok részére jött rengeteg fegyver, élelem, közte három vagon csokoládé. A lakosság sáska módjára ellepte és hordott szét mindent. Őrzésére persze nem volt sehol ember, és még mi sem tudtunk semmit megakadályozni, mert nem volt mivel. Üres hátizsákomat azonban megtöltöttem csokoládéval, s néhány kézigránátot is magamhoz vettem, hátha jó lesz még valamire! Legszivesebben az egész vonatot eltoltam volna, ha lett volna annyi erőm rá. Szörnyű látni ezt a rengeteg mindent orosz kézre jutni, s az ember nem tehet semmit! Fájó szívvel hagytuk ott az állomást és a falun át visszatértünk gyártelepünkre. Feldúlt hangyabolyhoz lehetne talán legjobban hasonlítani Alekszejevkát, úgy nyüzsögtek rendezetlenül az emberek az utcákon. Kiabálás, fejetlenség mindenhol, az utcákon megfagyott emberek, lóhullák hevertek, mind a 40 fokos hidegben való éjszakázás eredménye! Az emberek már annyira erőtlenek, hogy nem bírnak magukkal, tehetetlenül roskadnak össze az út szélén, s ez fél óra múlva biztos halált jelent.

Hazaérve gyorsan összecsomagoltuk azt a kevés holmit,

amink még volt, felültünk a kocsira és miután jól átnéztünk mindent, nehogy valamit hátrahagyjunk, kigurultunk a kapun. Féléves itt tartózkodás után itthagytuk Alekszejevkát, mint az utolsók a Hadsereg Parancsnokságról. A hideg, üres falak bizony jelezték, hogy milyen szép napokat töltöttünk itt, még pár héttel ezelőtt is. Sőt hat nappal ezelőtt sem gondolta senki, hogy milyen hamar elhagyjuk ezt a jó meleg és kényelmesen berendezett fészket.

Utunk azonban nem volt ezután sem eseménytelen, sőt! Az úton alig lehetett továbbjutni. Keskeny nyom volt csak kitaposva, jobbra-balra nyom nem volt, csak meredek, többméteres hófalak. Az úton végtelen sorban sodródott a tömeg. Szánkók, szekerek, lovak, gyalogosok, szörnyű összevisszaságban. Szomorú látvány volt! Előzésről szó sem lehetett, senki nem tért, de nem is térhetett ki. A németek ugyan sokszor nem törődtek ezzel és úgy megvadultak, hogy ha az emberek nem ugráltak be a hóba, bizony nem egyszer eltaposták őket, amit bizonyítottak az itt is, ott is látható összetaposott és csonttá fagyott halottak. Ilyen sajnálatos esetek bizony elkerülhetetlenek, de a mi részünkről is történtek hasonlók, hiszen a nyers életösztön gyakran legyőzi a civilizációt!

Messze nem jutottunk Alekszejevkától. Pár km-re volt csak mögöttünk a gyártelep, a megszokott fehér mészhegyek és a Soszna-parti jegenyék, amikor éppen az járt az eszemben, hogy mi lenne, ha az orosz repülők rávetnék magukat erre a karavánra, mely minden védelem nélkül, úgyszólván fegyvertelenül özönlik az úton, amikor gondolatom valóra vált. Motorzúgás, majd éktelen gépágyú és géppuskatűz, alig eszméltünk fel, máris fejünk fölött voltak a mélyrepülésben támadó szovjet vadászok. Leírhatatlan az a pánik, ami az emberek között keletkezett, futott, ki merre látott, hasravágódtak, nem törődve azzal, hogy valamelyik gépkocsi vagy ló alá kerülnek, a hó alá bújtak ijedtükben, mintha az megvédené őket a golyóktól. Én csak azon vettem észre magamat, hogy hirtelen minden fehér lesz körülöttem, majd egy nagy puffanás és kész! Benn ültünk a hó közepén! Gépkocsivezetőnk ijedtében félrerántotta a kormányt és

belezuhantunk a, vagy háromméteres, hóval befújt árokba. A hó miatt nem ütöttük meg magunkat, a kocsink azonban orrával jól befúródott és bennragadt.

A két támadó vadász mégegyszer végiggéppuskázta az oszlopot, majd kelet felé eltüntek. Amikor kimásztunk, láttuk, hogy a helyzet reménytelen! Ebben a tolongásban embert vagy gépet szerezni kocsink kivontatására, hiú ábránd lenne. Egy ideig megpróbálkoztunk valami kocsit elkapni, de minden fáradozásunk hiábavalónak bizonyult. A légitámadás nyomán halottak, sebesültek hevertek mindenhol, jajgattak, segítségért kiabáltak, de csak nagynehezen tudtunk két sebesültet egy szánra feltuszkolni, megállni senki sem akart, a szerencsétlenek pedig biztos ott pusztultak volna! A halottakat csak odébb húzták az útról, ezekkel törődni igazán nem lehetett. Az egyik szán maga alá temetett egy fiatal hadnagyot, s a zuhanástól eltört a jobb lába. Őt is csak nagy üggyel-bajjal vette fel az egyik tiszti poggyásszal telezsúfolt teherkocsi. Pisztollyal kellett fenyegetőzni, sokszor lőni is, hogy ezek a megvadult, életüket mindenáron megmenteni akaró emberek, sebesült bajtársaikon is segítsenek. Szörnyű érzés volt mindezt látni, de akkor az ember oly érzéktelen volt, hogy nem is reagált a halottak, sebesültek, a véres, összefagyott hó láttán. Idegzetünk túl volt feszítve, nem éreztünk magunk sem mást, csak hideget.

Miután feladtuk a kocsinkért való céltalan küzdelmet és a gépkocsivezető fejére zúdítottunk minden elképzelhető átkot, minden holminkat ott kellett hagyni a kocsiban és felcsatolva az elmaradhatatlan síléceket, hátamra véve a csokoládés hátizsákot, hármasban gyalog indultunk neki az útnak. A csokoládét – mondtam –, ha törik, ha szakad magammal hozom. Inkább maradjon itt minden más! Kocsinktól búcsút véve, megindultunk. Görgényi századosnak is, nekem is, nyakunkban a géppisztoly, a sofőrnél egy automata puska, valódi orosz Tokarev. Tűzereje a kis csapatunknak mindenesetre nagyobb volt, mint bármelyik előttünk és mögöttünk haladó, akár félszáz fős menekülő csoportnak! Igaz, hogy ők már messziről jönnek, mi még csak most kezdjük a kálváriát. Ki tudja az adott körülmények

között, mikor érünk be Novij-Oszkolba? Egyetlen megmaradt térképünket magunkkal hoztuk, nehogy még eltévesszük az utat, ami ebben a behavazott orosz világban nem is olyan lehetetlen.

Fél órát haladtunk így az Ilinka felé vezető úton, amikor az oszlopban hirtelen még nagyobb idegesség lett úrrá. Ennek az oka az volt, hogy előlről visszafelé tóduló emberek hozták a hírt, hogy Ilinkában ellenség van már és a község bejáratánál tüzet kaptak. Az ottlévők szétugráltak, de az úton továbbhaladni nem lehet, azt az oroszok tűz alatt tartják. Véleményünk szerint csak a tegnap Ilovszkojeból jelzett gyors ékek lehettek, melyek így elvágva a visszavonulási utat, bekerítettek. Gyorsan kell intézkedni, mert ha ezek megerősödnek, nem tudunk már kijutni a gyűrűből.

Letértünk az útról észak felé, mert ebben a torlódásban nem lehetett volna úgysem tovább jutni, meg aztán nem is ésszerű fejjel nekimenni a falnak, ha meg is lehet kerülni.

Egy jól behavazott dűlőúton, a nyílt mezőkön haladtunk hárman, de úgy, hogy minden meglepetést megelőzve, jó messze el tudjunk látni. Három órát mentünk már, amikor beértünk az erdőbe. Ennek túlsó részén vezetett a Podszerednyei út, mely biztosan az ellenség kezében van. Az erdőn áthaladva, óvatosan kúsztunk közelebb az úthoz. Jó volt az óvatosság, mert fák mögé rejtőzve meg tudtuk figyelni a dél felé haladó síjárőröket. Vagy 300 lépésre lehettünk az úttól, nemzetiségük azonban, annak ellenére, hogy pontosan ki nem vehettük az alakokat, nem volt kétséges. Egy-egy gépkocsi is haladt időközönként az úton, megrakva gyalogsággal. Ezeket megtámadni így hárman, ésszerűtlen lett volna. Tervünket hamar kieszeltük. Most átcsúszni az úton, úgyszolván lehetetlen, mert az ellenség minden mozdulatot messziről meglát és ha már egyszer felfedeztek, meg nem menekülünk egykönnyen előlük. Be kell hát várni a sötétet. Igen ám, de hol? Ház, ha lenne is a közelben, nem tanácsos bemenni, mert könnyen ráfizethetnénk. Így csak az erdőben húzódhattunk hátrébb, s ott kellett várni. Talán az egész visszavonulás legszörnyűbb órái voltak ezek számunkra. Nem a bizonytalan-

ság miatt, mert ahhoz hozzá voltunk már szokva, hanem a hideg miatt. Tüzet gyújtani nem lehetett, az elárult volna, viszont így lenni a harminc fokos hidegben, több órán keresztül, több volt a szenvedésnél. Szörnyű volt. Helyben topogtunk, igyekeztünk azonban minél kevesebbet mozogni, nehogy észrevegyenek.

Megebédeltünk: csokoládét hóval. Hogy milyen jólesett, azt így elmondani nem lehet. Csigalassúsággal múltak az órák. Végre szürkült egy kicsit, majd sötétedett, de fokozatosan hidegebb is lett. Úgy terveztük, hogy legalább Verho Szosznaig eljutunk még ma, ami innen kb. harminc km, de legalább nagyobb helység és talán találunk ott magyarokat.

Amikor teljesen besötétedett, megindultunk. Óvatosan közeledtünk az erdő széléhez, majd az úthoz, nem mozdult semmi. Átcsúsztunk. Úgy látszik, nem vettek észre, mert nem lőttek sehol. Már biztonságban éreztük magunkat, nyugodtan csúszkáltunk sítalpainkon, amikor egyszerre jobbról egy tanyából, vagy fél kilométerre tőlünk írtó géppuskatűz zúdult felénk, úgy hogy csakúgy kopogott és fütyült körülöttünk. Hasra vágódtunk, majd óvatosan becsúsztunk egy horhosba és azon már fedve igyekeztünk a nem messze lévő erdőszél felé, ahol hamarosan eltüntünk a sötétben. A muszkák a havon, úgy látszik meglát-hattak mégis mozogni, ezért kaptunk oly meleg fogadtatást, de szerencsére ezt is megúsztuk! Még sokáig hallottuk a lövöldözést, de mi messze voltunk.

A most következő útunkat kár részletezni. A Szoszna partján, erdőszélen mentünk, nyomtalan utakon, vigyázva kerültünk ki minden lakott települést. Hideg volt, lélegezni is alig lehetett. Sofőrünk nem igen bírta a sízést és úgy kifáradt, hogy minduntalan le akart ülni, nem engedtük, hiszen akkor percek alatt megfagyott volna. Nekünk is minden erőnket össze kellett szedni, hogy tartsuk magunkat, mert erőnk végső határán voltunk.

Hat órát gyalogoltunk így, megállás nélkül. Végül mégis elértük Verho-Szoszna szélső házait. Óvatosan közeledtünk, mert nem tudtuk mi vár ránk. Már az első háznál voltunk, de még mindig nem lőttek ránk. Kézben tartott géppisztollyal kopog-

tattunk az ajtón. Csend! Újra dörömböltünk. Ismét csend! Vagy tíz percnyi döngetés után néz ki egy öregasszony és dörmög valamit. Görgényi százados kezdi faggatni: „Magyarszki jeszty?" (Van magyar?) Rázza a fejét. „Ruszki?" Megint rázza. Se magyar, se orosz nincs, úgy látszik a faluban. Itt a dermesztő hidegben azonban nem éjszakázhatunk, de bármennyire hideg a levegő, majdnem jobb itt, mint a bűzben a szobában. Végül mégis rászánjuk magunkat, hogy bemegyünk. Az orosz asszony nagyon meg van ijedve, mert először a ház minden szögletét átvizsgáljuk, még az istállót is, hisz az ember sohasem tudja, honnan pottyanhat valaki a nyakába. Mikor meggyőződünk, hogy a levegő tiszta – a szorosan vett levegő nem volt az –, csak akkor helyezkedtünk kényelembe. Vacsora csokoládé megint, hisz nincs semmi más nálunk. Utána – úgy hajnali két óra felé –, a belső szobában ledőlünk a földre a bundánkra, fejem alá meg a hátizsákot teszem, a földön legalább nincs tetű, mert az lenne a legszörnyűbb. A sofőrünk az ajtó elé fekszik a konyhában, hogy senki be ne jöhessen észrevétlenül, s miután így elhelyezkedtünk, másodpercek alatt mély álom nyom el mindannyiunkat.

1943. január 18.

A trágyával és szalmával jól teletömködött ablakok oly sötétségbe borították szobánkat, no meg a több napos álmatlat éjszakák is hozzájárultak, hogy majdnem dél volt, amikor ebben a bűzös, de legalább meleg fészekben „magunkhoz tértünk". Kimásztunk a bunda alól, mosdásról persze szó sem lehetett, ahhoz túl hideg volt. Először kidugtuk az orrunkat, körülnéztünk, de az utca kihalt volt. Szóval úgy látszik, az oroszok nem jöttek még erre. Hideg volt, de ez nem újság. Gyorsan bebújtunk vissza a házba, s az asszonytól éppen kértünk valami ennivalót, amikor sofőrünk Pista előbújik valahonnan, int, mondván, hogy ő fogott egy házinyulat és azt esszük meg ebédre, mindjárt el is készül. Kitűnő gondolat – mondtuk, meguntuk már a csokoládét és a havat, viszont alaposan megéheztünk.

Nem kellett soká várni, jött a gyanus, a szomszédban össze-

kotyvasztott, különleges színű és szagú étel. Hiába, a szerencsétlen Pistának nem volt hozzá semmije, krumplit is csak nagy nehezen szerzett csokoládéért az öregasszonytól, valami keveset. Körülültük az ételt – tányérról és ilyesmiről szó sem lehetett –, három kanalat tudtunk csupán szerezni. Nekiláttunk és hárman mind megettük a jókora szamovár tartalmát (mert abban főtt). Nem volt jó, messze volt tőle, ízetlen vacak volt, de akkor jobban ízlett, mint máskor egy csirkepaprikás.

Sunyi mosollyal kérdezte a végén Pista, hogy hogyan ízlett? Dícsértük, mert hát mégis csak ez töltötte meg a hasunkat. Ekkor elárulta a bitang, hogy nem is házinyúl volt, nincs is tán a környéken, hanem macska! Reggel, míg aludtunk, kiment, hogy szerez valami ennivalót és nem talált az egész faluban mást csak ezt a macskát. Géppisztollyal lelőtte, s mint hogy sokszor hallotta, hogy az olaszok eszik, megcsinálta ebédre, hát ha mi is megesszük, meg is ettük. Nem hazudott a fiú, mert mutatta a frissen megnyúzott macskabőrt, melyet aztán a lakbér fejében az öregasszonynak adtunk. Szóval, macskát ettünk és nem volt olyan rossz. Pár válogatós ember bizony nem tudom, hogy érezné magát macskaebéd után, de mi túl éhesek voltunk ahhoz, hogy gondolkozzunk efelett.

Ebéd után megélénkült a falu. Emberek szaladgáltak összevissza, s az azelőtt még csendes falu, mintha felzúdult volna. Megkérdeztünk egy embert, s nagy kínnal orosz tudásunk révén felvilágosított, hogy menekültek érkeztek, akik mondják, hogy Prilepiben hat kilométerre ide orosz sícsapatok vannak. Ez okozta az izgalmat. Amit ezek mondanak, nem szentírás ugyan, de minden esetre jó lesz odébbállnunk, mert ha már tegnap oly szépen kicsúsztunk a hurokból, nem volna jó, ha most kapnának el. Igen ám, de merre menjünk? A helyzetről teljesen tájékozatlanok vagyunk. Annyi biztos, hogy Novij-Oszkolba kell kijutnunk. Elővesszük térképünket és nézegetjük. Le kell mennünk Golopusovora, onnan már járt úton mehetünk Novij-Oszkolig. Össze is csomagolunk hamarosan, s elindulunk. Milyen jó, hogy lábunkon a síléc, ezeken az utakon nehezen boldogulnánk. Nehéz, kétórai járás volt odáig, ki is döglöttünk alaposan, a leg-

szörnyűbb megint a hideg volt, mely szinte kínzó méreteket öltött. Kilométert, kilométer után nyomtunk le, sohase akart vége lenni. Végül mégis megláttuk a hosszú, kígyózó sort, tudtuk már ez a visszavonulási útvonal, a Novij-Oszkoli főút. Rátértünk hamarasoan, de meg sem álltunk pihenni, mentünk tovább, most legalább emberek között.

Emberek! Bizony, szörnyű állapotban voltak ezek az emberek, katonának nevezett vánszorgó lények, szellemek. Az út szélén rengeteg fagyott ember, hóval félig betakarva. Lóhullák, melyek combjaiból majdnek kizárólag mindenhol ki volt hasítva szuronnyal egy darab hús, melyet talán éppen az előbb ette meg valamelyik éhes ember, nyersen. Volt olyan is talán, aki mégis hozzájutott este egy kis tűzhöz, s itt indián módra megsüthette, ez azonban ritkán fordult elő, hisz a visszavonulási útvonalon talpalatnyi hely nem maradt esténként a legocsmányabb viskóban sem.

Azt a tolongást, keveredést, összevisszaságot, ami ott volt, csak az tudja kellőképpen megérteni, aki végignézte, aki végigcsinálta. Örültünk, hogy legalább az út eddigi részét egyedül tettük meg és nem láthattunk eddig mindent. Ilyen és ehhez hasonló szomorú képek követték egymást az egész úton. Az ember azonban a szenvedéstől, a hidegtől és a fáradtságtól annyira elérzéktelenedik a lelkiek iránt, hogy a végén minden megrázkódtatással szemben semleges marad. Úgy megy el a halottak mellett, mint egy vadászaton a teríték előtt. Míg azonban az ember idáig jut, addig nehéz!

Sötét volt már, a hideg még kínzóbb és vagy tizenöt kilométerünk volt még a célunkig. Ott csak találunk még valakit a Parancsnokságtól, vagy talán már továbbmentek? Vajon merre lehetnek az oroszok? Talán már Novij-Oszkolt is megkerülték, elfoglalták a vasútvonalat? Ilyen és hasonló kérdések kavarogtak a fejünkben és közben önkéntelenül is a hideg géppisztoly agyát fogtuk körül, mint amelyben egyetlen biztos reményünk lehetett. Amig őt fogom, tudom nincs nagy baj!

Még egy vacsora, a változatosság kedvéért – csokoládé, hóval. Az út kezd megritkulni. Az emberek a sötétség beálltával, ahol tudtak, elhúzódtak, sokszor huszan, harmincan egy kis viskóba, mely tele volt poloskával, tetűvel és hasonló háziállatokkal. Gondolni is rossz rá. Mi inkább gyalogoltunk tovább a sötétben, a gyilkos hidegben. A törött szánkók, kocsik szanaszét heverő poggyászok, lódögök, hullák, kísérteties képet adtak a behavazott síkságnak. Megborzongott az ember háta, de összeszedte minden erejét és ment tovább. Így ment ez órákon át és fogytak a kilométerek, 10, 9, 8, 7, 6...

Egyedül bandukoltunk az út két oldalán emelkedő hófalak közt, amikor hirtelen harsány „Állj! Ki vagy!! állít meg. Oly jól esett ez a máskor semmitmondó vezényszó, hiszen tudjuk, itt saját csapat kell, hogy legyen. Pár perc és mehetünk tovább. Azt is megtudjuk, hogy Novij-Oszkol itt van fél kilométerre. Többet nem is kérdezünk, megyünk tovább. Pár perc múlva tábori csendőrök állítanak meg. Itt vagyunk a város szélső házainál, a vasútállomás mellett, útbaigazítanak és rövidesen benn állunk az Állomásparancsnokságon, de már alig állunk a lábunkon. Éjjel fél kettő van. Kapunk egy küldöncöt, aki elvezet a Hadsereg Parancsnokság épületébe és még kettő előtt betántorgunk – mert másképp nem nevezhető a megjelenésünk – az I/A-ba.

Körülnézni nincs idő, azonnal Kovács vezérőrnagyhoz megyünk és *(a HDS VKF)* jelentjük bevonulásunkat. Szavakkal kifejezni azt az örömet, ami az arcán sugárzik, nem lehet. Átölel, veregeti a vállunkat, mintha rég elveszett gyerekei kerültek volna elő. Három napja nem volt hírünk róla, de neki se rólunk, elveszettnek hittek és íme, előkerültünk. Görgényi századost mindjárt külön megdícséri, hogy habár senki nem parancsolta, kitartott végig, de nem maradtam ki én sem, holott nem is tehettem volna mást, mint amit a gazdám tett. Egyedül Kozár ezredes fogadott hidegen, hiszen érezte, hogy minden nekünk szóló dícséret pofon neki, aki oly kényelmesen hazarepült, amikor kezdett „melegedni".

Soká nem időztünk, siettünk lepihenni. Ebédre, vacsorára nem volt kedvünk, csak valami fekvőhelyet és fűtött helyiséget óhajtottunk. Meleget, meleget és meleget! A hőmérő most is -37 fokot mutatott.

Itt abbahagyjuk a „Napló" ismertetését. A továbbiak már egy másik történetet képeznek.

Doni Hőseink! Nyugodjatok Békében!

A Magyar Nemzet soha nem felejti el az áldozatotokat!

Megjegyzés:
A kurziv betűtípussal szedett szövegrészek, nem részei a Naplónak, azok a szerkesztők által írt, a megértést elősegítő szövegmagyarázatok.

A napló írója, 1943 nyarán, egy hadnagyi előléptetés után

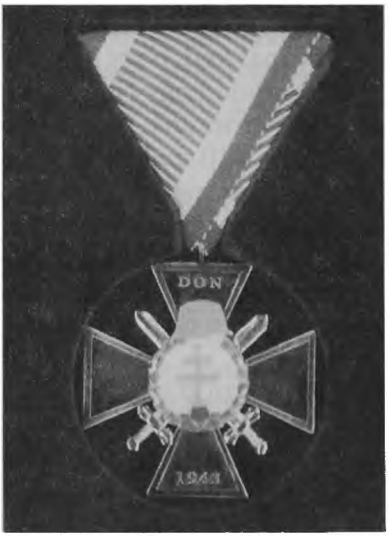

Az 1999-ben alapított „Doni emlékkereszt" I. fokozata

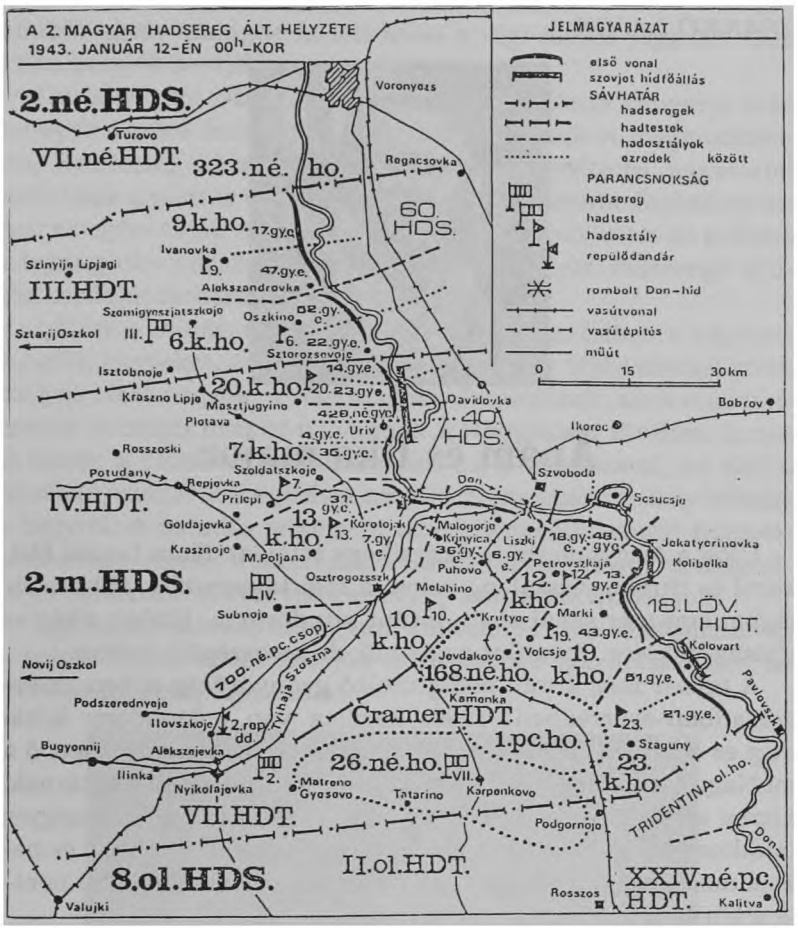
A 2. MAGYAR HADSEREG ÁLT. HELYZETE
1943. JANUÁR 12-ÉN 00h-KOR
JELMAGYARÁZAT
első vonal
szovjet hídfőállás
SÁVHATÁR
hadseregek
hadtestek
hadosztályok
ezredek között
PARANCSNOKSÁG
hadsereg
hadtest
hadosztály
repülődandár
rombolt Don-híd
vasútvonal
vasútépítés
műút
0 15 30 km
2.né.HDS.
VII.né.HDT.
323.né. ho.
60. HDS.
9.k.ho.
III.HDT.
6.k.ho.
20.k.ho.
40. HDS.
7.k.ho.
IV.HDT.
13. k.ho.
2.m.HDS.
10. k.ho.
12. k.ho.
18.LÖV. HDT.
168.né.ho.
Cramer HDT.
1.pc.ho.
26.né.ho.
23. k.ho.
VII.HDT.
II.ol.HDT.
8.ol.HDS.
XXIV.né.pc. HDT.
Turovo
Voronyezs
Rogacsovka
Ivanovka
Szinyijn Lipjagi
Alekszandrovka
Szomigyeszjatszkojo
Oszkino
Sztarij Oszkol
Isztobnoje
Sztorozsevoje
Kraszno Lipje
Mosztjugyino
Plotava
Davidovka
Bobrov
Ikorec
Rosszoski
Szoldatszkoje
Potudany
Repjovka
Prilepi
Szvoboda
Don
Scsucsje
Goldajevka
Krasznoje
M.Poljana
Korotojak
Malogorje
Krjnyica
Liszki
Jekatyerinovka
Kolibelka
Puhovo
Petrovszkaja
Osztrogozszk
Melahino
Krutyec
Marki
Subnoje
Novij Oszkol
Jevdakovo
Volcsje
Kolovart
Podszerednyeje
Ilovszkoje
Kamenka
Pavlovszk
Bugyonnij
Alekszjejevka
Szaguny
Ilinka
Nyikolajevka
Matreno Gyasovo
Tatarino
Karpenkovo
Podgornoje
TRIDENTINA ol.ho.
Valujki
Rosszos
Kalitva

CSANKÓ LAJOS:

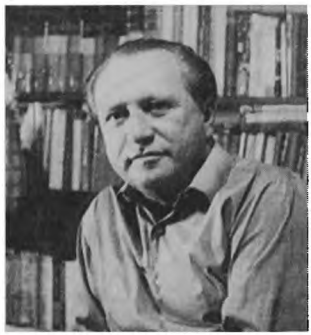

Apám és Ilka major

Ülök a Nagyjancsin (a Jancsihegy tetején). Kora tavasz ölel, karol és ringat, visszaleng velem a régi tavaszokba, abba a világba, ami már sehol sincs, eltűnt mindörökre. Eltűnt, akár az ifjúság kezdete. Tovatűnt az az idő, de megszépült örökre.

A tavasz még korai, pedig utolsó gyönyörűség ebben az évszázadban-évezredben. 1999. áprilisa van... Mondom: korai még ez a tavasz. Vigaszom – a Nagyjancsi velem érez, mert ő a mi Nagy Jancsi hegyünk, meghatározó pontja ennek a határnak, hiszen kijelöli Göd-Sződ-Csomád és a vácrátóti földek négyes találkozóját. Földrajzilag meghatározója, nekünk akkor és nekem most nem a földrajzot jelezte és jelzi, hanem érzelmi pontja a körülölelő világnak...

Ülök a határkő tövében. Hátam a mészkőoszlopnak vetem. Úgy támaszkodom, hogy fejem forgatva minden irányban elláthassak. Az ég minden tája felé. A messziség tükörfényes képet mutat. Látom a Dunát, a barna és kéklő szántókat, a haragoskék fenyőket és a nedves rügyeket a már halványzöldbe rejtőző nyárfásokon. Tisztán, takaratlanul látok mindent, hiszen a tavaszban éppen ez a legszebb: kitárulkozik és nem rejt el semmit. A Toplyos erdő új fákat renget, egy régi májusfa unokáit, azét,

amiből igazi, szalagos fa lett azon a régi május reggelén Gáll Pista bácsiék kertjében.

Dunakeszitől-Vácig – mindent látok. A Duna kanyarja után felsejlik Verőce és szemem eröltetve még Szob is megmutatkozik. Semmiség e hegyecske, mivel csak 66 méteres magaslatot mutatnak a pontos térképek és mégis – szemembe foghatom innen az egész tájat, melyről csak szívem vallhat, mert ez a domb a legnagyobb kilátót jelenti: a múlt messziségén átderengő ifjúság csodáját láthatom.

Látom a Dunát, de a víz vonala csak határ. Látom a nagy víz mögötti hegyeket, ám azok vonulata egy-egy tájékozódási pont, melyek előtt vagyok, a régi magam, s mindazok, akik már nincsenek és mégis örökké itt vannak a Nagyjancsi tövében. Innen is látom: a Dunával párhuzamosan fut a vasútvonal. Az első a hazában, százötvennégy évet megélő. Bizonyosan jelkép lehetne e hegyről. A haladás jelképe, a tizenkilencedik század felemelkedésének jelzése, a huszadikra átintve, s onnan egy új századra és évezredre. A Nagyjancsiról egy másik vonalra látok.

Egy kicsit halványuló ugyan, ám soha el nem tűnő immár az a másik vonal, ez az űrhajók felvételeinek igazolása lehet: az 1944-es tankcsapda vonala.

A tankárok Bócsánál

Ez a gyötrelmek-árka itt öltött testet valaha Nagyjancsi alatt. Csomád felől vezetett az ilkai és a gödi határon keresztül a Dunáig. Könnyel és vérrel építették, akár a piramisokat. Azoknak volt értelmes céljuk – egy isteni uralkodó holta utáni híre –, de a Nagyjancsi alatt? Itt halál volt minden ásónyomban és készíttetői-építtetői egy percig sem bízhattak az eredményben, – az eredmény csak a biztos halál lett...

Tavaszi, gyantás illatokban nézem az árok néhai vonalát. Elsímult már nagyjából – ötvennégy év alatt beszántották –, valóságát talán csak a magasból látni. Zsenge vetések és ifjú erdők fedik az évtizedek előtti kínt. Felette egy karvaly kering és az újtelepi házak felől éppen fölöttem fordul szárnycsattogtatva egy galambcsapat. Megszokott mozdulatuk ez, nem tekinthető jelképnek, galambtörvény szerint cselekszenek. Törvényük a levegőben meghatározó, de pontosabb, maradandóbb az emberek igazságánál. A galambok és a hegyecskék igazsága ez. Az újtelepi galambok és a Nagyjancsi törvénye, a gödi határt jelölő Toplyos erdő törvénye, ennek a gyönyörű tájnak örök érvényű hangtalan dallama...

Vége a századnak, s véle az évezrednek. Itt fenn, a Nagyjancsin nem a mában kell élni és lenni, de a múltban, a régi években, a tovatűnt emlékek lüktetésében. Csukott szemmel látom őket – a régi cselédeket, az ilkaiakat és a Göd-pusztaiakat, a tegnapi és a mában még élő régi embereket és a megholtakat. Régi barátaim lépnek elő – a Sinka fiúk, Móricz Pista, Horváth Laci és Kuklis Jancsi, Wurst bácsi az öreg bognár, Haas Johann, a Nemeskériek stájer fővadásza, Sanyi a lovászfiú, aki csak egyszer engedett a márványjászlas versenylovak mellé, aztán a vonat alá vetette magát, hiszen nagyon szerelmes volt!

Nem élnek már, de emlékük páraként lebeg a Nagyjancsi tavaszi lejtőjén. Emlékük eggyé olvad a Toplyos mézgás illatával, a tavasszal és a csenddel. Mindez csak lélekkel érezhető, hiszen a határkő mellől már a néhai Hosszúvölgyi puszta hideg lehelete csap lélekig, hogy a nyárfarügyek ízébe kicsi gyász is kerüljön, – e pusztán gyalázták meg a fiatal úrasszonyt és gyermek-

leányát azok a hadak... Ez az emlék is itt vibrál Nagyjancsi reggeleiben.

Soha nem tudtam és ma, félévszázad múltán sem tudom Ilka-majort apám emlékétől szétválasztani. Pedig rövid életéből alig több, mint öt évet élt itt, utolsó gazdatisztként az összetört, szétdarabolt uradalom vezetőjeként. Hányatott élete néhány évében itt pihenhetett volna, ha nagyobb hatalmak, az országok sorsába beleszólók másként nem döntöttek volna...

Ilkától messzi kell kezdenem, néhány éves koromban, amikor a család a Dráva-parti szülőhely után, apánk akaratából megkezdette országjáró útját! Ebben kevés romantika, de több szorító realizmus volt. Apám tizennyolc évesen, az iskolapadból került az első háború galiciai harcterére, ifjan és nyalkán, hiszen fehérvári tizes honvédhuszár volt. Ekkor cserélte fel civil álmát a harcos foglalkozásra s lett évekre a fegyver és halál művészévé. Azt hiszem, abban a háborúban, egyik utolsó résztvevője volt a rokitnói mocsarak huszárrohamának. A lovaknak kevesebb szerencséjük volt, – nem tudtak kiúszni...

Következett az orosz, a román harctér, lement még apja szülőhelyére, a szerbekhez, aztán illőképpen – az olasz Doberdón fejezte be. Öt sebesülés után próbálta meg a tizennyolcas őszirózsás napokat, majd az összeomlás után otthon, Baranyában másodmagával felrobbantotta a Dráva-hidat – késleltetve a szerbek baranyai megszállását. S ekkor – ki tudja még? – résztvett a Baranya Köztársaság két hétig tartó megteremtésében. Csak mellékszereplője volt az elfeledett eseménynek, ám a nagyok, a későbbi szerb költő – az akkor pécsi egyetemista – Petar Dobrovich s a mi Kodolányi Jánosunk barátjukká fogadták a minden kalandban boldogan lubickoló, s még félig katonát, aki igencsak értett a robbantáshoz!

Ezt az életveszélyes kalandot – hiszen menekülnie kellett! – követte a nyugat-magyarországi Rongyos Gárda. A trianoni szerződés aláírása előtti mozgolódás 1920. nyarára beérett. Nyugati területeink elszakítása ellen induló szervezkedéssel az Erdő- és Bányamérnöki egyetemi hallgatók, leszerelt frontkatonák fegyverrel akadályozták meg azt, hogy Sopron és a környe-

ző falvak osztrák kézre kerüljenek. A már létező és csupán karhatalmi feladatot ellátó Nemzeti Hadsereg néhány tiszttel segítette a felkelőket. Amikor a kormányt nagyobb lépéseiben a győztes hatalmak megakadályozták, – a szabadcsapatok kikiáltották a Lajta-Hanság Bánság nevet viselő közigazgatási egységet... E lépést kivédeni szégyen nélkül másként nem tudták a szerződést diktáló hatalmak, hozzájárultak a népszavazáshoz, ahol dönthetett a lakosság Sopron sorsáról.

1921. december 1-jén Nyugat-Magyarország lakói szavazatukkal Sopront és több környező falvat továbbra is magyarrá nyilvánították.

Ez volt a Rongyos Gárda cselekedeteinek legfontosabb érdeme, s abban talán apámnak is volt csekély szerepe! A magyar történetírás minderre csak utalást tesz. Ajánlom elolvasni Somogyvári Gyula: És mégis élünk c., erről szóló dokumentum regényét.

Elhallgattak a fegyverek és Sopron után apám hazatért. Katonaszerencséje nem hagyta el, a dél-baranyai Illocskán maga mellé vette Manninger Gusztáv, a már akkor is híres botanikus és növénynemesítő. Az illocskai intézet 1922-ig főhercegi birtok volt, majd állami kézbe került, néhány évre jó búvóhelyet adott egy viharos múltú fiatal katonának. Manninger segítségével elmulasztott tanulmányai egy részét pótolhatta Sárváron, megalapozva azt a tudást, melynek birtokában később több uradalom tehenészetét tette nevezetessé. (Érdekes az élet: a Manninger-család mára csodálatosan népes lett, közülük számtalan tudós, neves orvos, majd ismert politikus lett, még a megyénkben is!)

S amikor eltelt néhány év, apánk nyugtalan lett. Úgy érezte, eljött az idő, hogy megismerjük a hazát. Három gyermekük volt már, amikor 1929-ben megkezdődött a nagy utazás. Gazdaságról-gazdaságra vándoroltunk. Mi örültünk ennek a kalandozásnak, anyánk összeszorított szájjal mosolygott, apánk minden új gazdaság előtt bízott a szerencsében. A Dunántúl felét, az Alföld nagyobb részét, Észak-Magyarországot úgy ismertük, akár saját baranyai tenyerünket. Öt testvér rágta a cipót, amikor az

utolsó kaland is megtalálta. 1941. nyarán kitört a háború. Másként elképzelni sem lehetett: a mi negyvenöt éves apánk is bevonult! (A Coburg-hercegek legjobb gazdaságában szolgált, egyik jó szakemberük volt, a hercegek egy szavára felmentették volna. Igen, de mi történne nélküle a hazával?)

Apánk bevonult Kassára, ahol a VIII. hadtest 2. gépkocsizó dandárját kiegészítették egy borsodi gazdasági századdal, apánk ott kapott számvevő altiszti beosztást. Két századnyi munkaszolgálatossal bővítették az alakulatot. (Aknakutató és fedezetépítő feladattal.) Útjuk: Kassa-Kőrösmező-Tatárhágó-Gyelatyin, a Prut völgye és Kolomea térsége volt.

Elmondása szerint kevés veszteséggel érték el Kolomeát. Történetei nem voltak olyan vidámak, mint a „nagy háború" eseményeiről elmondottak. A muszosokat hálásan emlegette, hiszen azok igaz segítői voltak a harcoló alakulatoknak. Nem sajnálattal, – együttérzéssel beszélt róluk. Említette, póbálta sorsukat enyhíteni, ha másként nem: a kelleténél többet rendelt közülük konyhai szolgálatra. (Halála után tudtuk meg, ennél sokkal többet tett!)

1941. augusztus 15-én megsebesült, bal lábát érte egy géppisztoly-sorozat. A közelben volt egy olasz tábori kórház, odakerült. – Úgyis elfelejtettem már az olaszt – mondta később. Szeptember 9-én kapott először egy tábori lapot anyánk, – 2.sz.

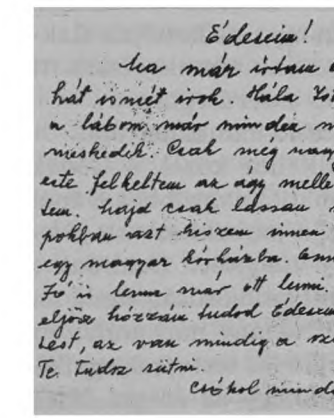
Édesem! 1941. VIII. 9.

Ha már írtam egy lapot, de hiaptam, hát ismét írok. Hála Istennek egészen jól vagyok a táborban. Most minden mozdulatnak engedelmeskedik. Csak még nagyon gyenge vagyok. Az este felkeltem az ágy mellett, hát rögtön elszédültem. Hajnal csak lassan megerősödik. A napokban azt hiszem innen elszállnak Umanba egy magyar kórházba. Annak pedig hasa fele. Fő is lesz majd ott lenni. Ha otthon leszek és eljön hozzám tudod Édesem, hát hazamegyek, az van mindig a szívemben. Olyan jó, amikor Te tudsz sütni.

Csókol mindenkit Api

Csankó József, sebesülése utáni első tábori lapja, a hadikórházból

kép – ezen már lábadozásáról írt. Állapotáról, minderről keveset beszélt, hivatalosan csupán egy szakvélemény van leszerelése után. 1942. augusztus 27-én kelt az 59. Honvéd Kiegészítő Kirendeltségi értesítése:

„Hg.ti. 1942. 176.szám

Adatokat kér.

...folyó hó 25-én kelt soraira közlöm, hogy a miskolci VII. honvéd helyőrségi kórház május hó 20-án kelt bizottsági határozata a következő „XXI.130. A bal comb és lábszár átható lövési sérülése utáni állapot kisfokú izomsorvadással. „Ka". Amennyiben nem javul állapota, kérje újból felülvizsgálatát. (vitéz Mohás fhdgy.)"

Ezeknek a napoknak még egy írásos emléke van, 1942. április 15-én keltezték Kassán, Goldstein Mátyás és felesége aláírásával. Néhány sort kimásoltam a levélből: „...mély, kimondhatatlan hálával tartozom Ön irányában. A jó Teremtő sorozatosan viszonozza az Ön jóságát... Köszönetem ismételt kifejezésével zárom soraimat, közben kérve, Neje Őnagyságának és egyéb családtagjainak jókívánságaimat tolmácsolni.

Illő tisztelettel Goldstein Mátyás és neje"

Apánk már halott volt, amikor 1947. tavaszán a kassai házaspár felkeresett bennünket, édeanyánkat.

...

Apám messzitűnt valóságától elválaszthatatlan Ilka-major. Anyánknak csak mosolya emléke maradt meg, de kettőjük alakja – Ilkával összemosva – néha még igazinak rémlik. Nékik itt teltek utolsó éveik kicsi örömben és több keserűségben...

1942. áprilisában érkeztünk apám utolsó munkahelyére.

Első látásra megszerettük, hiszen Ilkához közel, a Gödök mellett is folyt egy nagy víz, a mi Drávánknál nagyobb, a Duna! Az uradalom hasonló volt az előzőkhöz, a jobbakhoz volt mérhető, mivel a cselédházakban is villany világított! Örültünk a sok fának, de már azt is éreztük – valami szomorúság van a levegőben! Okát hamarosan megtudtuk. Néhány nap múlva az egyik uraság látogatott hozzánk. A tulajdonos testvérek egyike, később megtudtuk – Schäffer Feri úr, ahogy az öregcselédek

hívták. Csendes ember volt, bennünket, gyerekeket végigkérdezett, aztán anyánktól elköszönt, s apám kikísérte. Amikor visszajött, elmondta: elvették tőlük a gazdaságot, búcsúzni jött. Megkérte apámat, vigyázzon mindenre, néhány nap múlva kijönnek hozzá a megyei urak, azoktól megkapja az utasításokat...

Csankó József,
Ilkamajor utolsó gazdatisztje,
1897-1946.

Mi akkor ezt nem értettük, hónapok múlva tudtam meg, hogy akkor lépett életbe a második zsidótörvény, mely már elrendelte a zsidó tulajdonban lévő ingatlanok kisajátítását, s ekkor eltörölték a kikeresztelkedettek mentesítését is, emiatt a református Schäfferek újra zsidók lettek!

Napok múlva a gazdaságban teljes ütemben folyt a tavaszi munka, az emberek bíztak apámban, látták – érti a dolgát! A közel kétezer holdat a Pest Megyei Közjóléti Szövetkezet vette át. E társaság olyan szervezet volt, mely a háború alatti évek súlyos szociális gondját is példás gondossággal és teljes szívvel volt képes megoldani. A Vármegyeházán több baranyai származású gazdász dolgozott, apámat testvéreim segítették, ez ráfért, hiszen még bottal sántikált.

Mondom, működött a gazdaság, amikor új esemény – akkor csapásnak vettük – történt. Értesítették apámat, hogy készüljön fel negyven család érkezésére, akiknek a gazdaság több, mint felét, kártalanításként ki kell mérnie! Alföldi árvízkárosultak,

(ma – belvízesek!) földjüket katonai lőtér céljára kisajátították Bócsa, Kaskantyú és Soltvadkert környékéről. Na, Uram Isten!

Első emlékeim a bócsaiakról már igen személyes és szívemhez közeli. Élénken emlékszem arra az 1942-es kora tavaszra, amikor a gödi kirakodó állomásra (akkor középső Göd!) begördült a teherszerelvény az áttelepülőkkel. Rozoga bútorokkal, sok gyermekkel és az urasági kövér igavonókhoz szokott szemünknek igen siralmas külsejű, kevés állatállománnyal. Szokatlan ruhában voltak azok az emberek! Nem a rongyok miatt, – de az öreg, nagybajúszú férfiak, mind kucsmában, kopott dakuban tüsténkedtek. Volt egy Tiborc-hasonmás, aki egy csudálatos fekete szűrben pipázott! Kavargott és látomásnak tűnt az a menet. Sovány gebéket fogtak lőcsnélküli szekerek elé. A gyerekek madzagolt malacokat terelgettek és a kasokban haragos gúnárok sziszegtek. Egy falábú ember fekete kecskét tuszkolt maga előtt, – később ismertem meg, Sípos Balázs bácsi volt.

Kún-Madonna kinézésű menyecskék gyermeket szoptattak és a nagyobb gyerkőcök ámult szemmel pillogtak a Nemeskérierdő felé. Számukra szokatlanok lehettek az óriás bükkök és a hatalmas fenyők. Az otthoni, bócsai homokbuckákon csak apró borókákat, gyér akácosokat láthattak. A jószágok külleme különösen feltünt. A majori lovak – magyar félvérek és nóniuszok – mellett a 34 család tulajdonában lévők között egyetlen egy „lovat" láttam, a később megismert Nagy Mihály bácsiét, igaz, kocsija neki is madzagolt jármű volt, s csak ülés nélkül ült az aldeszkán az öreg, és igencsak bodor füstkarikákat eregetett cseréppipájából. (Később tőle tanultam a legigazibb, legszebb betyárnótákat!)

Zajos herce-hurcával folyt a kirakodás, s amikor már minden rozzant holmi a drótozott szekereken és a kirendelt urasági fogatokon volt, – elindult a menet Ilka felé...

Egy napig tartott a közel negyven család ideiglenes letelepítése. A szerencséseknek jutott lakatlan cselédház, de másokat csak tiszta, fertőtlenített gazdasági épületben, egyik üres magtárban és a kastélykertben felállított katonai sátrakban szállásoltak. Az igazi szerencsés a „nyílhúzáskor" a kiskastélyt húz-

ta, alig több, mint öt hónapig – háza felépültéig – lakhatott ott. A közhiedelmek ellenére, soha nem építettek iskolát vagy óvodát a telepesek részére. Ezt az öreg kastélyban oldották meg. (A háború után, Kleinék visszatelepülése után a számukra épült házban tanítottak. Gáll Pista bácsiék mellett.)

Az építkezés valóságos hősköltemény volt! A kegyetlen háború második évében a kiéhezés előtt álló ország vezetőinek volt arra ereje, hogy az áttelepítés utáni ötödik-hatodik hónapban már beköltözhettek az új lakók! Volt olyan szervezet, amely elviselte és kezelni tudta ezt a hatalmas felelősséget. Ez volt az ONCSA – az Országos Nép- és Családvédelmi Alap. E szervezet soltvadkerti munkásai építették fel Újtelepet...

A bócsaiak „bevonulásával" nem tudtunk betelni. Ez az élmény túltett az évenként cserélődő cselédek új arcán. Az ő költözésük igazi honfoglalás volt! Milyen volt új hazájuk? Lehel István így emlékezett erre:

„Én már a fronton voltam akkor, amikor szüleim és három testvérem ide települt. Első sebesülésemmel, a kurszki csata után látogattam meg őket és épülő új házunkat. Csak a homok volt hasonló a Kis-Kunságihoz, a szülőföldemhez... Ők még egy földkunyhóban laktak, mint amilyent a dinnyések építenek... apám anyagot fuvarozott a gödi állomásról, mert a napok alatt kimért telkeken nagy ütemben folyt az építkezés... a föld? Úgy tudom, a csereingatlant kimérték a Schäffer-féle birtokból. Láttam anyámék még idegenek voltak itt, s nekik is idegen volt minden. Minden, a Duna, a közeli hegyek látványa, a majori cselédek, szóval – minden... még egyszer megsebesültem és a háború végén kerültem haza. Ide, Újtelepre. Néhai szülőházam már nem láttam épen. Összeomlott... még most, hatvan év után is álmodom néha a mi régi otthonunkról..."

István barátom – és mind a negyven család akkori sorsa szomorú –, még akkor is, ha ma csodaként emlegetjük a dátumot, hiszen az áttelepítés utáni ötödik hónapra – 1942. augusztus 20-án az épülő házak falait bokrétaünnepen szentelte fel dr. Pétery

József váci püspök! S bizony nem volt még dér, amikor minden bócsai család beköltözhetett új házába!

A telpesek első házainak felszentelése. Pétery József váci megyéspüspök, mögötte Endre László alispán. 1942. augusztus 20-án.

A legszorosabb levéltári kutatásaim során sem tudtam mindent megtudni a bócsaiak áttelepítésének pontos szakaszairól. (A Pest megyei alispáni iratok – az Endre László hivatali idejéből származóak, szigorú zárlat alatt vannak.) A Közjóléti Szövetkezet mellett már méltatott ONCSA, amely ugyan inkább gazdasági szervezet, mint hatóság volt, iratai adnak kevés támpontot. A részadatokból kitűnik: az Alap 10-15 évre osztotta a kamatmentes kölcsönt, ez 1941-ben 14.500 pengő. Ebből következtetek, a károk és a családok létszámát mérlegelve: a bócsaiak az áttelepítéskor mintegy félmillió pengőt kaptak, ilyen segítséggel kezdhettek új életet!

Megtaláltam dr. Koppány Zoltán vármegyei II. o. főjegyző levelét, mely a 24352/1941. iktatószámmal ellátva így hangzik:

„Méltóságos Árvízvédelmi Kormánybiztos Úr!
Solt községben történt helyszíni szemle alkalmával Méltósá-

god adott felvetésére jelentem, hogy a többi pestvármegyei községeket bejártam és megállapítottam, hogy az árvízkárok miatt: Akasztó 18, Foktő 12, Páhi 20, Soltszentimre 29 lakóházából azon járásba; Bócsa, Kecel és Prónayfalva községek pedig azok, akik más járásba történő csoportos áttelepítést és új telepek létrehozását igénylik.

Budapest, 1941. ápr. 15-én."

Megtaláltam az ONCSA 1943. évi mérlegét, melynek egyenlege 592.000 pengőt mutatott. Ebből kitűnt, hogy az Alap 1943-ban 1.257.000 pengőt fordított házépítésre, s ebben már a bócsaiak is szerepeltek, hiszen Újtelep építése 1942-ben kezdődött. (A tárgyalt időben az ONCSA Vácott – 1942-44. – 17 ikerházat épített. Sokgyermekes családoknak, kamatmentes kölcsönre. 1945 végén minden tulajdonos kifizette adósságát.)

Ilka-major-Újtelep... Mindkét csoport mindent megtett a közeledéshez, az együttéléshez. Az Almanach egyik kötetében már említették az első szüreti bált. A fiatalok megismerték egymást, hiszen a ilkaiaknak ez újdonság volt, de elismerhetjük, a bócsaiak révén még az alföldi borokat is megszerette egyik-másik „őslakos". Az ilkaiak megismertették új szomszédjaikat az itteni földek tulajdonságaival, a növények viselkedésével, mivel az eltért az alföldi klimától, szokásoktól.

Vasárnap délutáni időtöltés Ilkamajorban, 1943 nyarán.

A gazdaság különös szerepet töltött be ekkor, egy kissé változót a szomszéd gazdaságokhoz viszonyítva. Elsők között is fontos feladata volt géppel, fogatokkal segíteni a letelepedőket. Másrészt összekötő szerepe volt az új lakosok és a megyeháza között, ügyeiket kellett intéznie a községi elöljáróságnál (akkor Sződ). Apámra hárult ez a feladat, mivel a birtok már felénél is kisebb lett, csak egy csősz, egy magtáros és néhány előmunkás volt mellette.

Az uradalom elenyészővé vált területe – 1942 végére 900 hold – már középgazdaságnak sem felelt meg, ám a megye kiemelt szerephez juttatta. Ez nemcsak a fent említetteket jelentette, de megszervezték a telepesek építkezésük melletti munkahely létesítést. A nagy kastély szuterén helyiségeiben gyékényszövést kezdtek. A bócsai asszonyoknak nem volt ez új, hiszen már ismerték a gyékény- és csuhékötés-szövés fortélyát. Iskola és óvoda a régi kastélyban volt, a nagyobb gyerekek a felsőgödi iskolában tanulhattak. Itt említem, Ilka-majorban két kastély volt. A régi – egyszerű kúria, néhány szép lakószobával és hatalmas fenyőkkel körülvéve. Az épület máig hirdeti Dobay Lászlóné, Madách Borbála hírét, Madách Imre dédapjának nővére és Ilka-major egykori gazdája volt a nagyasszony (1728-ig). A nagy, vagy új kastély a húszas évek végén épült, amikor a birtok már a Schäfferek tulajdonában volt. Schäffer Bódog fővárosi bankár vásárolta a század első éveiben.

Az új épületet a két fiúörökös építtette, egy kicsit hivalkodóra sikeredett. Van küllemében barokk-klasszicista-empire stílus, csak a kupola nincs az oroszlánok fölött. Mielőtt összeomlott volna, szerencsétlenül átépítették, a tettet csak a nemes cél menti.

Három Ilkamajori kislány a Schaffer kastély teraszán 1942-ben. Balán Izabella, Kuklis Ilona és Gergely Ilona

Schäfferék kastélyépítésének akarata teljesen megbocsájtható volt, mert egy gyönyörűséges parkot varázsoltak a „pusztaságba"! Sajnos, alig van mára nyoma...

1943. augusztusában volt az utolsó írókongresszus Balatonszárszón. 1944 nyarára már az ország területén hadi események zajlottak, s emiatt többek úgy vélték: a találkozót meg lehet tartani, de csak a főváros környékén. Így esett a választás Ilka-majorra. A kastély léte, a park és főleg – itt még nem történt akkor bombázás! Apám eddigre lélegzetet kapott, a telepesek ügye már befejeződött, most újabb házigazdai szerephez jutott. A házigazdaság a szállásolást, a teljes ellátást, orvosról való gondoskodást és ezernyi apró gond megoldását jelentette. Egy kicsit enyhítette a gondot, hogy legtöbb népi íróval személyes ismeretségben-barátságban volt... Nyári szabadságomat éltem, néhány hétig otthon voltam a kollégiumból, nagy élményként

emlékszem e néhány napra. Láthattam Erdélyi Józsefet, Sinka Istvánt, Kádár Lajost, Tamási Áront, Szabó Pált és a látogatás idejéig Németh László, írókat. Számtalan festő és történész-író, szociológus és más, mindenféle „szegénylegény" élt öt napig Ilka-majorban.

Már az érkezéskor bonyodalom akadt. Sinka István kijelentette: „ –Komám, én urasági kastélyba nem teszem a lábam, ott aludni? – olyan Isten nincs!" Na, erre Szabó Pál – ő se! A többség megmakacsolta magát – nem! Apám oldotta meg e kérdést: sátrakat veretett. A bócsaiak két évvel ezelőtti idejéből a kastély pincéjében maradtak a katonai sátrak, megtették azok magyar írónak is. Hallottam, amikor Fáy Dezső nagy és öreg festő azt mondta feleségének: – Ugye Baba, milyen romantikus lesz? Anyám tett pontot a romantikára, amikor meghívta az idős házaspárt szállásra, hozzánk. Baba néniék nálunk laktak kora őszig... A teljes ellátásról a felsőgödi Horváth-vendéglős gondoskodott, a felszolgálás sikeréért a bócsai lányok ügyeskedtek. (Volt közöttük néhány bogárszemű, de fiatal költő is akadt!)

Az utolsó uradalmi cséplés Ilkamajorban, 1944 nyarán.

Két év futott el, máris 1944. november első napjaiban jártunk. Ilka-major megszokott rendje felborult, semmi sem úgy

történt, mint máskor. Az ökörigák vetettek ugyan, a rozs és a búza utolját szórták a gépek, s a górában minden kukoricacső megtalálta a helyét. Ám a front közeledte – ami önmaga is életünket felborító rettenet lett! – olyan felfordulás volt, amiben sem fegyelem, sem szabály nem volt.

Nyilas karszalagosok sétáltak a majorudvaron, vagy apám irodájában unatkoztak. Egy részük alsógödi ismerős volt, többjük idegen. Tizenöten-húszan lehettek és néhány tartalékos katona. Az őrszemélyzet, akik őrízték és irányították a háromszáz zsidó munkaszolgálatost, a tankcsapda árkának kiásóit. A csomádi Hosszúvölgy pusztán volt egy másik alakulat, annak borzalmát a háború után tudtuk meg. 1946-ban száznyolcvan holttestet hantoltak ki... Hosszúvölgynek ma már nyoma sincs, mindent elborított a szederinda...

A „mi" munkaszolgálatosaink a tehénistálló padlásán laktak és a tanya közepén, a haranglábnál állították fel a szabadtéri konyhát, répa- és rántottleves szag terjengett a közelben. Dideregve vánszorogtak reggelente és vágyakozva nézték a gőzölgő löttyöt. A kocsisok, béresek fél szemmel nézték csak őket és indulatukat tapasztaltam – a szokottnál keményebben bántak a jószágokkal!

S, hogy teljes legyen a zűrzavar: egy nap németek érkeztek hozzánk és lefoglalták a kisebbik lóistállót. Betereltek vagy harminc beteg és sebesült lovat. Lókórház lett Ilkán... Valahogyan mások voltak ezek a német katonák, mint akiket korábban ismertem. A zsidók szomszédságában voltak, de soha egy szót sem szóltak hozzájuk, igaz, a nyilasokhoz sem. Két tiszt bejött hozzánk és kérték anyánkat, főzzön teát nekik. Udvariasan viselkedtek, beszélgetni próbáltak, ám a mama csak a kérdésekre válaszolt, nem volt hajlandó társalogni. A kérdésekre válaszolt, – mindkét szülőnk beszélt németül – éppen emiatt éreztem feszültséget viselkedésében.

Néhány nap múlva tudtam meg ennek okát.

Egyik reggel apánk otthon maradt anyánkkal. Halkan beszélgettek, s anyám néhányszor tagadóan ingatta fejét, majd apám unszolására végre igent intett. Ugatott odakint a kutya.

Halk kopogtatás után két idegen nő lépett be. Két zsidó asszony. Néhány percig anyámmal beszéltek, aki bekísérte őket az egyik szobába. Kérdő tekintetemre apám szólt: – Mindjárt jönnek a férjeik, nálunk találkoznak...

A kutya újból ugatott. A német tisztek jöttek, mosolyogva köszöntek, s annyit megértettem, szeretnék reggelijüket megmelegíteni. A baj az volt, hogy szobáink egybe nyíltak, az asszonyok nem osonhattak el...

A katonák már a reggeli utoljánál tartottak, amikor belépett a két munkaszolgálatos. Megdermedtek, kezüket a mellükhöz kapták, ám a sárga csillagot nem takarhatták el. A tisztek kérdően néztek apámra, aki néhány szót szólt, mire azok hangosan nevettek és utána olyan gyorsan hadartak, hogy semmit sem értettem.

Apám intett és a két férfi a másik szobába botorkált.

Szüleim később beszélték el, hogy a főhadnagy otthon valami íróember, s azt mondta, ezt a történetet megírja, ha egyáltalán hazakerül valaha.

A németek elmentek, a munkaszolgálatosokat tovább hajtották november utolsó napjaiban. Nem sokat alhattunk már Ilkamajorban, máshol várt ránk az igazi szenvedés...

Történetem utolsó napjához értem. 1944. december 8-a, péntek. Néhány napja utasították apámat, a vármegyeházán van rá szükség, a megyéhez tartozó gazdaságok értékeinek egy része a fővárosban van, azt kell számbavenni. Ilkán már nem tehet semmit, tudják, a szomszédban vannak az oroszok. Anyám és kisebb testvéreim már Pesten voltak, Kádár Lajos író fogadta be őket.

Szitáló eső vonult át a major fölött azon a napon. Addig keveset mutatott a tél havas napjaiból, a korábban leesett hó már elolvadt, a megmaradt csúnya, fagyott görönggyé változott. Kora reggel volt és Sződ felől morajlás, néha szapora kattogás hallatszott... Az már a szovjet fegyverek hangja volt.

Talán kilenc óra lehetett, amikor apámmal Pest felé indultunk csak úgy, gyalogmenetben. Négy órás menet után a Váci úton voltunk, ahol csodák-csodájára villamosra szállhattunk.

Utolsók voltunk, akik botor fejjel a farkasverembe mentek, a Négyes erdő biztonsága helyett a lassan bezáródó gyűrűt választották. Könnyű sebek helyett a majdnem elrendelt halált, a pincék katakombáit és a kínnal őrlő, több hónapos haldoklást...

Intézői lakás és iroda 2000-ben

December 8-án egy rohamra elesett vidékünk néhány falva, s velük együtt Ilka-major. A még ott maradt cselédek és a bócsaiak egy része az első vonal mögé, Sződre menekültek...

Ám ez már egy újabb történet.

RÉNYI PÉTER: MEMENTO

Gödről másodszor

A lélektannal és a kommunikációval foglalkozó tudományok kutatják a közlésmechanizmusokat, azok sajátosságait. Azt is elemzik, milyen szerepe van az emberi kapcsolatokban annak, hogy elmondjuk egymásnak élményeinket. De mintha ritkábban esne szó arról, hogy az elbeszélőkedv az egyik legnagyobb emberi szenvedély is. Méghozzá olyan szenvedély, amelyre hasonló ismérvek érvényesek, mint más szenvedélyekre. Van, akiből teljesen hiányzik a közlésvágy, van természetes mértéke, és van túltengő formája; lehet jó örömök forrása, és fokozódhat kóros szokássá is. Mindenki ismer olyanokat, akik nem tudnak betelni élményeik elmondásával, megszállottan és megállíthatatlanul mesélnek.

Jómagamnak újságíróként azonban az volt a tisztem, hogy személyes tapasztalataimat és reflexióimat megírjam; erre a szakma és konkrét megbízatásaim köteleztek. S hogy itt-ott belefőztem korábbi emlékeket is reakcióim magyarázataként, arra is volt elfogadható indok. De csak úgy önmagáért leírjam, mit éltem át valamikor? Őrizkedtem háborús emlékeimtől is. Csak 20 évvel ezelőtt, a Budapest című havi folyóirat főszer-

kesztőjének unszolására uralkodott el rajtam is a mesélő-fecsegő szenvedély, s nem tudtam ellenállni a kísértésnek. De már ez is postfestam történt: hiszen a mesébe illő kaland, amelyet abban a bizonyos 1980-as számban felelevenítettem, 36 évvel korábban esett meg. Annál inkább örültem a Gödi Almanach szerkesztője, Bátorfi József felkérésének, mivel ez lehetőséget ad arra is, hogy az újabb generáció megismerje városa bátor polgárainak helytállását 1944/45-ben.

1944. október 12-én, akkori munkaszolgálatos állomáshelyemről, Magyaróvárról felszöktem Pestre. Az út két napig tartott, mert a vágányok nagy részét szétbombázták, s csak mindenféle kerülőkkel sikerült feljutnom a fővárosba. Október 14-én az ismert Wertheimer-fivérek – egyikük a Magyar Színház tulajdonosa volt, másikuk, Aladár jólmenő hirdetési irodát vezetett – lakásán, az Oktogonon találkoztam bujkáló szüleimmel, akik mindjárt ott is marasztaltak. Így történhetett meg, hogy a másnapi Horthy proklamációt, a kiugrási kísérlet bejelentését a rádióban együtt hallgathattuk. Apám repesett az örömtől, én azonban nem tudtam szabadulni a gondolattól: az igazi veszély még csak ezután következik. Kiléptem a balkonra s láttam, amint a szemközti járdán a feketeinges, állig felfegyverkezett nyilasok felsorakoznak. Most mi tévő legyek? Változzak át horthysta tisztté? Másfél éves munkaszolgálat alatt valamelyest kiismertem a magyar tisztikar habitusát; de hogyan juthatnék uniformishoz? Ekkor eszembe ötlött egy név: 38-ban együtt érettségiztem a Damjanich utcai „Német Birodalmi Iskolában" Halász Előddel. Mindketten éltanulók voltunk, de ő vitte el a pálmát. Rögvest az egyetemre került, ösztöndíjjal egy évig a náci Németországban tanult, majd egykori gimnáziumunk tanára lett.

Csakhogy 44 végén, már más szelek kezdtek fújdogálni. Szüleim visszamentek kényszermunkahelyeikre hadiüzemi munkára, s próbálták meghúzni magukat. De hová menjek én? Ki segíthet rajtam? Kénytelen voltam kockáztatni. Halász feleségével a Fő utcában lakott Budán. Vajon hogyan fogad majd? Ami

történt, felülmúlta minden várakozásomat. Elődd megszerezte nagybátyjának, az egykori monarchia hivatásos tisztjének uniformisát, kardját és revolverét. Három napig tartottak átalakulásom előkészületei, s ez idő alatt mindvégig maguknál bújtattak. Az egyenruha méretei nem okoztak gondot, a rangjelzéseket azonban meg kellett változtatni. Főtisztként ugyanis nem lettem volna hiteles, ám hadapródőrmesterként új életet kezdhettem.

Halász rendelkezésemre bocsátotta egy Németországba visszatelepült tanárkollégája, Herr Deger Columbus utcai lakásának kulcsait. Az uniformis teljesen elváltoztatta külsőmet, így hát segítségére lehettem az illegális ifjúmunkás mozgalomnak, amely akkoriban – 44. novemberében – már fegyveres akciókat szervezett. Előkészítésükhöz a többi között iratokra is szükség volt, katonai és hadiüzemi nyomtatványokra, igazolványűrlapokra és pecsétekre, amelyekkel a hamis iratokat el lehetett látni.

Betűszedő lévén a mesterségem, kifundáltam egy módszert, amellyel tetszés szerint mindenféle szövegű körpecsétet elő lehetett állítani és tűéles lenyomatokat készíteni vele. Ilyen módon gyártottam egy szolgálati jegyet, amellyel elmentem a Rózsa utcába és beálltam a sorba a nyomtatványkiadó ablaka előtt. A tisztviselőnő minden további nélkül kiszignálta és leszámlázta a katonai űrlapokat – fillérekért egy aktatáskára való rakományt – csak a hadiüzemi igazolványok tételénél torpant meg. „Ezt mi nem tartjuk – mondta. Ezt a százados úrnál kapja, megadom, hogy hol." S felírt egy nevet és egy címet; mindkettőt elfelejtettem azóta; csak arra emlékszem, hogy a cím az akkori Horthy Miklós körtér közelében volt, a mai Bartók Béla út valamelyik mellékutcájában. Valami csapda ez – ötlött eszembe – vagy a hadiüzemi igazolványokra érvényes, különleges biztonsági rendszabály? De nem kérdezősködtem. Zuglói lakásomra vittem a „zsákmányt", ott újabb szolgálati jegyet készítettem és felkerekedtem Budára.

Gyanakvásom csak erősödött, amikor betértem a megadott

utcába. Villák, családi házak apró előkertecskékkel, néhány egyemeletes, többlakásos épület... Mit keres egy ilyen jellegzetes lakónegyedben egy katonai nyomtatványelosztó? Megkerestem a házat. Emeletes épület volt, az utca felőli földszinten kis szabóműhely. Bementem a lépcsőházba, de sehol sem láttam feliratot, amely nyomtatványelosztóra utalt volna. Benyitottam a műhelybe, hátha a kisasszony elírta a házszámot és útbaigazítanak. „Hadiipari nyomtatványok? Itt?" – csodálkoztak rám. Mutattam a cédulát a címmel és a névvel. „Ja, a százados urat keresi! Az itt lakik az első emeleten. Tessék csak felmenni, biztosan otthon találja." Hát ez meg micsoda? Magánlakásban osztják a hivatalos nyomtatványokat? Hogyhogy? Mi ez? De hát tétovázni nem lehet, azzal csak felhívom magamra a figyelmet. Meg aztán az egész környék s a ház is olyan békés. Ha rendhagyó eset történt volna a közelmúltban, nem ilyen gyanútlanul igazítanának útba.

Felmegyek az emeletre; a lakás ajtaja és egyik ablaka kis gangra nyílik. De miért van leeresztve az ablakon a redőny? És miért ég a villany az előszobában világos nappal? A helyzet egyre érthetetlenebb, de most már a kíváncsiság se enged el. Becsöngetek. Nyílik az ajtó, előttem áll egy katonatiszt; zubbonya nincs begombolva. Érthető: így komótosabb, és utóvégre is idehaza van. Természetesen vigyázzba vágom magam és tisztelgek: „Százados úr alázatosan jelentem..." és mondom a szöveget. Ötven év körüli ember lehet, nálam alacsonyabb, első pillantásra semmi különöset nem tudok rajta felfedezni. Igaz, ha izgatott az ember, rossz megfigyelő. (Az is természetes, hogy „szervusz fiam"-mal köszönt.)

Aztán valami váratlan történik. A százados úr ugyanis felemeli mindkét kezét, ráteszi a vállamra és elkezdi előbb a hajtókámon, majd a karomon a rang-és fegyvernemjelzéseket tapogatni. Csak most veszem észre rajta a fekete szemüveget: de hiszen ez az ember VAK! Így tehát az egyetlen, amit ügyfeleinél ellenőrizni tud: az egyenruha jelzései. Miután megállapította, hogy azok megfelelnek annak, ahogy bejelentkeztem, beint a szobába. A szolgálati jegyet már a kezébe se veszi, én közlöm,

hány nyomtatványra szól az igénylés, aztán én veszem le az űrlapkötegeket a polcról, magamnak kell kiállítani a számlát is, s fizetek. Szótlan ember, nem beszélget, nem kérdez, csak a legszükségesebbeket közli. A pénzt, minthogy érmekkel fizetek, leszámolja és az egyik fiókba teszi. El vagyok bocsátva. Még egyszer haptákba vágom magam, engedélyt kérek az eltávozásra, szalutálok is (minek?), de hát túl rövid az idő, semminthogy a helyzet egészében tudatosodjon bennem.

Sohasem mentem vissza oda, sohasem tudtam meg a dolog hátterét. A fronton vesztette el a szeme világát? Avagy a rokkantnyugdíj kiegészítésére adták neki ezt a tisztet, szerény mellékkeresetnek? Feltehető. Csak azt tudom, hogy a legkeresettebb „flepniket" – ahogy akkoriban az igazolványokat neveztük – világtalan emberre bízták, aki nemcsak ellenőrizni nem tudta, hogy a megrendelések hitelesek és szabályszerűek-e, de még csak elolvasni sem.

Apámat elhurcolták a nyilasok Gödre, egy Ilka-major nevű uradalomba, hogy árkot ásson a főváros védelmére. Arra sem volt alkalma, hogy a legszükségesebb holmikat magával vigye. Kétségbeesett lapot írt; beteg, gyógyszerre, ruhaneműre volna szüksége. A szabályzat szerint lehet csomagot átadni, de valakinek ki kellene vinni a helyszínre. Összekészítettünk mindent; két kis kofferre valót, én pedig elindultam valakit keresni, akinek jobb papírjai vannak, mint nekem, és kiszállítaná a holmikat. Azért is kellett volna másnak mennie, nem nekem, mert hamis papírjaim a saját nevemre szóltak, az meg azonos volt az apáméval. Hogyan magyarázom meg, hogy én karpaszományos hadapród őrmester vagyok, az apám pedig karszalagos munkaszolgálatos, akit „csillagos" házból hoztak ide? Hirtelenjében senkit sem találtam, aki vállalta volna a megbízatást, várni meg nem lehetett. Felültem hát a vonatra, a két kofferrel (bár nem volt nagyon ildomos egy hadapródnak cipekedni, csakhát csicskásom nem volt) és kiutaztam Gödre. Az állomásról gyalogszerrel indultam neki a majornak. Szerencsém volt; egy német

Wehrmacht-tiszt invitált a homokfutójára, nem kellett sokáig gyalogolnom. A Margit-híd felrobbantása felől érdeklődött, minthogy Pestről jöttem. Mondtam, erről alighanem ők, a németek többet tudnak, hisz ha jól tudom ők aknázták alá... De hiszen nekik nem állhatott érdekükben – mondta. Közben a majorsághoz érkeztünk, megköszöntem a fuvart; magamban az „entrée"-t is. Talán segít valamit, hogy „nagy szövetségesünk" szállított házhoz.

A tiszttartói lakás mai állapotában

Középkorú katona állt őrségben a földút mellett; kapu, kerítés arra nem volt. Megneveztem jövetelem célját – és azon a hangon, ahogy a tiszturaktól hallottam – felszólítottam, hogy kísérjen a parancsnokhoz. A katona azonban nem engedelmeskedett, odahajolt hozzám és azt mondta: „Ne tessék, hadapród úr, ne tessék itt semmiféle csomagot átadni. Nem lesz jó vége,

nekem elhiheti. Az intéző úr...a százados úr egyébként ott van – a gazdatiszti iroda kis épületére mutatott, ahol egy bricsesznadrágos férfi és egy 16-17 éves forma fiú állt – azt a gyereket abrichtolja, az is csomagot hozott... Inkább tessék visszafordulni, most még nem vette észre" Nem engedtem a rábeszélésnek.

A játszmából, amelyet azzal vállaltam, hogy felvettem az egyenruhát, nem lehetett kiszállni. Kiutat csak abban láttam, hogy va banque-módon keresztüljutok. A bujkálást, az eliszkolást, a fal mellé húzódást nem tartottam alternatívának, az a biztos pusztulás...

Egy Füst Milán-sor volt akkoriban a jelszavam: „Én futni nem fogok!" De ahogy közeledtem a századoshoz, mi tagadás, nem voltam már ebben olyan biztos. „Piszkos csürhe, alávaló bitangok, szemét népség" – körülbelül ebben a hangnemben ordítozott a megszeppent sráccal, aki hamarosan jobbnak látta, ha kis csomagjával elkotródik.

A százados felém fordult, s mint aki örül, hogy mindjárt el is panaszolhatja a vele egyívásúnak, mi ingerelte így fel, el kezdte magyarázni, hogy az ilyen sehonnai csirkefogóknak nincs más gondjuk, mint a büdös zsidóknak csomagokat hordani..."Mit szólsz hozzá?" Minthogy nem volt egyenruhában, nem kellett pontosan betartanom a formaságokat. Nem jelentkeztem le szabályosan, csak annyit mondtam: „Úgy tudom, százados úr, hogy a munkaszolgálatosoknak szabad csomagot átadni..."Mit beszélsz? Mi az? Talán te is?" – akkor vette észre a két kis bőröndöt.

Ami ezután következett, hosszú lenne reprodukálni, csak a lényeget mondom el. Miután megbizonyosodott, hogy valóban úgy van, ahogy sejtette, leszögezte, hogy a magyar honvédség szégyene vagyok, hazaáruló, aki ahelyett, hogy a fronton védené a hazát, az ellenséggel cimborál. Közölte velem, hogy ő, Csankó József (mivelhogy így hívták a gödi intéző, illetve százados urat) nem foglalkozik ezzel a piszkos üggyel, kihívja a

nyilas pártszolgálatosokat Gödről, azok tegnap is elintéztek három gazembert. Ezzel beparancsolt az irodájába, odarendelte az őrt az ajtó elé; az ajtót kulcsra zárta, a kulcsot pedig zsebre tette. Leültetett az íróasztala elé, ő mögötte foglalt helyet. Elvette a zsoldkönyvemet, átlapozta, betette a fiókba, és már indult volna a telefonhoz...

Körülnéztem. Minden ablakon rács, az ajtó zárva, nincs menekvés. Egyetlen eszközöm maradt, a revolverem. Igaz, nem volt csőre töltve, de ha elég gyors vagyok, egy rántás és máris sakkban tartom; kinyittatom vele az ajtót, kimegyek és rázárom. Az őrrel majd csak boldogulok. Ha meg nem enged ki, lelövöm ezt a frátert... Csakhogy ellenfelem, enyhén szólva rutinosabb volt nálam. Azonnal észrevette, hogy a pisztolytáska felé nyúlok, és máris ott volt a kezében a sajátja, amelyet a nyitott fiókból vett elő. Mire felemeltem a fegyvert – gondolom, már megtöltve rám szegezte az övét. Azt persze nem tudta, hogy az enyém nincs csőre töltve. Egy pillanatig egymásra fogott fegyverrel ültünk. Én nem tudtam volna, ő meg nem mert lőni, hisz ha előbb lő is, nem lehetett biztos abban, hogy nem marad-e elég erőm a ravasz meghúzásához. És akkor neki is vége. Láttam: az én pozicióm a gyengébb; ezért azt mondtam: „Százados úr, tegyük le a fegyvereket!" És – igazi slemil módjára – le is tettem a pisztolyt magam elé az asztalra. Helyes – mondta ő, azzal rátette a maga pisztolyát az enyémre, megfogta mindkettőt és betette a fiókjába... Most már pisztolyom se volt. Mindennek vége. Újra fel akart kelni, hogy megy telefonálni.

Tudom, – hisz túléltem – a történet hihetetlennek tűnik. A folytatás azonban még hihetetlenebb. Ugyanis öt perccel később az őr átkísérte az apámat a táborból – iszonyatosan legyöngült állapotban volt, átadhattam neki a csomagokat, a százados úr megígérte, hogy gondját fogja viselni (viselte is), megmutatja az orvosnak, könnyebb munkára osztja be. Miután apám az őrrel együtt eltávozott, visszaadta a revolveremet, a zsoldkönyvemet, majd hosszú szívélyes kézrázással utamra bocsátott. Hogy mi történt? Annyi, hogy rá tudtam venni – mint

kasztbelit, mint tisztet a tisztjelölt – hallgassa meg az életem „történetét", amit Pest és Göd között a vonaton gondoltam ki, ha netalán olyan helyzetbe kerülnék, hogy kitűnne apám és a magam nevének azonossága.

Ez pedig a következő szívszorító sztori volt: talált gyerek vagyok, apám magához vett, örökbe fogadott, felnevelt, iskoláztatott, egyetemre járatott (mellesleg sohasem jártam egyetemre), neki köszönhetem, hogy ma karpaszományos vagyok, holnap a magyar honvédtiszti egyenruhát viselhetem. Nagy vallomásomat pedig azzal a patetikus kérdéssel zártam: „Százados úr! Ha Ön hozzám hasonló helyzetben lenne, nem vállalta volna-e Ön is, hogy ennek az embernek kihozzon két csomagot?" Ez a szentimentális történet teljesen levette a lábáról, majdhogynem könnyekre fakadt. „Miért nem mondtad mindjárt, fiam?" – rimánkodott csaknem. Elérzékenyülésében szinte azt sem tudta, hova legyen.

Nehéz ezután már csak az volt, hogyan tudassam apámmal, hogy megtagadtam vérszerinti rokonságunkat. De erre is adódott lehetőség. Mikor láttam, hogy közeledik, eléje mentem, átöleltem a vállát, és miközben betámogattam a helységbe, azt mondtam: „Látja, százados úr, ez az a drága ember, aki..." És elmondtam röviden ugyanazt. Apám árulkodó reagálásától egyébként nem kellett volna tartanom: végtelenül elesett volt, alig tudott szólni. Szerencsére a gyógyszerek meg a gondoskodás segítettek rajta, néhány nap múlva annyira magához tért, hogy a saját erejéből fel tudott szökni Pestre.

Mint elöljáróban már jeleztem: magam iránti gyanakvással vállalkoztam az emlékírói szerepre. Utólag ez a gyanú csak megerősödött bennem.

JŐRÖS ANDRÁS

Jőrös Andrásné, szül. Kukoricza Erzsébet

Akik ismerték és megismerték ezt a mélyen vallásos, segítőkész emberbarát és mindig mosolygó asszonyt, de azok is, akik már elmentek a földi létből, még életükben szeretettel emlékeztek meg róla.

1916-ban született Budapesten és jóval a 30-as évek előtt Gödön lakott szüleivel. Iskolai tanulmányait az angolkisasszonyoknál kezdte és ott is fejezte be. Innen a vallásos érzelem.

Az Élet nehezebbik oldalát szövőgyakornokként az Első Magyar Gyapjúfonó és Finomposztógyárban ismerte meg 1933-ban. 1938-tól 40-ig szövőtechnikus, 40-től 43-ig műszaki rajzoló a Kispesti Szövőgyárban. 1943-ban megszerezte a mestervizsgát. A 40-es évek előtt ismerkedett meg későbbi férjével, Hauk Bélával, aki 1941-ben feleségül vette. 1943-ban született meg a kis Hauk Béla. Édesapja ekkor már a Schiel testvérek bécsi székhelyű, de Budapestre kihelyezett gyáregységének diszponense volt.

1944-ben a közeledő szovjet hadsereg elől a szerintük biztonságosabbnak tűnő fővárosba mentek és egy pasaréti ház pincéjében szerették volna átvészelni az ostromot. Ott voltak lent Erzsébet, a férje és férjének fiatal unokahúga.

1944. december 18-án egy részeg orosz katona ment le a pincébe és fegyverrel akarta eltávolítani a felnőtteket, hogy egyedül lehessen a lánnyal. Hauk Béla megpróbálta megmenteni unokahúgát a megbecstelenítésről és védelmére kelt, de az orosz dühében térdre kényszerítette és tarkón lőtte. Erzsébet röviddel férje meggyilkolása után egy zsebnaptárba néhány soros bejegyzést írt. Én olvastam ezt az írást. Néhány sor volt csupán eltorzult betűkkel, de ezekből kicsengett a döbbenet és a fájdalom, melyet akkor érzett, amikor a szemei előtt zajlott le a véres

tragédia, mikor összeomlott benne minden, ami az életet és a jövő reményeit jelentette. – Megrázóan torokszorító volt olvasnom ezeket a sorokat.

Férje holttestét ideiglenesen a pasaréti ház kertjében hantolták el, de később özvegye Gödre hozatta és az országút melletti temetőben kapott végső nyugvóhelyet. Lux aeterna luceat ei!

Egy másfél éves kisfiú, idős szülei és elhunyt férjének édesapja voltak, akikről gondoskodnia kellett a háború utáni olyan körülmények között, mikor a lét fenntartásához szükséges dolgok megszerzése roppant nehézségekbe ütközött. És ez a lelkileg és testileg összeroppant nő úrrá tudott lenni mindenen!

1946. novemberében egy Károly napi ünnepségen ismerkedtünk meg az egykori Fácán vendéglő különtermében. (Akkorban Selényi Károly volt a község főjegyzője.)

Néhány hónap múlva 1947. márciusában Nagy László plébános úr előtt az alsógödi templomban hűséget esküdtünk egymásnak.

A háború utáni nehéz években az otthon felállított mechnaikai szövőgépen méterárút szőtt és ebbe egy ideig én is besegítettem, míg aztán egyszer őszintén bevallottam, hogy nekem bizony ez a munka nem tetszik, és mivel néhány év alatt elsajátítottam az épület, a vasszerkezeti és műlakatosságot, tagadhatatlan rátermettséggel mindhárom ágazatban kimagasló eredményeket értem el, így egymást támogatva, egészen jól kijöttünk.

Feleségem 1962-ben a Hazai Pamutszövő Gyárhoz került és textiltervezőként itt találta meg elhivatottságát. Mikor elérte a művészi színvonalat, mintatervei nemcsak határokon belül, de a külföldi kiállításokon is elismerést és díjakat jelentettek. A Szakma és a Könnyűipar kíváló dolgozója kitüntetés mellett miniszteri elismerésben is részesült. Társadalmi munkája honorálásaként a Magyar Vöröskereszt kíváló dolgozója ezüst fokozatát kapta. Mint textilművész, a Magyar Képző és Iparművészek Szövetségének és a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának tagja lett.

-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-

Julius 30.-án kedves, szinte családias légkörü összejövetel volt ujpesti gyárunk Tanácstermében. Ünnepségre gyültek össze vöröskeresztes aktiváink és gyárunk többszörös véradói.

Ünnepelték azokat, akiknek önzetlen segitségével Vöröskeresztes Alapszervezetünk a kerület egyik legjobb szervezetévé fejlődött, ünnepelték a többszörös véradókat, akik ez alkalommal vették át kitüntetéseiket.

Megható szavakkal búcsúztatták el JÖRÖS ANDRÁSNÉ-t, a nyugdijba vonuló vöröskeresztes titkárt, akinek nem kis érdeme van abban, hogy ilyen biztos bázisa van ujpesti gyárunkban a donor-mozgalomnak, valamint abban, hogy ujpesti gyárunk kilencszer nyerte el a "KIVÁLÓ VÖRÖSKERESZTES ALAPSZERV" megtisztelő cimet.

De végül is, mit tett Ő Gödért? Talán keveset, talán sokat. Mint vöröskeresztes titkárnő hosszú ideig nagyban hozzájárult a véradások sikeres lebonyolításához. Mikor nyugdíjba menetele után átvette a Nyugdíjas Asszonyok Klubjának vezetését 1978-ban, a taglétszámot 23-ról 41-re növelte két év alatt, és ugyancsak e két év alatt több, mint 40 TIT előadást szervezett. Ebből 10 orvosi felvilágosító volt dr. Valentinyi János és dr. Horváth Károly főorvos urak közreműködésével. A zenés névnapi ünnepségek mellett kirándulásokat szervezett, nemcsak az ország különböző részeire, de külföldre is, és ezekben, mint a Klub egyetlen férfitagja, Barcs Lajos bácsi is segített neki. A József Attila Művelődési Ház igazgatói működése alatt Gödön rendezték meg az ország Művelődési Ház igazgatóinak országos iránymutató értekezletét, melyről a Magyar Rádió is felvételt készített, Kopeczki Lajos rádióriporter közreműködésével, és ezt a felvélt a rádió adásába is tette, megörökítve feleségem hangját és beszámolóját.

Az alsógödi nyugdíjas asszonyok klubja 1975 óta működik. 1978. szeptemberben vettem át a vezetését és akkortól ismertetem az idevonatkozó adatokat.

23 tag a mai napig 41.-re szaporodott.

1 férfi tagunk van, a Barcs Lajos bácsi, aki a kirándulásokat szervezi. Klubnapot minden kedden 3-5 óráig tartunk, melyen átlagban 30 asszony jelenik meg. Mádigi székhelyünk a Művelődésház volt.

Két év alatt 41 TIT előadást tartottak részünkre. Ebből 10 orvosi felvilágositót a két körzeti főorvosunk, Dr.Horváth Károly és Dr. Valentinyi János. Klubnap keretén belül Dr. Horváth főorvos 1979. decemberében egyéni kivánságra, influenza elleni védőoltást adott.

A TIT előadások főleg filmvetitésse utirajzokból álltak. Pompei, Firenze, Egyiptom, 3 részes Japán, Franciaország, Görögország, Kuba, Finnország, Oszhország és hazánk tájai.

Mindkét év decemberében összevont zenés névnapi ünnepséget tartottunk. Megünnepeltük a Nők és anyák napját, melyekhez az általános iskola növendékei meghatóan szép müsort adtak.

A Tez. is pártól bennünket mert egy isben dijmentes kuszt kaptunk az elnöktől.

Kirándulásaink, kulturális szórakozásaink a következők voltak:

Margitsziget
Vár
József Attila szinház
Parkszinpad
Jégrevü
Parlament
Szegedi szabadtéri előadás
Nógrád-megye Madách és Mikszáth nyomában
Visegrádi hajókirándulás
Pót-Galgamácsa-Rátóti botanikus kert
Vác nevezetességei
Külföldi utazásaink:
Bécsben kötszer voltunk
Mindkét évben a Párkányi vásáron
Malonyai arboretum
Pozsony
Pöstyéni gyógyfürdő.

A nyugdíj mellett több asszony aktiv dolgozó.

A jövőre vonatkozóan: ugyanugy szeretnénk szórakozva tanulni ~~és~~ jókedvüen kirándulni, vidámun utazni mint eddig.

1980.junius 1.

Jósa Andrásné
klubvezető

Az ősz és a rádió adásába is tette, megörökítve feleségem hangját és beszámolóját. Volt azonban valami az életében, amiből bőven részesült, és ez a betegségek sorozata. Mindig mosolygó arca nem mutatta a külvilág felé azt a sok szenvedést, amiben része volt. A szív- és érrendszeri zavarai, az igen súlyos has- és veseműtétek lassan felőrölték

testének ellenállóképességét és 1981. május 3-án 65 éves korában a szíve megszünt dobogni.

A gödi új temetőben nyugszik ez a tettekben és elismerésekben, de álmodozásokban, és valóra nem vált tervekben is gazdag asszony, aki életében sokkal jobb sorsot érdemelt volna.

Közel 20 éve már csupán az emlékezés hozza vissz őt és ilyenkor mementóként mindig eszembe jut, hogy mindenkinek az életében kell megadni azt, amit megérdemel, mert a lelkiismeret később számonkéri majd az elmulasztottakat.

Requiescat in Pace!

KOVÁCS GÉZA

Emlékezés

1933. szeptember 29-én születtem Vilkén, az első Csehszlovákiában. A családunk földműveléssel foglalkozott, 17 kh szántóföld, 8 kh rét és 5 kh erdőnk volt. Ebből a családunk tisztességesen megélt. A családban hatan éltünk. Dédapám öccse Kovács Sándor, atyai nagyapám Kovács István és neje Kovács Julianna, Édesapám ifj. Kovács István és Édesanyám Kelemen Margit.

Mire iskolás koromat megéltem, már Horthy Magyarországához lettünk visszacsatolva úgy, hogy elemi iskolába már Magyarországon jártam. Öt osztály elvégzése után beiratkoztam a losonci Kármán József gimnáziumba, de sajnos a háború és a front közeledése miatt gimnáziumi tanulmányaimat meg kellett szakítani, illetve abbahagyni. Így a háború befejezése után a 7-8. osztályt már szlovák iskolában végeztem, mivel visszacsatol-

ták szülőfalumat a második Csehszlovákiához. Édesapámat, mint munkaszolgálatost, betegen, betegágyból vitték el a nyilasok 1944. novemberében. Bejárta a mai Szlovákia területét, Ausztria jelentős részét, majd hazafelé jövet beleesett a „malenkij robot" csapdájába és a romániai Jasi gyűjtőtáborból eljutott Szibériába egy Mihajlovka faluban lévő fogolytáborba. Körülbelül két hónapos ott tartózkodás után jöttek rá a tábor vezetői, hogy Édesapám lakóhelye Csehszlovákiában van, tehát nem ellenség, hanem szövetséges, ezért hazaküldték. Így 1945. novemberében, egy évi bolyongás után hazakerült, ám ebben sem volt sok köszönet, mivel mire hazaért a „Benes-dekrétum" szerint elveszítette állampolgárságát, igaz nemcsak ő, hanem az egész család, sőt a Csehszlovákiában élő összes magyarság és németség. Ennek a dekrétumnak alapján a szudéta területről 3 millió németajkú személyt üldöztek el. Gondoljunk bele, hogy ez egy Budapestnyi város lakossága, plusz 10 százezer lakosú város lakosságával egyenlő. Ezek helyére próbáltak cseh vagy szlovák polgárokat telepíteni, de ezek általában nem vállalták, mert féltek a németek megtorlásától. Így felvidéki magyarokat kezdtek felköltöztetni a Szudéta területre. Ennek hatására sok magyar család csónakkal átevezve a Dunán és az Ipolyon, inkább Magyarországot választotta. Az egyik gyermekkori barátom, mire a szovjet fogságból hazakerült, a családját már nem találta otthon. A szomszédok mondták, hogy csónakkal a család átevezett az Ipolyon Tőlinghről Litkére. Volt szerencsém találkozni Mejzingenben, Németországban egy olyan asszonnyal, akit a Szudéta területről üldöztek el és elmondta, hogy odahaza csak ketten voltak az édesanyjával, mert a bátyja szovjet fogságban volt. Neki is 50 kg, édesanyjának is 50 kg csomagja volt, összesen 100 kg vagyonuk volt, mikor elhagyták hazájukat. Megkérdeztem, hogy volt-e már azóta otthon. Azt mondta, hogy már háromszor. És mit talált a faluban? – kérdeztem. Mutatott egy képet, ami egy kápolnát ábrázolt, azt mondta, mindössze ezt a kápolnát, amit az egyik menye lefestett. Ez maradt az egész faluból. Valószínűleg az ő falujuk is beleesett abba a szériába,

ahol kűlszíni szénfejtéssel hőerőműveket üzemeltetnek, villamos energiát termelve.

Visszatérve a felvidékre, innen már 1946-ban szintén kezdték kidobálni a magyarokat 50 kg-os csomagokkal Magyarországra. Ezek otthagyták lakásukat, bútorukat, ingóságukat, melyeket az ún. „partizánok" gyorsan szétcincáltak. Mi, mivel állampolgárságunkat elvesztettük, Magyarországról kaptunk egy ún. fehér lapot, amely azt igazolta, hogy magyar állampolgárok lettünk. A faluban sokan kaptak ilyen lapot, de végül 1948-ban csak 13 családot telepítettek ki. Ebből hatot Nagybörzsönybe, hatot Piliscsabára, bennünket pedig Berkenyére. Ezek a telepítések ún. intézményes telepítések voltak. Ez a két állam megegyezésével történt. A magyarországi tótok, akik jelentkeztek, hogy áttelepüljenek Csehszlovákiába, nagyon szegények voltak, így nem merték a magyarok a felvidékieket ezek helyére tenni. Kitalálták, hogy egy csapásra két legyet ütnek, kirakták a svábokat a lakásaikból, ezek helyére tették a felvidéki magyarokat, de sok helyen a felvidéki magyarok együtt laktak a svábokkal. A berkenyei svábokat Márianosztrára és Kóspallagra telepítették, de ezek helyére nemcsak felvidéki, hanem magyarországi magyarok is költöztek. Természetesen ezeknek a sváboknak az ingatlan vagyonukon kívül sok ingóságuk is volt; ami ott maradt, szintén ebek harmincadjára került.

Mire Berkenyére költöztünk, már csak öten voltunk. Sándor bátyánk 1939-ben meghalt 82 éves korában. Berkenyén egy igen rossz állapotban levő házat kaptunk. Egy szerencsénk azonban volt, mert a háznak zárt udvara volt, ahova a 14 vagon holminkat lepakolhattuk. Az istálló és a pajta is elég jó állapotban volt, úgyhogy a tél beállta előtt minden holmink védett helyen volt. Csehszlovákiában maradt három szobás lakás főépület, istálló, pajta, ólak, pince, műhelyek, a nagy kerten kívül még 15 kh szántó. Tehát a vagyoni különbözet még a felét sem érte el. Ezt a különbözetet a többi kitelepítettnél is beszámították a hadisarcba. A magyar állam pedig törvényben rögzítette, hogy még 1949-ben megtéríti. Az azóta eltelt 50 évben kormányok jöttek, kormányok mentek, volt ilyen-olyan rendszerváltás, de senki a

füle botját nem mozgatja az ügy tisztességes lerendezése érdekében. Valószínű, hogy meg akarják várni, míg mindenki meghal és nem lesz már aki emlékezzen. A vilkei kitelepített 13 család 50 tagjából már csak 13-an élünk, ezért jó érzés volt, hogy 1998-ban, a kitelepítés 50. évfordulóján Vilkén az elhunytakért és az élőkért misét celebrált a vilkei plébános. Amit különösen ünnepélyesített, hogy új miseruhában, 10 ministránssal, nem a sekrestye, hanem a főbejárat felőli bevonulással ejtett meg. Ez a plébános szlovák ember létére át tudta érezni a magyar emberek sorsát. Utána a kultúrházban a polgármester asszony tartott megemlékezést, megvendégeléssel egybekötve. Ezekről videofelvétel készült. Remélem ezekből a kazettákból mi is kapunk emlékbe, hogy az utókor is láthassa, nem felejtett el a szülőfalunk. Az ünnepség végén kaptunk egy oklevelet, arról szól, hogy szülőfalunk díszpolgárai lettünk. A sors iróniája, hogy a mi megemlékezésünk szombaton déli harangszóval kezdődött, de másnap vasárnap a falu megalapításának 760. évfordulójára emlékeztek. Gondoljuk meg, hogy 50 éve ez a falu 710 éves volt. Ennek a 13 családnak az ősei jó pár száz éve laktak Vilkén. Sőt a Kovácsok, Sinkák, Kelemenek már a falu alapítói voltak. És ezektől vonták meg az állampolgárságot, s ezek váltak hontalanná a saját ősi földjükön, s ezeket telepítették ki. És ezt kultúrnépnek mondott csehek követték el, a szudéta 3 millióról nem is beszélve.

Szeretnék idézni a Rákóczi Szövetség 1994-ben tett felhívásából:

„1949-ig 76.616 felvidéki magyart telepítettek Magyarországra. Ezen felül 40.000 menekültként vagy kiutasítottként került át. Teljes létszám 117.000 főre tehető. A Csehszlovák féllel való tárgyalás és vagyonmérleg meghúzása a magyar fél számára tekintélyes vagyontöbbletet mutatott. Ingatlan vagyonérték különbözet: 72.222.000 USA dollár. Transzfer számlán volt 1949. március 16-án 230.000.000 cseh korona. Zárolt magyar tételek: 129.000.000 cseh korona. Nemzeti gondnokságból eredő kár: 90.000.000 cseh korona. Elmaradt létminimum hiány: nyugdíj, betegbiztosítás 65.000.000 cseh korona. Ingóságért já-

ró kártérítés: 144.000.000.-Ft. A Rákóczi Szövetség 1992. február 28-án rendezte meg a kassai program károsultjainak találkozóját, amelyre a Békésbe, Tolnára, Baranyába, Budapest környékére telepített felvidékiek, valamint a felvidéki pártok és mozgalmak küldöttei is megjelentek. Ezen követelték a Benes dekrétum és a magyarságot diszkrimináló intézkedések jogtalanságának kimondását, és kárpótlásuk jogtalan elmulasztását. A csehszlovák féllel kötött békeszerződés az 1949. VII. 25. Csorba-tói és az 1964. II. 3-i vagyoni követelésekre vonatkozó szerződések szerint a kárpótlás a magyar állam kötelezettségei közé tartozik. A dolog megoldhatónak tűnik, az államnak állampolgárai kárára kötött nemzetközi szerződések okozta vagyonelvonásnak a kárpótlás körébe való beemelésével."

Eddig az idézet. Nemrég fölkerestem a Rákóczi Szövetséget és ott mondták nekem, hogy 1995-ben ezt a témát levették napirendjükről. Kérdeztem, hogy akkor most mivel foglalkoznak. Hát? Nem tudtak semmit mondani. A fenntartásukhoz szükséges pénzt megszerzik, de nem csinálnak semmit. A Horn kormány leállította őket, az Orbán kormány meg nem veszi észre, vagy nem is akarja észrevenni ezt a problémát.

Érdekessége a dolgoknak – Berkenyére visszatérve –, hogy egy-két család kivételével sem a felvidékről, sem máshonnan odatelepített nem maradt. Vagy elköltözött, vagy kihalt. Mi is még 1964-ben elköltöztünk Balassagyarmatra, majd 1977. augusztusában költöztünk Felsőgödre a Madách utca 2. szám alá, ahol azóta is lakunk. Nagyapám és édesanyám még Berkenyén meghaltak, és ott vannak eltemetve. Édesapám és nagymamám már Felsőgödön hunytak el.

Én még Berkenyén megnősültem. Feleségem Kovács Judit. Legidősebb fiam Ákos és két húga, Andrea és Zsuzsanna Berkenyén születtek. Legkisebb öccsük, Gergely viszont már Felsőgödön. Három technikumot – mezőgazdasági, kertészeti és közgazdasági – végeztem, valamint a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola Fagott Szakát. Zeneszerzést Gergely Györgynél tanultam négy évig. Ezenkívül elvégeztem a felsőfokú Államháztartási- és Számviteli Tanfolyamot. Dolgoztam a Rétsági –,

majd a Balassagyarmati Járás Pénzügyi-költségvetési Csoportjánál. Voltam gazdasági vezető, óvodai gondokságvezető, nyugdíjba a MÁV Dunakeszi Járműjavító Üzemi Vállalattól mentem 1992. augusztus 28-án.

Visszaemlékezve, a kitelepítést én 15 éves fejjel, mondhatni kalandként éltem meg. Édesapámat és édesanyámat se hallottam különösebben nosztalgiázni. Édesanyámat az viselte meg jobban, hogy odahaza maradt édesanyját nem látogathatta meg legálisan 8 évig. A kitelepítési év után pár évvel Nagykürtös határában szénbányát fedeztek fel és Losoncról vonatra csak úgy tudták szállítani a szenet, ha Ipolytarnóc, Litke és Nógrádszakállnál magyar területen ment a csehszlovák vonat. Mivel az egyezmény szerint nemcsak teher-, hanem személyvonat is közlekedett, megszerveztük azt, hogy mi felmentünk Ipolytarnócra, s a sok vilkei rokon, ismerős, felszállt a losonci-busai vonatra, s mikor a vonat átjött magyar területre – még lassított is –, láthattuk rokonainkat, ismerőseinket, beszélhettünk velük. Később édesanyám illegálisan is átszökött a határon, hogy láthassa édesanyját és beszélhessen vele, és elég hideg időben félelmében nappal a padláson tartózkodott. Nagyapám és nagyanyám inkább küszködtek a honvággyal. Nagyapám még verset is írt. Következő:

De szomorú ez az élet énnekem,
Amióta elhoztak Berkenyére.
De dereng már a reménység hajnala,
Hazamegyek a szülőfalumba.

Sajnos úgy halt meg 1962-ben, hogy nem láthatta többé szülőfaluját. Nagymamám, ő többször is volt otthon, főleg amig a bátyja élt. Mikor a bátyját elhelyezték egy szociális otthonban, még ott is meglátogatta. A szeretetház – ahogy ő nevezte – annyira megtetszett neki, hogy az volt utolsó kívánsága, hgoy szeretne ilyenben lakni. Ez a kívánsága teljesült, mert 97 éves korában, 2 hónapi tartózkodás után szociális otthonban Gödöllőn halt meg.

A kitelepítés úgy történt, hogy 1948. szeptemberében felszólítottak bennünket, hogy minden ingóságunkat pakoljuk össze.

Így a szénát bebáláztuk, takarmánygabonát és a búzát, lisztet, zsákokba raktuk. Tehát mindent előkészítettünk. Csak úgy lehetett – egy nap alatt – mindent bevagonírozni Losoncra. Hat másik családdal kb. 50-60 vagonban fértünk el. Tulajdonképpen egy egész szerelvénnyel. Este felé indult a szerelvény Losonc-Fülek-Salgótarján-Hatvan-Aszód-Gödöllő-Budapest-Vác irányába. Mire Budapestre értünk, még nem lehetett éjfél, mert jártak a villamosok. Életemben akkor jártam először Budapesten és akkor láttam először villamost. Valamikor éjfél után érhettünk Vácra, de akkor már aludtam és erre nem emlékszem, csak arra ébredtem, hogy a vagonokat össze-vissza tologatják. Kinézve a vagonból, amelyben voltunk, sűrű tejszerű köd volt mindenütt. Egy barátommal elmentünk megnézni a Dunát, de abból szinte semmit nem láttunk. A mi 14 vagonunkat még aznap kivitték Nógrádra és rakták a holmikat autókra és hozták ki Berkenyére. Úgy emlékszem, hogy a szerelvényt három részletben hozták ki Nógrádra és rakták ki. Mikor először értünk Berkenyére, a faluból sem láttam semmit a sűrű köd miatt. Szerencsére másnapra a köd eloszlott, s megláttam a Börzsönyi hegyet és a Naszályt. Természesen a Naszály akkor még nem volt szétfaragva. Ennek a panorámának a szépsége azóta is meghat és megfog, azidőből ennek a panorámának a szépségére emlékszem. Berkenyén már voltak ismerősök Kalondáról, Miksiből, Kismujadról, akiket előbb telepítettek ide. Ilyen szempontból mégsem kerültünk teljesen idegen helyre. Berkenyére hadd emlékezzem az alábbi versemmel:

Itt nőttem föl én a szép Börzsöny ölén,
Hol a hegy mögül a Nap nyugodni tér.
Olyan békés, szép, csendes a vidék,
Csak a sas madár száll fenn az ég felé.
Meghitt csendben szállnak gondolataim,
Régmúlt emlékeimet kutatgatom,
Csak az árnyak nőnek egyre körülem,
Emlékeim senkinek el nem mondhatom.
Itt volt nékem boldog minden perc és óra,
Itt neveltek engem minden szépre s jóra,

Itt telt csendben régmúlt ifjúságom,
Amelyre mindig szeretve gondolok.
És csak állok, várok meghatottan én,
Elbűvölve nézek a hegycsúcs felé,
Ez a békés, szép táj most is az enyém,
Hiszen emlékeimben mindörökké él.

Balassagyarmatra egy-két rímfaragással emlékezem:
Felszállt a harmat, hajtják a barmat,
egy, kettő, hármat, Balassagyarmat-ra.

Nincs itt se malom, se nagy halom,
csak sok barom, Őrhalom-ban.

Égett a láng, sült a sok fánk,
és égett a pofánk, mert ette sok falánk
Drégelypalánk-i.

Nincs itt se sátor, se kemping tábor,
de állj meg te vándor, Magyarnándor-nál!

Ha győzi harccal, forduljon arccal,
egy rézkarccal Nógrádmarcal felé.

Repül a fecske, legel a kecske,
szép a menyecske Fecské-be.

Nógrádkövesd

Ott a bánya, mondta ángya lánya,
de bánja fránya kánya, mit mond
ángya lánya.

Felsőgödről csak annyit, hogy itt jól érzem magam.

RÁCZ JÓZSEF

A Községházától a Parlament Munkácsy terméig

Adalék Göd múltbeli eseményeihez egy régi gödi emlékezéseiben

1947. november 15-én éjjel a politikai rendőrség (akkor még ÁVO) letartóztatott Alsógödön nyolc férfit. Név szerint: Bilisich Antalt, Madarassy Vencelt, Rácz Józsefet, Rédli Lajost, Schiller Ernőt, Schiller Tivadart, Stiebel Lászlót és Zimonyi Zoltánt. Ezek közül ma már – sajnos – csak egy él, aki akkor a legfiatalabb volt – alig húszesztendős – e sorok írója. A vád: összeesküvés, a „demokratikus rend" erőszakos megdöntésére irányuló fegyveres szervezkedés. Ennyi a száraz, mondjuk történelmi tény. Tény az is, hogy ilyen nagyarányú letartóztatás sem azt megelőzőleg, sem azóta nem fordult elő Alsógöd nagyközség, illetve Göd területén.

Most pedig engedjék meg, hogy innen, mint érintett, egyes szám első személyben próbáljam felidézni és elmondani mindazt, amit a fentiekkel kapcsolatban és azok következményeként annak idején átéltem.

Azon a bizonyos novemberi napon, borongós, esős, hűvös őszi idő volt. Késő délután, úgy fél hét körül, a Bajcsy-Zsilinszky úton – nem sokkal korábban még Vilmos császár út – a Nyugati pályaudvarhoz siettem, hogy elérjem az esti hétórás vonatot. Elkísért egy nagyon kedves ismerősöm, akivel akkor egy cégnél dolgoztunk és aki majd később, persze jóval később, a feleségem lett. Rikkancsok szaladtak velünk szembe – akkor még ez szokás volt – és hangos kiabálással adták tudtunkra, hogy robbantásos merénylet készült a Városháza ellen. „Merénylet a Városháza ellen! Merénylet a Városháza ellen!" ordítozták. Megdöbbenve hallgattuk. Mondtam is kedves kísérőmnek, hogy ez megdöbbentő, hiszen ott ártatlan emberek dolgoznak. Ha már demonstrálni akarnak, robbantsanak fel egy szobrot, mint például negyvennégy őszén a Gömbös szobrot Budán a partizánok. De még azt is hozzátettem, súlyosbítva ezzel olvasóim előtt akkori felfogásomat, hogy én ezt az egészet nem is hiszem, ez biztosan valamilyen provokáció lesz.

Magyar Nap
POLITIKAI NAPILAP
A fasiszta terroristák a statárium előtt
HALÁL VÁR
a bombamerénylőkre
Bűnhődni fognak!

A „Magyar Nap" 1947 november 18.-i számának első oldala

Ennyiben maradtunk. Elváltunk a másnapi viszontlátás reményében és én hazajöttem Gödre édesanyámhoz, aki már jóleső meleg vacsorával várt. Még beszélgettünk egy kicsit, talán említettem is az esti újsághírt, majd aludni tértünk úgy tíz óra felé.

Éppen elaludtam, mikor erős kopogásra ébredek. Ki a csoda lehet? Megnézem az órám, tizenegy óra! Ki lehet az? Magamra kapva valamit, az előszoba ajtóhoz sietve, megkérdeztem, ki az? Szepegő hang válaszol: A kisbíró. A kisbíró? Ekkor jutott eszembe, hogy bizony estére egy valamiféle kulturális megbeszélésre is hivatalos voltam a községházára. Ugyanis akkor még divat volt különböző művelődési esteken, teadélutánokon, bálokon műsorokat, színi előadásokat rendezni. Ilyeneket rendeztek a cserkészek, az egyházak, a különböző pártok és más társadalmi szervezetek. Ne felejtsük, 1947-et írtunk! Emlékszem, háború után, negyvenöt őszén, elsőnek a cserkészekkel rendeztük meg Szobonya (Szegvári) Laci cserkészparancsnok vezényletével a „Vén gazember" című darabot, ahol Szobonya a címszerepet, én Inokay bárót játszottam. A következő évben már nagy siker volt Magasházy Karcsi bácsi rendezésében Zilahy „Fatornyok"-ja, Eszes házaspárral és többük mellett jómagammal. Aztán jött a „Gyimesi vadvirág" című népszínmű, amelyben Palánka Imrét, az ok nélkül féltékeny fiatal férjet játszottam, a kedves emlékű Reizik Béla ellenlábasaként.

Nos, hát egy ilyen megbeszélésre kellett volna elmennem, de megfeledkeztem róla. Csodálkoztam, hogy íly késői órán értem küldenek. Kinyitom az ajtót és megdöbbenve látok a sötétből előbukkanni négy egyenruhás rendőrt, két civilt és leghátul a remegő kisbírót. Állj! – hallom a sötétből – hogy hívják? Megmondom. Erre megindulnak befelé, engem maguk előtt tolva. Felszólítanak, hogy öltözzek, mert velük kell menjek. Persze csupán tanúkihallgatásra és csak ide a községházára. Édesanyám szegény, rögtön sírvafakadt, ő megérezte, hogy ez nem egy teadélutánra szóló meghívás lesz, de hogy mi, azt még egyikünk sem tudta.

Én magamra vettem az este levetett és akkor még mi tag-

adás, egyetlen öltönyömet és egy rendőr kíséretében megindultunk a községházára. A többiek visszamaradtak, mint utóbb megtudtam, házkutatás céljából.

A községháza – akárcsak ma is, Göd Város Polgármesteri Hivatala – a korábban Pick-villa néven ismert tornyos, impozáns épület, melyet még 1940-ben vett meg a község erre a célra. Korábban panzió volt. Nyaranta mindig megtelt visszatérő vendégekkel, a békebeli pesti polgárság köréből. Miközben a rendőr szótlanul kísért, törtem a fejem, ugyan milyen tanúkihallgatásra vihetnek, minek lehetek én a tanúja?

Mikor közelebb értünk az épülethez, ámulva láttam, hogy az egész teljesen ki van világítva. Minden ablaka világos volt, ahogy még sohasem láttam, mintha egy békebeli bált tartottak volna a falak között.

Mi van itt? Kérdeztem a kísérőmet.

Majd megtudja! Válaszolta.

Belépve az épületbe, a folyosón ismerős férfiakat láttam a fal felé fordulva állni. Itt láttam Madarassy Vencelt, Rédli Lajost, Stiebel Lászlót. Beljebb lépve a tágasabb irodába, megpillantottam Schiller Ernő bácsit egy széken ülve, magába roskadtan, nagykabátban, lába mellett egy lapos német csajka, amelyből egy kanál látszott ki. Ő már felkészülten jött, szegény.

Csodálkozva léptem hozzá. Mi történt Ernő bácsi? Azonnal rám kiáltott az egyik rendőr: „Ne beszélgessenek!"

Néhány pillanat telt csak el és nyílt a főjegyző szobájának ajtaja, ahonnan Schiller Tibi bácsit hozták ki és lökdösték a folyosó felé. Én következtem.

A főjegyző szobájában egyetlen iróasztal állott, annak tetején ült, lábait lógatva, egy Sztálinra megdöbbentően hasonlító egyenruhás őrnagy. Az arcformája, haja, termete és bajusza kiköpött Sztálin volt. Barátságosan intett, álljak elé, majd megkérdezte: „Na Jóska, tudod-e miért vagy itt? Nem tudom – feleltem nyugodtan. „Na gondolkozz egy kicsit." Fogalmam sincs – válaszoltam. „Na, törd csak a fejed!" Ha agyonütnek sem tudom – feleltem. Ekkor előrehajolt és emelt hangon kérdezte: – Schiller Gézával mikor beszéltél utoljára?

Ez a kérdés drámai megvilágosodást hozott abban a pillanatban, a válasz pedig döntően befolyásolta sorsom további alakulását. A dolgok megértéséhez vissza kell ugranunk egy teljes hónapot, október 15-re, Teréz napra.

Schiller Gyurka régi barátom, gyerekkori játszótársam és szülei, Ernő bácsi és felesége, valamint egyik nagybátyja Tivadar és felesége akkoriban szomszédaink voltak. Gyurka abban az időben még hadifogságban volt keleten. Én pedig, miután előzőleg nem mentem ki leventetársaimmal nyugatra – mert nem akartam anyámat egyedül hagyni – így otthon voltam, és egyelőre sikerült is otthon maradnom. De, hogy ne veszítsük az elbeszélés fonalát, Tivadar bácsi feleségét Teréznek hívták. Az ő névnapjára voltunk hivatalosak vacsorára néhányan, társaságbeli ismerősök. Ezen a vacsorán vett részt Schiller Géza, a harmadik Schiller fivér, aki mellém került a vacsoraasztalnál.

Kitűnő volt a vacsora. Tea néni kitett magáért, jó volt a hangulat és a bor. Ám az idő – és a bor – hatására, a balomon ülő Géza bá' javaslatára rövid időre elhagytuk a helyiséget. Kint borús, barátságtalan idő volt, szemerkélt az eső. Miután kettesben voltunk és ő már kisgyermek korom óta ismert, bizalmas beszélgetésbe kezdtünk. Ki gondolta volna, hogy ez a jelentéktelen néhány perc, valamint a községházán az őrnagynak adott válaszom döntöttek sorsomról, határozták meg jövőmet, életemet.

Hogyan? Úgy, hogy ismerve engem és bízva bennem, az alatt a néhány perc alatt, míg kint voltunk, elmesélte, miután most már minden bizonnyal rövidesen kitör a háború az oroszok és a nyugatiak között, ők létrehoztak egy olyan szervezetet, mely háború esetén a nyugati erők előretörését segítené elő a Kárpát-medencében. Én megkérdeztem, nem félnek-e? Ez nem tréfa, hiszen éppen a közelmúltban akasztották fel az úgynevezett „úri bitangokat", Bajcsy-Zsilinszky egykori eszmetársait, hasonló vágyak vagy elképzelések miatt és korábban még annyi sok mindenkit. Ő megnyugtatott, hogy nem! Ez a szervezet komoly emberekből áll.

Itt kell megjegyeznem, hogy a Schillerek korábban tartalé-

kos tisztek voltak. Ernő bácsinak számos kitüntetése volt még az első világháborúból, és ő volt például a háború előtt Alsógödön az önkéntes tűzoltó testület parancsnoka. Sokszor elnéztem gyerekkoromban, amint gyakorlatoztak vasárnaponként mise után a piactéren (ma Kossuth tér).

Géza tehát hozzám fordulva megkérdezte: – Adott esetben tehát számíthatunk rád is? Mit mondhattam? Én is naív voltam, mint annyian, nálam sokkal okosabbak és tapasztaltabbak, abban az időben, ebben az országban. Én is bíztam a nyugat magasabb erkölcsiségében és nekem is elegem volt az akkori állapotokból. Nem tudtam azt sem, amire azért később sokan rájöttek, hogy a gyengéknek a túlélésre egyetlen fegyverük van az erősebbel szemben, az alkalmazkodás. Géza kérdésére tehát nem mondhattam nemet.

Így történt. Ennyi volt.

Miután pedig kint hideg, nedves szél fújt és mi kiskabátban álltunk, fáztunk, mindezek után sietve visszatértünk a jó meleg szobába a víg társasághoz. Nem telt el tíz perc sem távollétünk alatt.

Éjfél után asztalt bontott a társaság. Mindannyian jól éreztük magunkat. Másnap folytatódtak a szokásos hétköznapok, én a vacsorán résztvevőkkel egy hónapig nem is találkoztam. Így nem csoda talán, hogy Gézával való beszélgetésünkről teljesen megfeledkeztem. Abban az időben az elkeserítő hírek és a reménykeltő értesülések egymást váltották. (Guggolva is kibírjuk stb., stb.) Én akkor húsz éves voltam.

És most térjünk vissza az egy hónappal később történt eseményekhez, a főjegyző úr szobájában történtekhez.

„Schiller Gézával mikor beszéltél utoljára?" kérdezte felemelt hangon az őrnagy. Abban a pillanatban végigfutott az agyamon mindaz, amit az imént oly részletességgel elmeséltem. Nesze neked „komoly férfiak", megbízható, tapasztalt emberek. És még valami villant az agyamba. Most mit mondjak? Hiszen legjobb esetben is rám fogják a bűnpártolást, mert nem rohantam másnap feljelentést tenni. Bár, tulajdonképpen vétlen voltam. Ugyanis akkor még polgári demokrácia volt, nyugati és ke-

leti orientációjú pártokkal egyaránt, polgári kormányzattal. Így aztán elvileg joga volt bárkinek, bármelyik irányzatot támogatnia. A szervezkedés egyébként is háború esetére szólt. Háború pedig, mint jól tudjuk, a mai napig sem tört ki az egykori győztesek között. Hogy miért? Arra csak jóval később jöttünk rá legtöbben. Egyébként pedig, hol volt akkor 1947-ben jogállamiság, legalábbis polgári értelemben?

Pillanat alatt kellett hát döntenem a választ illetőleg, és én, lehet, hogy nem helyesen döntöttem.

Schiller Gézával? – kérdeztem. Egy hónapja, Teréz napján, a szomszédaink vacsoráján.

– Úgy? És kik voltak azon a vacsorán? Felsoroltam. Most is megpróbálom:

Rédli házaspár, Lukács házaspár, Telek Győző és neje, Termann Feri barátom, akinak később nagy szerepe volt sorsom alakulásában és javulásában, jómagam és természetesen a Schiller család. Öt fő.

– Na és miről volt szó azon a vacsorán? A cinikus hangsúlyt és gúnyos arcvonást a leírt szó itt most nem tudja visszaadni. Én pedig elkezdtem sorolni, hogy miről volt vagy lehetett szó. Nem volt könnyű, de nem fogytam ki az ötletekből. Neki azonban elfogyott a türelme. Felordított: – Hát az összeesküvésről, a fegyverekről, a dollárokról, te csirkefogó, nem volt szó? (Dollár-érdekek nélkül ugyanis, abban az időben, de még később sem, nem volt létjogosultsága egy valamirevaló összeesküvésnek.)

Rezzenéstelen arccal kellett válaszolnom.

– Nem, erről nem tudok. Ilyenről ott nem esett szó. (Ez nagyrészt igaz is volt.) Ekkor odaugrott hozzám egy lombrózó külsejű hórihorgas rendőr és oldalról, nagy lendülettel arcul vágott. Érdekes, nem éreztem fájdalmat. Úgy látszik, bizonyos idegállapotban a fájdalom érzése lecsökken. De, mielőtt esetleg folytatta volna, belépett a lakásunkban hátra maradt civil ruhás nyomozó és láttam, amint a kezével int, hogy ne tovább. Máig sem tudom, hogy miért, de több pofont nem kaptam. Ám mögötte belépett egy másik civil ruhás, kövér, nagyhangú és felém fordulva rám ordított: Á, szóval nem emlékszel? Na majd feléb-

resztjük az emlékezeted! Fordulj meg, tedd hátra a kezed! Miközben pedig a bilincset rám kattintotta, folytatta: Légy büszke erre, mert ez még tegnapelőtt Hekus Dönci kezén volt. (Hogy ki volt Hekus Dönci, azt annak idején mindenki tudta. Itt most nem akarok erre kitérni.) Kitaszigált a folyosóra, ahol többen már régebben álltak a fal felé fordulva. Nekem is ezt kellett tennem, de egy lábon állva. A többieken nem volt bilincs és két lábon állhattak. Micsoda különbség! Már csak azért is, mert ahogy a csuklómat mozgattam, a bilincs egyre jobban szorított. Később tudtam meg azt is, hogy ez egy amerikai vallató bilincs volt, befelé fogazott kiképzésű. Állítólag, orvosilag, csak fél órát szabad fenntartani, hát rajtam sokkal tovább volt.

Ahogy ott álltam hátrabilincselt kézzel, fal felé fordulva, féllábon és a főjegyzői szobából kihallatszott az ordítozás, pofonok csattanása és a fejek hangos koppanása az ajtókon, megjelent szegény édesanyám kisírt szemmel, karján néhány meleg ruhadarabbal, hiszen otthon sietve öltözködtem. Megpróbáltam mosolyogva vigasztalni, hogy nincs semmi baj, menjen nyugodtan haza, jövök én is nemsokára. A külső, őrálló rendőrök nem avatkoztak bele, de néhány perccel később azért kikisérték az épületből. Ezek a rendőrök – meg kell jegyeznem – embersége-sen viselkedtek. Édesanyámra visszatérve, meg kell említenem, hogy egyedül nevelt fel engem és iskoláztatott. Édesapám ugyanis még a harmincas évek elején meghalt, apai nagyapámék pedig, akiknek – most már bevallhatom – korábban mérleggyáruk volt Óbudán, a gazdasági válság idején tönkrementek, és a negyvenes évek elején szinte koldusszegényen haltak meg.

Anyám tehát, mint varrónő dolgozott sok éven keresztül és küzdött, hogy szinten tarthasson mindkettőnket. Ez mind ez ideig sikerült is neki. Most pedig elképzelhető volt kétségbeesése. Az alsógödi főjegyző Pettendi Béla meg is vígasztalta másnap: Ne sírjon asszonyom, még nem akasztották fel a fiát. Hát erről ennyit.

A bilincs közben egyre jobban szorított. Úgy éreztem elhal a vérkeringés a karomban. A lábaimat időnként cseréltem, sőt le-

engedtem mindkettőt, de ez nem sokat segített. Észrevettem azonban, hogy egyes sorstársaim szólnak a minket őrző egyik rendőrnek, hogy ki kellene menniük. Ezt akceptálták és kikísérték őket az udvarra. Eszembe jutott, ezt én is megpróbálhatom, akkor talán megszabadulhatok a kínzó szorítástól. Így is történt. A rendőr beszólt a kövér századosnak, az kijött és fogát csikorgatva, hogy visszakapom, de levette rólam. Kinn az udvaron aztán masszíroztam a csuklóimat, hogy a vérkeringés helyreálljon. Hála Istennek már nem került rám vissza.

Lassan virradni kezdett és akkorra abbamaradtak a kihallgatások, pofozások és a stáb összeterelte az összeszedetteket a folyosón és kettesével egymáshoz bilincselve kivezettek bennünket az udvarra befutó és ponyvával letakart Weapon típusú tehergépkocsira. Ezek a bilincsek azonban már komfortnak tűntek az előzőleg rajtam levőnél.

Miközben kettesével kapaszkodtunk így fel a kocsira, volt alkalmam most már megszámolni, hányan is vagyunk tulajdonképpen. Nyolcan voltunk. Engedjék meg, hogy azt, amire velük kapcsolatban emlékszem, itt most ismertessem.

Bilisich Antal cipész, nagydarab, busa-fejű, kopaszodó, dús bajuszú jámbor ember, úgy ötvenes, nős, akkoriban kamaszkorú fia volt, akiből, ha jól tudom, később katolikus pap lett.

Madarassy Vencel MÁV főtiszt, kistermetű, fekete hajú, székely származású lófő kisnemes, nős, gyermektelen.

Schiller Ernő vékony termetű, erősen őszülő, megtört ember, ötvenes, tartalékos százados, fővárosi műszaki tisztviselő, két gyermek apja. Nagyobbik fia akkor szovjet fogságban.

Schiller Tivadar, Ernő öccse, nős, gyermektelen, az akkori Anyag- és Árhivatal tisztviselője.

Rédli Lajos, jó megjelenésű, negyvenes MÁV tisztviselő, nős, gyermektelen.

Stiebel László, magas, szőke, harmincas fiatalember, a háború alatt hadapród őrmester, kezén háborús sérüléssel, tisztviselő.

Zimonyi Zoltán, gyors mozgású és beszédű negyvenes gyári munkás, korábban a Magyar Királyi Légierő törzsőrmestere.

Végül nyolcadikként jómagam. Magamról és körülményeimről korábban már szóltam, de ha mód lesz rá, a későbbiekben még kiegészítem.

A Weapon megindult, én, ha jól emlékszem Rédli Lajoshoz voltam bilincselve. Ernő bácsi az ülemben ült, mert bizony a kocsi raktere nem volt tágas és három rendőr is velünk utazott a biztonság kedvéért. A többiek személygépkocsival jöttek utánunk.

Vajon hová vihetnek, találgattuk egymás között halkan. Kívül az eső szemergett, a takaró ponyvát rázta a szél. Egy idő múlva, óvatosan kissé oldalt fordulva, szabad kezemmel félrehúzva a ponyvát, megpróbáltam kinézni. Köd volt, de annyit láttam, hogy egy hídon megyünk át és akkor Budára visznek valahová. De hová? A Fő utca és a Gyorskocsi utca még ismeretlen volt előttem, de néhány hónappal ezelőtt a Budaőrsi úton járva, láttam, hogy a Károly (ma Petőfi) laktanya kapuja fölött hatalmas fehér táblára volt fekete betükkel kifüggesztve: „Buda – déli központi internálótábor". Megilletődve és részvéttel mentem el mellette, hiszen azt akkor már mindenki tudta, hogy nem zsebtolvajokat őríznek itt. Lehet, hogy ide visznek, gondoltam, de már nem kellett sokáig töprengeni. A kocsi megállt és „nyomás fasiszták, lefelé!" hangzott a vezényszó, mely jelzőt ettől kezdve bizony meg kellett szoknunk.

Húszévesen, közvetlenül a letartóztatás előtt

A Csengery utcában, az Andrássy úti saroknál állt meg a kocsi. Mi kettesével lecihelődve róla pillantottuk meg a hírhedt épületet, melynek gyakorlati bejárata nem az Andrássy út 60-ban volt, hanem itt a Csengery utcában. Még most is megvan ott a kapu fölött az a régi esővédő üveglap, két oldalán kovácsoltvas tartójával. Történelmi műemlék, de sokan emlékezhetnek rá!

Tehát itt voltunk. Ide hoztak, az akkor már jól ismert rémségek házába, ahol előkészítették az ország korábbi vezetőinek, majd később a minden rendű és rangú „fasiszták", az úgynevezett demokrácia ellenségeinek perét és akasztását, de számos férfi és asszony közvetlen kínos halálát is. Képzelhetik, mit érezhettünk akkor.

Miután azonban mégsem fordult meg mindenki ezen intézmény belsejében, engedjék meg, hogy legalább a kapu mögötti részt leírjam néhány szóban. Jobbra állt a háromemeletes főépület, balra egy alacsonyabb, melynek pincéiben voltak a fogdák a zárkákkal. Erről majd később, mert ekkor még nem ide vezettek bennünket, hanem a főépületbe.Külső kőlépcső vezetett fel ennek első szintjéig. Itt a belső folyosóról nyíltak az ügyeletes nyomozók irodái. Ezt onnan is tudom, mert az ajtókra – persze név nélkül – ez volt kiírva. Elhihető, hogy nem jó érzéssel olvastuk.

Betereltek bennünket egy nagyobb szobába, amelynek közepén egy üres iróasztal állott, a falak mentén, egy-két használaton kívüli szekrénnyel. Kihallgatásaink akkor kivételesen már a reggeli órákban megkezdődtek. Azért hangsúlyozom ezt, mert később ez mindig éjszaka történt. Persze már itt sem volt nappali fény, mert a szoba ablaka, bár a belső folyosóra nyílt, le volt sötétítve.

Egyenként szólítottak bennünket a belső szobába, míg a kintmaradóknak a falak mellett kellett itt is befelé fordulva állnia. Aznap estig még nem ülhetett le senki, igaz, nem is volt hova. Egyedül a kistermetű Madarassy Vencel ült bele az üres iróasztal egy félig kihúzott fiókjába, mert igen elgyengülten jött vissza a gödi első kihallgatásáról. A köztünk tartózkodó ügyeletes ezt neki megengedte, de a többi társam sem járt sokkal job-

ban. Mindegyik megkapta a magáét, ha másért nem, hát pusztán azért is, mert nem emlékeztek pontosan a „beszervezés" időpontjára, vagy mikor hallottak róla és mikor mesélte az egyikük a másiknak? Tagadni nem tagadott senki, nem is volt tulajdonképpen mit, csak jelentéktelen részletkérdésekben voltak fennakadások, de ez elég volt a „beavatkozásra".

Ekkor következtem én. Mindenre el voltam készülve. Mindenesetre kitartottam korábbi állításom mellett, hogy én nem tudok semmiről. Veszélyes dolog volt ez ott nagyon. Máig sem tudom miért, nem bántottak. Sem akkor, sem később. (Lehet, hogy valami tervük volt velem a jövőre vonatkozólag, de én nem váltottam be később ezen elképzelésüket.)

Visszamehettem hát a többiek közé. Aznap estig azonban nem engedtek leülni, még a földre sem. Addigra már több, mint huszonnégy órája álltam, többnyire a fal felé fordulva, míg a többiek felülhettek a szobában lévő üres íróasztalra, melynek egyik fiókját Vencel már korábban elfoglalta, vagy leülhettek a padlóra. Irigylésre méltóak voltak számomra, eltekintve a pofonoktól.

Este azonban levittek a fogdába, ahol elfeküdhettünk végre a deszkán.

A fogda, mint említettem már, az udvar másik oldalán lévő épület pincéjében volt. Azt, hogy hány szint volt a föld alatt, nem tudom, mi az első szintre kerültünk. Ez egy hosszú folyosóból és az ebből nyíló cellákból állt. A folyosó túlsó végén volt a fogdaparancsnok irodája, előtte egyik oldalon néhány hidegvízű csap, alatta bádogvályú a tisztálkodás céljára, vele szemben a leszerelt ajtajú WC. Ez az ajtó azért volt leszerelve, hogy az ügyeletes őr ellenőrízhesse, nehogy az őrizetes kárt tegyen magában.

Minket tehát az egyik középső cellába kísértek. Ez kb. 4x4 méteres beton aljzatú helyiség volt, melyben L-alakban, mint nagyméretű nyúlketrecek, emeletes farekeszek voltak úgy, hogy ülni és feküdni lehetett bennük. Én az egyik legfelsőbe kerültem, közvetlen a mennyezet alá. Falhoz támasztott falétrán lehetett oda fel- és lemászni.

Minden reggel cellánként kiengedtek mosdani és WC-re, „nyomás fasiszták!" vezényszóval és persze dolgunk végezte alatt is többször sürgetve. Naponta kétszer kaptunk enni, lapos, német csajkákban. Reggel rántott levest, délután úgy négy óra körül bablevest. Ehhez kaptunk délután egy, kb. 20 dkg-os kenyérszeletet. Bent a cellában éjjel-nappal égett egy gyönge fényű égő, és négyóránként váltották egymást a fegyveres őrök. Nyilván azért is, hogy ne beszélgessünk, de tőlük nyugodtan beszélgethettünk. Ezek a lenti rendőrök általában rendesen viselkedtek velünk.

Többen, ha fasisztáztak is, ránk kacsintottak, hogy tudjuk, ők ezt csak kényszerből teszik, de fenn jó, ha így hallják. Volt olyan köztük, aki papírt, ceruzát hozott, hogy írjunk haza, ő kicsempészi. Mi boldogan írtunk szeretteinknek bíztató, bátorító vagy intézkedő sorokat, persze egy sem érkezett meg. (Ez már a nyomozati eljárás körébe tartozott!)

A fenti kihallgatások azonban már egész más légkörben zajlottak. Mint korábban említettem, mindig éjszaka vittek kihallgatásra, hogy miért, nem tudom. Ez úgy történt, hogy lent a fogda parancsnoknál megszólalt a telefon, ami a mi cellánkba is behallatszott és ilyenkor bizony mindannyiunknak összeszorult a gyomra.

Különösen akkor, ha a mi cellánk ajtaja nyílt, hangos csörömpöléssel – mert a bentlévő rendőrt is bezárták kívülről – és valamelyikünk nevét kiáltották. Ekkor bilincset raktak az illető kezére és egy rendőr felkisérte a főépület valamelyik szobájába. Az ajtóban levette róla a bilincset és betolta az ajtón. Ő kívül mardt. Egyedül kellett átlépni azt a küszöböt, amelyen túl az ember mindenre el lehet készülve. Mindenre! Itt tényleg nem kellett elszámolni senkivel. Csak Istenben vagy ha materialista volt, a szerencséjében bízhatott.

Így voltam én is, amikor majdnem minden éjszaka kihallgatásra vittek azalatt a huszonhárom nap alatt, míg ott voltunk. Napokig kitartottam amellett, hogy nem tudok semmilyen szervezkedésről. Érdekes módon fizikailag itt sem bántalmaztak, míg a többieket a legkisebb ellentmondásért is bizony, igen. Egy

ízben megkérdezték tőlem, hogy voltam-e a Bem Apó nevű vendéglőben? Azt sem tudtam, hogy létezik ilyen vendéglő. Később tudtam meg, hogy ez annak idején a Falk Miksa utca és a Nagykörút sarkán volt és itt tartotta megbeszéléseit a pesti csoport. Mert – és ezt is csak később tudtam meg – ez a szervezkedés elég nagy kiterjedésű volt, pesti, szombathelyi, győri és gödi csoportokra különült.

Az, hogy mindenkit megvertek, hozzám eddig nem nyúltak, nemcsak különösnek tűnt, hanem idegileg is megviselt, mert nem tudtam meddig feszíthetem tagadásommal a húrt. Emlékszem egy alkalommal kettesben voltunk a kihallgatómmal – ezt azért hangsúlyozom, mert nem mindig volt így – persze éjjel, és engem hirtelen nagy gyöngeség fogott el, úgy éreztem összeesek. De jó volna elájulni! Ekkor önkéntelenül tenyeremmel rátámaszkodtam az íróasztalára, amely előttem állt. Ne támaszkodjon! – kiabált rám. Én hátraléptem és kiegyenesedtem.

Mi baja van? – kérdezte. Semmi – válaszoltam –, nincs semmi bajom. Ezt halkan, de határozottan mondtam. Erre megváltozott a hangja, hellyel kínált és megkérdezte éhes vagyok-e? Igent mondtam, mire kihúzta a fiókját és mondta, hogy neki sincs más, és átnyújtott egy almát. Megköszöntem és lassan megettem. Ő közben hallgatott – talán ő is fáradt volt már – majd megkérdezte dohányzom-e? Miután igent mondtam erre is, megnyomott egy csengőt, amire belépett egy megtermett ingújjas alak, neki azonban csak cigarettát és tüzet kellett adnia, majd kiküldte. Szívja el nyugodtan – mondta – van időnk. Valóban hosszúak voltak már a novemberi éjszakák. Sajnos a cigaretta is véget ért, és megint elkezdődött a kérdezz-felelek. Én pedig Istent kísértve, továbbra sem emlékeztem arra, amit Schiller Gézától hallottam. Visszavitetett a cellámba.

Másnap, talán az ötödik napon, most is éjjel, újra felvittek. Most egy igen jól öltözött, fehéringes, sötét ruhás, szivarzsebben fehér zsebkendős, úriember külsejű, úgy negyvenes nyomozó elé kerültem. Később tudtam meg, hogy százados és író. Nevére sajnos nem emlékszem, de egyáltalán, itt neveket sem tudtam meg

senkiről, mert ezek általában nem szoktak bemutatkozni. Egyszóval ez az író – százados nagyon udvarias ember volt.

Mikor nála sem akartam emlékezni, rám nézett barátságosan és így szólt: Nézze, maga itt most nem állíthatja meg a nyomozást. Maga ezzel a gépezettel nem szállhat szembe. Már úgy is mindent tudunk, itt mindegyikük már régen bevallott mindent, csak magára várunk. Saját érdekében most már mondjon valamit! Tulajdonképpen igaza volt, de én még mindig kitartottam. Visszavitetett.

Ám még azon az éjjel, mintegy két óra múlva ismét felvittek. Nem az író elé kerültem. Most már úgy éreztem, valóban betelt a pohár. Nincs értelme tovább tagadni, ezek már mindent tudnak valóban – hiszen a cellában is beszéltünk erről – és nem fognak úgy sem belenyugodni, hogy én ne mondjak semmit.

Új jegyzőkönyvet kérek! – mondtam. Na végre! – mondták ők és új papírt tettek a gépbe. Én pedig akkor elmondtam mindazt, amit Önnek kedves Olvasóm, már az elején elmeséltem.

Hát ez igazán nem sok – mondta a jegyzőkönyvet felvevő nyomozótiszt, de most már sokat tud, egyelőre nem engedhetjük ki. Ebben maradtunk. Fenti vallomásomat pedig, amig itt tartottak bennünket, a legtöbb éjszaka meg kellett ismételnem. De így jártak a többiek is. Most már nagyon vigyáztam, nehogy ellentmondásba keveredjek, még úgy sem, hogy és helyett valamintet, valamint helyett ést mondjak. Mert ilyesmiért is kijárt a „fegyelmezés". Szegény Ernő bácsi is sóhajtozott egy-egy kihallgatás után: Úristen, tíz évvel kiegyeznék! Vajon mivel ijesztgethették? Talán kötéllel! De így is hat évébe került minden bírósági ítélet nélkül. De erről később.

Az ügyet lassan lezárták. A fogda parancsnoka is bejött egy alkalommal ételosztásnál és ezt mondta: Na, emberek, nemsokára szabadulnak innen, internálva lesznek, az sokkal jobb lesz! Majd meglátjuk! Egy internálótáborban valóban sokkal jobb kell, hogy legyen az Andrássy út 60-nál. Ott már nem lesz úgy kiszolgáltatva az ember életre, halálra, mint itt.

Az egyik nap reggelén felharsant a vezényszó: „Nyomás fasiszták, a folyosón sorakozó!" Ez a szabadulás! Legalábbis in-

nen, vagy első lépés a szabadulás felé. Kivittek az udvarra. Huszonhárom nap után először láttunk nappali fényt, hunyorogva néztünk körül. Minden olyan lilának tűnt. Érdekes! Lila színben játszott minden. Sosem felejtem el.

Rendőr sorfal között kísértek az utcára, ahol egy nagy nyitott teherautó várakozott ránk. Itt találkoztunk először a többiekkel. Ötvennégyen voltunk összesen. Itt együtt volt a gödi, a pesti, a győri és a szombathelyi csoport. Voltak nők is köztünk. Például egy szombathelyi ügyész felesége, csinos fiatal asszony, vagy egy Axnix nevezetű, M. Kir. tábornok nagyon szép, magas szőke lánya. A tábornok Iván nevű fia is velünk volt. Érdekes, a neve ellenére, nagyon hasonlított Darvas Ivánra. Jóképű fiatalember volt. Mielőtt elhagyhattuk az udvart, kiosztották a rendőrhatósági őrizetünket (internálás) elrendelő véghatározatokat, amelyeket Dr. Münnich Ferenc altábornagy, Budapest akkori rendőrfőkapitánya írt alá. Az enyém így szólt:

„A kötélhalálra ítélt Jaczkó Iván és Viczy Károly

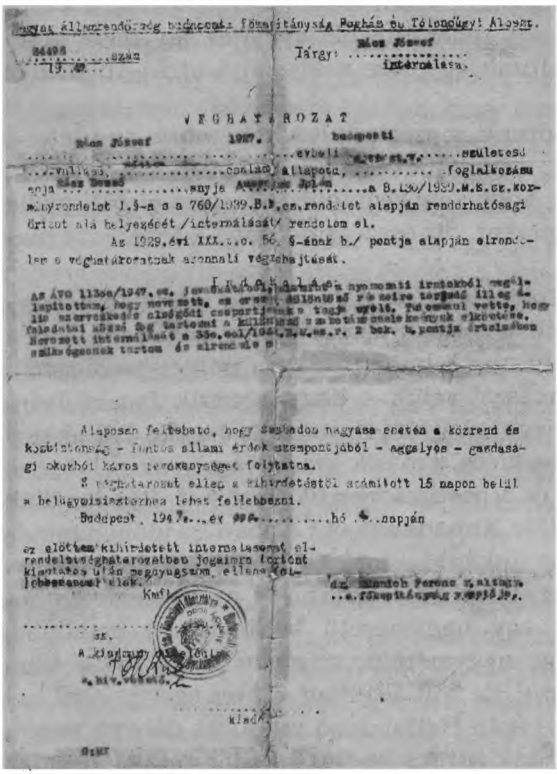
VÉGHATÁROZAT

Az internálást elrendelő „Véghatározat” 1947 december 4.

által szervezett és a magyar demokrácia megdöntésére irányuló szervezet tagja volt, résztvett az illegális összejövetelein, különböző szabotázs cselekményekre vállalkozott és alaposan gyanúsítható a városházi pokolgépes merénylettel. Nevezett internálását a 330.001/1941. B.M. sz.r. 2. bek.b. pontja értelmében szükségesnek tartom és elrendelem.

Budapest, 1947. év dec. hó 4. napján.

Így lettem én is részese a szembe szaladó rikkancsok által kiabált városházi pokolgépes merényletnek. Persze társaim is hasonló megfogalmazású határozatokat kaptak. A rendőrök sorfala között – most nem bilincseltek össze – felmásztunk a Csengery utcában álló nagy teherautó platójára és egy rendőrautó kíséretében mgindultunk egyelőre a Mosonyi utcai Toloncház felé.

Míg felkapaszkodtunk, s megindult a teherautó, az utcán a járókelők megálltak, megilletődve, részvéttel néztek bennünket, hiszen megsejtették, hogy nem zsebtolvajok vagyunk. Mi pedig kicsit kihúztuk magunkat, ott összezsúfolódva a teherautó platóján.

Amig az autó a Toloncház felé halad, hadd mondjak néhány szót a két halálraítéltről. Róluk persze csak a cellában, vagy a későbbiekben tudtam meg – hiszen én nem jöttem össze sem a Bem Apóban, sem másutt velük –, hogy egyikük Jaczkó Iván, huszonéves fiatalember, gázgyári tisztviselő, Jaczkó Pál akkori kisgazda képviselő testvére, a másik Viczy Károly, akinek öccse, Sándor velünk volt és a pesti csoportba tartozott. Sándor diák volt és sportember. (Ma Kanadában él.) Abban az időben mindketten özvegy édesanyjukkal laktak.

Közben megérkeztünk a Toloncházba és itt az emeleten betereltek bennünket egy nagyméretű betonaljzatú hodályba, melynek aprókockás, nagyméretű, szimpla üvegablakai több helyütt ki voltak törve. Ez volt állítólag a híres egeres, ahol korábban negvennégy végén Heltai Jenő is töltött néhány napot. Mi két napot töltöttünk itt. Az itt-tartózkodás részleteire nem emlékszem, de arra igen – hiszen december volt –, hogy bizony fáztunk és az első éjszaka nem mertünk a betonra lefeküdni.

Csak álltunk vagy inkább járkáltunk, és az éhség is kezdett elővenni bennünket. Másnap már nem bírtunk fennmaradni, hát csoportba osztódva, a fele télikabátokat leterítve, másik felével takarózva, és persze jól összebújva, próbáltunk aludni.

Tulajdonképpen itt ismerkedtünk össze egymással. Itt találkoztam újra Schiller Gézával is. Elfelejtettem korábban megemlíteni, hogy egy alkalommal, kihallgatásaim egyikén, behozták Schiller Gézát. Azt gondoltam, szembesíteni akarnak. Szörnyen nézett ki, összeverve, összetörve testileg-lelkileg egyaránt. Nekem minden ismét eszembe jutott és önkéntelenül sóhajtottam. Ekkor az egyik nyomozó rám kiáltott: Ne sóhajtson, sajnálja? Ne sajnálja! Ezután Schiller Gézát visszavitték. Nem volt szembesítés, vagy legalábbis csak ennyi volt. Nem tudtam rá haragudni, sem akkor, sem később, hogy ennyi bajt okozott nekem, hogy a sorsom, az életem – bár ezt akkor még nem tudtam – új irányt vegyen ettől kezdve. Hiszen nem akart ő akkor rosszat, sőt, csak naiv volt, mint annyi sok mindenki azokban az években ebben az országban, velem együtt. (Ezt a naivitásomat még évtizedekig megtartottam és csak a leges-legutolsó években veszítettem el.)

Ötvennégyen voltunk ebben a szervezkedési ügyben, melynek szervezői állítólag Jaczkó Iván és Viczy Károly voltak, akiket a statáriális bíróság akkor már halálraitélt és felakasztott. Volt köztünk orvos, jogász, régi katonatiszt, demokratikus rendőrtiszt, újságíró, postás, földműves, diák, kereskedő, tisztviselő, gyári munkás, tizenkilenc évtől hatvanon felülig. A későbbiekben tudtam meg azt is, hogy ez az egész romantikus szervezkedés tulajdonképpen egy provokáció volt a tényleges hatalom részéről. Ennek részben a megfélemlítés, az ellenvélemény elnémítása – hiszen az 1947-es választások után voltunk –, másrészt minden bizonnyal nálunk nagyobb halak hálóba ejtése volt a célja. A régi urak, tőkések, nagypolgárok nagy része ugyanis még mindig saját villáikban, nagy lakásaikban éltek, az új elitnek pedig szüksége lett lassan a helycserére.

A szerencsétlen Jaczkó és Viczy meggyőződésem szerint úgy buktak le, hogy a tulajdonképpeni főszervező – a beépített –

megbízta őket, hogy egy csomagot, vagy kisebb bőröndöt vigyenek be a városházára XY-hoz, amiben bizonyára a konspirációhoz szükséges anyagok vannak. Ők bementek, a kapuban vagy valahol a folyosón elkapták őket, a csomagot elvették, aztán megállapították, hogy ebben pokolgép van, amivel természetesen robbantani akartak. Statárium volt, ügyvédről vagy normális védelemről szó sem lehetett. Ilyen megoldásokért azokban az időkben, de még a későbbiekben sem kellett a szomszédba menni. Negyvennyolc órán belül ítélkeztek és két órán belül felakasztották őket. Az akkori sajtó egy része vastagbetűs kiadásokban követelte a „dolgozó nép" nevében kivégzésüket. Előjátéka volt ez már a későbbieknek, pl. Mindszentynél, Rajknál stb.

Visszatérve az akkori jelenbe, következő délelőtt ismét gépkocsira raktak, ez már igazi rabomobil volt és megindultunk Budára az internálótáborba.

Mint már korábban leírtam, a dél-budai központi internálótábor a ma is meglévő Petőfi laktanyában volt a Budaőrsi úton.

Ahogy megérkeztünk a két kaputorony közti előudvarba, eszembe jutott, hogy néhány hónappal ezelőtt erre jártamban, bizony nem gondoltam arra, hogy rövidesen én is ide kerülök. Hiába, az életnek vannak furcsa fordulatai. Ezt a későbbiekben is többször tapasztaltam.

Kiszálltunk a kocsiból és megindítottak bennünket a nagy, belső udvar felé, ahol a laktanyaépületek voltak. Ám egyszer kiabálást hallunk, hogy vissza és mi újra az előudvarba kerültünk. Itt több órás várakozás következett. Nem sejtettük, hogy ezzel a visszafordítással fogvatartásunk legnehezebb, legkeservesebb időszaka csak most fog ránk köszönteni. De ne vágjunk a dolgok elébe.

Dél körül ebédet is hoztak egy nagy kondérban. Finom répalevest. Jól esett, mert a sok bab után a húsleves illúzióját keltette. Még repetát is kaptunk, mert a kondér, amit miattunk hoztak le az udvarra, még nem ürült ki és üresen könnyebb volt visszavinni az ugyancsak internált, konyhai munkásoknak.

Egyszóval ízlett a sárgarépaleves, nem sejtettük akkor, hogy

ezután hónapokon keresztül úgyszólván ezt fogunk enni ebédre, vacsorára (és nem lesz repeta!).

Ugyanis a tornyokba szállásoltak el bennünket, a tornyokban pedig a fogdák voltak, vagy ahogy akkor ott nevezték: elkülönítő. Ide általában büntetésből rakták az internáltakat. Egy ilyen büntetés időtartama maximum 39 nap volt. Hogy miért? Valószínüleg orvosi javaslatra, mert itt olyan körülmények voltak. A fogdában lévőket nem vitték sétára, csomagot sem kaphattak, látogatót, ügyvédet nem fogadhattak, az élelmezés siralmas volt. De volt itt más is, voltak állandó fogdalakók. Ezek között voltak az örökláncosok, ez azt jelentette, hogy ameddig internálva volt – és ez bizony éveket is jelenthetett – a láncot a jobb csuklójától a bal bokájáig, hordani kellett. Ezenkívül belső büntetésként volt még a kurtavas. Még pedig 6x6 óra, egyszeri alkalommal. Ez abból állt, hogy ülő helyzetben a két csukló és a két boka össze volt vasalva, hasonlóan, mint a régi kalodákban. Ez hat órát volt fenn és hat óra pihenő, majd újra hat óra fenn és így tovább, hatszor ismételve. És képzeljék, mindez nem Monte Christo If várában, a múlt század elején, hanem a náci embertelenségek elítélése után, a demokrácia harmadik évében, századunk közepén, egy csupán internáló táborban.

Felvezettek bennünket a bejárattal szemben állva a baloldali toronyba. A jobboldali torony a nőké volt.

Először egy nagyobb helyiségbe zsúfoltak össze bennünket... Itt jelent meg rövidesen a hírhedt táborparancsnok, a féllábú Ruszcsák Lajos alezredes, akinek Dreyfuss volt a közismert gúnyneve. Ez egy félelmetes alak volt. Ilyennel még az Andrássy úton sem találkoztam. Alacsony, vékony, barázdás arcú, hideg szürke szemmel, recsegő hanggal, fürge, hónaljmankós mozdulatokkal, jól szabott, sok kitüntetéses szürke egyenruhában. A kísérő rendőrök a falakhoz állították bennünket, ezúttal háttal a falnak és ő mindegyikünkhöz odalépett, közelről belenézett a szemébe, nevét és foglalkozását kérdezte.

Minden lépése, mozdulata kemény, szögletes, katonás volt, mintha mindig katona lett volna, nem pedig sírásó. Mikor hoz-

zám ért, még azt is megkérdezte, hogy apám nem volt-e részeges. Nem tudok róla, válaszoltam, mire ő: „Alacsony a homlokod! Ez a szerencséd!" Máig is tűnődöm néha, mi volt ebben a szerencsém? Egyébként ekkor már kopaszok voltunk, mert a toloncházban mindenkit lenyírtak. A fogdában, ittlétünk alatt, még két ízben nyírtak meg bennünket és kéthetenként nyírta egy internált borbély a szakállunkat. Borotválkozás természetesen nem volt. Képzeljék, hogy milyen jól nézhettünk ki, borostás képpel és kopaszon. Volt aki agyonhasznált törülközőjével kötötte be a fejét a hideg ellen, ez úgy nézett ki, mint egy beduin koldus.

Ruszcsákkal személyesen nem találkoztunk többé. Két nap múlva szétválasztottak bennünket különböző kisebb cellákba. Én a gödiek közül Schiller Ernő bácsival kerültem össze és aztán hónapokig egymás mellett feküdtünk a padlón, egymást melegítve. A cellánkba, mely eredetileg a régi katonaidőkben kétszemélyes volt, priccsel ellátva, most nyolcan kerültünk, persze a padlóra, de ez szerencse is volt, mert fűtés környezetünkben sem volt sehol és így legalább egymást tudtuk melegíteni. Nem is tehettünk mást, mert olyan szűk volt a hely, fektünkben fordulni is együtt kellett. Ha priccs nem is, de poloska annál több volt.

Valamit módosítanom kell korábbi kijelentésemből. Csomagot kaphattunk, csak ennivalót nem. Igy jöhetett be takaró, törülköző, fogkrém és fogkefe, WC papír, kisebb edényféle és evőkanál, de kenyér, az tilos volt.

Tehát padlón feküdtünk az összehajtott télikabátjainkon és nekem például a vánkosom az egy pár félcipőm volt, rajta a kalapommal, azonban nem ez volt a legnagyobb baj, még az sem, hogy teli voltunk poloskákkal. Volt velünk egy ugyancsak féllábú vidéki fiú, olyan könyöktámaszos, gumis végű mankóval. Ezt használtuk a későbbiekben a falakon lévő poloskák írtására. A falak így lassan tele lettek véres csíkokkal és elszáradt poloskamaradványokkal, de kiírtani őket nem lehetett.

A legnagyobb baj azonban lassan bekövetkezett és bizony tartósnak is bizonyult, még pedig az éhség! Mert mit kaptunk

enni itt az „elkülönítőben" heteken, hónapokon keresztül naponta? Délben, este egy-egy merőkanál (talán 4 dl-es) répalevest és ritkán tértek el ettől, egy-egy híg bableves, vagy inkább babhéjas leves kedvéért. Reggelente pedig úgynevezett rántottleves volt, ami úgy nézett ki legtöbbször, mint a melegvíz, amelynek alján rezgett a meg nem pirított fehér liszt és mindig langyos volt. Pedig a tél hideg volt, mi fáztunk, de az éhség volt a legborzasztóbb. Egyetlen komolyabb táplálékunk a kenyér, ami fejenként elvileg 20 dkg-os volt, de ténylegesen nem lehetett több 17-18 dkg-nál. Ennek beadása a cellákba úgy történt, hogy az internált kenyeres, az ügyeletes rendőr kíséretében kinyitotta a cella ajtaját és miután nyolcan voltunk, egy kiadott pokrócba beledobott nyolc adag kenyeret. Az ám, de a kenyerek morzsolódtak és a morzsák a pokrócon maradtak. Ezért mindennap másikunk adta ki a pokrócát és így a morzsákat ő szedhette össze. Ugye, ez jelenlegi körülményeink között, talán mosolyogni való, de nem ott és akkor. Ez azonban még nem minden. A kenyerek nem voltak egyformák, ezért minden nap másikunk választott elsőnek, aztán utána sorrendben a második, harmadik és így tovább. Nem hiszik el, milyen nehéz volt választani, és aki ma első volt, az holnap utolsó lett. De még az utolsó előtti is, sokszor percekig vívódott, hogy az utolsó két darab közül melyiket válassza. Ha véletlen valamelyikhez hozzáért, azt már el kellett vennie. Pedig itt már legfeljebb egy negyed deka lehetett a különbség, de az éhség nagy úr.

Mitől volt ekkora az éhség? Két okból. A kisebbik az, hogy nem voltunk elfoglalva, nem mozoghattunk. Heteken, hónapokon keresztül csak ültünk a padlón, hátunkat a falnak támasztva, este pedig ugyanott, télikabátjainkon feküdve. Az unalom, a semmittevés a gondolatokat egyre inkább a legelemibb ösztön, az evés felé fordította. A másik ok – a sokkal nagyobb –, pedig az volt, hogy a köztünk lévő orvosok megítélése szerint is, naponta 700-800 kalóriánál többet nem ehettünk.

Talán hihetetlennek tűnik, de ez alatt a néhány hónap alatt lement rólunk minden nélkülözhető hús. A mellizmok helyén a bordacsontok látszottak, hogy ne részletezzem tovább. Ilyene-

ket később, csak a több éves hadifogságból hazatérőktől hallottunk. Mi pedig logikailag a legenyhébb fogvatartási körülmények közt voltunk, békeidőben, saját hazánkban.

(Persze, itt mondhatja valaki, hogy az összeesküvők ugyan mit várjanak, bármely ország, bármely rendszerében, talán habostortával etessék őket? Csakhogy, itt nem volt összeesküvés! Itt arról volt szó, hogyha háború lesz két fél között, akkor ez a csoport az egyik felet kell, hogy támogassa. Ne feledjük, elméletileg, sőt jogilag is, akkor még polgári irányultságú kormánya volt az országnak.)

A legrosszabbak az evés utáni percek, negyedórák voltak, mert a már korábban elzsibbadt gyomor ekkor feléledt és enni kívánt. Kínzó éhség görcs fogott el bennünket. Én magam is a leves bekanalazása után legalább negyedórát ültem mereven és mozdulatlanul előre görnyedve, amíg a gyomrom újra elalélt. A legrosszabb az este és az elalvás előtti idő volt, de a nappali órák is rettenetes lassan múltak.

Voltak, akik tombolni kezdtek és rugdalták a zárka ajtaját, ilyenkor berohant a fogdaparancsnok és néhány pofonnal megnyugtatta az illetőt, vagy kivitték és külön cellában megkapta a kurtavasat. De itt legalább ételosztáskor többet kaphatott.

Így telt el a toronyban százhuszonkilenc nap és százhuszonnyolc éjszaka.

Úgy érzem, a sok apró külső vagy belső élményből, amit itt átéltem, két dolgot feltétlen meg kell említsek.

Amint már írásom elején is említettem, Ernő bácsi már otthonról hozott magával egy lapos német csajkát kanállal. Itt pedig mindenkinek volt egy rendes magyar csajkája, így neki is, de volt egy tartalék csajkánk is. Nyolc ember, kilenc csajka. Ezt ki kell használni. Az éhség remek ötletet adott.

Az ételhordók mindig a folyosó fordulójában tették le a kondért és ez néhány méterre volt a mi cellánk ajtajától. Mikor ránk került a sor, a rendőr nálunk is kinyitotta az ajtót, melyre kívülről rá volt írva, hogy nyolc fő. Mi pedig egyenként, egymástól kellő, mintegy egy-másfél méter távolságban, nem sietve, megindultunk a kondér felé. Így elnyújtva olyan hosszú volt a sor,

hogy az első már az ételosztóhoz ért, míg az utolsó még a cella ajtajában állt.

A sorrend pedig a következő volt. Másodiknak én mentem, kalapban, télikabátban, hiszen tél volt. Utánam jött Ernő bácsi, aki mikor a kondérhoz ért, elkezdte a számolást megzavaró műsort:

– Bajtársaim még egy kicsit!

– Nincs több, eredj tovább!

– Legalább még egy kanállal!

– Nincs, nem hallod, eredj már!

S míg ott veszekedtek a rendőr előtt, én a cellába visszaérve, ledobtam a kalapot, letéve a megtöltött csajkámat, felvettem az üreset és utolsó előttinek beálltam a lassan haladó sorba. A rendőr kezdett tovább számolni. Én voltam a nyolcadik. Az ám! De mögöttem állt még egy, az utolsó, akiről nyilvánvaló volt, hogy most ért oda tiszta csajkájával. Így neki is kellett adni. A rendőr eleinte káromkodott, hogy nem tud számolni, de miután az események mindig ennél a cellánál ismétlődtek, gyanút fogott. Szegény Ernő bácsi néha úgy eltúlozta a keserű játékát, hogy egy ízben a szakács a nagy kanállal a celláig kergette. Itt aztán pláne meg volt zavarva a számolás. A rendőr egyszer elvesztette a türelmét és teli csajkásan bezavart bennünket a cellába, falhoz állított és „csajkát a kézbe" kiáltással, számolni kezdett. Ám se a csajka, se ember nem volt több nyolcnál. A cellában sem volt nyoma többnek. A rendőr káromkodva elment. A kilencedik csajka, az a lapos német, ugyanis Ernő bácsi hátán lógott egy kis darab dróton a zakó gallérjához erősítve, amit eltakart a vállára dobott nagykabát. Voltak ilyen keserű, vidám percek is!

Azt persze remélem nem kell hangsúlyoznom, hogy a plusz csajkát nem kettőnknek, hanem mindannyiunknak hoztam be. Így körülbelül háromnaponként mi is duplához jutottunk és ez az ottani körülmények között, még így is megérte.

A másik élmény már komolyabb, de talán azért érdemes az említésre.

Elérkezett lassan 1948. március vége, nagyhét ideje. (A cen-

tenáriumot nem volt alkalmunk megünnepelni.) Életünk legnagyobb böjtjét az év nagypéntekjén tartottuk. Nem ettük meg a kenyerünket. Az adott erőt, hogy legalább másnap, feltámadáskor duplát eszünk és az nagy ünnep lesz.

Nem említettem eddig, hogy a zárkában együtt voltunk egy káldi kántortanítóval, Karsai Károllyal, ő a szombathelyiekkel jött, talán harminc éves lehetett. Ő volt a mi hitvezetőnk – jobb kifejezést nem találok –, mert azokon a hosszú, eseménytelen napokon többször is hosszú imára sarkallt, ő volt az előimádkozó és papot pótolva tartotta bennünk a lelket.

Engem ezek a könyörgések elgondolkoztattak. Itt mindenki arra kérte az Istent, hogy segítse ki innen, szabadítsa meg a gonoszoktól. Nekem pedig eszembe jutott Jézus és az ő története. Ha az Isten az ő egyszülött fiát – akiben neki kedve tellett – hagyta keserves kínok között, gyalázatos halállal meghalni tömegek szeme előtt, akkor mit akarunk mi? Hiszen Isten akarata nélkül semmi sem történhet. Nyilván az Ő végtelen bölcs és szerető akarata hozott bennünket is ebbe a helyzetbe, ki tudja, talán éppen a mi későbbi érdekünkben. De hát, ha ez így van, akkor nem kérhetünk semmit, akkor nincs értelme az imának? Dehogy nem! Bizony, hogy kérhetünk! Mégpedig azt, hogy mindannak elviseléséhez, amit az Ő végtelen szeretete a mi érdekünkben ránk mért, adjon erőt, hogy Hozzá méltóan tudjuk elviselni. És ekkor úgy éreztem, megtaláltam az ima értelmét. (Sok évvel később ezt elmeséltem egy papnak és ő azt mondta, ezt a gondolatot fel fogja használni egy beszédében. Remélem így is tett.)

Mindezek után megtörtént a csoda. Másnap nagyszombat volt, apácák látogathatták meg a tábort (akkor még nem voltak feloszlatva), és a táborparancsnok megengedte azt is, hogy a szigorítottba, azaz a fogdába is eljusson az ajándékuk. Kakaó és kenyér. Ne mosolyogjanak, ez akkor a legnagyobb dolog volt! Tele csajka kakaót kaptunk és egy teljes fél kenyeret. Ekkora kenyér hónapok óta nem volt a kezünkben, de nem is láttunk egyben ilyen darabot. A padlón hasonfekve szűrcsöltük a kakaót és ettünk, ettünk, míg el nem fogyott. De másnap, húsvét va-

sárnapján megismétlődött ez a „megvendégelés". Szinte hihetetlen volt és mi újra ettünk. De ebből már el tudtunk tenni egy keveset húsvét hétfőjére is. Ilyen áldozatos nagypéntekünk és ilyen csodálatos húsvétunk azóta sem volt!

Közben odakint tavasz lett. A nap melegebben sütött a zárkába is, mi pedig odatartottuk fejünket ahhoz a napsütötte csíkhoz a poloskanyomásos falon, amit a keskeny, rácsos ablak megengedett a fénynek.

Április negyedike közeledett, ezt akkor már ünnepnek nyílvánították. Valamelyikünk meg is jegyezte, hogy milyen jó volna nekünk is felszabadulni!

Egyik nap kiáltozást hallunk a folyosóról és halljuk a zárkák ajtajainak hangos nyitogatását. Nyomás Pfeifferisták, sorakozó! Ekkor már Pfeifferisták voltunk, persze nem tudom miért. Pfeiffer Zoltán volt ugyanis az a politikus, aki az 1947-es őszi választásokon sok helyen nyert, úgy tudom Alsógödön is. Bár ez semmit sem jelentett a hatalom alakulásában és Pfeiffernek hamarosan menekülnie kellett az országból.

A folyosón rendőrök közölték velünk, hogy feloldották a szigorú elkülönítésünket és ezentúl rendes internáltak leszünk. Micsoda öröm! Hogy miért voltunk hónapokig szigorítottban, máig sem tudom. Talán azért, mert sokáig nem tudták eldönteni, mit csináljanak velünk és így akartak addig is büntetni. Ez nem volt semmi és még koránt sincs vége. Az hiszem, ők ezzel a szervezkedési provokációval nagyobb halakra számítottak, de ez már az ő hibájuk és a mi tragédiánk, mert arra egyébként már rég rájöttünk, hogy a főszervező nem a két kivégzett volt, hanem az ÁVO egyik embere. Úgy hallottam Flórisnak hívták. Később Recsknek is volt egy ideig ilyen nevű parancsnoka, persze lehet, hogy nem azonosak.

Mi akkor boldogok voltunk, mert ez is egy lépés volt a szabadság felé.

Állítólag, akik akkor láttak minket, mondták, szörnyen néztünk ki, hiszen hónapokig nem voltunk friss levegőn, a táplálkozásunk mélyen a szükséges alatt volt és alig mozoghattunk. Nehezünkre esett még a menés is, így egymást támogatva indul-

tunk meg a belső nagy udvar, a tábor belseje felé. Itt, akárcsak ma, nagy kétemeletes laktanyaépületek álltak, mindegyik külön rendeltetéssel. Volt egyes, kettes, hármas és négyes ezred, mindegyik külön épületben. Az egyes volt a kiválogatott szakmunkás internáltak helye, ők voltak a legszabadabbak, ki is jártak dolgozni, természetesen rendőri kísérettel.

A kettes a női ezred volt. Itt őrízték, többek között, a háborús bűnösök feleségeit. Ebben az ezredben volt például Szálasiné, Hain Péterné, Hubay Kálmánné és sokan mások. Itt voltak begyűjtve prostituáltak is, akiket kétszer egy héten vittek injekcióra az úgynevezett „karba-farba", bizonyára valamilyen betegség ellen.

A harmadik ezredben voltak a kisnyilasok, összekeverve csövesekkel, feketézőkkel, zsebesekkel stb.

Mi azonban most még csak mentünk támolyogva, szürkén, sárgán az újabb szálláshelyünk felé. (Ilyen figurákat írt le Rejtő Jenő, a „Menni vagy meghalni", illetve a „Csontbrigád" című kisregényében.)

Szálláshelyünk a négyes ezred körlete volt. Ez volt a legszigorúbb és a „legelitebb", itt ugyanis a demokrácia ellenesek voltak. Olyanok, akik később jöttek rá, hogy rossz lóra tettek, vagy éppenséggel nem is csalódtak. Voltak itt kisebb-nagyobb földbirtokosok, hétszilvafások, módos vagy szegényparasztok, volt katonatisztek, korábbi tisztségviselők, értelmiségiek, mindenfélék, csak köztörvényesek nem.

Amikor felértünk, az ott lévő internáltak összecsődültek, de nemcsak ők, hanem a szolgálatot teljesítő rendőrök is. Megható volt az a részvét, amit láttunkra irántunk éreztek. Mielőtt elhelyeztek volna bennünket az egyik laktanyaszobába, az összesereglett internáltak, kis motyójukból hoztak és adtak nekünk valamit. Kenyeret, szalonnát, lekvárt, egy kis süteményt is. Az együttérzés ilyen megnyilvánulásával mégegyszer csak azokban a csodálatos októberi napokban találkoztam, amit ugyanigy öröm volt átélni.

Állapotunkra jellemző volt, hogy mint a farkasok estünk neki a kapott ételeknek. Hadd említsek egy jellemző esetet: Elém

állt egy megviselt, régi katonazubbonyos, idős paraszt bácsi, kezében két hámozatlan hagymával, bajtársam – mondta – nekem nincs más, elfogadod? És én elfogadtam, bár akkor már több mindent ettem. Nem volt lelkierőm, hogy lehámozzam a sárga héját, úgy haraptam bele és ettem meg, mint az almát. Ugye, ez ma már szinte elképzelhetetlen? Soha nem felejtem el.

A táborparancsnokság külön rendelkezésére, soronkívüli kondérban hoztak fel nekünk ételt, aznap kétízben is. Ez azért történt, mert a tábor orvosa kijelentette, hogy nem vállal felelősséget az egészségünkért.

Délután elhelyeztek bennünket egy kiürített nagy helyiségbe. Ez a terem már padlós volt, lehetett úgy 6x12 méteres. Minket tehát itt is, a többiektől elkülönítve helyeztek el. A többi helyiségekben vegyesen voltak a különböző okokból odakerültek. Az emberek a falak mentén foglaltak maguknak helyet. Nekünk a nagy hodályban jutott egy darab fal melletti hely, de a többi szobában nagy volt a zsúfoltság, és ha az újonnan érkezőknek nem jutott hely a fal mentén, akkor letelepedtek a szoba közepén és bizony itt tölthettek el hónapokat is.

Nekünk azonban eszményinek tűntek az itteni körülmények az előzőekhez képest, hiszen az ajtók nem voltak zárva, a folyosókon szabadon közlekedhettünk, bemehettünk a szomszéd szobákba és ami nekünk a legtöbbet jelentette, lehetett írni végre és csomagot kapni, mégpedig öt kilósat hetenként. Ezenkívül beszélő volt havonta egyszer, tíz percnyi.

A csomagban jöhetett kenyér, szalonna, zsír, cukor, citrom, házi sütemény, egy pakli dohány és cigarettapapír, tisztasági dolgok. Csokoládé, cukrászsütemény viszont luxuscikknek számított, így azt tilos volt behozni. Itt legalább megtanultam cigarettát sodorni. Elsők között kaptam csomagot, mert drága anyám hetenként jött, hogy talán láthat és csomagot adhat be, de mind ez ideig hiába. Most végre sikerült. Micsoda boldogság mindkét oldalon. Az örömbe azonban üröm is vegyült, ugyanis senki nem figyelmeztetett, hogy ilyen nagy éhezés és leromlott állapot után – hiszen csont és bőr voltunk –, csak langyos cukros tejet szabad lett volna egy-két napig inni, mint azt a nyuga-

ti oldalon, a felszabadított táborok lakói kaptak. Mi nem ott voltunk, így betegek is lettünk, mert nem tudtunk ellenállni annak, hogy ehetünk. A gyomor már nem bírta, de a száj még rágni kívánt. Aki volt hasonló helyzetben – és ilyenek voltak ez idő tájt elegen –, az meg tudja ezt érteni.

Megkezdődött tehát a rendőrhatósági őrízetbe vételünk harmadik szakasza. Itt szabad mozgás volt az épületen belül, mindennap egy óra séta, a nagy épületektől körülvett udvaron, vasárnaponként tábori mise, hetenként csomag, havonta beszélő. Az előzőekhez képest mindez csodálatosnak tűnt.

Az első beszélőm, valamikor április végén volt, a névsor alapján. Végre találkozhattam édesanyámmal. Először minket vezettek be egy nagy terembe, amelyet kettős rácsfal választott ketté. A két rácsfal között kb. egy méter távolság volt, amelyen belül egy rendőr sétált. Minket az egyik oldalon sorakoztattak fel és hátratett kézzel kellett várakoznunk, mintha nem is internálótáborban lennénk, hanem – mondjuk – a Sing-Singben, a veszedelmes nagyfiúk között. Nem baj, ezt már megszoktuk. Végre beengedték a látogatókat. Nagy csődület volt persze, mindenki kereste a hozzátartozóját, de végre ez is megtörtént. Láthattuk egymást, hallani azonban nem lehetett tisztán, mert nagy volt a zaj. A távolság, és a kettős rács miatt, mindenki kiabált. Láthattam végre az anyámat és ő is láthatott engem. Mosolyogtam és bíztattam őt, hogy jól vagyok, rövidesen hazamegyek, mint annak idején, a községháza folyosóján. Még most is látom magam előtt sápadt, de mégis boldog arcát, hogy láthatott és megvagyok épségben. Azt is elmondta, hogy az az aranyos óvónő, aki az utolsó napon is kikisért a pályaudvarra, arra kérte őt, hogy a legközelebbi beszélőre ő jöhessen be. Természetes, hogy megengedte, hiszen ő, letartóztatásom óta gyakran volt vele, vígasztalta, támogatta.

Hamar letelt a tíz perc, de legalább láthattuk egymást.

Így múltak a hónapok. Mi lassan felerősödtünk, márt nem éheztünk, de ezzel párhuzamosan nőtt a szabadulásvágyunk. Azt még meg kívánom jegyezni, hogy ide be lehetett hozatni szalmazsákot is a kényelmünk fokozására, de egyikünk sem

kért ilyet. Úgy megszoktuk a kemény padlót, hogy sok minden hiányzott, de a szalmazsák legkevésbé.

Elérkezett a július és mi megkaptuk a „beljebb"-et, azaz a meghosszabbítást újabb hat hónapra. Mégsem megyünk a közeljövőben haza. Az internálást ugyanis mindig hat hónapban szabták meg, de azt többször is meg lehetett hosszabbítani, akár hatszor is.

Néhány nap múlva azonban elterjedt a hír, hogy mégis lesz közülünk olyan, aki szabadul. Így is történt.

Egy napsütéses délelőtt bejött az ezredparancsnok egy ismeretlen rendőrrel, kezükben egy listát tartva és olvasni kezdték a neveket. Azon a héten a győri és szombathelyi csoportból szabadultak többen, de nem mindenki. Újabb hetet kellett várni, de milyen hosszú volt ez a hét, azután újra megismétlődött az előző heti jelenet, ami már a pesti és a gödi csoportot érintette. A gödiek, egy kivételével, mindannyian szabadultak, így én is. Ez az egy kivétel, szegény Ernő bácsi volt. Tivadar, az öccse velünk szabadult, de Géza a pestiek közül, már nem. Azt gondoltuk, hogy egy hét múlva majd ők is jönnek.

Magyar államrendőrség foghás és telonoügyi alosztály kapitánysága.

6o.235/1948 szám. Tárgy: Rácz József rendőrhatósági felügyeletének módozatai.

A magyar Belügyminiszter 523.5o9 194 8. IV/4., számú véghatározatával alágódi lakos internálás megszüntetésével egyidejűleg nevezett rendőrhatósági felügyelet alá helyezését rendelte el s a felügyeleti módozatok megállapítását hatóságomra bízta.

Véghatározat:

Rácz József 1927. V.15. budapesti születésű nőtlen családi állapota m.tiszt.v. foglalkozása Alágód lakos (Pesti út 4. utca sz. apja: Rácz Dezső anyja: Auerlick Jolán) rendőrhatósági felügyeletének módozatait a 760/1939. B. M. sz. rendelet 1. és 3. §-ai alapján az alábbiakban állapítottam meg:

1. Az állandó tartózkodási helyéül kijelölt helység területét rendőrhatósági engedély nélkül el nem hagyhatja.

2. Köteles az elsőfokú rendőrhatóságnál és ha ilyen hatóság nincs, a községi elöljáróságnál a rendőrhatóság által megjelölt időben személyesen hetenként egy feladgódi kapitányságon szer napokon d. e. a hivatalos órák alatt jelentkezni.

3. Lakásáról este 10 órától reggel 5 óráig el nem távozhat.

4. Nyilvános helyeket, párthelyiségeket nem látogathat. Gyűléseken, összejöveteleken, felvonulásokon részt nem vehet.

5. Forgalmasabb utcákban, útvonalakon, tereken, általában oly helyeken, ahol a közönség tömegesen szokott megfordulni, nem tartózkodhat, forgalmi eszközöket indokolatlanul nem használhat.

6. Táviratot nem adhat fel, távbeszélőt nem használhat, postaküldeményei rendőrhatósági ellenőrzés alatt állanak.

7. A rendes környezetéhez tartozó személyeken kívül mással nem érintkezhet, a másokkal való érintkezés csak a rendőrhatóság kivételes engedélyével és az ellenőrzéssel megbízott személy jelenlétében mehet végbe.

8. Nem tarthat birtokában oly sajtótermékeket, iratokat, ábrázolatokat, melyeknek szövege, tartalma, terjesztése esetén, a közrendre és közbiztonságra veszélyes lehetne.

A rendőrhatósági felügyelet alá helyezés módozatait megállapító ezen véghatározatom ellen 15. napon belül a Magyar Belügyminiszterhez intézendő és hatóságomhoz benyújtandó felebbezésnek van helye. Az esetleges felebbezés azonban véghatározatom azonnali végrehajtását nem akadályozza meg.

Kelt Budapest, 8. julius 19. 194 hó n.

Az előttem kihirdetett véghatározatban — jogaimra történt kioktatás után — megnyugszom, ellene felebbezéssel élek.

Kmft.

Kiadmány hitelül: (

Kulató János r.alez. s.k.
kapitányság vezetője

Rsz. 530.
Gr.Ká

Szikra r t., Budapest, 31209.

Az 1948 július 15.-én kelt, rendőrségi felügyeletet elrendelő „Véghatározat" előoldala

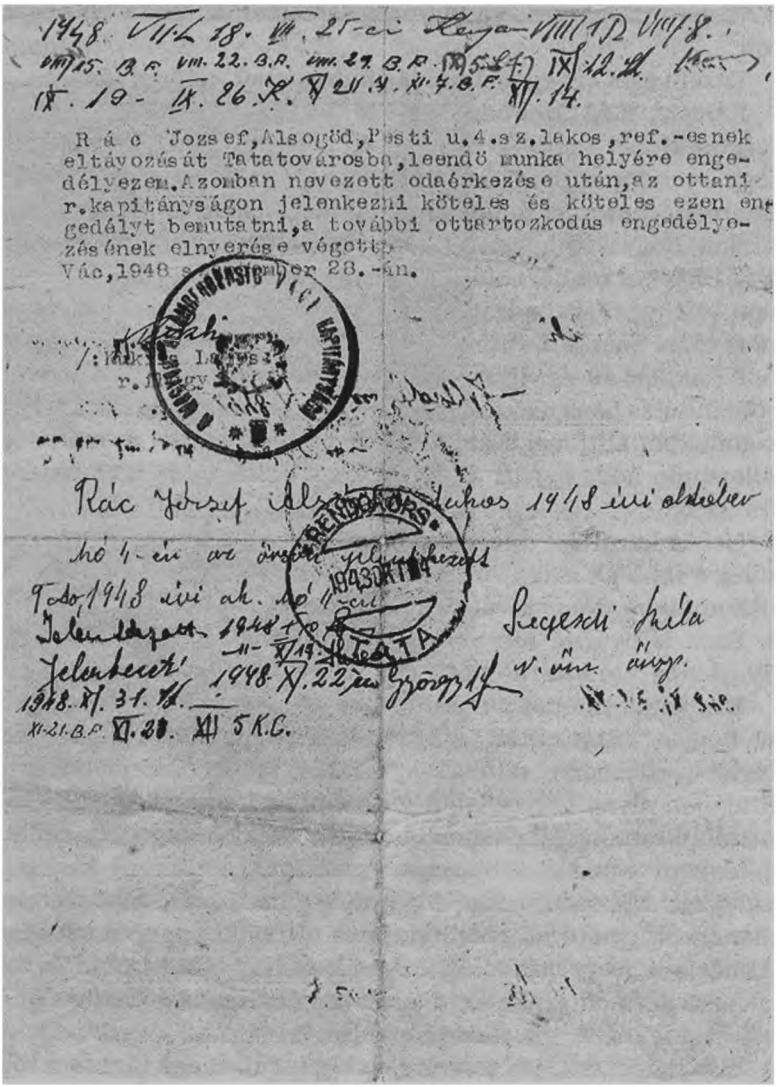

1948. VII. 18. VII. 25-ei Kerja VIII 1D VIII/8.
VIII.15. B.P. VIII.22. B.P. VIII.29. B.P. IX.5. IX. 12. 22.
IX. 19 - IX. 26 X. XI.4. XI.7. B.P. XII. 14.

R á c József, Alsógöd, Pesti u. 4. sz. lakos, ref.-esnek eltávozását Tatatovárosba, leendő munka helyére engedélyezem. Azonban nevezett odaérkezése után, az ottani r. kapitányságon jelenkezni köteles és köteles ezen engedélyt bemutatni, a további ottartozkodás engedélyezésének elnyerése végett.
Vác, 1948 szeptember 28.-án.

/: [illegible] :/
r. [illegible]

Rác József alsógödi lakos 1948 évi október hó 4-én az önkéntes jelentkezett
9-ed 1948 évi ak. hó 11-ei
Jelentkezett 1948 [illegible] XI/19 [illegible]
Jelentkezett 1948 XI. 22-én
1948. XI. 31. [illegible]
XI.21. B.P. XI. 28. XII 5 K.C.

Szegedi Béla
v. őrm. őrsp.

Ugyanezen határozat hátoldala, a jelentkezéseket igazoló bejegyzésekkel

Azért érzékenyen búcsúztunk. Istenem! Micsoda boldogság volt.

Ezzel véget ért egyéni kálváriánk hosszú, első felvonása.

Ráment még azonban egy-két óra az adminisztrációra. A „véghatározat"-okat is át kellett vennünk, melyben az állt, hogy a rendőrhatósági őrizetet a Belügyminiszter döntése alapján, rendőrhatósági felügyeletre változtatják és köteleznek bennünket, hogy a legközelebbi időpontban jelentkezzünk a területileg illetékes rendőrhatóságnál vagy rendőrőrsön. Tehát ez még nem volt igazi szabadság, csak a második felvonás kezdete, de most ezzel nem törődtünk. Élveztük a mozgást, a szabadságot.

Az akkori 49-es villamossal mentünk a Nyugati pályaudvarra és indulás haza, Gödre. A vonaton, mely akkor jobbára tehervagonokból állt, megbeszültünk, hogy másnap hol és mikor találkozunk, hogy együtt állítsunk be a Felsőgödön lévő rendőrőrsre.

Nehéz leírni azt a meghatott boldogságot – és ezzel valószínűleg a többiek is így voltak –, amikor váratlanul beléptünk az otthonunkba. Ne is kívánják!

Ezen a nyáron jött meg a szovjet hadifogságból Schiller Gyurka barátom, Ernő bácsi fia.

Elkezdődött tehát a második felvonás, a rendőrségi felügyelet, hogy ez mit jelentett? A következőket: nyílvános helyre, vendéglőbe, étterembe, színházba, moziba, társas összejövetelekre, általában olyan helyre, ahol több ember fordul meg, tilos volt menni, a munkavállaláshoz is rendőrhatósági engedély kellett. Hetenként egyszer, többnyire vasárnap, jelentkezni kellett a legközelebbi rendőrőrsön. A rendőrség ezen kívül rendszeresen ellenőrzést gyakorolt a felügyeletes otthonában, éjszakánként, ellenőrízve, hogy otthon tartózkodik-e? Nagyon nehéz idők voltak ezek számomra. Ez az időszak négy esztendeig tartott. Valószínűleg így volt ez a társaimmal is.

Ernő bácsi és Géza testvére, valamint tizenegy társuk a többi csoportból, nem jöttek haza a következő héten. Ők csak öt év múlva, 1953. novemberében kerültek elő Recskről, ahonnan még írni sem lehetett, sőt hazaérkezésükig azt sem tudta senki,

hogy hol voltak. Mindez természetesen minden bírósági ítélet nélkül.

Schiller Ernő bácsi, az internálás és Recsk után

Mi pedig, akik együtt szabadultunk negyvennyolc júliusában, minden hátrányunk ellenére, megpróbáltunk így vagy úgy, ismét sínre kerülni, ha nem is egy fővágányra, de legalább valamilyen szerény mellékvonalra, amit nem annyira iskolai végzettségünk, képességünk, mint inkább lehetőségeink engedtek meg azokban az időkben.

Nekem ez a következőképpen sikerült: egy jó ismerősöm Termann Ferenc, aki szintén ott volt annak idején azon a bizonyos vacsorán, akinek mindent elmeséltem, még azt is, hogy jelenleg nincs állásom. Ő azonnal segítségemre sietett és bejuttatott a Freisler felvonógyárba, természetesen segédmunkásnak. Ilyen

háttérrel, amilyen nekem volt, abban az időben ez is nagy dolog volt. Nem célom ezekről az időkről sokat mesélni, pedig erről is lenne mit, például, hogy miként lettem később betanított munkás, majd sikeres szakmunkás vizsga után felvonószerelő.

Azonban itt is volt megszakítás: Ötvenegy szeptemberében megkaptam a behívómat. Ebben az esztendőben ugyanis megalakult újra a negyvenötben megszüntetett munkaszolgálat, és engem, magától értetődően ide hívtak be. A gödiek közül bevonult velem együtt Buth Sándor és Bartha Tibor (Csibó), akit a régi gödi ifjúság ezen a becenéven ismert. Csibóval azokban az években három ízben jöttem össze. Először negyvennégy őszén, amikor mi leventék, kisegítő karhatalommá alakultunk és fegyveres rendvédelmi feladatot teljesítettünk a községben. Másodszor, véletlenül egy időben voltunk az internálótáborban, harmadszor pedig most a munkaszolgálaton. Sajnos, ma már Ő nincs közöttünk. Felsőgödről is jöttek, ha jól emlékszem, Kiss László és egy Cinci becenevű gépkocsivezető, akinek a „rendes" nevére sajnos nem emlékszem, pedig rendes fiú volt. Ha valaki ráismer, köszöntse Őt a nevemben. A bevonulás után Kecskemétre kerültem, ott a régi máriavárosi, egykori Műkertben szállásoltak el, ami korábban a művészek alkotótelepe volt.

A munka, különösen az első időben, kemény volt és szokatlan. Először egy mellékvonalat építettünk töltéssel, talpfák és sínek lerakásával a vasútnak, ami egy nagy kórház alapozó munkáihoz vezetett. Ezután még erősebb földmunka, kubikolás és folyékony beton talicskázása következett, deszka pallókon át, egyenetlen talajon. Ez a munka, még a nehéz fizikai munkához szokott társainkat is megviselte. Voltak köztünk az előző rendszer felsőbb rétegeiből, valamint politikailag megbízhatatlanok, ide tartoztam én is.

A keret személyi állományára és a parancsnokokra, tulajdonképpen nem panaszkodhatok, legalábbis én, az Andrássy út és az internálótábor után.

Előfordultak itt azonban humorosabb percek is. A kor szellemének megfelelően, brigádban dolgoztunk. Minden brigád-

nak nevet kellett adni. A miénk neve „Vörös Buzogány" volt. (Én adtam neki.)

Amikor még a vasútvonalat építettük és a talpfák már le voltak rakva, jöttek a sínek. Egy szál, hat métres volt. Mi az első megemelésnél – fogalmunk sem volt a súlyáról – odaálltunk két oldalról a sín mellé vagy tizenketten, és aládúgva az emeléshez szükséges somfa rudakat, vártuk az öreg vasutas vezényszavát az emelésre. Én arra gondoltam, hogy bolond leszek erőlködni, vagyunk elegen, majd csak gyorsan utánaemelem az én rudam felém eső végét az emelkedő sínnek. Ámde, amire rájöttem, rájött arra más is, amire én gondoltam, gondolt arra más is. Tehát, amikor az öreg elordította magát, hogy: „Föl!" a sín mozdulatlan maradt. Tizenkét markos „muszos" meg ottmaradt görnyedten, lehajolva. A vasutas földhöz csapta az elnyűtt sapkáját és szidalmazva női felmenőink általa vélt foglalkozását, kiabálta, hogy emeljük meg végre azt a nyomorult vasat. A vége felé már úgy megerősödtünk, hogy négyen is el tudtunk vinni egy ilyen szép szál sínt.

Vasárnaponként zárt alakzatban, szakaszparancsnokunk vezetésével bemasíroztunk Kecskemét központjába a főtérre, ami akkor piactér is volt. A ruházatunk a régi, háború előtti magyar katonaruha volt, míg az akkori néphadsereg katonái, már a szovjet típusú egyenruhába voltak öltöztetve. Volt egy kedvelt dalunk a sok újszerű között, ami úgy szólt, hogy: „Zászlónk alá annyi magyar álljon, ahány levél a zöldellő ágon, ahány fűszál, szép Magyarországon." Érdekes, ezt szabad volt énekelnünk. Ez a dal és a régi magyar honvédruha, megtette hatását. „Istenem, magyar katonák!" hangzott innen is, onnan is az összecsődült emberek szájából. „Oszolj!" után, simogattak, ölelgettek bennünket. Bajtársak, gyertek igyatok valamit, mondták a minket körülvevő paraszt bácsik és örömmel, büszkén néztek ránk. És akkor mi is büszkék voltunk egy kicsit.

Aztán ez is elmúlt és én hazakerültem, továbbra is rendőri felügyelet alatt. A boldog ifjúság legszebb évei így teltek el.

A leszerelés után, 1952. március elején megházasodtam. Ötvenhárom márciusában, hogy a régi romantikus regények stílu-

sában fejezzem ki magam, feleségem fiúgyermekkel ajándékozott meg, aki a keresztségben a Zoltán nevet kapta.

Ötvenkettő nyarán megszűnt a rendőri felügyeletem, ötvenháromban pedig sok minden történt. Nemcsak fiam született ebben az évben, hanem meghalt Sztálin, Nagy Imre első fellépése meghozta az átmeneti enyhülést és hazajött végre Recskről Ernő bácsi is.

A felvonós szakma egyébként ezekben az években olyan volt, mint az idegenlégió. Rengeteg, úgynevezett deklasszált elem fordult itt meg, segéd, majd betanított munkás szinten. Voltak itt arisztokraták, katonatisztek, diplomások, volt köztisztviselők, még cigányprímás is. Sok érdekes embert ismertem meg itt, ismeretségük, sőt barátságuk, nem volt haszontalan számomra.

Az átmeneti politikai enyhülés annyiban hozott változást az életemben, hogy fizikai státusból, műszaki beosztásba kerültem a munkahelyemen. 1955-ben, kellő felkészülés után, a Műszaki Egyetem illetékes bizottsága előtt, sikeres felvonószakértői vizsgát tettem. Ez, ebben a szakmában, akkor a legmagasabb szakmai képesítést jelentette, de szakértői beosztást akkor még, nem kaptam.

Családom a gödi vasútállomáson 1958-ban

Az ötmenhármas politikai enyhülés nem tartott sokáig. Ötvenhat forradalma nem ok nélkül tört ki. Ott voltam 23-án a parlament előtt. Addig soha át nem élt élmény volt ez számomra és csodálatos emlékként él máig is bennem. Az utolsó vonattal azért hazajöttem, mert itthon anyám és feleségem, valamint kisfiam volt, akik aggódva vártak. Másnap reggel már nem mentek a vonatok, így nem tudtam Budapestre bemenni, talán – ki tudja – ezért is élek még.

Gödön megalakult a Forradalmi Nemzetőrség, amelynek feladata volt az újjáalakuló rend megerősítése és védelme. Ennek őszinte meggyőződésből és egy jobb jövőbe vetett hittel, én is tagja lettem, Rédli Lajossal, Schiller Tivadarral és Stiebel Lászlóval együtt.

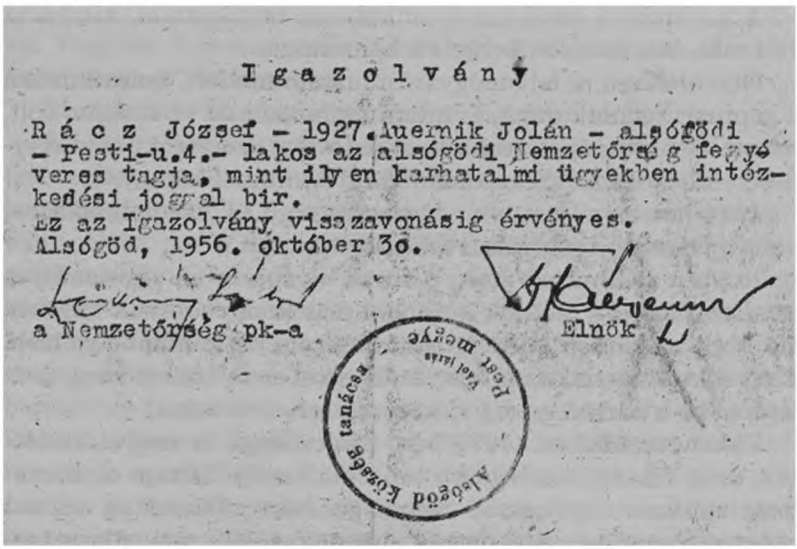

I g a z o l v á n y

R á c z József – 1927. Auernik Jolán – alsógödi – Pesti-u.4.- lakos az alsógödi Nemzetőrség fegyveres tagja, mint ilyen karhatalmi ügyekben intézkedési joggal bir.
Ez az Igazolvány visszavonásig érvényes.
Alsógöd, 1956. október 30.

a Nemzetőrség pk-a

Elnök

Alsógöd Község tanácsa Pest megye Vecsi járás

Alsógödi nemzetőri igazolvány, 1956 októberéből.
A község körpecsétjéből már kivágták a „Rákosi címert”

Az október huszonhetedikén megalakult Nemzetőrség első parancsnoka Dömény László, az ismert sportember lett, majd később az irányítást egykori kedves barátom, Eszes János vette

át. Az alsógödi Nemzetőrség december elejéig állott fenn. Ezek az események jól ismertek a régi alsógödiek előtt.

Az új rendet a hatalmas külső erő, nem kis nehézségek árán bár, de leverte és a régi rend lassan, újra helyreállt. Nekünk pedig, akik mindezek után életben, és itthon maradtunk, el kellett kezdeni, illetve folytatni ott, ahol röviddel korábban oly nagy reménységgel telve abbahagytuk.

A hét férfi közül, akiket azon a régi éjszakán velem együtt elvittek, ezekben az években Ernő bácsival találkoztam leggyakrabban. Talán ez vonzott egymáshoz bennünket, meg az, hogy annak idején hónapokat töltöttünk egymás mellett a különböző zárkák padlóján. Feleségemmel együtt szerettük és tiszteltük őt. Megérdemelte!

A többiekkel később már ritkábban találkoztam, hiszen az élet más-más irányba kergetett bennünket.

Ötvenhétben, a felvonógyári munkám mellett, beiratkoztam a gépipari technikumba, és miután gimnáziumi érettségim volt, három év alatt gépésztechnikusi oklevelet szeretem, majd rövidesen felsőfokú munkavédelmi szaktechnikusi képesítést.

1964-ben beköltöztünk a fővárosba, egy XI. kerületi lakásba, amit a feleségem szolgálati lakásként kapott.

Közben múltak az évek, a fiúnk elvégezte az egyetemet és rendszerszervező mérnök lett, neki már könnyebb volt minden. Én is egyre jobban „bedolgoztam magam" a munkahelyeimen. Elég sok mindent csináltam, csak egyet nem tettem meg, nem léptem be a pártba, pedig akkor már lehetett volna.

Lakókörzetemben, 1974-ben tanácstaggá is megválasztottak, mely feladatot a legjobb tudásom szerint láttam el, körzetem lakóinak legnagyobb megelégedésére. Tanácstag voltam egészen a rendszerváltásig. Az első önkormányzati választásokon önkormányzati képviselővé választottak a kerületünkben. A testületben én voltam a korelnök, ezért én nyitottam meg az első ünnepélyes testületi ülést, egy ünnepi beszéddel, és én eskettem fel kerületünk első polgármesterét.

Mint önkormányzati képviselő, megpróbáltam megtenni mindazt, ami tőlem telt.

Mindezeket nem dicsekvésből írom, hanem mert ennek az írásnak a címe kötelez erre. Odáig pedig el kell jutni.

Mielőtt azonban odaérnék, itt meg kell említenem, hogy ha pártnak nem is, két szervezetnek azért tagja vagyok. Az egyik a Piarista Diákszövetség, a másik a Politikai Foglyok Szövetsége. Mindkettőhöz életem korai eseményei fűznek. A reményteljes diákévek és az egyetemet helyettesítő évei ifjúságomnak.

1993. október 23. közeledvén, meghívót kaptam a Parlamentbe. Itt Göncz Árpád a Magyar Köztársaság elnöke, a gyönyörű épület Munkácsy termében, egy szép fogadáson, a példamutató helytállásért, a „Hazáért és Szabadságért" emlékérmet és a vele járó emléklapot adta át nekem.

Ez a történet, amely a gödi községházától indult, itt fejeződött be, azaz még nem egészen, mert egy évvel később, a Politikai Foglyok Szövetségének Elnökétől átvehettem a „Hazáért Érdemkereszt" kitüntetést.

Itt most már tényleg vége. Ennyi! Egy kisember élete.

Édesanyám már nagyon régen előrement. Feleségemmel kettesben, szépen, nyugodtan élünk, mert az élet megtanított arra, hogy megbecsüljük. Fiamékkal hála Istennek, gyakran összejövünk. Néha pedig kimegyünk Gödre, felidézni régmúlt ifjúságunk sokszor nehéz, de mégis nagyszerű éveit, és ha most megkérdeznék, miért meséltem mindezt el, hát a következőkért: Mert olyan jól esik egy magamfajta öregúrnak néha kibeszélnie magát, aztán mert akikről elkezdtem mesélni, csak egyszerű, becsületes kisemberek voltak, akiknek egyetlen hibájuk a naivitásuk, jóhiszeműségük volt, de azokban az időkben nem voltak ezzel egyedül. Ezenkívül, mert gödiek voltak. És gödi voltam én is! Itt nőttem fel, itt jártam elemi iskolába, itt tanított meg az a szigorú Kádas tanítóméni nemcsak írni, olvasni és számolni, hanem a minket körülvevő világ megbecsülésére, Teremtőjének tiszteletére és Hazánk szeretetére, hiszen Ő is felvidéki menekült volt. Ezeket az érzéseket pedig tovább növelték bennem a váci piarista atyák szigorú, de szeretetteljes útmutatásai és a cserkész szellem, jellemet és személyiséget építő hatásai.

Most pedig hadd köszöntsem ifjúságom és fiatal férfikorom

egykori társait. Gyerekkori barátaim közül Jőrös András és Schiller György uratkat, Bandit és Gyurkát, a legnagyobb tisztelettel. Felejthetetlen barátom Eszes János drága feleségét és kedves családját, valamint a sok egykori kislányt és a nagyszerű fiúkat, a régi farkaskölyköket, akik ma már nem hova-tovább, hanem már régen nagymamák és nagypapák.

Kívánok ezúttal is mindnyájuknak nyugodt, szép éveket, szerető családjaik és szép emlékeik körében.

Mert, ahogyan egy régen írt versem utolsó szakaszában mondom:

„Az élmények, s az érzések elmúlnak,
Így vagyunk teremtve, ilyen a világ.
De, emlékeink bennünk maradnak,
S, a szép emlék szívünkben melegséget ád."

Adja Isten, hogy így legyen!

MÁCSIK TERÉZ, AUGUSZTA NŐVÉR
SZENT ORSOLYA REND

Papjaink – Ők is a mieink

Gyakran lapozgatom a „Gödi Almanach" köteteit.
Büszkeség tölti el szívemet
a szép történelmi múlt,
a nagy nevek láttán.
Köszönet, nagy köszönet
a szerkesztőknek.

Én csak kis építőkocka voltam itt 42 évig, de Göd az enyém is. Megszenvedtem érte, amikor lemondtam a tanításról, amikor csak bújdosva lehetett felkeresni betegeket, öregeket, haldoklókat. Elmúlt – mint az idő is felettünk. Hála Istennek, Göd fejlődik, épül-szépül, várossá lett. Örvendezek! Csak őrízzék is értékeit a mai irányítók, vezetők. Semmiről le ne mondjanak, ami szépség: – Duna-part, erdők, sziget – ami emlék és érték –, a pénzért. A pénz hamar elfogy és nem marad nyoma, csak a veszteség. „Utak magánya hívogatja lábam. Fűves, őszi partokon, Futó Dunának ballagok nyomában." (Sík S.)

Az öregek mennek szépen elfelé, sok emlék elfelejtődik. Kinek jut eszébe az a sok virágdíszes, harangzúgásos, fényes ünnep, amikor Istennek szentelt gyermekeink a legnehezebb időkben adták életüket Istennek, Isten és ember szolgálatára. Ez akkor nem jelentett pénzt, elismerést, megtiszteltetést. Vállalták! Göd ne felejtkezzék el Istennek adott gyermekeiről, akiknek kezéről az áldás száll rátok, népünkre, munkátokra! Akik élve, halva értetek voltak. Akiktől újmisés képeim vannak:

Bendik István, piarista tanár. Első szentmiséje: Alsógöd, 1946. július 14. Szülei itt éltek, haltak. Fiúk később külföldre távozott.

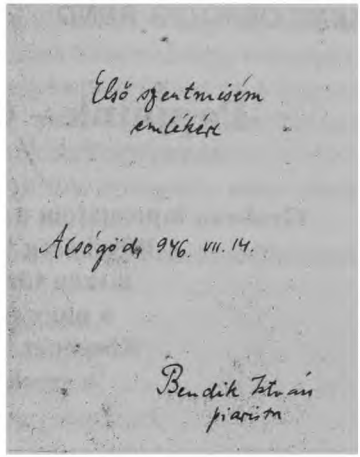

Katona Zoltán, édesapja egyházközségi képviselő, sokat dolgozott a templomnak. Édesanyja egyházi adószedő volt.

Mily édesek a te hajlékaid,
Seregek Ura, Istenem!
Sóvárgó vágy emészt a lelkemen
Az Istennek csarnokai felé,
Testem és lelkem ujjongva repes
Az élő Úr elé. (83. zsoltár)

Pappászentelésem és első szentmisém emlékére

Katona Zoltán
vácegyházmegyei áldozópap.

A szentmise a mi Urunk Jézus Krisztus megtestesülésének és keresztáldozatának: a mi megváltásunknak az emlékezete és megujítása. A szentmisében az Úr Jézus önmagát adja áldozatul érettünk az Istennek, és önmagát adja nekünk eledelül lelkünk táplálására. Azért a mi legnagyobb kincsünk ezen a világon a szentmise és az Oltáriszentség. Az Oltáriszentség a mi lelkünk életadó kenyere, bűntől oltalmazó orvosságunk, az élet és szentség forrása, örök életünk záloga. Aki e nagy szentséggel él, annak a lelke tisztább lesz, erősebb lesz, kegyelemtől édes és szent lesz. Az Úr Jézus maga mondotta „Én vagyok az élő kenyér, mely mennyből szállott alá. Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él; és a kenyér, melyet majd én adok, az én testem a világ életéért. Bizony, bizony mondom nektek: Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek. Aki eszi az én testemet, és issza az én véremet, annak örök élete vagyon; és én feltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem valóban étel, és az én vérem valóban ital." (Ján. 6.)

Bíró Imre, 1958. július 13. Nagyszülei laktak itt: Kőrösiék, a mai Hétvezér u. végén. A nyarat mindig itt töltötte, sokat ministrált. Mint Budapest-Farkasréti plébános halt meg.

„Kegyelmed és jóságod vezet életemnek minden napján s az Úr házában lakhatom órák időkön át." (Zsolt. 23.)

HÁLÁVAL EMLÉKEZEM PAPPÁSZENTELÉSEMRE
1958. június 15. Esztergom.
PAPI SZOLGÁLATOM ÁLLOMÁSHELYEIRE:
1968 — 60 Balassagyarmat Don Boscó
1960 — 72 Budapest-Újlak
1972 — Budapest-Farkasrét

BÍRÓ IMRE
apostoli protonotárius,
az esztergomi főszékesegyház
mesterkanonokja,
farkasréti plébános
© ✠
APOSTOLICA 8

Privári István, 1961. június 25. Szülei itt laktak, itt járt iskolába.

„Az Úr kegyelmeit éneklem szüntelen!"
(Zs. 88, 1.)

Pappászentelésem
és
első szentmisém
emlékére

Vác, 1961. június 18-án.
Alsógöd, 1961. június 25-én.
PRIVÁRI ISTVÁN
áldozópap

Uram! Érted és titokzatos testedért,
az Egyházért mindent.

Alberti Árpád, 1965. június. Jelenleg is a Budapesti Szent István Bazilikában működik.

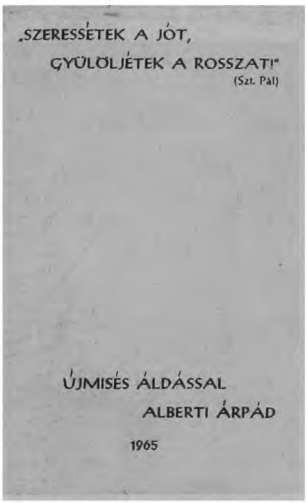
„SZERESSÉTEK A JÓT,
GYŰLÖLJÉTEK A ROSSZAT!"
(Szt. Pál)

ÚJMISÉS ÁLDÁSSAL
ALBERTI ÁRPÁD
1965

Bucsánszki Gábor, 1988. június. Szülei Alsógöd, Kertvárosban laktak.

egy a vágyam:
hogy az Úr házában lakjam
életem minden napján."
(Zsolt. 26,4)

PAPPÁ
SZENTELÉSEM
ÉS ELSŐ
SZENTMISÉM
emlékére
újmisés áldással
1988
Bucsánszki Gábor

Áldd meg uram mindazokat,
akik oltárodhoz segítettek!

Tudom, hogy Felsőgödön is sokszor volt újmise, azok nevét, idejét nem tudom.

A Gödi Almanach 1998. évi kötetében olvashattuk (203. o.), hogy Adametz István, az első gödi tanító és postamester ötödik fia: Géza, pap lett. Első szentmiséjét az alsógödi templomban 1932. július 3-án tartotta. Plébánosként a Dunántúlon működött. (A szerk. kiegészítése.)

Nekünk dolgozott évtizedeken át, a Pesti út 85. sz. házában lakó: Traum Péter, salgótarjáni esperes plébános, nyugdíjas korában. Ide hozta át 1931-ben öreg szüleit a Felvidékről. Gyóntatott, misézett, szentbeszédei jó stílusúak, építőek voltak. Rozsnyón, Kraszna Horkán volt káplán (1904-1909), majd Losoncon esperes plébános (1923-). A Magyar Nemzeti Párt tevékeny tagja, neves újságíró is. Átjött 1930. körül. Salgótarjánban ment nyugdíjba és Gödre költözött.

Furiákovics Miklós, nyugdíjas atya Műhelytelepen vett lakást. Ő is évekig átjárt, amíg tudott, lelkesen, szeretettel segített a híveket lelkileg ellátni. Csak úgy volt lehetséges vasárnaponként a három szentmise biztosítása. Isten fizesse meg nekik! Őket nekünk adta az Úr! Ez a hivatás: Ők közbenjárnak értünk.

„Az erdők megjelölt fái nem magasabbak a többieknél, de mert jelet hordoznak, eligazítanak az úton, – ugyanilyen jel-sors kereszténynek lenni az életben." (Szent-Gály Kata).

Megünnepeltük nagy fénnyel, 1945-től plébánosunk, Nagy László atya ezüstmiséjét: 1960. július 3-án és aranymiséjét: 1985. június 30-án.

EZÜSTMISÉM EMLÉKÉRE

Alsógöd 196o jul.3.

NAGY LÁSZLÓ
plébános.

Joannes Paulus PP. II

„Magasztalja lelkem az Urat"

ARANYMISÉM
EMLÉKÉRE

GÖD ALSÓ
1985. június 30.

NAGY LÁSZLÓ

Ecclesia – 303 ..... GENERALART

Mindkét alkalommal, római rendházunk magyar nővérei révén, nagy kerülő utakon, sikerült a pápai áldást is megszerezni számára. Amikor az atyát idehelyezték, nem volt Alsógödnek plébánia épülete. Jó emberek adtak neki szállást (Bertalan néni), ellátást. Hamarosan béreltek egy közösségi házat, ahol a fiatalok, cserkészek összejöttek komoly szórakozásra, lelki művelődésre. Előadták többek között nagy sikerrel a „Marica grófnő"-t is. A főszereplőt, Maricát szeptember 27-én temettük, Nagy Ilona néven. Ő az államosításig, üzletük révén, sok szolgálatot tett a lakosságnak.

A temlomot két mellékhajóval bővítették. A hívek mindenben lelkesen segítették papjukat. 1950-ben már a mai plébánia épületet bérelték. A megszorítások mind szigorúbbak lettek. Az iskolai hitoktatás megszűnt, csak a templomban lehetett a fiatalokkal foglalkozni.

Plébánosunk mellett ott állt segítőnek az imádságos lelkű, mélységesen hívő édesanyja, a jó Mária néni. Özvegyen nevelte fel öt fiát, akik közül négy az Egyházat szolgálta. Gödön vezette évtizedekig fia háztartását. Nagyon vigyázott három pap fiára, azok hűségére. Közülük Árpád 1940-43-ig a felsőgödi plébániához tartozó káplánként látta el Alsógödön a lelkészi teendőket. (A szerk. kiegészítése.)

Évente többször összejöttek ünnepelni, hol itt, hol a másikaknál. Gárdonyi szavával búcsúzom:

„Boldog ember ki az Isten útját járja.
Láthatatlan angyal az utazótársa.
Kő között se botlik, homályba se téved.
Az ilyen embernek a halál is élet."

Bízzatok!, mert: „A vonuló felhők fölött örökké kék az ég!"

(Herczeg F.)

Aki mindenét, egész életét, tehetségét fogadalommal adja a mindenható Istennek, egészen elégő áldozat az

Szent Orsolya vértanu volt az V.sz.-ban. 1535-ben Róla nevezték el az első, leánynevelésssel foglalkozó női szerzetes társulatot

BÁTORFI JÓZSEF

GÖDI KI KICSODA?

AMBRUS LÁSZLÓ és az „Ambrus forrás"

Az 1999. évi Gödi Almanachban Szász Ferenc úr, városunk díszpolgára, meleg szavakkal emlékezett meg arról az emberről, aki végül is megvalósította a – mindmáig egyetlen hasznot, bevételt hozó létesítményünket – a termál kutat.

Csupa nagy betűvel kellene írnunk a nevét, hiszen Ambrus László (1915-1988. IX.23.) a kor lehetőségei és korlátai között megtalálta a megvalósítás útját, mégpedig teljesen önzetlenül.

Azóta sok-sok ember számára nyújtott és nyújt ma is megélhetési lehetőséget a kút. Neki csak azt a lelki örömöt jelentette, hogy előbbre vitte Göd ügyét.

Az akkori állapotok nem sokban különböztek a maiaktól. Igaz, hogy akkor a lakosság számának rohamos növekedését nem a mai okok, vagyis a menekülés a fővárosi élet elviselhetetlen költségeitől, váltották ki, hanem az, hogy a fővárosba költözést korlátozták. Ezért azután Érd, Dunakeszi és más települések mellett Göd is az úgynevezett „agglomerációba" került, annak minden előnyével és hátrányával együtt. Megyei, sőt kormány késztetésre parcelláznunk kellett a Szilvás, az Ojtványos dűlőket, a vadaskertet és a Komlókertet. Erre a sorsra jutottak a Kincsem versenyló istállóhoz tartozó, hatalmas karámok is. (Ma Albakert.) Állami pénzből csak bölcsőde, óvoda, iskola építésre, bővítésre futotta, de ezek felemésztették a parcellázási

bevételeket is. Az Almanach korábbi számaiban már minderről beszámoltunk.

Akárhogyan kutattunk bevételi lehetőségek iránt, nem jutottunk előbbre. Végül is a felhagyott olajkutak egyikének továbbfúrásától vártuk a megoldást, a bevételek növekedését.

Ami ezután következett, azt már Szász Ferenc megírta. Nemrégen olvastam azt a nekrológot, amelyben Ambrus Lászlótól búcsúzott vállalata.

A Vízkutató és Mélyfúró Vállalat egy határozott, alkotó természetű ember életútját mutatja be, olyan emberét, akit csak az alkotás vágya vezérelt élete során. Valamikor mi is együtt örültünk kitüntetéseinek, amelyeket nemcsak hazai, de külföldi vízfakasztásaiért is kapott az aszállyal küzdő országokban. Ha ő annak idején nem menti át ide Gödre egy nagy valószínűséggel meddőnek bizonyuló fúrás költségkeretét, ma nincs termálvízünk. A „Dunakanyar" című folyóirat 1989-ben a strandhelyzettel foglalkozik. A körzet felvirágoztatását a termálturizmusban látja, majd összehasonlításokat tesz a közeli kutak jellemzői között. Azt írja: „ a vízminőség és a fürdőzők megóvása érdekében csökkentették a dunakanyari strandok befogadó képességét és így a kör bezárult. Nincs nyereség! Az 1988-as évben 12 millió forint bevétel mellett a kiadás ötvenmillió Ft-ot jelentett a Dunamenti Regionális Vízmű részére. A megoldás: gyógyszállókat kell építeni, hiszen a három legmelegebb héviz, a gödi, a leányfalui és a ráckevei (51°C, 56°C, 42°C) erre alkalmas... Az élettanilag értékes, biológiailag aktív nyomelemek csak néhány helyre korlátozódnak... Az üdülőkörzetek strandjainak kútjai közül egyedül a gödinek a víze kapott eddig elismert ásványvíz minősítést. A kút vízhozama 500 l/perc."

Még ide kívánkozik az idézett folyóirat 39. oldaláról, hogy milyen elképzelések fűződtek a gödi termálstrandhoz?

Úszótanfolyam a gödi strandon

„A termál project főként üdülési célú termálfürdő, illetőleg strandfejlesztést irányoz elő a területen. Ezzel összhangban biztató területfejlesztési elképzelések körvonalazódtak.A részletes rendezési tervek szerint a hőforrás környékén termálfürdő központot alakítanak ki, amelynek létesítményei helyi és idegenforgalmi igényeket egyaránt kielégítenének. A részletes elképzelések között szerepel 8000 fő befogadóképességű strand, a vízminősítés eredményétől függően gyógymedencéket is terveznek (ezer férőhelyes kemping, sportterület). (1,4 ha,) 240 férőhelyes termálszálló, vállalati és egyéb üdülők kilenc, kb. 80 férőhelyes létesítmény és szabadidőközpont.) Szabadtéri színpad, sportcsarnok, valamint egy mesterséges tó." Eddig az idézet. Még azt fűzöm hozzá, készen voltak és ki is fizettük a részletes terveket is...

Gyula városában ugyanazon évben érték el a hévizet. Azóta 21 medencében gyógyulnak, üdülnek az emberek a világ minden tájáról és teszik jómóduvá a várost. Ambrus László 1988. szeptember 23-án húnyt el. Még segített a nagymedence tervezésében, de már nem érte meg átadását. 1990-ben, ám azok között volt, akik már a kis medence befedésén, téliesítésén fáradoztak.

Nem érte meg a termálfürdő stagnálásának, pusztításának tíz esztendejét sem.

Állítsunk emléket ennek az izzig-vérig önzetlen, igazi lokálpatriota embernek azzal, hogy posztumusz díszpolgárrá választjuk és a termálkutat „Ambrus forrás"-nak nevezzük el.

NAGY GÁBOR

Védjük a természetet

A természet védelme ma az emberiség egyik legnagyobb és legfontosabb feladata.

Ezen szempontot figyelembe véve született meg az a gondolat, hogy a Nemeskéri Vadasparkot meg kell menteni az utókornak és nem szabad engedélyezni a terület felparcellázását.

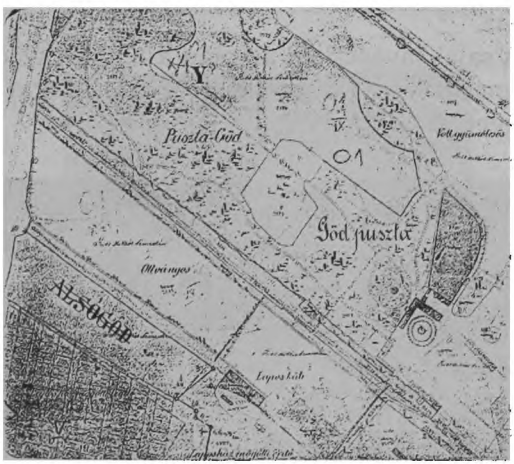

Az erdőre több alkalommal is szemet vetettek.

Először az 1980-as években akarta az akkori Tanács parcellázni, 1993-ban pedig nyugdíjas házakat kívántak arra a területre építeni. Utóbbi tervezet ellen nagy lakossági felháborodás keletkezett.

Ezt követően született még egy-két javaslat, ezek közül az erdei óvoda elfogadható lett volna, de ezt az Egri Erdőfelügyelőség nem támogatta.

A privatizáció folyamán a volt tulajdonos leszármazottja is jelentkezett, de a képviselő-testület – mint a többi esetben is – másként döntött.

Az erdő – mint gödi városi parkerdő – mindenkor Göd lakosságának pihenési, kikapcsolódási céljait szolgálja. Az Egri Erdőfelügyelőség a kezdeményezést nagymértékben támogatta, mivel lakossági összefogásról volt szó.

A Pilisi Parkerdő Rt. NATOURPLAN Zöldövezet Tervező Iroda fejlesztési tervet készített, melyet 1995-ben a Fölművelésügyi Minisztérium Erdészeti Hivatala jóváhagyott és engedélyezett.

1995. júniusától tervszerűen megkezdődött az erdő felújítása szakemberek bevonásával és a gödöllői Erdőfelügyelőség felügyelete alatt.

A terv és saját javaslatom alapján kialakult Göd egyik legszebb és legnagyobb játszótere, melyre a játékokat saját kezűleg, segítséggel készítettem.

Kezdeményezésemre a Polgármesteri Hivatal megrendezte a Madarak és Fák Napját 1997. május 10-én, melyhez színpadot építettünk az erdőben.

Ettől az időtől a Polgármesteri Hivatal minden évben megrendezi ezt a napot, melynek mindenkori házigazdája én vagyok.

Szeretném elérni, hogy ezen esemény megrendezési joga kizárólag a Göd Városi Önkormányzatot illesse.

E régi hagyomány újraélesztésével célom az volt, hogy e napon minden fiatal a természetnek hódoljon, hiszen „Aki fát ültet, az bízik a jövőben."

Így lett meghírdetve 2000. évben a fásítási program, melynek folyamán több, mint 1300 db facsemete lett elültetve.

Megköszönöm mindazok munkáját, akik segítettek gondolatom megvalósításában, az

Egri Erdőfelügyelőségnek, Gál Sándor igazgató úrnak,
Gach György erdőfelügyelő úrnak,
Tanka István erdőfelügyelő úrnak,
Németh Sándor erdész úrnak,
Ferenc Károly erdész úrnak,
Pajor Imre erdész úrnak és
Dávid József tervező úrnak.

Végezetül, hadd zárjam soraimat egy igaz gondolattal, melyet az Erdőtelepítők Kiskönyvéből vettem át:

„Ki ültet erdőt? Sok választ lehet rá adni. Aki szereti az erdőt. Aki gondoskodni akar utódairól. Gondoskodni, nemcsak azért, hogy unokájának legyen fája, erdeje, hanem azért is, hogy bárki unokájának legyen enyhet adó, árnyas, susogó – ha a helyzet úgy adja – zúgó, tar ágakkal égnek meredő erdeje. Legyen forrása a csendnek, legyen nyughelye a madaraknak, a búvó állatnak. De teremjen benne szálfa, egyenes. Fából legyen a bölcsője, fedele és ha az idő eljön, koporsója is a késő utódoknak."

DR. LEPP G. JÓZSEF

A Dunakanyar kapuja, ahol az Ér és a Kovászna patakok a Dunába folynak

A Gödi Almanach ötödik és hatodik kötetének cikkei, témájukat illetően időben lassan beérték Göd legközelebbi múltját. Ez az időszak, amikor településünk lakosainak száma megötszöröződött. Gombamódra nőttek ki a földből a vasútvonal jobb oldalán (ha délről északra tekintünk) az újonnan parcellázott telkeken, de máshol is, a családi házak. Ezek elkészültével beköltöztek az ország különböző tájairól idetelepült tulajdonosaik.

Megtelepültek Gödön olyanok is, akik az országhatárainkon kívülről érkeztek hozzánk.

Ezek az utóbbi harminc év folyamán betelepülők, az eltelt évek alatt igazik gödiekké váltak, városunkat magukénak vallják, jó szomszédokra, itteni barátokra tettek szert és többségük véglegesnek tekinti új lakóhelyét.

A szerkesztők egy ilyen, Gödöt lakóhelyéül választó családfőt kértek fel arra, hogy ismertesse meg az Almanach olvasóival, hogy miért ezt a települést választotta, és hogyan illeszkedett be Göd társadalmába, annak mindennapi életébe.

Ismerkedjünk meg Dr. Lepp G. József úr és családja Gödre való településének, a nem kevés nehézség ellenére is, itteni berendezkedésének és meggyökeresedésének történetével.

Ha Budapest környékét kevésbé ismerő barátaim megkérdezik, hogy hol lakunk, hol is van Göd, én tréfásan azt szoktam mondani, hogy ott, ahol az Ér és a Kovászna patakok a Dunába torkollnak. Furcsa földrajz, mondhatnánk, ám a történelem bizonyos értelemben, sajnos egy kicsit átírja a földrajzot is. Aho-

gyan a Vajdahunyad vára, vagy a Bodor Elek kútja megtalálható Budapesten is valahogy úgy, általunk, a határon túlról érkezett magyarok által, egy kicsit talán Gödre érkezett a történelmi Magyarország egy-egy, csaknem elfeledett vidéke, szellemisége is.

Amikor a megtisztelő felkérést kaptam, hogy mint újonnan betelepült, ismertessem a család Gödre vezető csillagát, úgy gondoltam, hogy személyes jellegű, sorsunkat meghatározó részletekkel nem kellene untassam a tisztelt olvasót. Írás közben azonban rá kellett jönnöm, hogy van abban, ahogyan mi Magyarországra jöttünk, néhány általános, a köztudatban talán még nem eléggé letisztult vonatkozás, ami ha nem is mindenki, de bizonyára sokak érdeklődésére tarthat számon. Hiszen nem elég kijelenteni azt, hogy mi, akik az elcsatolt területekről érkeztünk, ugyanolyan magyar emberek vagyunk, mint az, akinek néhány kilométerrel nyugatabbra adatott megszületni, s hogy mi nem valamit elvenni, hanem esélyt kapni és hozzáadni akarunk ahhoz a világhoz, amit a nagyhatalmak hivatalosan Magyarországnak, a magyarok földjének jelöltek ki, hogy nem mind ősök, akik otthon maradtak, és nem árulók, akik hazajöttek, hiszen nem hagyták el a magyarok életterét, a Kárpát-medencét. A már megismert, a közösség által el- és befogadott személyekkel megtörtént események ismertetése talán segít egymás megértésében. Azt gondolom továbbá, hogy elsősorban nem is a mi személyes jellegű dolgaink, történéseink tarthatnak számot a tisztelt olvasó figyelmére, hanem az általunk képviselt ma is magyar, bár román fennhatóság alá eső vidékek megismertetése. Ha ezzel erősödik az itthon és az otthon élők egymásra találása, ez olyan ügy, amiért nemcsak néhány sor erejéig, de tevékenyebben is érdemes cselekedni.

Fenti gondolatok jegyében szeretnék a kovásznai és az érmihályfalvai, a gödihez hasonló helytörténeti monográfiákból tallózva, ízelítőt adni másik két, Gödhöz még méreteiben is nagyon hasonló, de a történelmi esemének által kevésbé favorizált település múltjáról és jelenéről.

Aki Tündér Ilona kincseit megtalálta?

Kovászna az „ezer gyógyvíz városa", a Kárpátok kanyarulatában, a Háromszéki-medencében, 550 méterrel a tenger színtje fölött helyezkedik el. Területe különleges geológiai adottságoknak örvend, ugyanis rendkívül gazdag a vulkáni utóműködések eredményeként keletkező erőteljes szén-dioxid gázkitörésekben (mofetták) és szénsavban bővelkedő ásványvizekben (borvizek). A gyógyüdülő jellegű városka főterén található Pokolsár, s széndioxidban gazdag iszap-vulkán, amely jelzi, hogy Kovászna Európa leggazdagabb széndioxid forrásainak hazája. Lakosságának 71 százaléka ma is magyar és büszkén őrzi székely hagyományait. Itt született feleségem, Gazdag Anikó, aki esténként nagy izgalommal hallgatta nagymamája meséjét Tündér Ilonáról, akinek vára a közeli Miske erdő kimagasló csúcsán volt. Azt regélik, hogy a vár mélyén kincsek rejtőznek, melynek bejáratánál egy éber kakas őrködik, mely csak hétévenként egyszer alszik el. Ilyenkor megnyílnak a pince ajtói és a szerencsés kereső annyi kincset hozhat ki, amennyit akar.

Dr. Gazdag Anikó, Kislány korában a Tündér Ilona várát őrző mesebeli kakassal

Az itt élő emberek a XVIII. században ébredtek rá, hogy mekkora kincs van a birtokukban: a föld mélyéből előtörő borvíz és szénsav csodálatos gyógyhatása egyre ismertebbé és látogatottabbá tette a települést. Bizonyára messze földről ide érkező, gyógyulni vágyók is hatással voltak a kis Anikóra, amikor hivatásul az orvosi pályát választotta, hogy megtalálja Tündér Ilona legértékesebb kincsét, a gyógyítás örömét.

Bár még kisiskolás korában, a Budapesten élő színésznő nagynénje unszolására, felmerült a kis Anikó Magyarországra történő „átmentése", a szülők gyorsan letettek róla, hisz a távolság és az akkori politikai viszonyok (apósom egy asztaltársaságban éltette akkori főnökét, akit teljesen véletlenül Nagy Imrének hívtak, minek következtében meghurcolták, vallatták éveken át) nem kedveztek. Feleségem ma is fájó gyermekkori emlékként idézi azt az időszakot, amikor a többi színmagyar gyermekkel együtt őt is román iskolába kényszerítették, ahol a nyelvi küszködés mellett napi megalaztatást is el kellett viselnie.

Néhány évtized után, a már felnőtt Anikó, elsősorban gyerekei érdekében települt Magyarországra. Az „átmentés" tehát mégis sikerült, amit sajnos szegény apósom már nem érhetett meg.

Feleségem szülőháza Kovásznán

Kovászna Tündérvölgy napjainkban

Az Értől az Óceánig... (Vagy csak a Dunáig?)

A XIII-ik századból származó első írásos emlék szerint, névadó birtokosa, a Turul nemzetségbeli Nagy Mihály után Nagh Mihalfalvának (Nagymihályfalva) hívták azt az Érmelléki (Partiumi) települést, ahol megszülettem.

Bár a XIX-ik század közepén már mezőváros és járásszékhely, mai napig a neve: Érmihályfalva, mely nevében is jól jellemzi az alföldi kisvárosok falusi jellegét. Nekem itt adatott, hogy „anyám szájából édes volt az étel", „apám szájából szép volt az igaz", nekem itt adatott, hogy előbb nagy-nagy önbizalommal és büszkeséggel álltam vigyázban a televízió képernyője előtt a Himnuszt hallgatva, egy-egy magyar válogatott foci mérkőzés kapcsán. Én itt, Kazinczy szülőföldjén fedeztem fel az anyanyelv ízeit (errefelé í-ző a tájszólás: nízzed, milyen szíp jány!) és éltem meg kudarcait, pl. amikor „falusi" nagyanyám megkért, hogy hozzam ki a pitarból a nagyapám lajbiját és egy findzsát a kredencről, bizony a „városi" négy évemmel, hosszas keresgélés után szomorúan közöltem, hogy sem findzsa, se lajbi,

se kredenc. Kertünket a Móka patak állóvize „mosta", így nyaranta azt is itt tudtam meg, hogy „száraz tónak nedves partján döglött béka kuruttyol", tehát adva volt, hogy az ott úszkáló és a parittyázás áldozatául esett kiskacsák hiányát a vizipocokra hárítsam, de az itt megejtett első „állatkísérleteimet" is szegény békák bánták.

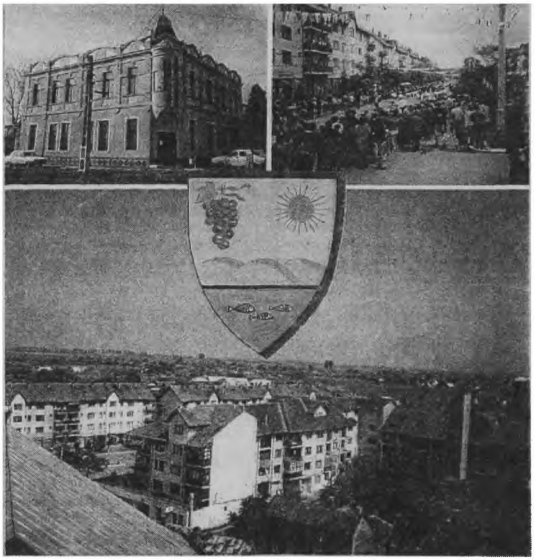

Érmihályfalva

Természetesen mindezt meggyóntam, mert tudtam, hogy ilyen nagy bűnnel főministráns nem lehetek. Nagy bánatomra soha nem is lettem, de az atyai testi fenyítések előtt elmormolt „Most segíts meg Mária..."-át máig a legkedvesebb imádságaim közé sorolom.

Itt, Ady, Kölcsey szülőföldjén is boldog volt a gyermekkor, és a serdülők lelkesedésével rúgtuk a gólokat és képzeltük magunkat a nagy magyar válogatott csatársorába, mint megannyi „igazi" (magyarországi) magyar gyerek, akik mindössze 5-10

km-rel nyugatabbra tették ugyanazt. Naív őszinteséggel hittük és fújtuk, hogy „miénk itt a tér".

Azok a szép napok... (marosvásárhelyi évek)

Amikor közeledett az érettségi és én tudtam, hogy tőlünk 35 km-re, Debrecenben van a legközelebbi magyar orvosi egyetem, akkor érzékeltem először, hogy itt valami nagyon nincs rendben. Nehezemre esett ugyanis elfogadni azt, hogy nekem, a tőlünk 450 km-re lévő Marosvásárhelyre kell mennem, hogy magyarul tanulhassak tovább. Akkor még nem sejtettem, hogy talán életem legszebb tíz esztendeje vár ott rám. Hiszen ott is „miénk volt a tér", mi voltunk a többség és a románok a kisebbség. Csodálatosan felkészült tanáraimnak köszönhetően már az egyetemi évek alatt elköteleztem magam a gyermeksebészet és gyermekorthopedia irányában. Itt ismertem meg feleségemet Dr. Gazdag Anikót, akivel 1976-ban házasságot kötöttünk és itt született meg első gyermekünk 1978-ban. Itt terveztünk jövőt és karriert, a magunk és mások számára hasznos életet. Innen utaztunk be és ismertük meg a gyönyörű Erdélyországot.

Sajnos, ahogy a Ceausescu korszak kezdett megszilárdulni, úgy csökkentek a mi esélyeink egy harmónikus életre. Amikor azt láttam, hogy a szülői házunkat lebontják és lakótelepeket építenek a betelepített románságnak, hogy kedvenc professzoromat úgy teszik félre, hogy pihenőszabadságából visszatérve, minden előzetes jelzés nélkül, a holmijait a klinikai szobájából a folyosóra kipakolva találja, és helyét egy román szakmai analfabéta foglalhatta el, engem pedig a Duna delta közelébe helyeztek át, közöltem feleségemmel, hogy elmegyünk, esélytelennek látszik a küzdelmünk és titokban jelentkeztem a Kolozsvári Konzulátuson áttelepülési kérelmünkkel. Bár mind a feleségem, mind a magam részéről családjaink jelentős része Magyarországon élt, elsőfokú rokon híján nem fogadták kedvezően kérelmünket. Mivel Nagyváradon lehetett fogni a magyar TV-t és az

anyaország közelsége némi biztonságot ígért, botrányos és megalázó csatározások után sikerült elhelyezkednünk Nagyváradon. A legsötétebb és leggonoszabb időszak következett: miközben hónapokig csak ritkán volt víz- és villanyszolgáltatás, heti két-három alkalommal titkosszolgálati (szekus) ügynök faggatott a földalatti magyar mozgalomról és az anyaországi kapcsolataimról. Bár sohasem voltam hajlandó belépni a románok kommunista pártjába, mégis több ízben a kórházi pártbizottság elé idéztek, amiért nem románul szóltam a kórteremben a néhány éves magyarajkú kisgyermekekhez. Útlevelet még a magyarországi rokonainkhoz sem kaptunk (pl. amikor feleségem súlyos beteg szegedi nagynénjét kívántuk meglátogatni, azt a cinikus választ kaptunk, hogy legfeljebb a temetésére mehetünk el). Miután szekus „látogatóim" nyugati ügynöké történő „beszervezéssel" is próbálkoztak, bizony megijedtem és segítséget kértem a kolozsvári konzultól. Ezt követően, azt sohasem tudtam meg, hogy ennek hatására vagy a történelem sodrásának köszönhetően, felgyorsultak az események. Megkaptuk végre a magyar állam befogadó nyilatkozatát és elkezdődhetett a küzdelem azért, hogy Románia kiengedjen. Negyvenhároms zor álltunk félnapokat sorban a megyei egészségügyi igazgató ajtaja előtt, mindössze egy engedélyért ahhoz, hogy beadhassuk a rendőrségre a kitelepedési kérelmünket. A beadás pillanatától kezdve természetesen hazaárulókká nyílvánítottak és ezt a család minden tagjával éreztették: feleségem súlyos arcideg bénulással, orvos létére, nem kapott táppénzes kiírást, kénytelen volt véglegesen felmondani a nehezen megszerzett állását, a kisiskolás gyerekeinket „eltanácsolták" az iskolából, engem, mint „szimulánst", (ugyanis betegség miatt nem vehettem részt a folyamatos katonai és politikai kiképzésekben) hetekig bezárva tartottak a bukaresti katonakórházban stb., stb. Miközben megkapjuk a várva-várt útlevelet, a gyerekek nem járhattak iskolába, nekünk pedig minden lehetséges helyről, még a vas-edény boltból is, igazolást kellett beszereznünk, hogy nem tartozunk a román államnak, a lakásunkat le kellett adnunk és a holmijainkat konténerbe csomagolva, útra készen tartottuk. Állapotunkra mi sem volt

jellemzőbb mint az, hogy négy év megaláztatás után 1988. december 15-én, amikor megkaptuk az útlevelet, a rokonoktól, barátoktól (már akik még vállalták a barátságot) el sem búcsúzva, még aznap, nehogy meggondolják a hatóságok, vonatra ültünk és átjöttünk álmaink földjére, Magyarországra. Természetesen a vonaton egy testi motozás még kijárt (keresték az ékszereinket és a diplomáinkat, de azokat előzetesen levittük Bukarestbe és a Magyar Nagykövetség futárpostája hozta át nekünk).

Fenti események taglalását azért tartottam ismertetésre érdemesnek, hogy érzékeltessem honi testvéreinkkel, hogy ahogyan itt is kijárt a szenvedésből, úgy ott sem volt jobb sorsa a magyarnak, így aztán azt gondolom, hogy aki ott maradt sem hős, „aki átjött, sem áruló, akinek az anyaországban adatott elviselni az elmúlt ötven év áldásait vagy gyötrelmeit, sem mind gazember vagy mártír". Hiszem, hogy a magyarság élettere a Kárpát-medence, hiszem, hogy nekünk, valamennyiünknek a „világot itt kell kihegyeznünk", itt kell egészséges gyerekeket nevelni, itt kell szép jövőt tervezni és megvalósítani. Tudom, hogy az újabb ezer év rengeteg szép feladatot kínál mindnyájunk számára, ebben mi is, akiknek hazájuk Magyarország és Erdélyország, keresünk és találunk feladatot.

Gödre esett a választás

Miután befogadó nagybácsink Pápán lakik, első hónapjainkat a szép dunántúli városban töltöttük. Mai napig sem bocsájtotta meg nekünk egy svédországi barátunk, aki azonnal segítségünkre sietett, svédországi állást és lakást kínált és bár nagyon jólesett a gondoskodás, de el kellett utasítanunk az ajánlatát, hiszen nem akartunk újabb kisebbségi sorsot, még luxus körülmények közepette sem. Pápa környékén jobbnál-jobb körzeti orvosi álláslehetőség volt lakással, de miután megüresedett gyermeksebészeti állás sehol másutt, csak Budapesten volt, kénytelenek voltunk feleségemnek, aki általános orvos, valahol

a „kertek alatt" betölthető körzeti orvosi állást keresni. A Pest Megyei Egészségügyi Hivatalnál tudtuk meg, hogy Budapest közelében Pomázon, Gödön és Újlengyelben vannak betöltetlen körzeti orvosi állások. Tekintettel arra, hogy jómagam a Hungária körúton találtam állást, albérletre egy kedves dunakeszi ismerősünknél leltünk, az utazási viszonyokat szem előtt tartva, Göd tűnt a legjobb választásnak. bár az akkori ügyvezető erősen ódzkodott a női munkatárs ellen, Dr. Pruzsinszki Ibolya segítségével és az akkori tanácsi előljáróság rábólintásával, három hónap próbaidőt kaptunk a bizonyításra.

Végeredményben tehát a főváros közelsége volt a meghatározó tényező abban, hogy több, mint egy évtizede Gödöt választottuk az annyira vágyott magyarországi lakhelyünkül.

Nagy-nagy lelkesedéssel kezdtünk dolgozni, tanulni magyar földön, hisz végre itt volt, amire mindig is vágytunk: egy esélyre, hogy azzal a szerény tudással, munkával, amivel egy ember értéket teremthet, mi is a világ azon szegletét gyarapíthassuk, amelyik magyar, egy esélyre, hogy egészséges magyar gyermekeket adhassunk a nemzetnek.

Bár ebben a szakmában a „bizonyítás" egy életen át tart, jóleső érzés, hogy feleségemet igen nagy számú beteg tiszteli meg bizalmával, jómagam pedig egy budapesti gyermekszakkórház sebészeti osztályának alorvosából osztályvezetőhelyettessé válhattam.

A rendszerváltást a mi kis családunk különösen nagyra értékelte, hiszen az MSZMP megüresedő Madách utcai (Felsőgöd) irodáit megkaptuk átmeneti lakásnak. Ez volt a mi első gödi otthonunk. Itt már volt kutyánk, macskánk és kezdtük felfedezni ennek a csodálatos településnek az adottságait. Pestről idelátogató kollégáimnak büszkén mutogattam a Duna partot, néhány hónapi átmeneti állapot után, mi is vendégül láthattunk másokat. Itthon voltunk.

Már fontolgattuk a felújítás lehetőségeit és érdeklődtünk, hogy hogyan is lehetne megvenni az épületet, hiszen a rendelő

közelsége a betegek szempontjából sem tűnt hátrányosnak, amikor közölték velünk, hogy ott TIGÁZ iroda lesz, így onnan sűrgösen ki kell költöznünk. Felkínáltak ugyanakkor egy alsógödi „felújított" társasházi lakást, ahová a korábbi lakók nem kívántak visszaköltözni. Bár a fűtés még nem volt megoldva, a határozat úgy szólt, hogy ha két hét alatt nem foglaljuk el a kiutalt lakást, az ajánlat tovább nem érvényes. Kölcsönt vettünk fel és egy segítőkész szerelőcsapat rövid egy hét alatt központi fűtést varázsolt nekünk. Bár mozgott a födém és a padlózat, az antennadróton folyt be az eső, 1990. januárjában füthető, állandó lakásunk volt, aminek mi rendkívül örültünk.

Ahhoz, hogy valahol jól érezzük magunkat, kell egy rendezett lakás, aminek megvásárlásához az önkormányzat végülis hozzájárult. Azóta felújítottuk a lakásunkat, kijavíttattuk a beázó tetőt, új födémet, padlóztot csináltattunk. Így lassan megújult, a most már saját tulajdonú otthonunk.

Közeli ismerőseink, akik figyelemmel kísérték a lakásunk felújítási munkálatait mondták, hogy egyszerűbb és olcsóbb lett volna új házat építeni, mint a felújítással kínlódni. Mi azonban annak örültünk, ami van és hálásan gondoltunk mindazokra, akik már csak egy biztató szóval is, de mellettünk álltak, amikor az otthonteremtésünk, „sátorverésünk" zajlott.

Úgy éreztük, hogy most már otthon vagyunk, elveinket, hitünket, lelkesedésünket megtartottuk, továbbra is szolgálatkészek maradtunk betegeink, ismerőseink, barátaink és a környezetünk irányában. Támogatunk minden ügyet, amiben hinni lehet.

Lehetséges, hogy Göd sajátos „alvó település" jellege adja lakóinak a közösségi élettől való bizonyos mérvű elzárkózását és ez hozta a mi, helyi közéletben való aktív részvételünk, nem igazán sikeres voltát.

Bizonyára részben szakmai ártalom az, ahogyan mi látjuk a társadalmi prioritásokat, mi azt gondoljuk ugyanis, hogy min-

den amit egy országban, egy településen teszünk, az anyagi eszközök megteremtésétől, a szellemi javak „bekebelezéséig", az a lakosság jólétét, jó közérzetét célozza, ami pedig nagymértékben függ az emberek egészségi állapotától. Mint általában a magyar lakosság, úgy a gödiek egészségi állapota is rossz. Az egészségi állapot viszont csak végső esetben kell, hogy az orvosi rendelőben vagy kórházban rendeződjék. A lényegi dolgok a megelőzésen, illetve az egészséges életfelfogáson és életmódon múlna. Ahhoz, hogy az ilyen irányú változások bekövetkezzenek, nagyon sok még a teendő. Gödi illetékességünk során, feleségemmel tettünk is néhány (bizonyára tétova) kísérletet, mint például a „Tégy az egészségedért!" egészségvédő-megelőző program felnőtteknek, Gödi Lyons Klubbal a gyermekek mozgásszervi, urológiai, sebészeti szűrése irányába. Bevallom nem túl nagy sikerrel, pedig valójában mindkét program alkalmassá tehető arra, hogy az életminőséget meghatározó, valamennyi komponensen változtassunk (környezet, étkezési szokások, mozgáskultúra stb.).

Sajnos ezek a próbálkozásaink nem hozták meg az általunk várt eredményeket, ezért ezeket „jobb időkre" halasztottuk, amikor már mi is két-három évtizede lakunk Gödön, és akkor már a hatóság és a lakosság támogatása is erőteljesebb lehet.

Miután a felsőgödi orvosi rendelő bővítését sikerült elérnünk, feleségem továbbra is itt szeretne (egyre korszerűbb eszközökkel) betegei segítségére lenni. Jómagam a gyermeksebészeti ellátás mellett, egészségügyi szakmenedzseri felsőfokú képesítés megszerzésével kívánok a jövő egészségügye kihívásainak megfelelni, reményeim szerint komplex egészségvédő-megelőző programok, modellek kidolgozásával és bevezetésével.

Bár gyermekeink nem orvosoknak készülnek, mégsem lesz teljesen idegen tőlük ez az ágazat. Anikó lányunk rövidesen befejezi tanulmányait a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen és az egészségügyi közgazdaságtan területén kezdi „be-

ásni" magát, Attila fiúnk pedig az idén szeretne beiratkozni a Budapesti Kertészeti Egyetem tájépítészeti és környezetvédelmi szakára.

Tudom, hogy Gödön (mint általában a „kertek alatt") valóban sok a jól felkészült, munkahelyükön naponta ragyogóan bizonyító szakember. Az, hogy ebből az értékből, a lehetőségekhez mérten igen kevés csapódik le itt helyben, mindenképpen elgondolkoztató. Valószínű, hogy a világvárosra jellemző elidegenedés, településünkre is rávetül, de azt hiszem, hogy az erőket, lehetőségeket összefogó önzetlen alázat hiányzik leginkább Gödön. Így a kétségtelenül fellelhető fejlődés csak a gazdasági gyarapodás következménye, és hiányzik belőle az, ami emberarcúvá tehet egy települést: az emberek egymás felé és a közösségi célok felé fordulása.

ZENGŐNÉ GERGELY ILONA

A Gergely cukrászda

Szüleim cukrászdájának fényképe benne van az 1997-es Almanachban, szöveg nélkül. Szeretném pótlólag a 2000. évi könyvben pár szóval ecsetelni, hogy Édesapám üzlete hogyan indult.

Gergely Béla, 1900. január 28-án született Alvincen (Erdélyben). Az elemi iskola elvégzése után 14 évesen cukrászinasnak ment Kolozsvárra. 1918-ban jött el Erdélyből (repatriált), nem akart román katona lenni. Így 24 óra alatt el kellett jönnie. Pestre érve az ő korosztályát már besorozták, így csak hátvéd szolgálatot teljesített. Pékségbe osztották be, sütötték a kenyeret a katonáknak és a lakosságnak.

A háború után több helyen dolgozott: Budapesten a Kuglernél, a Gerbeaudnál, a Római csemegében stb. Szigetmonostoron a Duna parton volt egy kis falatozója. Az alsógödi állomáson szállt le a vonatról és onnan ment le a révhez a csomagjaival. Így tudta meg, hogy a vasútállomásnál eladó a Hajós-féle fatelep. 1939-ben ezt megvette. A gödi Somló építésszel építtetett egy kis üzletet, műhelyt és raktárhelyiséget. A kulcsátadás 1940. április 15-én volt és május 1-jén megnyílt a cukrászda.

Édesanyám tisztviselői munkáját a cukrászda megnyitásakor abbahagyta és ő volt az üzletben. A fagylaltgép beszerzése az ő ötlete volt. Az üzlet az alsógödi vasútállomásnál forgalmas, jó helyre épült. Szerencséjükre szép, meleg nyár volt abban az évben, így a részletre vásárolt fagylaltgép árát hamarább ki tudták fizetni, mint ahogy kellett volna. A sütemények is nagyon finomak voltak. (Úgy hallottam, hogy sokan budapestiek innen vitték-küldték családjuknak a szépen, gondosan becsomagolt tortákat, mignonokat. A szerk. kiegészítése.)

Sikeres munkájuk sajnos nem sokáig tartott, közbeszólt a háború. Az ezt követő nehéz gazdasági helyzetben pár évig még működött az üzlet. 1952-ben államosították. Ezzel végleg lehúzta rendőnyét a Gergely cukrászda.

Gergely Béla leányával

ANGYAL ANNA

Gyönyörű emlékem

Rohan az idő az életünk felett...
Olykor boldog öröm, de sok bút is temet.
Néha marasztalnánk, máskor tolnánk tovább,
vagy tétován tengünk, s mégis, csiszoljuk a kovát,
ami felserkenti életünk tűzét.
Reméljük, kívánjuk, élet édes ízét.

Az elmúlt esztendő volt az én „kovám".
Szikrájából láng lett e találkozás során,
mert félszázad után is emlékében tartott
egy osztálynyi Lélek... Akármilyen arcot
mutatott az élet a rögös utakon,
tanítás – mit kaptak –, szívükben honol.

Nem feledték el az életre szánt leckét.
Az „Élet-iskoláját" magasan végezték.
Becsület, szorgalom fedi léptük nyomát.
Mindük megérdemli az „Élet-Diplomát".
A „mester-gallért" is, mely a „talárt" fedi,
„lapos-tetős sapkát", most joggal viseli
helyettük a „Maci", szimbólumként, tőlem,
mit a Céhi-korból lelkesen ellestem.
Készítgettem őket a hideg tél során,
de oly meleg érzést árasztottak reám...
Előre éreztem azt a boldogságot,
hogy félszázad után tekintek majd Rátok,
ámbár megváltozva, nem úgy, mint a tablón,
hisz' ötven esztendő barázdát von arcon.

Végre jött a nagy nap, s majd Mindőtök eljött.
...Egyet már takarnak örök élet felhők...
Kettő nagybetegen nyomja kínok ágyát...
Egyben értetlen dac visszatartón ágált...
Régi Tantestület kedves arca letűnt...
Ketten vagyunk már csak, de Velük a szívünk...

Köszönet, főhajtás a „Redező-Lánynak"
Akinek nehéz gond és szomorú bánat
jutott ki, de szívét megerősítette,
s ezt a csodás napot híven megrendezte.
Elrebegte verse bevezető részét,
megindító szavak sorolták a nevét
Azoknak, Akik már eltávoztak oda,
hol örök-élet van és nincsen iskola...
Majd a humor került verse szövegébe.
Abból is ragyogott a szeretet mérce...

Az Öreg-Iskola új igazgatója,
várossá emelt Göd, Polgármester Ura,
a „Gödi Almanach" lelkes Szerkesztője

tisztelte ünnepünk. Így az szebb lett tőle.
Méltatták a napot, röppentek jelenben,
humor sem hiányzott kedves beszédükben.

Jelen volt egy csoport igen délceg Fiú,
teljes legyen osztály. Egyőjük sem hiú,
állapítottam meg emlék-szavaikból...
...régi csínytevésnek a kacajunk hódolt...
Osztályfőnöküktől emlékeket kaptak.
Lányok, Fiúk lelke a múltba ballagtak.

Aztán jómagam is neki-kerekedtem,
a Lányokat sorban magam-elé kértem,
átadtam a „Macit", az „Élet-Diplomát",
egy-egy örömkönnynek szemléltem a nyomát
a Lányaim arcán, Kik többje nagymama,
Kiknek e mai nap éppen olyan csoda,
mint nekem, ki messze, messze-távol élek,
de kinek oly kedves e sok Drága Lélek.

Több, mint három órán visszakanyarodtunk
ifjú éveinkre, s mit tudtunk, elmondtunk.
Aztán átvonultunk ünnep-vacsorára,
poharat emelni a múltra és mára.
Felszelni a tortát, „50 évi" jellel,
tovább együtt lenni múlttal és jelennel.

Köszönöm a sorsnak, hogy ezt megérhettem.
Köszönöm, hogy megvan még az egészségem.
Köszönöm az érzést, mivel fogadtátok
Szeretet-Macimat, s vigyázzon az Rátok.
Óvjon minden bajtól és ha a pillantás
reájuk vetődik, legyen egy villanás,
mellyel gondoltok rám, tovább is, Kedvesek.
Köszönöm az érmét, amelyre én vetek
andalgó pillantást, idézve e napot...

Köszönöm, hogy vagytok, s Rátok úgy gondolok
mintha díszes csokrom, mit Tőletek kaptam,
arcotok viselné jelenben és múltban.

Toronto, Kanada.
1999. június 19.

ANGYAL LUKÁCS

Alsógöd fejlődése a két világháború között (1919-1944)

Az első világháború után az élet országszerte nehezen indult meg. A megcsonkított Magyarország az emberekben mély nyomot hagyott. Az élni akarás, az ambició és az újrakezdés igénye azonban mindig megvolt a magyar emberben, így az itt élőkben is.

Városunknak Alsógödből lett része az első világháború befejezésekor közigazgatásilag nem létezett, az akkor már meglévő házak, a benne élők Sződhöz tartoztak. Egy 1921-ben kelt belügyminiszteri rendelettel született meg Alsógöd kisközség.

Az önállóság nyomán hozták létre a jegyzőséget és vele egy épületben, egy-egy elemi iskolát, majd később a postahivatalt. (Mint már többször leírták az Almanachban, a mai Művelődési Házzal szembeni Floch-féle hosszú házban.)

A kisközség „nagyságáról" 1925-ből ismerünk adatokat: ekkor 215 lakóházban 1500-an éltek.

A Gödi Almanach 1996-os kötete Rexa Dezső: Dunamenti nyaralóhelyek című, 1934-ben megjelent könyvéből ismerteti a két Gödre vonatkozó részt. Az írás ekkor már 400 alsógödi lakóházról számol be. Idézem továbbá: „Alsógöd háromszáz nyaraló családot tud ellátni minden kényelemmel és kedvességgel,

amit különösen előmozdít a fővároshoz való nagy közelsége és az a körülmény, hogy a nyári idény alatt 16 vonat fut be és ki a nyaralóhelyen, azonkívül a fővárosi Berlini térről (ma Nyugati tér, a szerk.) rendes autóbuszjárat is van, mert Göd a Budapest-Balassagyarmati autóbuszjárat megállóhelye.

A második világháború kezdetéig tartó későbbi évekről népességi adatokat nem találtam. Emlékezhetünk azonban arra, hogy a község egyre nagyobb területét építették be újabb és újabb családi házakkal, nyaralókkal.

Az első világháború végén már állt (pontosabban 1908 óta) a római katolikus kápolna. A református imaház 1928-ban, az evangélikus templom 1929-ben épült. Addig az említett „hosszú ház" egyik iskolatermében tartottak időnként istentiszteletet.

A település fejlődését jelzi, hogy 1928-ban elkészült az elemi iskola négy tantermes saját épülete és 1933-ban költözött a postamester családi házának tágas helyiségeibe a postahivatal. Itt már egy 100 előfizetőt ellátni tudó telefonközpontot szereltek fel, „teljes kihasználására irányuló igény folyamatosan létrejött az állandó lakosok, az iparosok, a kereskedők és a nyaralók köréből".

(Gödi Almanch 1998, 43-44. oldal.)

Gyógyszertárat a két háború közti időben mindvégig nélkülözött a lakosság, orvosságért Felsőgödre kellett menni. A biztosítottak orvosi ellátásáról talán valamikor az 1930-as évektől kezdődően gondoskodtak a helybeli doktorok.

A Biciklista Vendéglőben mozi is működött, de hogy mikortól, arra nem emlékszem.

1925-től folyamatosan telepedtek le iparosok, kereskedők Alsógödön és ahogy a lakosság létszáma emelkedett, fokozatosan kapcsolódtak be a község életébe.

1925. október 14-én alakult meg a helyi Iparoskör. Az első elnök Krizmanits Ferenc, asztalosmester volt. Később Mihály György, szintén asztalosmester lett az elnök. Ő hat évig irányította az Iparoskört, amelynek ekkor már közel 60 tagja volt.

Hét évtized távlatából is sok iparosra, kereskedőre emlékszem, akik más-más években kezdték meg működésüket, illetve

különböző időtartamig szolgálták Alsógöd lakosságát. Névsorukat közreadom.

Baráti közreműködéssel, írásos források (pl. korabeli telefonkönyv) felhasználásával tovább bővítettem az alsógödi iparosok, kereskedők névsorát, emlékezetünk szerinti telephelyét. De bizonyára lesznek olyan olvasók, akiknek még eszébe jutnak boltok, mesteremberek.

Íme az összegyűjtött, mai divatos kifejezéssel élve „vállalkozói" névsor:

Asztalos:	Krizmanits Ferenc, XI. u.
	Varga István, I. u.
	Mihály György, VIII. u.
	Kriskó István, XI. u.
	Fidiger János, I. u.
	Tujmer József, XVIII. u., később Pesti u.
	Aggot Lajos, XVI. u.
	Klein Mihály,...
Ács:	id. Mladek Ferenc, XVI. u.
Tetőfedő:	Lajó Sándor, VII. u.
Építési	Somló Sándor, Pesti u.
vállalkozó	Sütő Endre, Posta u.
Kőműves	Haszler Sándor, IX. u.
	Kecskeméthy István, Pesti u.
Szoba-	Feiler József, Pesti u.
festő	Teidl József, IX. u.
	Palczer János, Vasut u.
Villany-	Bajusz József (kirendeltségvezető is) XVI.u.
szerelő	Heiter Imre,
	Tomka Tibor,
	Rákóczi István,
Lakatos,	Kovacsik László, I. u.
szerelő	Prónay István, Pesti u., később Alagut u.
	Bauer János, Pesti u.
Kútásó	Flach László, XIII. u.
	Vigh Ernő, XI. u.
Építőanyag-	Hajós Sándor, Alsógöd állomásnál
tüzelő kereskedő	Hirshchfeld Mátyás, Pesti u.
	Györffy Gy. Károly, Pesti u.

	Lőwy J. Ignácné, Pesti u.
	Szvitka Gézáné, Pesti u.
	Terényi Anna, Pesti u.
	Alsógödi Takarék- és Hitelszövetkezet
	Tüzelő- és építőanyag telepe, Göd állomás
Festék-, vegyiárú	Guttmann Gyula (benzinkutas is), Pesti u.
Vaskereskedő	Gábor Miklós, Pesti u.
	Palczer Jánosné, Pesti u.
Kerékpár-kereskedő	Grósz Mihály, XXVIII. u.
Rövidárú-méterárú kereskedő	Hennerné, Pesti u.
	Kincses Henrikné, Pesti u.
	Völgyiné, Pesti u.
Csónaképítő:	Kalmár Kálmán (alsó- és felsőstrandon csónakház) VI.u.
Szabó	Heller Alajos, XV. u.
	Bisztriánszky János, Pesti u.
	Balázs István, Pesti u.
Cipész	Gróf István, XV. u.
	Lelkes István, XXV. u.
	Sütő Sándor, Pesti u.
	Szilvási Gyula, Pesti u.
	Kovács György, Pesti u.
	Kilinán Károly,
Fodrász	Wágner Ferenc, III. u.
	Vermes Gyula, Pesti u.
	Járos Gyula, Kertváros
Élelmiszerbolt	Salamon István, III. u.
	Koreny László, III. u.
	Lutz Károly, XI. u.
	Molnár Károlyné, Pesti u.
	Hangya Szövetkezet, Szvitka Géza, Pesti u.
	Polyák Istvánné, Vasut u.
	Nagy Károly, Pesti u.
	Szántó Ignácné, XXVIII. u.
	Kemény Jánosné Ürgedombok
Hentes és mészáros	Helembai Mihály (két üzlet), Pesti u., XVII. u.
	Volentics Ferenc (két üzlet), III. u., Pesti u.
	Raffay Sándor (később Sándorné), Pesti u.

	Enyeszti István, Pesti u.
Halász	Kakula Zoltán,
Pék	Varga József, Pesti u.
	Herczog József, Pesti u.
	Cseri András, Pesti u.
	Weigand Mihály, Pesti u.
Cukrász	Gergely Béla, Alsógöd, állomás
Vendéglő	Hullám Csárda, Dunapart
	Huszár Bálint, Pesti u.
	Boskó Bertalan, XI. u.
	Bitter István, Pesti u.
	Aranyostyúk, Alsógöd, vasútállomás
	Biciklista vendéglő, Horváth Gyula, Pesti u.
	Magyar vendéglő, Banántábor
	Fácán vendéglő, Bauer Antal (Alsógödi Úri Kaszinó) Göd, vasútállomás,
	Regály csárda, Gödpuszta
	Venczel Vilmos, Pesti u. és Alsó strand
Piactér	A leglátogatottabb volt a III. utcai. A környékbeli községekből (Szigetmonostor, Dunakeszi, Fót, Csomád, Sződ, Gödpuszta) hozták áruikat az őstermelők. Felsőgödről a bolgárkertészek látták el friss zöldségfélékkel a lakosságot. Adamkó néninél tejfelt, túrót, tojást lehetett vásárolni. Egyidőben a jelenlegi Kossuth téren is volt piac, de azt is megszüntették. Említést érdemel még Vígh Etelka néni, aki évtizedeken át lovaskocsival naponta hordta a friss tejet és a szódavizet.

A felsoroltak közül néhányan 1945 után még dolgoztak, de az új politikai hatalom teljesen elsorvasztotta a kisipart és a kiskereskedelmet. Ez a társadalmi réteg megöregedett, elhalálozott, az utánpótlás megszűnt.

Így lett a magánvállalkozás halálra ítélve.

Befejezésül bemutatom az 1939. körüli községi „telefonkönyvet". Összesen hetvenöt számot tartalmaz. Ezek közül is tizennyolc „nyári állomás", csak tavasztól őszig működött.

és a levélre irt megjegyzéssel kérheti a feladóvány cimére való megküldését. *Alsólendva*

ALSÓGALLA

Bánhida, Felságalla és Tatabánya központokkal egységes hálózat.

Hivatalos órák:
7—21-ig.

Általánosforgalmazásiszövetkezet, alságallai filéje 3
Andorfer György sütőipari gyáros 6
Balázsik István úri és bőrgyűrűkészítő mester, Újtatabánya 21
Erdélyi Béla dr. orvos 15
Esterházy Ferenc gróf erdőrendi birtoka 10
Fürhécs Gyula, m. kir. postamester 12
Hamburger Györgyné özv. pékmesten (Szombon: VI/—XI/31-ig) 17
„Hangya" fogyasztási szövetkezet filiáléte 11
1. sz. filiáléte 4
Ising András vegyeskerek. 9
Jäger Endre szabómester 14
Koványi Pálné özv. vegyeskereek. és pékszem 25
Községi előljáróság, Alságallai 1
Ledniczky József plébános 2
Podmanitzky Andrásné özv. épitési vállalkozó 22
Puppi István fuvaros vállalkozó 8
Reczek Géza (bőrnyíró (Szombon: VI/—XI/31-ig) 16
Riesz József fuvaros 18
Schlégl Mihály mészáros és tenger 5
Szantner Károly takarékszövetkező 26
Tátrai Ferenc vitéz, szobafestő és mázoló 19
Varga Péter községi villanyszerelő 7

ALSÓGÖD

Hivatalos órák:
7—21-ig

Az alsógödi egységes hálózathoz tartozó központok: Göd, Felsőgöd, Szód, Szódliget

Ádám József szám. tan., XIV., u. 16/b. 80
Alberti József dr. máv. főtitkár, XVI.-u. 23. 69
Államvasutak, m. kir., forgalmi irodája, Göd állomás 7
Alsógödi Takarék és Hitelszövetkezet joint az OKH ingy., Pest-u. 47. 62
Tiszelő- és épületanyag-telepe, Göd állomás 83
Bauko Emil dr. orvos, XIX.-u. 6. 38
Beermann Adolf bankár, XVI.-u. 31. (nyári állomás) 17
Bertalan Sándor m. kir. postaellenőr, XIX.-u. 3. s. 60
Botond Béla dr. vitéz ügyvéd, XVI.-u. 12. (nyári állomás) 23
Budapesti Ügyelőverseny egyesület, Kincsem-telepe 8
Csipes Lajos m. kir. postaellenőr, XI.-u. 22. 76
Dr. Antoni Viktor vitéz, ig., XVII.-u. 17. 3
Demjén Gézáné dr. özv. nyugtanímő, XIV.-u. 18. (nyári állomás) 61
Felsőgödi Bánya kereszény fogy. és takarékszövi. szöv. alsógödi filiáléje, Pest-út 39. 12
Floch-Reyhersberg Alfréd birodalmi lovag dr. földbirtokos, Szódliget 1
Fon Ferencné XIV.-u. 20. 46
Friedrich Károly ny. áll. m. kir. miniszter, Nővilon-u. 83
Gábor Miklósné vas-, festék- és ablaküvegkereskedés, Pest-út 46. 51
Gergely István dr. ügyvéd, honvédségi védő, Pest-u. (nyári állomás) 52
Germarx Aladár m. kir. postafőtanácsos, XVII.-u. 4. 43
Gönczy Gyula dr hpesti kir. táblai tanácselnök, XVI.-u. 28. 48
Granasztály László vitéz, XIV.-u. 11. (nyári állomás) 62
Gross Mihály hentesárukereskedő, XXVIII.-u. 26. (nyári állomás) 53
Györffy Gy. Károly tűzoltóanyagkereskedő, Pest-út 55. 46
Halassy Károly ny. máv. főtgy., XVII.-u. 8. 65
Hanák Nándor Pesti Hirlap igazgatója, XXIV.-u. 9. (nyári állomás) 40
Havass Pál, m. kir. gazdasági szakértő, XVII.-u. 2. 2
Helembai Mihály hentes- és mészárosmester, XVII.-u. 1. (nyári állomás) 36
Hornzog József pékmester, Pest-út 51. 39
Ilcyek Lorándné szül. Jablecsy Rózsabol m. kir. postadijnok, XV.-u. 47. 30
Hirschfeld Mátyás épitőanyag-épitőkészi anyagok, tüzifa és szénkereskedő, Pest-út 50. (nyári állomás) 42
Kállai Jenő kereskedő, XXVIII.-u. 24. (nyári állomás) 34
Kiszlinszky Péter Elemér nyugalmazott, XVI.-u. (Szombon VI/—XI/8-ig) 32
Községi előljáróság, Pest-út 8. 6
Villamos üzeme 4
Kun Károly, a Fonciére élt. biztosító tal. ügyv. igazgatója, XV.-u. 16. (nyári állomás) 22
Lenk Antal m. kir. postahivatal-gy. XIII.-u. 1. 5
Lutz Károly ügyes és csemegekereskedő, XI.-u. 6. (nyári állomás) 37
Mendlik Zoltán m. kir. pő. s. elik., Vern-u. 4. 79
Molnár Károlyné özv. vegyeskereskedő, Pest-út 26. (nyári állomás) 9
Nádai Imre banktisztv. XIV.-u. 30. 56
Oberländer Rezső r.-t. ig., XIV.-u. 1. (nyári állomás) 14
Ódry Miklós szőv. tiszty., XIV.-u. 19. 66
Pajor Frigyes ifj. m. kir. postafőtiszt, XI.-u. 17. 26
Palkovics Pál fűszerkereskedő, Pest-út 16. 33
Pártos Gyuláné m. kir. postamester, XXI. u. 2. 77
Pethő Tibor dr. kir. törvszk. bírós, XIV.-u. 6. 67
Popper István kereskedő, Vern-u. 4. (nyári állomás) 21
Pór Aladár dr. a budapesti áru- és árfolyamtőzsde tanácsi tagja, XXIV.-u. 8. 49
Postahivatal, m. kir. Távirati-és levélirda 99
Rózsavölgyi Lajos ny. os. tőv. tiszty., XV.-u. 6. 58
Salamon István kereskedő, III.-c-u. 2. (Szombon: IV/1—XI/-ig) 41
Salamon Márton m. kir. kerümanytárnok, ny. Máv. ig. XIV.-u. 4. 64
Salling Ivánné postafőtiszt, Budapest, XV.-u. 32. 50
Scholtz Kornél dr. ny. belügyminisztikár, XXIII.-u. 2. 25
Schlesier Rezső dr., budapesti kir. ügyészségi alelnok, Lajos-u. 9. 78
Sivo Jusztinnné ny. bankár, özv. ügyv. XVII.-u. 16. (nyári állomás) 16
Somló Sándor épitési vállalkozó, Pest-út 90. 72
Sülló Endre okl. kőmávesmester, Posta-u. (nyári állomás) 31
Szántó Ignácné fűszerkereskedő, XXVIII.-u. 1. (nyári állomás) 24
Szvitka Géza fa- és szénkereskedő, Pest-út és Katalin-út sarok 63
Tóth Etelka dr. áll. orvos és fogorvos, Pest-út 79. 27
Tóth Károly dr. máv. istvántelki főmhely rendelő pályaorvos, Pest-út 1. 55
Tóth Pál ny. áll. el. isk. ig. tanító, XXVI.-u. 8. 15
Vágó József ny. backiz. és **Forray Elemér dr.** v. egyet. magántanár, belorvos, XVI.-u. 29. (nyári állomás) 18
Vass A. László dr. máv. intéző, XXVIII.-u. 3. 75
Vaßy Antal O. K. H. ellenőr, XXIV.-u. 7. 70
Venczel Vilmos Alné strandvendéglő (nyári állomás) 74
Alsógödi csárda, Pest-út 86. (nyári állomás) 73
Vincze Sámuel máv. főtgy., XV.-u. 37. 44
Walch Rudolf weekend-telep, szandoberlő, Felsőszrand (Szombon: VIII—XI/30-ig) 11
Lakása, XV.-u. 1. 66
Weiss Gyula ifj., XXVIII.-u. 18. (nyári állomás) 10
Wolf Alfréd máv. főmérnök, Pest-út 7. (nyári állomás) 18
Ziermann Sándor okl. gépészmérnök, Dunapart 57
Zsolfa Miklós postakereskedő, Pest-út 3. 81

ALSÓGÖRZSONY

Nyilvános távbeszélő állomás a községi előljáróságnál
(Marcalló u. sz. előfizető)

ALSÓGYÉKÉNYES

(lásd Déa 73. sz. előfizető)

ALSÓGYÖRÖD

(lásd Csitár)

ALSÓHERNÁD

A kakucsi egységes hálózathoz tartozik

Hivatalos órák:

Hétköznap:	Vasárnap és ünnepnap:
8—12-ig,	8—11-ig,
14—18-ig	14—16-ig.

Csak előfizetők részére: 20—21-ig.

A kakucsi egységes hálózathoz tartozik még: Indrcskukucs, Újhartyán.

Dörner Márton ny. bankig. gazdasága és ménesa 1

ALSÓHIDEGPATAK

(lásd 182/A)

ALSÓHIDVÉG

(lásd Alsólungelő)

ALSÓHNKÓC — XVHÍKOBIJbI

(lásd Szobránc 9. sz. előfizető)

ALSÓJÁNYOK

Tanyai nyilvános távbeszélő állomás.
(Nagymagyar 3.)

ALSÓJÁRAS

(Nagykőrös)

Nyilvános távbeszélő állomás

Hivatalos órák:

Hétköznap:	Vasárnap és ünnepnap:
8—12-ig,	8—11-ig,
14—18-ig.	14—15-ig.

ALSÓ-JATTÓ

(lásd Tardoskedd és Tornóc)

ALSÓK

(lásd Csengő)

ALSÓKABOL

(lásd Felsőkabol)

ALSÓKALOCSA

(lásd Alsósinnavár)

ALSÓKALOSA

(lásd Torbalja)

ALSÓKÉKED

Hivatalos órák:

Hétköznap:	Vasárnap és ünnepnap:
8—12-ig,	8—11-ig,
14—18-ig	14—16-ig.

Csak előfizetők részére: 10—21-ig.

Fürdőtelep (Szombon: VI/—XI/31-ig) 5
Meixner Lilla 4

ALSÓKOSÁLY

(lásd Déa 76/a)

ALSÓKÖVESD

(lásd Dakócs)

ALSÓ-LÁNC

(lásd Beszta)

ALSÓLENDVA

Hivatalos órák:
7—21-ig.

Adóhivatal, m. kir. 15
Államvasutak Állomás forgalmi (50)
Alsólendvai Takarékpénztár 4
Alsólendvavidéki körjegyzőség 19
Antal Gáspár dr. ügyvéd 31
Augusztinovics István dr. ügyvéd 33
Balkányi Rick könyvnyomda, könyv- és papírkereskedés 14
Bohár Ferenc mészáros és hentes 5
Üzlete 36
Cikta alpógyártási és kereskedő, K.F.T. 10
Csendőrőrs, m. kir. 2
Drimmer József vasúti szállító (52)
Eppinger Béla gőzmalom és téglagyár 23
Erdőgondnokság 7
Főszolgabírói hivatal 1
Fritz István mechanikus és műszaki kereskedő. 22
Horváth Mátyás vendéglős 9
Hungária bazai ernyőgyár r.-t. 26
Ivanocz és Mencs fiombár bisom. (46)
Jakab Vendel vendéglős 27
Járásbíróság, kir. 28
Katonai épületek és hatóságok:
M. kir. Alsólendvai járási levente-parancsnokság 21
M. kir. honvéd bevonulási küszöpont 47
Gazdasági birtoka 53
„Korona" mosógépkészítő 35
Korona szálló 40
Küves István dr. ügyvéd 20
Községi előljáróság 3
M. kir. állami polgári iskola 36

Borretikulőkhöz SCHMOLL-PASTA

LÁNG JÓZSEF:

Göd történetének időrendi táblázata

Időszak	Esemény	Megjegyzés	Almanach kiadás éve és oldalszám					
			1994	1996	1997	1998	1999	2000
őskor	csigák, kagylók	Feneketlentói Dunapart					24	
ie.3800-3200	újkőkori település	Pesti út 156	43		9			
ie.3002-1900	rézkor(péceli kultúra)	Homokszigettel szemben	43		10			
ie.1300-1100	halomsíros kultúra	Ilka patak, Könyök utca	44		13			
ie. 350-12	vaskor kelták elérik a Dunakanyart	Alba-kert, Alsógöd Dunapart	44		9,10			
	bronzkor	Dózsa György út 87			9			
iu.2-3 század	szarmata település	"Öregfutó" tábla, szarmata árok a pulykaházi dűlőben	47		10, 11			
iu.244-249	római uralom(Pannónia)	Alagút utca és Nemeskéri-Kiss Miklós út sarkán, a TSZ iroda előtt római pénzeket találtak	51		.			
iu. 294-	Csörsz árok építése	Vác, Dunakeszi, Göd	49					
iu. 320-380	Contra Constantiam római tábor Felsőgöd közelében	Ilka puszta Bócsa és Dunakeszi között, 11. tábla	49	17	9,12		28	
337-361	Római őrtorony	Köztársaság út végén, szeszgyár gazd épülete 1951-ig	74		120			
900 körül	várdomb,	Alba kert,Duna part, felsőgödi foci pálya	53	17	7,12			
1000 körül	Göd név keletkezése	Földrajzi nevek szótára: Gud,Göde névi, Göd Judit	33	51				
	templom és temető a földvár után	Felsőgöd Sportpálya(Puszta templom)lionka és Teleki Pál utca	33,54		7,12			
	Göd név keletkezése	domb-halom		17,5				
1074.03.12	Béla és László hercegek átvonulása	Vácról Mogyoród és Csömör felé Salamon ellen	14					
12-13.század	földvár és település	Felsőgöd Rózsa utca	54,64		7,12			
1241.03,17	Sejbán(Schiban) vezette tatárok elpusztítják Vácot és környékét	A tatárdúlás 1242 februárjáig tartott	14,54					
1255	Sebred/ Seyfried(Gyula-Zsombor nemzettség) tulajdona		54	51				
1280	Sebred fia Erdő a tulajdonos		54					
1304 június	II. Vencel cseh király átvonul	Budán rekedt fiát akarta kiszabadítani	15					
1317.10.23	Szécsi Dénes tulajdona	Göd első oklevelés említése	12.55	51				
1329,03,27	Szécsi I. Miklós tulajdona	Károly Róbert oklevele	12.56					
1387	Szécsi II. Miklós tulajdona	Szécsi I. Miklós halála után	57					
1408,12,12	Szent György(sárkányos) lovagrend megalapítása	Alapító Zsigmond király és tagja Szécsi Miklós	57					
15. század	Őrtorony építése	Római őrtorony helyén	74			103		
1415.03.24	Szécsi Miklós megerősítése	Zsigmond adomány levele	12					
1439,12,29	Szécsi Tamás tulajdona	Zsigmond király özvegy felesége Erzsébet oklevele	12,57					
1458	Sződ-rákosi vízimalom				15			
1471,01,07	Szécsi III. Miklós tulajdona	Szécsi Tamás halála után	13.59					
1485	Mátyás király átvonul	Vácon tartott országgyűlést	15.59					
	Szécsi II.Tamás tulajdona	Szécsi III. Miklós halála után	59					
1499,07,25	Szécsi Miklós tulajdona	Szécsi II.Tamás eladta	13.59					
	Szécsi István tulajdona	Szécsi II.Tamás halála után	59					
1526-1684	török és keresztény dúlások			18				
1540	Ormosdi Magdolna tulajdona	Szécsi István halála után I. Ferdinánd adományaként	59	51				
1541.08.29	Török megszállja Budát és Pestet	vilajetek, szandzsákok szervezése	60					
1546	Gödpuszta váci nahije része	falu megszűnt 1541-ben, magyar lakosa nincs	60					
1554-07.16	Ahmed szpáhi tulajdona		61					
1559	Gül Baba dervisek tulajdona	Palcsi János malma, budai szandzsák összeírása	63	23				
1562	Gödpuszta pesti nahije része	váci és sződi használatban	63					
1574.09.11	Neuburgi Salm Miklós tulajdona		15.60					
1579.11.17	Lobkowycz- i Poppel László tulajdona	II. Rudolf adománya	13.60	51				
1670 körül	vízimalom a Sződrákosi patakon	váci törökök építették		23				
1675	Göd említése	Pongrácz püspök feljegyzése	16					
1683	templom a mai vasút mellett	templom domb, Musztafa Cseri pasa figyelmezteti a gödi bírót	33	52				
1684 körül	a falu és a templom elpusztul	Pusztatemplom	13	52				
1685	törökök felégetik a vidéket	Jancsi hegy legenda	64,89					
1686	Miksa bajor herceg átvonul	Budavár felszabadítására jött	16					

Időszak	Esemény	Megjegyzés	Almanach kiadás éve és oldalszám					
			1994	*1996*	*1997*	*1998*	*1999*	*2000*
1690	elhagyott, kiégett puszta	falu összeírás	17,64	52				
1700 körül	Göd puszta kialakulás kezdete	Gödalja rév és Bp, Dk,Szöd, Vác		17				
1706 július	II. Rákóczi hadai átvonulnak		17					
1709 nyár	Bottyán János átvonul	budai németőrség egy csapatát megveri	17					
1723	Göd Grassalkovics A. birtoka	Újszerzeményi Bizottság vezetője		52				
1728	Madách kastély a Grassalkovichoké	Dobay Lászlóné, Madách Borbála utolsó Madách tulajdonos						
1736-1851	Grassalkovichok tulajdona lett	Madáchok nem tudtak Fegyverjog megváltást fizetni(14500 Ft), Kincsem telep, pálinkaház és sörfőzde felépítése	18,73	14,52, 67				
1745-1783	állatvásár Göd/Rákos-pusztán	váci püspökség bérleményén		23			92	
1750 körül	Falu ujjáépülés kezdete	színtiszta magyar lakosokkal			120			
1752	delizsánsz(postakocsi járat indulás)			23				
1757	Szödi kat. templom felépítése	Szöd, Csörög, Rátót. Csomád, Göd		22				
1770 körül	Szeszgyár építése(Pálinkaház)		73	16,7		103		
1751-1805 08.26	Mayerffy/ Mayer Ferenc Reginaldus	Német serfőző mester bérbevette Csörög pusztát állattenyésztésre					32-38	
1792 június	Ferenc trónörökös látogatása Csörög pusztán	II, Lipót halála után magyar királlyá koronázására érkezett Ferenc					35	
1794.03.23	Mayer Ferenc bérleti szerződése	A csörögi bérlet kiegészítése					34	
1796. július 1	Mayer Ferenc magyar nemességet kap	Az oklevél szerint használhatják a Mayerffy nevet					35	
1776-1824. 02.13	Mayerffy József	Mayerffy Ferenc fia József, juhtenyésztés Göd pusztán, sírja a Gödi pusztai temetőben	18	23			49	
1806.	Mayerffy József magyar nyelvű harang felirata	Gödpusztai munkások munka kezdés befejezés, istentiszteletre hívás	19	23			47	
1830	Mayerffy-ak megvásárolják Csörög pusztát	Grassalkovichtól való bérlést megszüntetik					38	
1777-1845	Mayerffy Ferenc Xavérius	Serfőző mester, Lovaregylet alapító /1827/ Széchenyi barátja, sírja a Kerepesi temetőben					53	
1825	Gyors posta járat indul					37		
1830 körül	Kódi puszta,Kódi csárda	Névelírás,Grassalkovich építette, Kincsem telep helyén	67,82		8			
1840-s évek el	Széchenyi István Gödre alkuszik			16			76,79	
1845 nov 3.-án	első személy vonat	Bp NY indóház - Palota/14 perc, építés kezdete 1844 okt. 5		37-46				
1846.07.15	Vasuti megálló Gödön	Pest,Rákospalota,Dunakeszi,Göd, Vác megállók, királyi várótérem	27,82					
	Széchenyi István Gödön		68					
1848-49	Nyúzóvölgy	erdészházi legenda	88					
1849.01.05	Görgey a Mayerffy birtokon						64	
1849.04.10	Klapka serege átvonul	Vácról kiverte a Ramberg hadosztályt	20					
1849.	Mayerffy Kúria feldúlása	A szabadságharc leverése után					64	
1824-	Montreál Gyula bérlő	csehországi herceg		24			92	68,121
1850.12.06	Vác-Párkánynánai vasútvonal	Délkeleti Államvasút bővülése	27					
1851-1864	Sina György és Simon tulajdona	1868?	19	24,5			92	
1870-1880	Szapáry gróf tulajdona	Szapáry kastély, Madách utca 36		54				
1865-	Lagrand-Dumonceau belga bank parcellázik	Parcellázás:Floch-Reichersberg,ShäfferBódog,Arany László, Nemeskéri -Kiss Miklós, dr. Széchy Kálmán	19	24,7			92, 120	
1867	Gödpuszta felújítása	Nemeskéri- Kiss Pál			121			
1875	Robert Hesp kibérelte a Kincsemet		27	142		95		
1876-1880	Kincsem versenyló gödi istállóban	A ló tenyésztője Blaskovics Ernő a bérlő	69, 135					
1877	Göd puszta 118 lakossal, vasút állomás, csárda	Galgóczy Károly feljegyzése,Szódhöz tartozik	20					
1877-1920, 24,-40	Iskola,Göd- pusztai Posta ügynökség a Nemeskéri birtokon	tanító Adamecz István postamester	31, 133	93		39. 203		
1880	Huzella birtok	Huzella Tivadar orvos tudós és a Sport áruház tulajdonos apa	85					
1881	Nemeskéri Kiss Pál(1856-1928) veszi át a birtok irányítását	Svájci mintájú istállók, szeszgyár és gazdasági vasút	132					
	Ilka-major,Shäffer villa létrehozása	Shäffer Bódog fiai építették	85					
1884	Sándor fűz ültetés	Nemeskéri-Kiss Pál Sándor fia születésekor az alsógödi football pálya mellett, a pulykaház felé, platánsor végén	87					

Időszak	Esemény	Megjegyzés	Almanach kiadás éve és oldalszám					
			1994	1996	1997	1998	1999	2000
1890	Villatelep kialakulása	Az országút és a Duna közötti Arany László,lovag Floch, Pulky birtok parcellázása	20,84					
1900	Tégla- és cementlapgyár üzemel 100 munkással	Floch Reichersberg Henrik János , Hosszú ház a Kultúrral szemben, Szabharcos utca, Feneketlen tó	29,84			62		
	Wiedel bankház tulajdona Felsőgöd	Felsőgödi rész		53				
	Lakosok száma 322		20					
	Bp Belvárosi Takarék ptár tulajdona	parcellázás:Hajcsi György, Héder Lajos, Szécsi Kálmán nagybirtokai		53				
	Olvasókör a Nemeskéri birtokon		32					
1902	Biciklista nagyvendéglő	Budapest- Göd kerékpár verseny		146				
1907	Nagybirtok megszűnése	200-440-as telkek		53				
1907.12.15	Felsőgödi Családotthon Telepesek Egyesülete megalakul	Horrman Károly, Eisler Emil, Horeczky Ferenc.		53				
	Floch villák	Floch 10-15 db-t épített	84	146				
1908 szept. 8	katolikus kis templom felépítése	országút mellett	20		17	165		
1908.11.03	Népiskola megindul/ Tarina	Deák Ferenc 13/Schaliek Anna		57				
1910 11.27	Postaügynökség	Deák Ferenc utca 26/Eisler Emilné		55				
1908-1910	Felsőgöd vasuti megálló	169 sz őrházból	27	56				
1910	Felsőgöd 667 fő			53				
1910	"Mogyoródi" Népiskola indítása	Ady Endre utca 60/ Steibl Ferenc		58				
1911-1944	Felsőgödi (úri) kaszinó megnyitása	Árpád út 11/Horeczky vendéglő/ Wieser		61				
1911 október 8	Katolikus harangláb	Bozóky tér		59				
1912	Körorvosi kerület létesítése	Dr. Nagy Sándor		58				
1913, 1924	Megalakul a delárda	Steibl Ferenc		61				
1914	Hajóállomás			56				
1914,15	Felsőgöd különválik Szódtől			59,7				
1917	Első gyógyszertár	Sadlon/ Árpád u. 4, majd jelenlegi(tak. ptár)		58				
1917	KatolikusEgyház Képviselő Testület, Egyháztanács megalakul			60				
	Hősök ligete	Alsógödi strandnál 10 fűzfa 1-1 névvel az I. világháború áldozatairól	22	24				
1918-22	Első mozi	Ady 49 Brezula- ház		54				
1918	Régi temető megnyitása	lovag Floch ajándéka , I. világháború 34. hős emlékműve		58				
1919.11.23.	Első Posta- Hivatal	Kacsoh Pongrácz 25/Schöner Mária		57		39		
1919 aug-dec1	Nemeskéri Kiss Géza és Baitz József megment néhány kommunistát	román megszállók által letartóztatottak felét megmenti a kivégzéstől	22, 133		20			
1920	Postaügynökség Alsógödön					40		
1920	Megalakul a MOVE	Magyar Országos Véderő Egyesület		62				
1920	Felsőgödön 1760 lakos			59				
1920	Református Presbitérium alakul	Jelenlegi parókia helyén		60				
1920	Megalakul az FTK	Felsőgödi Testgyakorlók köre/Kovács Mihály		61				
1920-1935	Jezsuiták a Szapáry kastélyban	Madách utca 36		63				
1921.09.07	Alsógöd kisközség létrehozása 1500 lakossal	Alsógöd, Göd-Kisgöd kiválik Szódból	22	59		41		
1922.07.01	Alsógöd felsőgödi anyakönyvi kerülethez csatolása		22					
1922	Első helyi körorvos	Dr. Nagy Sándor		58				
1923	Római katolikus egyházközség megalakulása	Mise a Mogyoródi iskolában		60				
1924	Alsógödi iskola	Hossúház északi végében	31					
1924	Levente mozgalom beindul			57				
1924	Felsőgödi Iparoskör alakul	Kálmán és Bozóky sarok/Nagy Lajos lakatos		62		107		
1924.09.14	Katolikus templom szentelés	Bozóky téren		60.68				
1924	Alsógöd létrehozása	Göd közigazgatásilag elvált Felsőgödtől	31,75			41		
1924.11.16	Alsógödi evangélikus harang felavatása	Dr. Floch-Reichersberg Alfréd ajándéka édesanyja emlékére			34			
1925	Alsógödi Iparoskör megalakul	25 taggal alakult meg	29					
1925	Alsógödi társaskör alakul			69				
1925	Szód-Felsőgödi Ármentesítő Társulat	Kertváros védelme/ Jórós András		59				40
	Fecskefészek létrejötte	Munkás Testedző Egyesület	22					
1926	Cserkész mozgalom kezdete	930., 801.,905.				120		
1926	Mai felsőgödi Postahivatal					43		

Időszak	Esemény	Megjegyzés		Almanach kiadás éve és oldalszám					
				1994	*1996*	*1997*	*1998*	*1999*	*2000*
1926	Mai felsőgödi Gyógyszertár	1999 októberig			58				
1926.12.24	villanyvilágítás megindul				56,7				
1926	Posta hivatal Felsőgödön	A jelenlegi helyén Ady Endre 36							
1927	VOGE megalakul Felsőgödön	Magyar Keresztény Vasutasok Országos Egyesülete			61				
1927.12.19	Postahivatal Alsógödön	Noge Jolán	Pesti út 75				41		
1928	Alsógödi református imaház							212	
1928	Felsőgödi katolikus plébánia	1921-ben vásárolták a telket /Bozóky tér 2			60				
1928-1942	Felsőgödi Zene és Kultúr Egyesület	Steibl Ferenc/ Árpád utca 11			62				
1928	Nemeskéri Kiss Géza(1886-1974) veszi át a birtok irányítását	Apja Pál elhunytát követően		133					
1928	Alsógöd nagyközség								
1928-1938	Alsógödi központi iskola			31				160, 174	
1929.06.16	Alsógödi evangélikus templom felszentelése					35			
1930	Csendőrörs				57				
	Lakosok száma 3025 Felsőgödön	Lakóház 756, kétszer annyi mint Alsógödön			59		44		
	Elöljáróság önálló épület	Kisfaludy utca 9/ 1925-ben építette Szécsi I.			59				
	Stefánia szövetség alakulása	Anya és csecsemővédelem			58				
	Működevelő Kör alakul	színészet, zene /Dr. Miskolczy Leo			62				
	Községfejlesztő és szépítő egyesület/Alsógöd				68				
1931.06.06	Felsőgödi iskola és óvoda megnyitása	1926-tól építették			58				
1933 október	Új Alsógödi Postahivatal	Pesti út és Alkotmány utca srk					43		
1933-1938	Lóvontatású omnibusz	Vasútállomás és strandfürdő			56				
1939.09.06	Református templom szentelés				60				
1938-1939	Zsinagóga felépítése	Révay és Deák Ferenc sarok			60				
1940-54	Alsógödi fiók Postahivatal	Pusztai megszűnik és Béke út 41 új nyílik					50		
	Magyar Élet Párt megalakul			23					
	Községfejlesztési Szépészeti Egyesület megalakul			23					
1941	Kincsem emlékünnepség Gödön	Emléktábla a Kincsem boxában, ma Mezőgazd Múzeumban van		70					
1942 tavasz	Bócsaiak betelepülése Ilka- majorba, Útelepre, augusztus 20 házszentelés	Bócsa, Kaskantyú, Páhi,Orgovány térségéből az ONCSA segítségével új otthont talált 45 család			103				185
1944 nyár	Művész kongresszus Ilka- majorban	Háborús állapotok miatt nem tudták Balaton mellé vinni/Sinka, Szabó Pál							190
1944 ősze	Közlekedési Múzeum kincsei a Régi-Szeszgyárban			75		44	104		
	Gyógyszertár Felsőgödön			31					
1944 november	Munkaszolgálatosok kivégzése	180 tankcsapdát ásó munkaszolgálatos							191
1944.12.08	A németek felszedik a vasúti sineket					50			
1944.12.09	A szovjet hadsereg elérte Gödöt			71	65				199
1944.12.8-12	Újjáépítés kezdete			23					
1944.12.11	Kommunista párt alakulása	Minden szélső baloldali előzmény nélkül			65				
1945	Cserkész leány csapat alakul	340. sz						219	
1947.11.15	Gödi "összeesküvők" letartóztatása	Városháza felrobbantás kísérletében való részvételért 8 fő							216
1950	Melegvízforrást találtak	Pulykaházi dűlőben						252	
1953	Községi népkönyvtár			32					
1964	Egészségház megnyitása			32					
1973	Új Alsógödi Posta	Kossuth tér					50		
1973	Göd nagyközség néven Gödök összevonása						51		
1983	Kincsem lakóépület lebontása	Gödi Nagyközségi Tanács döntése		71					
1988	Melegvizű strand megnyitása							253	
1993.04.30	Országúti katolikus templom leégett						166		
1996 április	Göd címerének megalkotása					123			
1996 08 20	Országúti katolikus templom újjáépült						167		
1999.10.31	Alsógödi református templom szentelés							210	

Melléklet

Göd a XX. század elején

/képeslapok/

Posta
Táviróda
Telefon
Vasúti állomás
Göd
Üdvözlet
Felső nyaraló-telep
Göd, 1900, szept. 1.
sok üdvözletet küld
neked bátyád
Vasúti állomás
Gödi nyaraló-telep és telkek
Kiadó: Sándi-rákosi és gödi tégla- és cementlap-gyárak
és posta Sándi-Rákos-Csörögh-Gödi gazdaság

Gödi nyaraló-telep és telkek
Posta, távirda, telefon, vasúti állomás: Göd
Kiadó: Sándi-rákosi és gödi tégla- és cementlap-gyárak
és Posta-Sándi-Rákos-Csörögh-Gödi gazdaság
Váczi országuti nyaralók

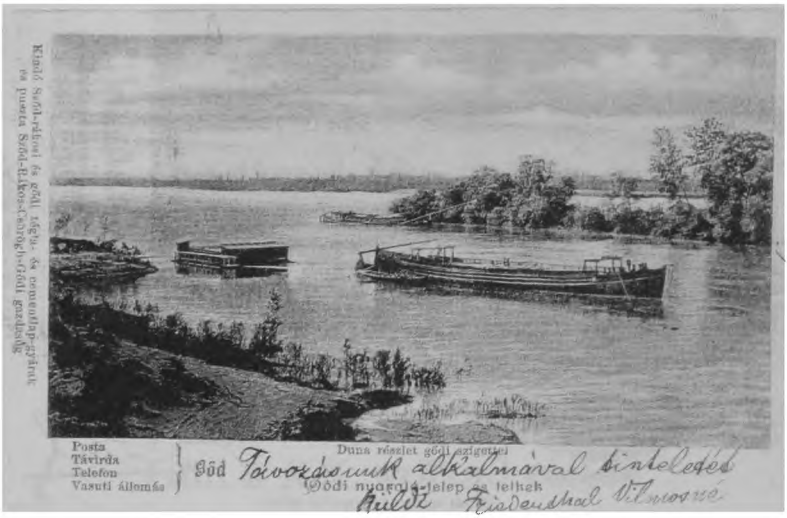

Az uszály mögött az uszó strand

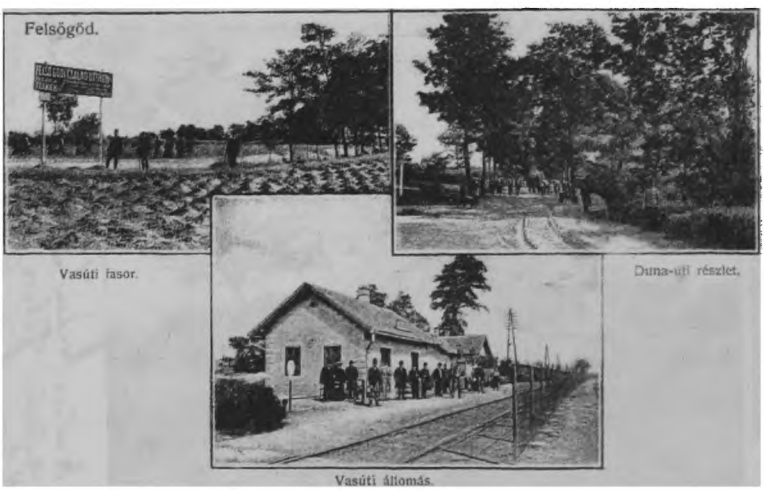

Tost villa

Fiakkerel a vasút és a Dunapart között

A Nemeskéri kastély „Sándor" szárnya és a főbejárat a parkfelől

Göd

Göd
Kéry-kúria

Gödi nyaraló-telep és telkek.
Posta
Távirda
Telefon
Vasúti állomás.
Göd.
Villa Baros.
Buchwald nyaraló.
Vágó nyaraló.

Felsögödi Kertváros.
Váczi országút.

Duna részlet a gödi szigettel.
Roth-nyaraló.
Gödi családház és nyaraló-telep
Pósta
Távirda
Telefon
Vasútállomás
Göd.

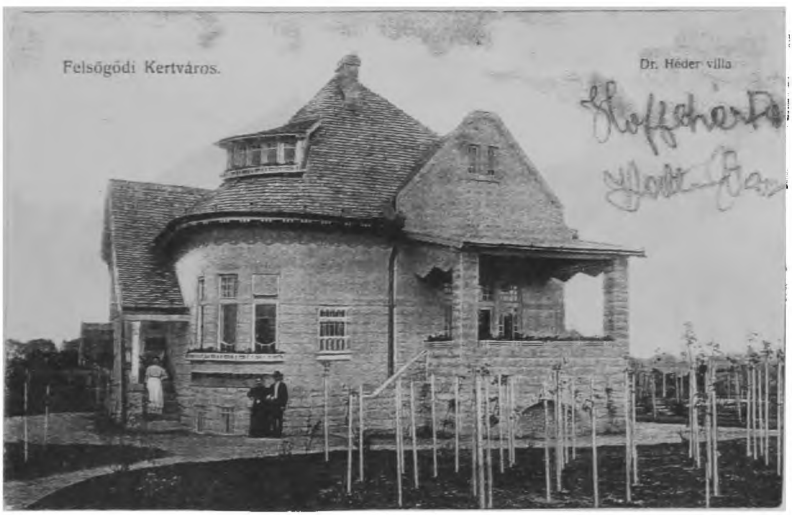
Felsőgödi Kertváros.
Dr. Héder villa

Kosáruszoda a mai „Csapat pihenő" előtt

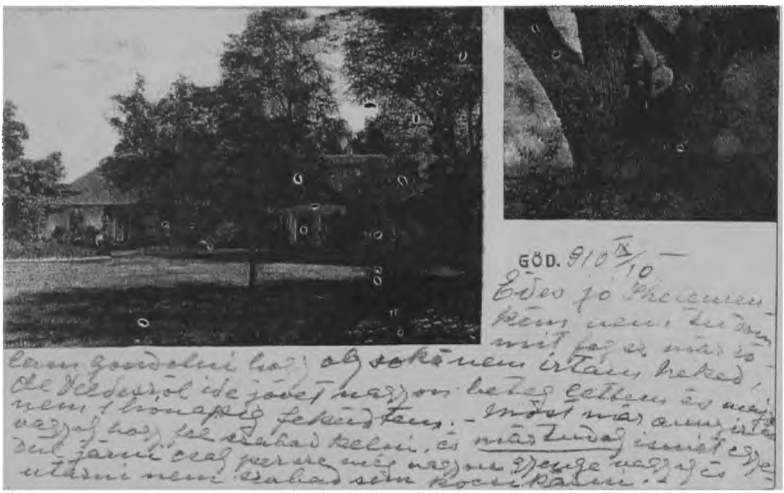

A Meyerffy vagy Nemeskérei kastély – A park óriás nyárfája

Vágó-nyaraló

Gödi családház és nyaraló-telep.
Posta
Távirda
Telefon
Dunagőzhajózás
Vasútállomás Göd.

Tó a fenyvessel

Üdvözlet Felsőgödi-Kertváros-Telepről
Ilona-Nyaraló

Bástya.

Felsőgöd.
Strand-Büffe.

Fenyves erdő tóval

Göd

Kilátás a fenyvesből a Dunára.

A Kékduna

„Banántábor"

Dunapart a kisszigettel szemben

ÜSÖGÖD
Dunaparti sétány.

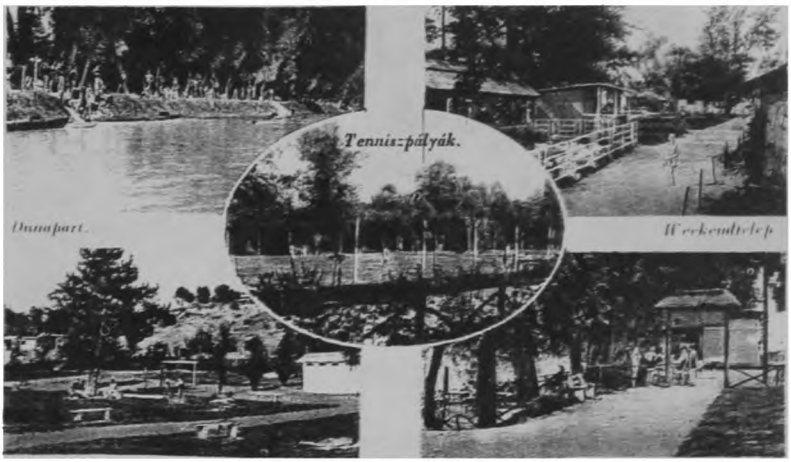

Strandrészletek.

Az Ilka pusztai Schäffer kastély

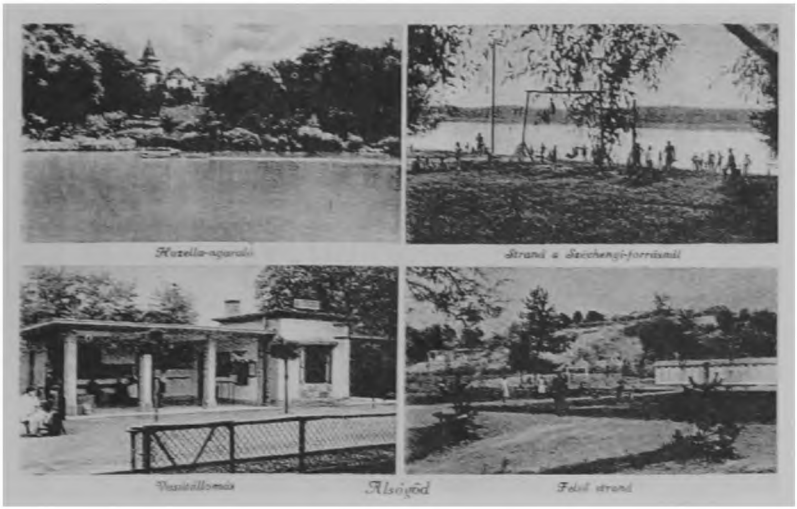
Hazella-sporaló
Strand a Szechenyi-forrásnál
Vasútállomás
Alsógöd
Felső strand

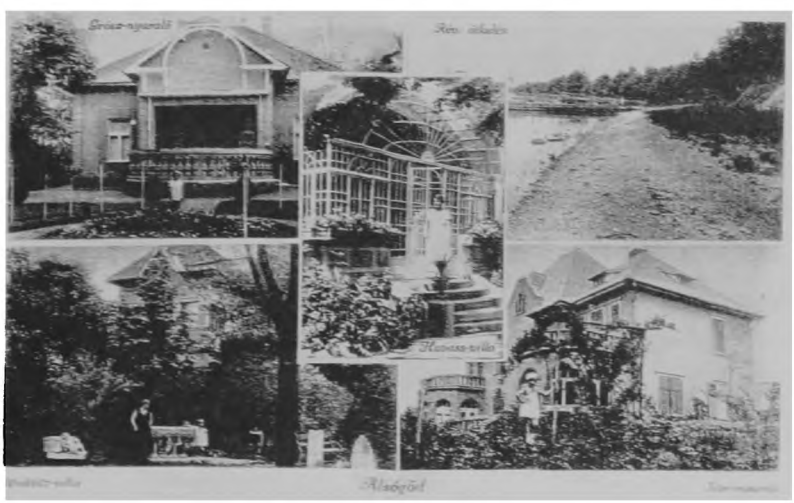
Groza-sporaló
Rev. utcája
Alsógöd

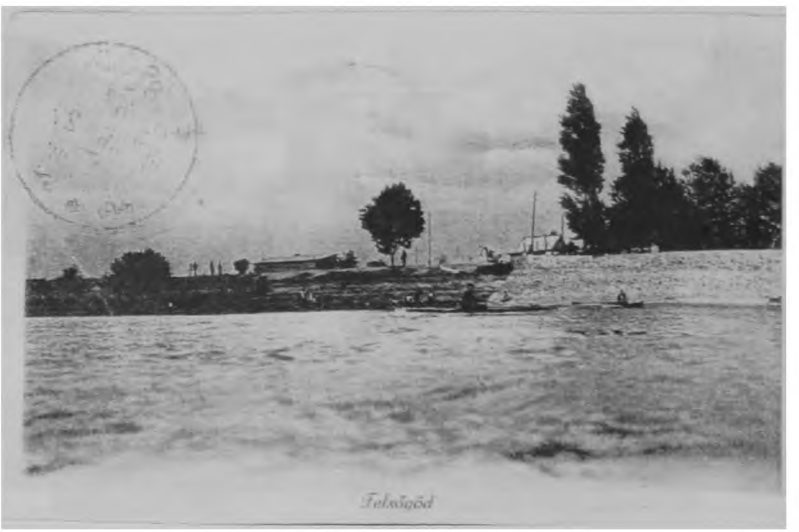
Felsőgöd

Felsőgöd Bozóky-út a róm. kath. templommal

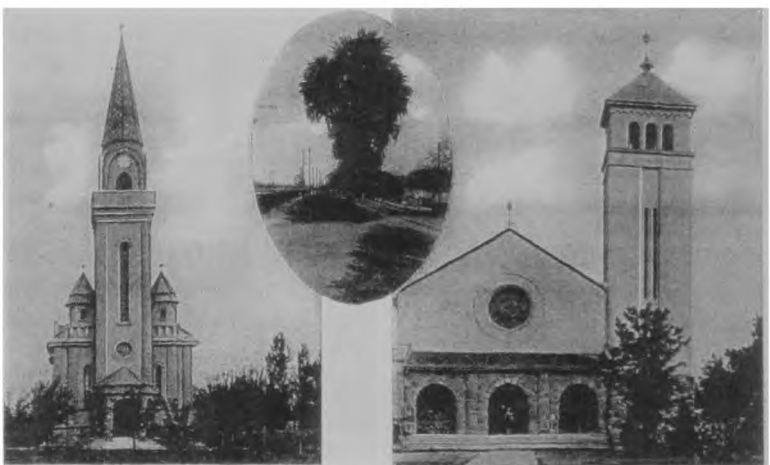

Ref. templom Felsőgöd Róm. kath. templom

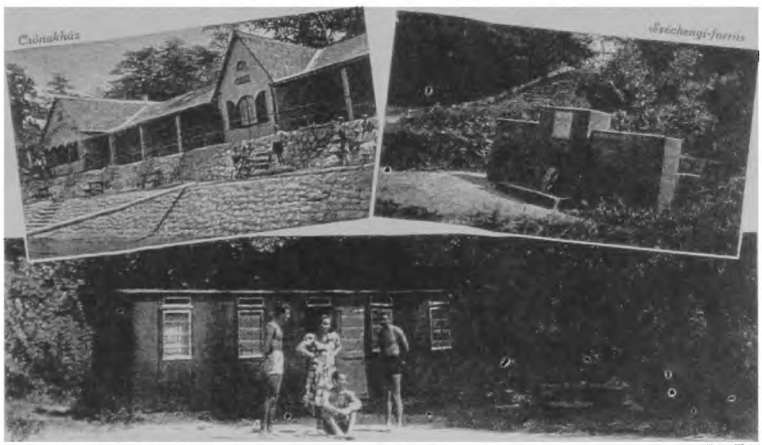
Csónakház
Széchenyi-forrás

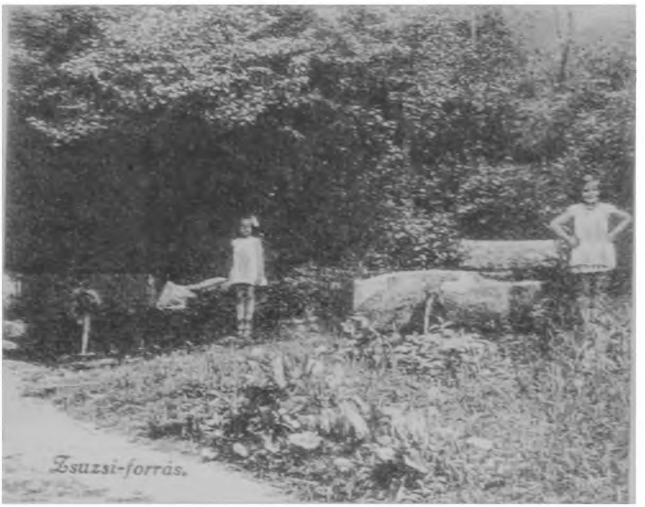
Zsuzsi-forrás.

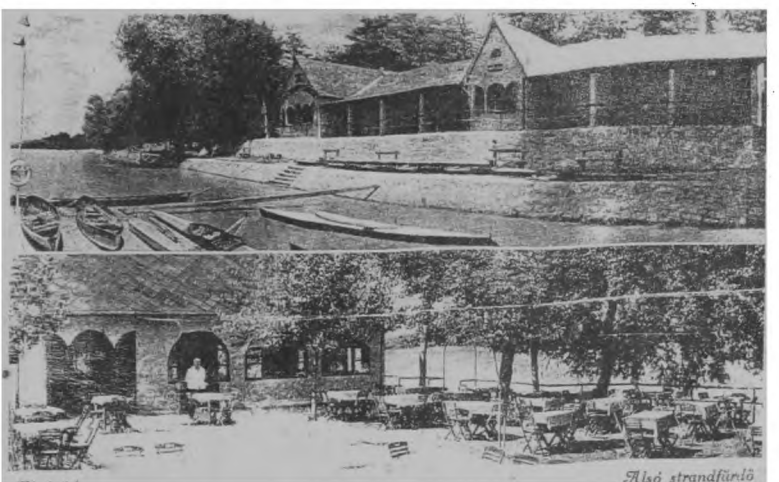

Alsógöd

Göd térképeken

/1766-1999/

1. 1766 - 1785 katonai felmérés

A térképen csak a ma még álló „Kincsem" fogadó épülete, tőle északra a temető jele és még északabbra a girbe-gurba országúton négy kőhíd jele látszik.

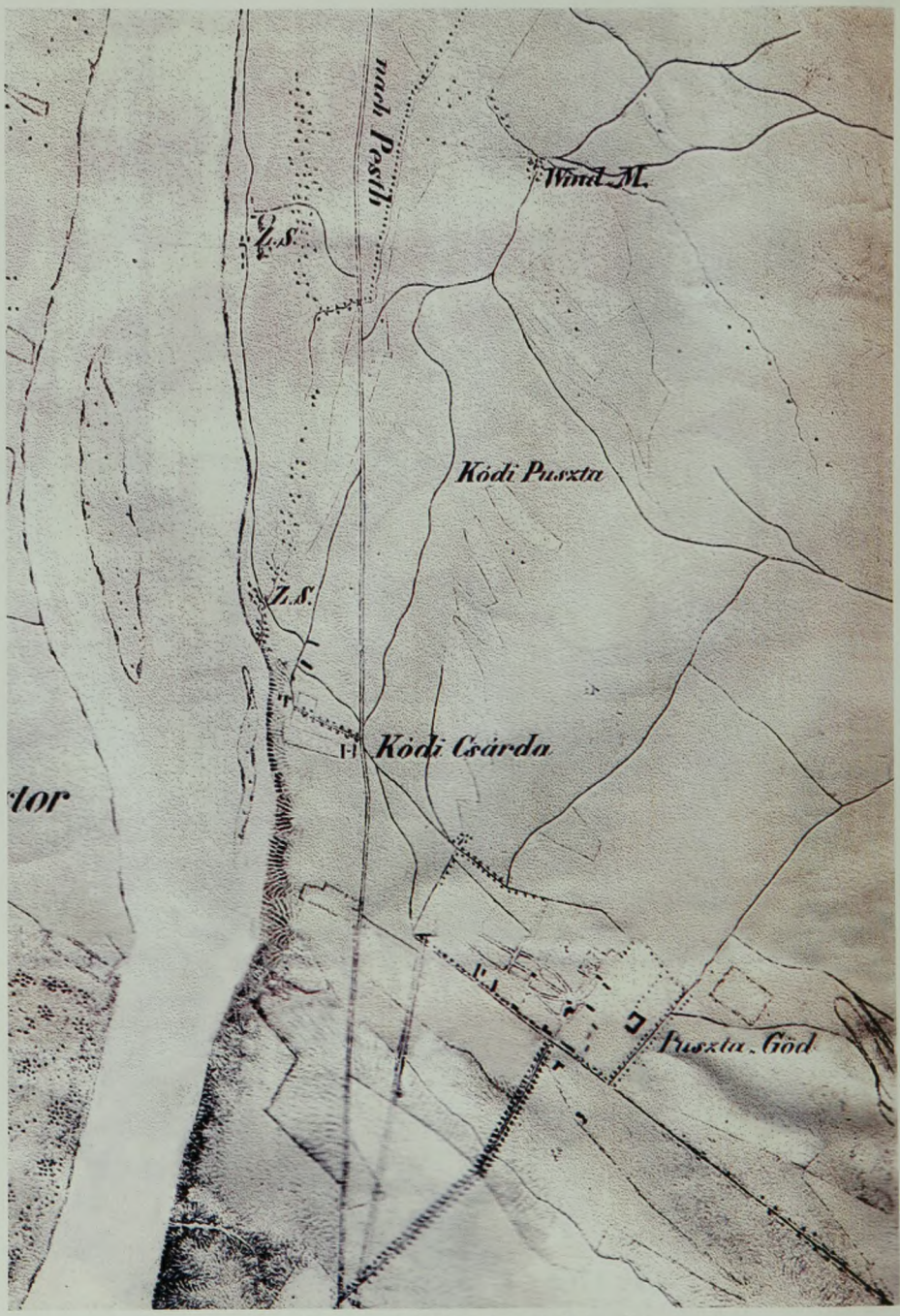

2. 1806 - 1869 katonai felmérés

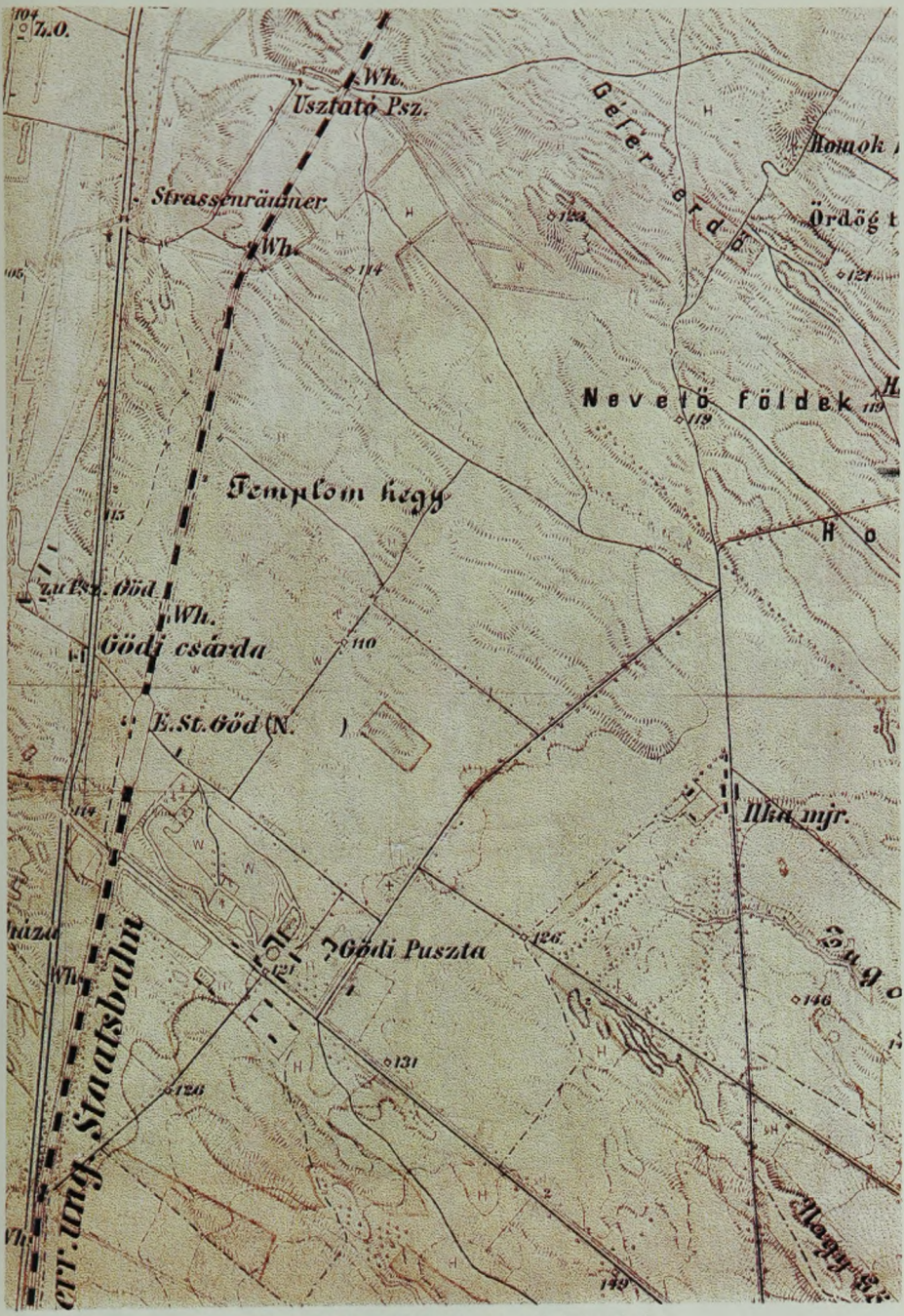

3. 1872 - 1884 katonai felmérés

4. 1790 - 1839 kataszteri térkép részlet

5. 1894 hadgyakorlathoz pontosított katonai térkép
(még füstöl a téglagyár kéménye az Alagút utcával szemben)

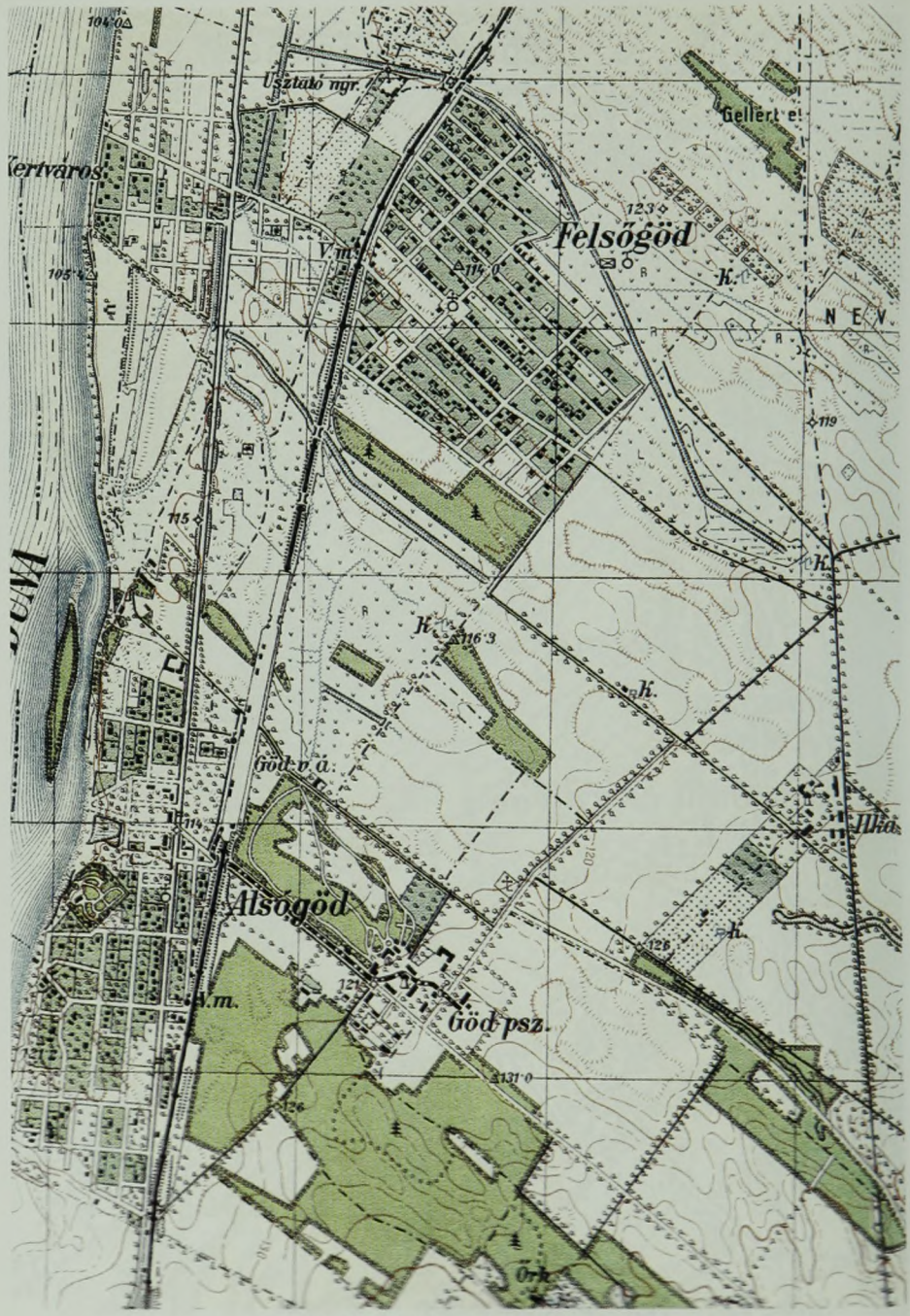

6. 1910 - 1925 katonai felmérés

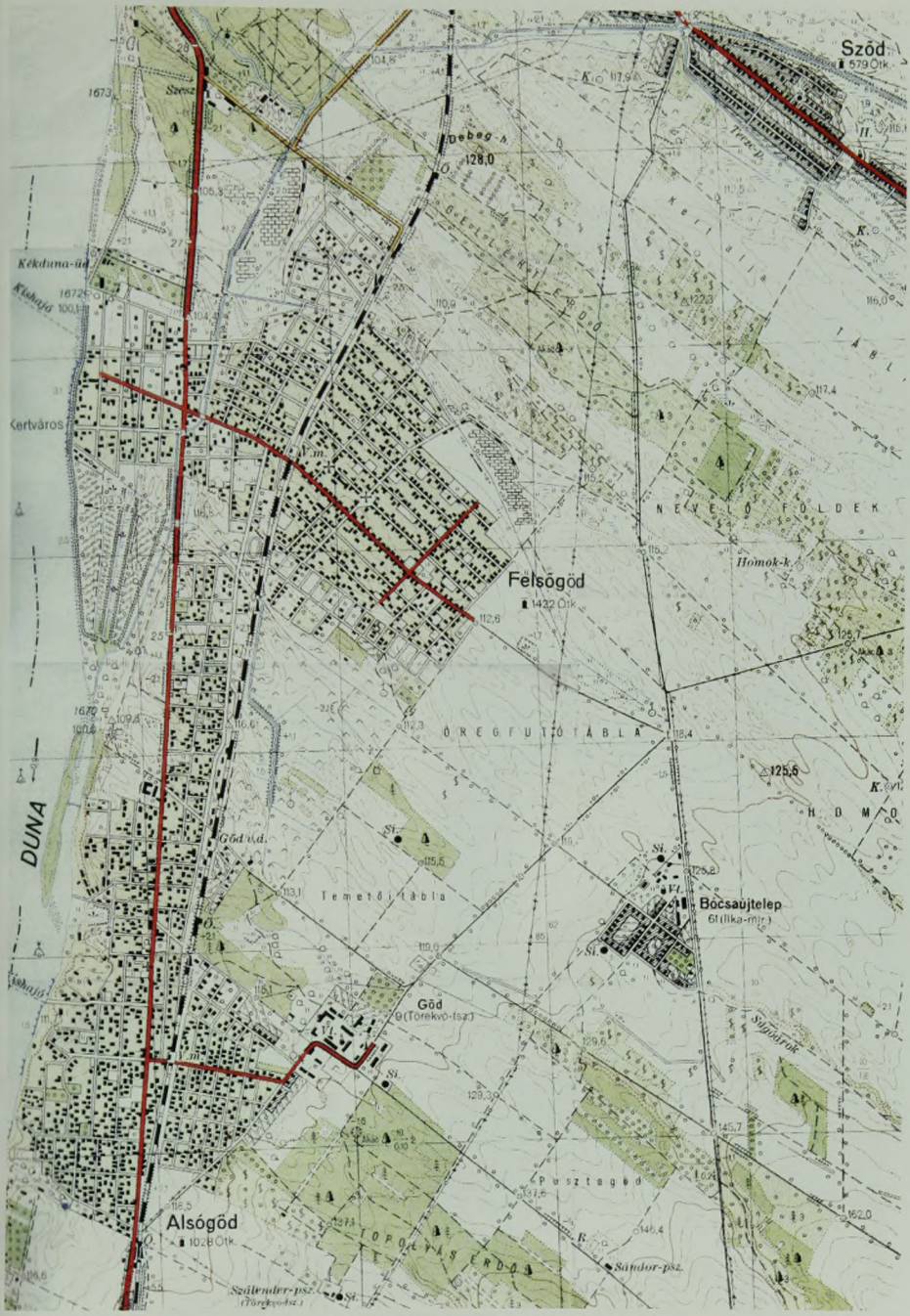
Sződ
Felsőgöd
Alsógöd
Göd
Bócsaújtelep
DUNA
Kertváros
Kékduna-ág
Kishajó
Debeg-á
Gödi-ér
Sződ-ér
Terek-p.
Homok-k.
Sajóárok
Pusztagöd
Temetőtábla
Sándor-psz.
Szőlender-psz.
NEVELŐ FÖLDEK
ÖREGFUTÓTÁBLA
HOMOK
TOPOLYÁS ERDŐ
128,0
125,5
112,6
115,5
129,3
146,4
162,0

7. 1950 - 1960

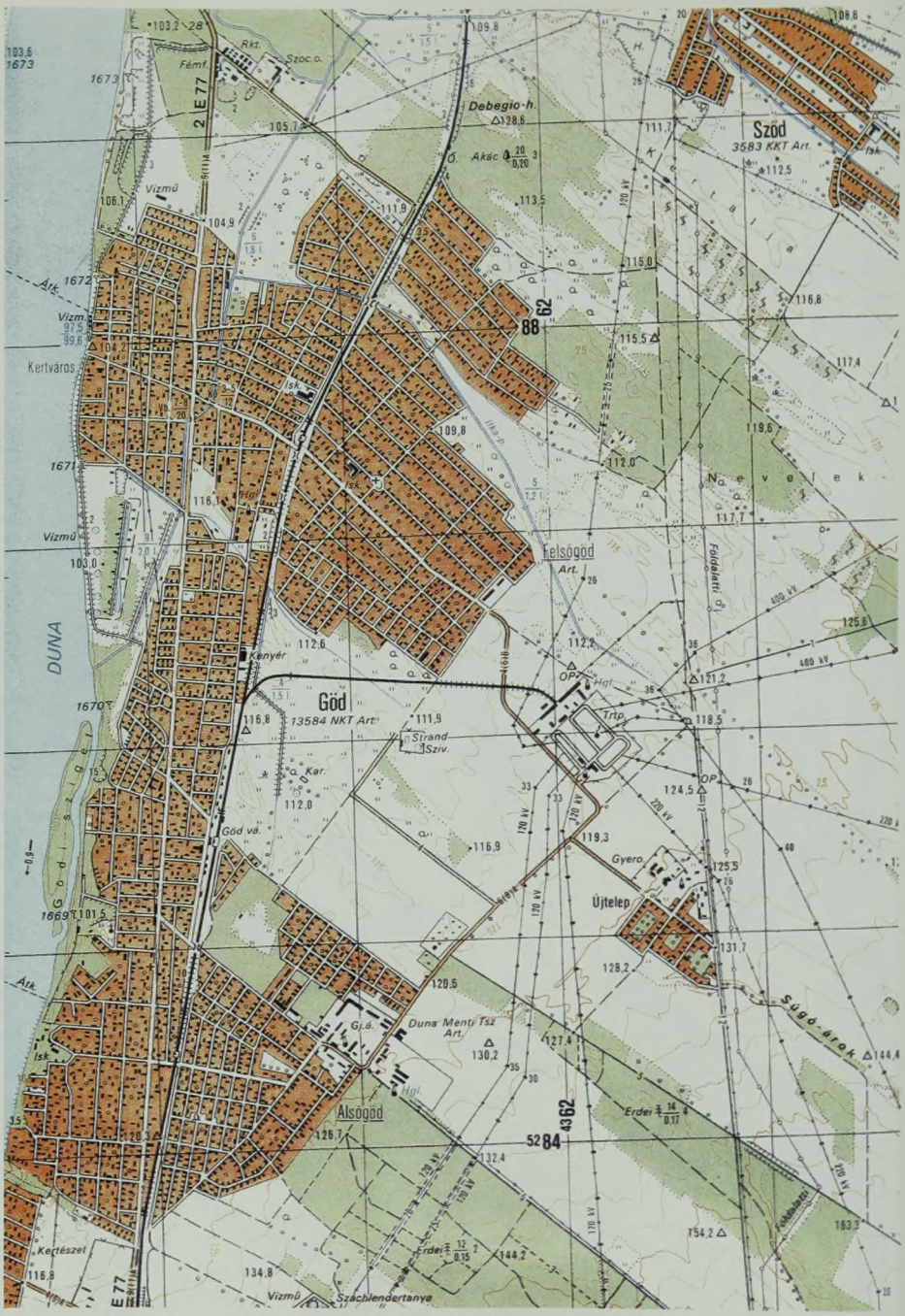
Sződ
3583 KKT Art.
Debegio-h.
Akác
Vízmű
Kertváros
Vízm.
Árk.
Isk.
Nevelek
Felsőgöd
Art.
Földalatti d.
DUNA
Kenyér
Göd
13584 NKT Art.
Strand
Szív.
Kar.
Göd vá.
Gödi szige
Trip.
OP
Hgl.
Gyero.
Újtelep
Sugó-árok
Duna Menti Tsz
Art.
Gj.á.
Alsógöd
Erdei
Kertészet
Szachlendertanya
E 77
2
88
62
52
84
43
400 kV
220 kV
120 kV

8. 1970 -